Libidinal Ekonomi

Jean-François Lyotard

Libidinal Ekonomi Jean-François Lyotard
Libidinal Ekonomi Jean-François Lyotard
Libidinal Ekonomi

FELSEFE

Libidinal Ekonomi

Jean-François Lyotard

1924 yılında Versay'da doğan Jean-François Lyotard felsefe lisans derecesini Paris Sorbonne Üniversitesi'nden almış, bir süre Cezayir'in Konstantin kentinde ve Paris'in çeşitli liselerinde felsefe öğretmenliği yaptıktan sonra Paris X Nanterre, Paris I Sorbonne gibi üniversitelerde felsefe dersleri vermeye başlamıştır. 1971 yılında *Discours, figure* [Söylem, figür] adlı doktora tezini yazdıktan sonra 1987 yılına kadar Paris VIII Vincennes-Saint-Denis Üniversitesi'nde görev yapmıştır. Çeşitli vesilelerle Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da bulunan Lyotard California, Irvine, Yale gibi Amerikan üniversitelerinde ve 1998 yılında Paris'te ölümünden kısa bir süre önce Emory Üniversitesi'nde dersler vermiştir. Aynı zamanda politik bir figür olan Jean-François Lyotard 1954 yılında, Claude Lefort ile Cornelius Castoriadis'in kurduğu "Ya Sosyalizm Ya Barbarlık" grubuna katılmış, daha sonra bu çevreden koparak "İşçi Mücadelesi" grubunun kuruluşuna katkıda bulunmuştur. Lyotard 1968 olayları sırasında "22 Mart Hareketi"nin bizzat içinde yer almıştır. Özellikle postmodern durum üzerine yaptığı analiziyle dünya çapında tanınan Lyotard bilgi ve iletişim, insan bedeni, modernist ve postmodernist sanat, edebiyat, müzik ve film, zaman ve bellek, mekân, kent, estetik ve politika gibi çok çeşitli alanlarda eserler vermiştir. Bazı önemli yapıtları şunlardır: *La Phénoménologie* (1967) [Fenomenoloji, çev. İsmet Birkan, Dost Kitabevi Yayınları, 2007], *Discours, figure. Un essai d'esthétique* (1971) [Söylem, figür. Estetik bir deneme], *Dérive à partir de Marx et Freud* (1973) [Marx'tan ve Freud'dan Türeyenler], *Des dispositifs pulsionnels* (1973) [Dürtüsel tertibatlar], *Les Transformateurs Duchamp* (1977) [Duchamp Transformatörleri], *Instructions païennes* (1977) [Pagan Eğitimler, çev. Atakan Karakış, MonoKL, 2011), *La Condition postmoderne. Rapport sur le savoir* (1979) [Postmodern Durum. Bilgi Üzerine Bir Rapor, çev. Ahmet Çiğdem, Vadi Yayınları, 2000), *Le Différend* (1984) [Çatışkı], *Heidegger et les juifs* (1988) [Heidegger ve Yahudiler], *L'Inhumain. Causeries sur le temps* (1988) [İnsandışı. Zaman Üzerine Sohbetler], *Misère de la philosophie* (2000), [Felsefenin Sefaleti].

büyükparmakkapı sok. no: 3/5
beyoğlu, istanbul, türkiye
tel: (90) (212) 230 09 62
faks: (90) (212) 219 42 92
e-posta: hilyayin@hilyayin.com

libidinal ekonomi
yazar: jean-françois lyotard
kitabın özgün adı: ***économie libidinale***
fransızcadan çeviren: emre sünter
yayıma hazırlayan: nami başer

kapak genel tasarımı: yetkin başarır
iç düzen: hil yayın
kapak tasarımı: cem zamur

baskı: elma basım
halkalı cad. no: 164. b-4 blok
sefaköy k.çekmece istanbul
tel: (212) 697 30 30 faks: (212) 697 70 70
sertifika no: 12058

isbn: 978-975-7638-50-6
1. baskı, hil yayın aralık 2011
© les éditions de minuit 1974
© hil yayın 2010, türkçe yayım için

bu kitap, akçalı telif hakları ajansı ile anlaşmalı olarak, kitabın 1974 tarihli baskısı temel alınarak yayımlanmıştır. tanıtım amacıyla kullanılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir bölümü hil yayın'ın izni olmaksızın çoğaltılamaz, kullanılamaz.

hil yayın
pandora yayın ve bilgisayar ltd. şti.'nin yayın markasıdır.
t.c. kültür bakanlığı yayıncı sertifika no: 13371

Libidinal Ekonomi

Jean-François Lyotard

Çeviren:
Emre Sünter

YAYIN

Saklamayı bilmeyen sevmeyi bilmez.

İçindekiler

Çevirmenin notu 9

Büyük Geçici Zar 11
Libidinal Yüzeye Açılma 11
Pagan Tiyatrosu 18
Çubuğun Dönmesi 25
Göstergelerin İkiyüzlülüğü 31
Hacimli Bedenin Tümdengelimi 36
İki Dürtüsel İlkenin İkiyüzlülüğü 42
Labirent, Çığlık 51

Tensör 64
Semiyotik Gösterge 64
Gizlenme 73
Yoğunluk, Ad 79
"Ben'i Kullanın" 86
Simülakra ve Fantazma 94
Deri Olarak Sözdizim 106
Aşırı Bedel 114

Marx Adlı Arzu 129
Libidinal Marx 129
Yıkıcı Bölge Yoktur 139
Her Politik Ekonomi Libidinaldir 146
Her Politik Ekonomi Libidinaldir (Ek) 154
İlkel Toplum Yoktur 164
İnorganik Beden 171

Edwarda ve Küçük Kız Marx 181
Güç 191
Totoloji 199

Ticaret 206
Nikomakhos'a Etik 206
Lidyalılar'a Övgü 219
Kurumsal Fahişelik 228
Kaçış Bedelinin Ödenmesi 239
Gümüş Savaşı, Ölüm Parası: Merkantilist Politika 247

Sermaye 264
Coïtus Reservatus 264
Etrafı Dönüştürmenin Sıfırı 275
Kredi Sıfırının Nihilist Teorisi 281
Yeniden Üretici Kullanımında Kredi Parası 291
Spekülatif Kullanımında Kredi Parası: 1921 295
Spekülatif Kullanımında Kredi Parası: 1929 304

Bu Yazının Ekonomisi 314
Figüratifin ve Soyutun Ekonomisi 314
Libidinal Olarak Teorik 320
Bedenler, Metinler: İleticiler 331

Dizin 342

Çevirmenin notu

Metindeki temel kavramların ya da çevirisi tartışmalı olabilecek bazı sözcüklerin Fransızcalarını köşeli parantez içinde belirttim. Fransızca olmayan sözcükleri aynen bırakarak anlamlarını yine köşeli parantez içinde vermeyi tercih ettim; özel ya da tartışmalı bir durum olduğunda dipnotta açıklama yaptım.

Dipnotlarda gönderme yapılan metinler Türkçeye çevrilmişse gerekli bilgileri, çevrilmemişse Türkçelerini yazdım. Lyotard biraz da akademik bir tarzdan kaçınmak için gönderme bilgilerini ya hiç girmemeyi ya da eksik bırakmayı tercih etmiş. Bilgiler eksik bırakılmışsa veya yapılan gönderme çok açıksa ilgili bilgileri tamamladım ya da baştan girdim.

Büyük Geçici Zar[1]

Libidinal Yüzeye Açılma

Sözde bedeni açın ve tüm yüzeylerini gözler önüne serin: Kıvrımlar, kırışıklıklar, yara izlerinin her biriyle birlikte, gözkapaklarına takılan takma kirpikleri, topuk altındaki şeffaf çıkıntıları, tırnakları, yumuşak kasık altı tüyünü, meme başlarını, tırnakları, kıl ve saç yumaklarından oluşan kadifemsi ve deriye bitişik büyük düzlüklerle birlikte yalnızca deriyi değil, büyük dudakları, mukus içinde yüzen mavi ağlarıyla küçük dudakları açın ve sergileyin, anal büzgenin diyaframını genleştirin, rektumun, daha sonra kalınbağırsağın, sonra körbağırsağın siyah kanalını boylamasına kesin ve yerli yerine koyun, haydi, o artık boktan kirlenmiş ve yivlenmiş şeridi, eski bir pantolona bacak açan terzi makaslarınızla incebağırsağın sözde içine, boş bağırsağına, kıvrım bağırsağına, onikiparmakbağırsağına ya da öteki uca doğru açın, birleşme yerinin ağzını serbest bırakın, dili en uzak köküne kadar sökün ve yarın, damağın yarasa kanatlarını ve nemli bodrum katını sergileyin, nefes borusunu açın ve onu yapım aşamasındaki bir kabuğun uzvu haline getirin; bisturi ve en ince cımbızlardan oluşan silahlarınızla beynin gövdesini ve sinir ipliği demetlerini parçalayın ve bir kenara koyun; ve sonra uçsuz bucaksız bir laboratuvar tezgahının üstünde yatay olarak duran el değmemiş bütün kanlı ağı, ve lenfatik ağı ve bileğin, topuğun kemik parçalarını sökün ve onları vücut sıvısını saran sinir doku örtüleri ve kamışın boğumlu gövdesiyle uç uca koyun, ve büyük kasları, büyük sırt filetolarını çekip çıkartın, onları uyuyan yunuslar gibi serin. Siz güneşlenir ya da ot çekerken güneşin size yaptığı işi yapın.

1 Burada yazar pelikül sözcüğünü kullanıyor. Teknik anlamda sinemada ve Türkçede de kullanılan bu sözcük Fransızcada deri, deri parçası, ince örtü olarak zar anlamlarına da geldiği için zar demeyi uygun gördük. İnce bir deri tabakası, yazarın hep gündeme getirdiği bir anlamdır [çn./yh.].

Ve hepsi bu da değil, bundan da ötesi: Bu dudaklar üzerinde birbirine bağlanmış ikinci bir ağız gereklidir, bir üçüncüsü, pek çok sayıda başka ağızlar, bir tanesi, dişilik organlarının, meme uçlarının başı. Ve belki parmak uçları derisine bitişik, tırnaklarla kazınmış, uylukların iç yüzüne, ense köküne ya da gitar tellerine tutunan koca bir ipekten kumsalı olması gerekir. Ve damarlı ve sararmış bir kağıt parçası gibi duran kırışık el ayası üzerine, killi toprakları veya gümüş kakmalarla süslenmiş sert tahta asaları veya bir otomobil direksiyonunu veya küçük bir tekne yelkenini iliştirmek gereklidir belki de. Dil ve ses aygıtının bütün parçalarının yanına bunların çıkartabildikleri tüm sesleri ve ayrıca seslerin tüm seçmeli ağını, yani sesbilimsel sistemi eklemeyi de unutmayın; çünkü bu da retinalara eklenmesi gereken renkler, üstderiye eklenmesi gereken bazı dokular, burun çeperince tutulan bazı kokular, söyleyen ağzın ve yazan elin tercih ettiği sözcükler ve cümleler gibi libidinal bedene aittir. Bellmer'in eserlerindeki gibi hülyaya dalmış küçük kız çocuğunun masaya dayadığı dirseğinin koltuk altıyla yaptığı kıvrım ve avucunun içindeki çenesinin, onun kasığı ve hatta cinsel organının dudaklarının bitişme noktası olarak değer kazanacağını söylemek de yetmeyecek gibi duruyor. "Başka bir şey için değeri olmak" sorusunu sormak ve hatta çözmek için acele etmemeliyiz. Bu, bedenin bir parçası değildir, ama hangi bedenin? Ölesiye heyecanlanmasını sağlayan şeyler karşısında hayatta kalmasını düzenleyen, heyecana ve başkaldırmaya karşı kendini güvende hisseden organik beden mi? Bir parçanın yerine başka bir parça *ikame* edilemez, bu küçük kızın durumunda olduğu gibi kolun etli kısmı yerine kalçanın etli kısmının, hafif bir kıvrım yerine dar bir vajinanın ikame edilmesi bu parçaların yer değiştirmesi değildir. Bu parçalar organik bedenin politik ekonomisinde yer alır ve öyle bilinir (bu bedenin kendisi öncelikle farklılaşmış ve benimsenmiş parçalarla düzenlenir, bir parça olmadan diğeri olmaz), bunu dikkate alarak *başlamak* gerekir. İşlevi temsil olan, yerine geçme olan böylesi bir yer değiştirme,

yasaya karşı gelerek kendisini kaydeden bedensel bir bütünlük varsayar. Yasaya karşı gelmeyle başlamamak gerekir, hemen zalimliğin sonuna kadar gidilmeli, çok yönlü sapkınlığın anatomisi yapılmalı, bir uzuvdan çok farklı olan libidinal "bedenin" uçsuz bucaksız zarı gözler önüne serilmelidir. Bu zar en heterojen dokulardan yapılmıştır, kemik, epitelyum, yazı kağıdı, titreştirilen hava, çelik, cam işleri, halklar, otlar, resim tuvalleri. Bütün bu bölgeler arka yüzü olmayan bir şeritte[2], Möbius şeridinde uç uca bitişmiştir, bu şerit kapalı olduğu için değil, tek yüzlü olduğu için ilginçtir. Möbius derisi düz değildir (bu, topolojik olarak mümkün müdür?), ama buna karşılık girinti çıkıntılar, köşe bucaklar, iki katlı kıvrımlar, "ilk" turu atarken çukur, ama belki "ikinci" tura geçildiğinde tümsek olacak olan oyuklarla kaplıdır. Ama sonsuz dönüş içinde hangi "tur"da olunduğunu hiç kimse ne bilir ne de bilecektir. Değişken geometrinin bitmez tükenmez şeridi (çünkü hiçbir şey bir oyuğu "ikinci" turda ne mecburen dışbükey olmaya, ne de içbükey kalmaya zorlayamaz, en azından o ayak diredikçe) iki yüzü yoktur, tek bir yüzü vardır, ve öyleyse ne dışı vardır ne de içi.

Öyleyse bu beden elbette libidinal tiyatro değildir, derinlik değildir, burada ve orada akan, kendini gösteren, gizlice ortadan kaybolan yoğunluklardır; hem de bu yoğunluklar bir salon/sahne hacmine asla sığdırılamazlar. İlla libidinal, *bundan dolayı* [a fortiori] da metafizik bir veri olarak alınması gerekmeyen tiyatrosallık ve temsil, labirent Möbius şeridi üzerindeki bir çalışmanın sonucudur. Bu çalışma içselliğin şartlarını yerine getiren, katlanmaları ve kıvrılmaları ileterek içten gelen güdüleri [*impulsion*] süzen ve artık *dışarısı* denilen yerden gelenlerin sahneye çıkmasını kabullenen kendi üstüne kapalı bir kutu etkisi yaratır. Temsili oda enerjik bir

2 Yazarın Fransızcada kullandığı *bande* sözcüğü yerine göre şerit, bant, süs ya da koruma parçası, topluluk, güruh, sınırlar arasındaki frekans kümesi, çizgi roman, elektronların bir kristaldeki düzeylerinin yasak ve izinli olarak ikiye ayrılması vs. anlamlarına gelir. "Şerit" karşılığını uygun buluyor, "grup" anlamına geldiği belirgin olduğunda "topluluk" sözcüğünü kullanıyoruz [çn./yh.].

tertibattır[3]. İşte yapacağımız şey onu betimlemek ve işleyişini takip etmektir. Metafiziğin (veya politik ekonominin, bunlar aynı şeylerdir) eleştirisini yapmaya gerek yok. Çünkü eleştiri bu tiyatrosallığın kendisini daha çok, *içinde olmak ve onu unutmak* için hiç durmadan varsayar ve yeniden yaratır. Bu, ölüm dürtüsünün konumudur. Bunu, yani bu kat yerlerini, yapışmaları, eşsiz ve heterojen yüzey üzerinde altı homojen yüzüyle tiyatro özelliği taşıyan küpü belirleyen bu enerjik taşıyıcıları betimlemek gerekir. Dürtüden temsile, ama kendini kaptırmadan, bu implantasyonu, akışların bu yerleşikleşmesini betimlemek için kayıp kavramın kuşkulu kolaylığına, boş bir Ötekiliğin, talebin çarptığı ve parçaladığı sessizlik içinde bir Sıfırın hileli kolaylığına kapılmadan gitmek gerekir (öyleyse talep şimdiden söz müdür? Şimdiden yola çıkmış mıdır ve bir şeye mi gönderir? Evet, bu Öteki'ye gönderir; ve bir şey aracılığıyla öyleyse yine şimdiden onunla konuşmayı bilen kimdir? Evet, dedikleri gibi bu, jestler, gözyaşları, öfkeler, süt emmek isteyen çocuk uyuşuklukları, ünlemler aracılığıyla olacak). O kadar ki talebin ve Sıfırın sessizliğinin bu hilesiyle birlikte bize de aslında yalnızca tiyatronun ve iktidarın açılışını yapmak ve onları işletmek kalır. İktidar tiyatrosu bu sözde eksiğin kendisinden doğan arzunun doyumlarını aldatacaktır. Oysa tam aksine daha da uzağa gidip küp meselesini arka tarafı olmayan, hiçbir şey gizlemeyen o biricik yüze göre serilmiş açık libidinal beden şeridi üzerinden betimlemek gerekir.

Temsilin kapanması meselesinde gözlerimizi açtıklarını sanarak bize dışarıda olanın aslında içeride olduğunu, dışsallık olmadığını, tiyatronun dışsallığının da onun içselliği olduğunu söyleyen düşünürlerin bu alaycı buluşuyla daha fazla kafamızı karıştırmayalım -bu üzücü habere, İncil'i haber veren müjdecinin konuşmasından

3 Fransızcası *dispositif* olan bu sözcük *dis-* öneki ile *poser* fiilinin bir araya gelmesiyle oluşan bir sözcüktür. Lyotard'ın felsefesinde önemli bir yer tutan bu sözcüğün karşılığı olarak "tertibat" terimini kullanıyoruz. *Poser* fiilinin koymak anlamından hareketle konum-lanış biçiminde çevirenler de vardır. Ama o zaman buradaki düzenleme, düzene koyma, düzenek anlamı tam ortaya çıkmadığı için tertibat karşılığını tercih ettik [çn./yh.].

başka bir şey olmayan bu felaket tellallığına, mağaralarının dibinde bağlanmış oturan kölelerin sırtlarının arkasındaki duvar boyunca uzanan artefakt taşıyıcılarının yaydığı bu sefil duyuruya kafanızı takmayın, onlar belki de hiç yokturlar, ya da şöyle de diyebiliriz: Güneşle aydınlanan dünyanın mağarasında onlar yalnızca birer gölgedir, onların kederi iki kat daha fazladır -öyleyse bu can sıkıcı mesajı ve tamamen kapalı tiyatronun bu temsilini, libidonun üstünde gezindiği (inorganik ve düzensiz) bütün organların tek yüzlü kırkyaması olan labirent Möbius zarımızla karıştırmayın. Çünkü bu zar kaçınılmaz bir şekilde kendi üstüne kapalı gibi gözükse de, iyi bir Möbius şeridi gibi hiçbir şekilde hacim anlamında kapalı değildir ve temsili küpün aksine sonsuzdur. Yoğunluklar onun üzerinde bir son noktayla karşılaşmadan, bir yokluk duvarına, bir eksiği işaret eden bir sınıra asla çarpmadan akar. Hayır, libidonun gerçekten ne bir eksiği vardır, ne de o, yatırım yapılacak bölgelerden yoksundur. Bir konuşmada, sol elinin çok esmer ve en sondaki parmağıyla bir yandan kaşını düzelten, diğer yandan da diğer eliyle sigarasını çıkartan genç kadın endişelidir çünkü her şeyin farkında olduğunuzu sanır, işte yatırım yapılacak gerçek bir bölge, bunun için ölünebilir; kişi bütün organsallığım, düzen içindeki bedenini, işlevsel organlar düzenlemesini, organlarının belleğini, meslekitoplumsal statüsünü, sözde geçmişini ve böylece sözde geleceğini, kişisel not defterini ve mahrem tiyatrosunu onun uğruna verebilir; kişi bir nakkaş kalemine benzeyen bu parmak ve onun göz etrafında yarattığı kafatasına ait, vajinal yörünge mekânı için gereken fahiş bedeli seve seve ödemek isteyebilir. Ve bu, parmağa yatırım yasaklandığı, parmak bir sahne çerçevesinin ötesinde temsile konulduğu için ve kişi sahneye çıkma hakkına sahip olmadığı için böyle değildir -çünkü istenen, sahneye çıkmak ve onu *ele geçirmektir!* Libido yatırım yapılacak bir bölgenin eksikliğini duymaz ve eksik ve kendine mal etme koşulu altında yatırım yapmaz. Koşulsuz yatırım yapar. Koşul, kural ve bilgidir. Peki kaşı düzelten şu ele dair duygu geçişi... O, kurallara, duygu yasalarına ya da başka saçmalık-

lara uysa ne fark eder? Kadının sizin (elbette babayla ilgili) varsayılan kişiliğiniz önündeki utangaçlığına neyin neden olduğu ne fark eder? Bütün bunların ne önemi var; hesabı verecek ve hesapları tutacak olan bu laf salatası mıdır? Onlardır, bu jesti temsile koyan ve onu her türlü söylem için içsel dışsallıkta üreten bu sözcüklerdir ve dışsallığı ve gösteriyi *açıklamak* için icat edilen yasa, onların kendi bilgi yasasıdır.

Arzuya dayatılan büyük Sıfırı ontolojik motif olarak almanın, sonsuz bir ileriye taşıma içinde onu her zaman tamamen ertelemenin, yeniden sunmanın [temsil etmenin] ve gerçek gibi taklit etmenin [*simuler*] uzağındayız, bizler libido ekonomistleri olarak onaylıyoruz ki bu sıfırın kendisi bir figürdür, Yahudilerin Tanrısı gibi güçlü ve kanla ilgili, Lao-Tzu'nun Boşluğu gibi solgun bir tertibatın parçasıdır, bu *tertibat*, elbette, pek çok libidinal konumun birlikte onaylandığı etrafı-dönüştürme tertibatıdır [*dispositif de circonversion*][4], tıpkı mikado oyununda birbirine karışmış çubukları çekerken olduğu gibi, bizim de serbest bırakarak, incelikle sökerek, sürtüşmeden engelleri kaldırarak eğlendiğimiz bir tertibattır -ve labirent üstündeki yoğunlukların güzergâhını izlemek için bu tertibatın gerekli olduğunu ortaya koymakla kalmayacak, dahası sıfırın içinden geçişin kendisinin özel bir libidinal güzergâh olduğunu, Gösteren'in ya da Öteki'nin etrafı-dönüştüren *tertibat* içindeki konumunun kendisinin keyif veren bir konumda bulunduğunu, "yasanın katılığının" birden fazla kişininkini sertleştirdiğini ve bu Hiç'in ontolojik bir zorunluluk meselesi değil, dinsel,

4 Lyotard'm, bazı histerilerde çatışmanın semptoma dönüşmesi, dine dönüş, mantıkta bir cümlenin tersine çevrilmesi, genel olarak da dönüştürme gibi çeşitli anlamlara gelen *conversion* sözcüğüyle etraf, çevre anlamına gelen *-cir* önekini bir araya getirerek ürettiği *circonversion* terimi, metin içinde yeri geldikçe "öfkeli bir yoğunlaştırma gücü", "iptal edici sapıklık", "yoğunlaştırarak sınırlandırma" gibi farklı anlamlarda tanımlanıyor. İngilizce çeviri bu yoğunlaşma/yoğunlaştırma anlamını ön plana çıkartarak "*concentration*" öneriyor. Ancak biz burada değiştirme, dönüştürme, etraftaki öğeler üstünde bir işlem yapma anlamının daha vurgulu olduğunu düşündüğümüzden bu sözcük için "etrafı dönüştürme" dedik. Kitabın İngilizcesi için bkz: Lyotard, J-F., *Libidinal Economy*, çev. Iain Hamilton Grant, Indiana University Press, Bloomington, 1993; ilk baskı The Athlone Press, Londra, 1993 [ç.n.].

yani libidinal bir fantezi olduğunu ve üstelik -ne yazık ki- terörist ve deontik olmasa aslında gayet de kabul edilebilir olduğunu göstereceğiz. Sıfırın olumlayıcı bir fikrinin modelini kurmamız gerekiyor.

Öyleyse dinin eleştirisine yeniden başlıyoruz, öyleyse sofuluğu yıkmaya yeniden başlıyoruz, hâlâ ateizmi arıyoruz, fevkalade zeki olan bizler anladık ki, Sıfırın yeniden sunulması, negatifin yeniden sunulması demektir, arzu ekonomisinde yalnızca, libidinal maddelerin içindeki muhasebenin yeniden sunulmasıdır. Bu, politik ekonomidir, yani tutkuların alanına taşınmış sermayedir ve sermayenin bu ekonomisiyle bir kez daha anladığımız gibi sermayenin bu ekonomisiyle birlikte kendi doğal akışını bulacak sofuluktur. *Eksiğin gücü* olarak tanımlanan dinselliğin dürtüsel ve tutkusal tertibatıdır, kapitalist dinsellik parayı kendi kendine ortaya çıkartan *causa sui* [kendi kendisinin nedeni] dinselliktir. Ve işte bu yüzden "politika yapıyoruz", eksiğin gücünün zayıflamasını, yozlaşmasını arzuluyoruz, bu sıfırın yalnızca kendi kendisine ortaya çıkmadığını ve bundan böyle de başka bir gücün (Marx, ama yalnızca bir yerde işgücünün kayıp, "yüzeyde", toplumsal sahne üzerinde silinmiş olduğunu varsayar) onu ortaya çıkartmadığını, ama bilhassa ortaya çıkartma sorularının tuzak olduğunu, bizi gülmekten çatlatan bu soruların bilgiyi ve "yanıtlarını" kendilerinde taşıdıklarını onaylayan her şeyi seviyor ve istiyoruz, -hayır, antikapitalist demek olan din karşıtı politikamızı anlamın, yani artı-değerin kökeninde gerçekte neyin olduğu bilgisine bağımlı kılmıyoruz, bundan böyle kökenin gerçek bilgisi diye bir şey yoktur, söz konusu olan şu ya da bunun eksik kalması değil, köken olmanın ortadan kalkmasıdır, parçalanmış, hesaplanabilir olmayan, politikalar için *dine aykırı* bir politika istiyor ve yapıyoruz, bu anlamda yeniden başladığımız dinin *eleştirisi* artık her şeyin eleştirisidir, o, eleştirdiği şeyin *alanında* (tiyatrosal hacim demektir, buna dikkat edin) artık hiçbir şekilde kalamaz -çünkü eleştirinin kendisi de eksikliğin gücüne dayanır, ve *eleştiri hâlâ dindir.*

Pagan Tiyatrosu

Libidinal şeridin ateizmini arzuluyoruz. Ve o eleştirel, yani dinsel olamazsa o zaman pagan, yani olumlayıcı olmalıdır. Biz böylece iki sınırın üstünden atlamış olduk. Apolitiği politikten ayıran sınır; ama aynı zamanda da laik olanı dini olandan ayıran sınır. Diyebiliriz ki mesela Augustinus'un nefret ve alay ettiği Geç Roma İmparatorluğu'nun bu dininde daha fazla olumlayıcı ateizm olabilir. Bu dinde en ufak bir hıçkırık, en ufak bir fırsat düşkünü, boşalmasız bir çiftleşme, bir doğum, bir işeme, askeri bir karar için eyleme, eyleyene, eylemden etkilenene *eşlik eden* bir tanrı, bir tanrıça, pek çok tanrı ve tanrıçalar vardı. Ama bu da Augustinus'un inanır gözüktüğü gibi yararsız bir gösteri içinde bu tanrıların sayısını artırmak için ve artık söz konusu eylemde ima edilen sözde öznenin sorumluluğunu gizlemeye yaramıyordur. Çünkü böylece tüm bu jestler, tüm bu durumlar, bunlar ve günlük yaşamla ilgili olanlar (olmalarından itibaren) (sanki bir başkası varmış gibi) bir yandan yoğunluk olarak değer kazanamaz; diğer yandan da paradoksal, diyalektik, keyfi, terörist bir bağlantı aracılığıyla bir Yasaya, eksik bir Anlama yeniden bağlanmak zorunda kalamazlardı. Ama bunlar tam tersine kendi kendilerine yeterli ve kendi kendilerini onaylayan tekillikler olarak deneyimleniyorlardı. *Tanrısal olan*, yalnızca bu kendi kendini onaylamadan ibaretti. Belki de hiçbir şey libidinal şerit üzerinde olup bitene, "tiyatro tanrıbiliminin" Roma'nın son döneminin bu yarı septik yarı stoik halk dininden çıkan *parodisi* kadar yakın değildir. O her durumda biz onun yararına haksız olsak bile, bilimin, politikanın ve bizim çağdaş arzu dağıtıcılarımızın, kadınların, eşcinsellerin, çocukların, Siyahların, Hintlilerin, mekânların ve proleterlerin -bizim sevdiğimiz ve aynı zamanda bizim de o olduğumuz dağıtıcıların ve geriye kalanın söyleminden daha ateisttir.

Tiyatroya dayalı tanrıbilimi ile bugün hâlâ dinin eleştirisini ve politik ekonomiyi yöneten Yahudi-Hıristiyan tanrıbilimi arasında,

dünyada tanrısal olana övgü ile dünyanın ve *in absentia* [gıyabında] olanın aleyhine bir Tanrı övgüsü arasında karşıtlık yoktur. Pathosun iki tertibatı arasında fark vardır. Buradan başlar Klossowski. Onun tavsiyesi üzerine Augustinus'un, Varro'nun masalsı ya da mitik bir tanrıbilim ile sivil ya da politik bir tanrıbilim arasında yaptığı ayrımı tartıştığı yeri dinleyelim. Hıristiyan olduğu için gerdek gecesi örneğini alır: "Genç kızın kemerini çözmek için bir tanrıça Virginensis varsa, onu eşine teslim etmek için bir tanrı Subigus, ilk seferinde silahla boyun eğdirmek için tanrıça Prema da vardır, genç kız hiç kımıldamaz ve kendini kucaklaşmaya bırakır -öyleyse burada tanrıça Pertunda ne iş yapar? Kızın yüzü kızarsın da başını alıp gitsin! Bıraksın da damat kendi adına bir şeyler yapsın! Pertunda'nın adının ima ettiklerini yapmak için bir başkası hiç uygun değildir. Ona bu saygının gösterilmesinin nedeni bir Tanrı değil de Tanrıça olmasıdır belki de (...). Ama ne diyorum ben? Orada aynı zamanda fazlaca erkek bir Priapus da yok mu? Yeni gelin, Roma'nın en saygın, en dini adetlerine uyarak devasa ve meşhur organa oturmaya davet edilir. Öyleyse gidelim ve uydurma tanrıbilimden sivil tanrıbilimi, tiyatrodan siteleri, sahneden tapınakları, edepsiz olandan edepli olanı ayırır gibi şairlerin mısralarından din adamlarının ayinlerini, yalandan hakikati, geçici şeylerden önemli şeyleri, gülünç şeylerden ciddi şeyleri, reddedilmesi gerekenlerden araştırılması gerekenleri büyük bir incelikle ayırmaya çalışalım!" *(Tanrının Kenti, VI, 6.)*

Ve iyi bir havari olarak Augustinus şöyle akıl yürütür: Varro tanrısal olanı ilgilendiren temsillerin tiyatro sahnesinde mi yoksa toplumsal sahnede mi olduğunu ayırt edemiyorsa, bunun nedeni bu pagan kişiye göre tek kesinliğin gerçek doğal tanrıbilim olmasıdır; bu, filozofların -siz Platon'u anlayın- ve öyleyse Augustinus'un -siz İsa'yı anlayın- tanrıbilimidir. Sokak soytarılarının ya da din adamlarının bütün sahte gösterileri hep birlikte bir tarafa, yalanın, aldatmanın, saf olmayanın tarafına düşeceklerdir. Yeni sınır tüm bunları, saf ve gerçek olan temeli, görünür olandan ayırmaktır.

Augustinus ne yapar bu şekilde? O, tiyatroyla kapattığını düşünür, onu icat eder, Platon ve diğerlerinden sonra onu yeniden icat eder. Subigus, Prema ve Pertunda taraftarlarının yıktıklarını, yani burada ve şimdi olana değer vermeyip onu Öteki'ne tabi kılmayı yeniden gündeme getirir. Augustinus o ağır hacimli tiyatroyu reforme eder ve sahne lehine salonu ihmal ederek tertibatı tekrar eder. Bu sahne, tiyatronun kapılarına bırakılmış bir Dışsallığı temsil etmeye adanmıştır ve ilk ve son kez onun tiyatro özelikleri taşımadığına karar verilmiştir.

Oysa popüler Varro tiyatrosu, işlevlerin bu dağılımını hiçbir şekilde sahneleme içinde sunmazdı. Genç koca, genç kadının kızlığını bozmak için Virginensis'i onun kemerini çözmeye kışkırtsaydı, bunun düşkünlük, gülünçlük ve yalan yüzünden olduğu nasıl düşünülebilirdi? Virginensis isminin *vir desiderans*'ın [arzulayan adamın] ve *virgo*'nun [bakirenin] sabırsızlığından doğduğu açık değil mi -ikisi de sabırsız ve şaşkındır, kemer çıkartılmak üzere gevşetilir ve üst üste konulur, bakirenin göğüslerinde, omuzlarında, karnında, uyluklarında, *introitus*larında ve *exitus*larında [girişlerinde ve çıkışlarında] açılmayı bekleyen bir başka düğüm ortaya çıkar? Virginensis bütün bunların hepsinin aynı anda canlandığı bir çığlıktır, o çığlık ki aynı anda olması mümkün olmayan pek çok çığlığı mümkün kılar: Virginensis açılsın, erkek beni alsın, Virginensis direnşin, erkek sıkıştırsın, Virginensis gevşetsin, erkek başlatsın ve sonlandırsın, Virginensis itaat etsin ve emir versin, bunların hepsi olsun ve hem de olanaksız olarak olsun, yalvarma ve düzen, ey bütün bunları diğerleri içinde kat eden güçlü şey, arzuyu arzular kıl ve onun kölesi, bağlantısı ol, sana bir ad veriyorum.

Ve her bağlantı için tanrısal bir ad, her çığlık için yoğunluk ve beklendik ve beklenmedik karşılaşmaları getiren bağlantı, küçük bir tanrı, ona yuvarlı üzgün Platon-Hıristiyan gözlerle bakıldığında hiçbir şeye hizmet etmeyecek gibi görünen, aslında hiçbir şeye *hizmet etmeyen*, ama heyecan geçişinin bir ismi olan küçük bir tanrıça. Böylece tüm karşılaşmalar tanrısallığa, tüm bağlantılar duygu

taşkınlarına yol açar. Ama büyük Sıfır kampına geçen Augustinus bütün bunlardan hiçbir şey anlamış değildir. O, boyun eğmeyi ister ve çağrıda bulunur: vazgeçin libidinal şeritten der, duygulanıma değer olan tek bir şey varsa, o da benim Sıfırımdır, benim Ötekimdir, onun aracılığıyladır ki sizin bütün heyecanlarınız size gelir, siz onları ona borçlusunuz, haydi, duygularınızı verin ona, hepsini teslim edin, kurtarıcı sizden onları yeniden satın alacak. İstediği nedir Hıristiyanın? Bağlantının dikkate alınmamasını ve hatta kesilmesini ister: *Sıradaki gelsin*, ne komik laf! Öteki, duygusal mesafenin atmosferi içinde konulur, sonra tekrar özel ve paradoksal bir çaba aracılığıyla yakına getirilir, *caritas*[5] adım alır, çünkü pahalıya mal olur (karşılıksız verilir, uzak mesafelere gönderilir; bu bağışları algılayan ve onların meyvesini veren, Sıfırdır.) Bu bağlantısızlıkla beraber artık tekillik ortadan kalkar. *Caritas*'ın her şeye bir cevabı vardır. İşte bu yüzden eski tanrı olan her şey, kendi değerini kaybeder, Virginensis, Priapus soytarı olarak görünüşlere bölünür ve özünde yeni tanrı, merkezi Sıfır, sahneye koyucu olur.

Görünüşte sayıklama ya da delilik vardır ama temelde bunlar tanrının niyetleridir. Yoğunlukları bölmeye çalışan Kilise pederine kulak verelim: "*Liber* sözcüğünün *Libereamentum*'dan, kurtuluştan gelmesi istenir. Çünkü erkekler bu sayede cinsel birleşme sırasında dışarıya çıkan tohumlarıyla özgürleşirler. Bunun yanına arzuyu harekete geçiren şarabı ve kadınları ifade eden *Liber* sözcüğü eklenir. Böylece Baküs tanrısı adına şenlik yapanlar sınırsız çılgınlıklarıyla ünlenirler. Varro'nun kendisi, Bakalar'ın coşkunluk içinde olmadıkça korkularını ifade edemeyeceklerini itiraf eder, *nisi mente commota* [akıl olmadıkça sinirli]... Buna benzer şeylerin tiyatrolarda olmayacağı kesindir. Tiyatroda yalnızca oyun oynanmalı, sayıklamalardan vazgeçilmelidir. Hâlâ böyle oyunlardan hoşlanan tanrılara sahip olmak, bu öfkeli deliliğe benzer, *simile furoris*." İşte böylece mükemmel Peder *(Tanrının Kenti, VI, 9)* semptomlar adı

5 *Caritas*, Hristiyanlıkta sevgi ve merhamet, armağan ya da bedel ödeme, sevgi için yüksel bir bedele razı olma anlamlarına gelir (çn.).

altında görünüşlerin genelleşmiş kapatılmasını hazırlar. Verinin değerini kaybetmesi tam, yani boşlukta iş görür: güçlerin hareketi, ruh sarsıntısı ve az sonra da *dementia* ve *amentia* [çılgınlık ve delilik] haline gelir. Paganlar buna Dionysos ve Baküs derler, bunlar kestirilemez tekilliğin adlarıdır. Ve Augustinus mantığındaki sürçmeye dikkat edin, Paganların tiyatrolarına gösterdiği saygıyı kekeleyerek bir yerde itiraf eder: Baküs rahibeleri olan Bakalar öfkenin kurbanı oldular; yalnızca oyun oynanan tiyatroda böyle bir şey gözler önüne serilmez; yine de tiyatro oyunları yalnızca furor'a [öfkeye] tutulan tanrıları memnun eder. İçerme doğrudan ve pagandır: hem kutsal ritüellerde hem de sahne oyunlarında *furor* tanrısaldır, tanrısal *furor*'dur. Güdülerin güzergâhına tekil bir ad altında girmeyen ve bu güzergâhın dışında kalan hiçbir şey yoktur. Biz burada Augustinus'u libidinal şeridi kendi üzerinde yok ederek onu hacme ve bulunuş/bulunmayış [*présence/absence*] durumuna dönüştürürken yakalıyoruz. Yoğunlukların her türlü hesabın bakiyesi olarak büyük Sıfırın hanesine geçirilip süzülmesi gerekir. Ve biz Augustinus'un bunu nasıl başaramadığını, oyun ve öfke, sahte gösteri ve hakikat, soytarılık ve ciddiyet arasındaki farkın nasıl oturmadığını anlıyoruz.

Çevredeki cemaatin böyle savunulması, bu cemaatçilik el titreten bir acı içinde yazılır. Bu acıya kulak verelim, o, söylendiğinden çok daha önemlidir. O, bir üzüntü ya da bir güç kaybı değildir, tam tersidir. O, acı olmayan herhangi bir şeyi katlanılabilir kılmak için kullanılan önemli nicelikte bir enerji harcamasının işareti, belki de tam da güç birikmesidir. Elden gelen, ağlamak, ulumaktır. Figürler -bu arada el, Dionysos bahçelerinde kalem oynatmaya devam eder-, yaşamın ve ölümün figürleri birikir; figürler, bir anda ve bir sonsuzlukta sabitlenen bu aynı enerjidir ve vahşi hayvanların efendisi bu figürler bu enerjiyi tüketirler. Mısırlı figürdür bu, Negüev'in at yelesi, sarıya kaçan esmerliğiyle hem erkek hem de kız olan dik başlı kız çocuğudur.

Belki de merkezde duran bu acıyla birlikte şu yeni ve korkunç olay aniden gerçekleşir: duygusuzluğuyla nereye baktığını bilmediğim bu Mısırlı yüz, birdenbire dün akşam ya da bu gece *kapkara* olmuştur. Genç kadın figürü, aynasızların Afrika kıyı boyunun kenarında bulunan bir ada hapishanesinde gözetlediği ve kolaçan ettiği genç bir adamın cenaze maskesine dönüştü. Aynasızlar, çocuğu döve döve öldürüp babasına olayın bir intihar olduğunu anlattılar, baba bu açıklamayı reddettikten sonra çocuğu gömdüler. Aynı yüz, aynı dar alın, biraz eğri büyük burun ve Habeş tipine özgü çukurluk, çene kemiklerinin inceliği burada da söz konusuydu. Ve erkek sürekli konuşurken kadın sustu. Erkek büyük bir esneklik göstererek ölümünden kaçmayı başardı ve onu yağmur gibi yağan sözcüklerde aradı, bir zenci gibi konuştu, sözcüklerle defalarca pusu kurdu, ama sözleri öylesine tatlı ve karşı konulamaz gibiydi ki adeta fizik eylemler gibi elle tutulur sonuçlar mutlaka ortaya çıkartmıştır. Keşke ölümünü de sözcükleri gibi patlatabilseydi, onu beden olduğu zamana, elle tutulur dönüşümlere götürebilseydi. Keşke ölümünü aktif ve dönüştürücü bedeni haline getirebilseydi. Onun *namını* tersten okuyunca Roma çıkardı çünkü o amor'du [aşk].

Ve bu gerilim, zorluk ve her şeyden önce hoşgörüsüzlük, tüm bu eşzamanlı figürlerin bir arada mümkün olamazlığıyla ilişkilidir. Bu Romalıları ve bu zencileri libidinal aptallar, ahlaksızlık içine batmış masumlar olarak hayal edebilmek için hepten Hıristiyan ve salak olmak gerekir. Aşırılıkla gelen bu ıstırap Bakalar'ın ıstırabıdır. O, figürlerin kendi mekân-zamanını birlikte meşgul eden ve bundan dolayı libidinal topluluğu ortaya çıkartan maskelerin bir arada mümkün olamazlığından ileri gelir. Çünkü varsayılan organik bedenin parçalarını, bununla birlikte farklı parçalarını aynı zamanda doğrulayan ya da isterseniz şöyle diyelim, psişik ve toplumsal aygıtın yalnızca ayrı ve ardışık olarak doğrulanmış olması gereken kısımlarını aynı zamanda doğrulayan böyle bir arada mümkün olamazlık katlanılamazdır. Bu, birliğin, varsayılan sentezin çözünmesinden mi kaynaklanır? Tiyatro tanrıbiliminde

yutulan kimliktir ki bu bizim için çok sonraları, yüzyıllar sonra, yaklaşık iki milyar yıl boyunca dinden, dinlerden, metafizikten, sermayeden beslenen tedavi edici alışkanlıkların sonucunda gelmiştir. Bütün yoğunluğun yalnızca biz dindar olduğumuz, Sıfır'ın dindarları olduğumuz için ıstırap olması mümkün müdür? Bunu söylemek bile belki bir avunmadır.

Bizi, libido ekonomistlerini tehdit eden, bu avunmayla birlikte yeni bir ahlak kurmaktır. Bu, libidinal topluluğun *yararlı*, duygu dolaşımının *neşeli*, figürlerin anonimliğinin ve bir arada mümkün olamazlığının *hayranlık uyandırıcı* ve *serbest* olduğunu, her acının tepkisel olduğunu ve büyük Sıfır'dan ortaya çıkan bir biçimlenmenin zehrini içinde barındırıyor olduğunu ilan etmek ve yaymaktır, söylediğim budur. Oysa ihtiyaç duyulan şu ya da bu etik değildir. Belki de bir *ars vitae*'ye [yaşama sanatına] ihtiyacımız vardır genç adam, ama o zaman da propagandacı değil sanatçı, teorisyen değil maceracı, sansürcü değil hipotez üreticisi oluruz.

Biz: "Şu büyük Sıfır ne pis bir şey" bile dememeliyiz! Her şeyden öte bu, arzunun bir figürüdür. Ve biz onun bu niteliğini inkâr etmek için kendimizi nereye yerleştirmeliyiz? Daha az terörist olan bir başka Sıfıra mı yerleşeceğiz? Depreme maruz kalmış, elektriklenmiş çarpık labirent şerit üzerine *yerleşilemez*. Şunu kafamıza sokmalıyız: Yoğunlukların kökensel bir Hiçlik üzerinde, bir Denge üzerinde mevkilenmesi[6] ve libidinal Möbius şeridinin bütün parçalarının tiyatro hacmi biçiminde yeniden kıvrımlanması bir hatadan, bir yanılsamadan, bir kötülükten, bir karşı-ilkeden değil, ama hâlâ arzudan ileri gelir. Temsile koyma arzu olduğu gibi, sahneye,

6 Lyotard *instance* sözcüğüyle birden fazla şeyi düşünüyor. Bir yanda sözcüğün sibernetikten ve matematikten gelen anlamı dururken, diğer yanda psikanalitik bir bağlam söz konusudur. İlk anlama göre, bir model üzerinden onunla aynı özelliklere sahip bir kopyanın çıkartılması, ya da önermeler mantığında olduğu gibi asli bir formülün sembolleri değiştirilerek ikinci bir formül elde edilmesi söz konusudur, böylece bu yeni nesne daha önceki modelde, yapıda kendisine yer edinir. Öte yandan *instance* Freud'da dinamik ve topik eleman olarak düşünülen psişik aygıtın ben, üstben, sansür vb. gibi ayrı bölümlerinden her birini ifade eder. Bu sözcüğü *enstanz* diye bırakmaktansa "mevki" olarak karşılamayı tercih ettik [ç.n.].

kafese, hapishaneye, fabrikaya, aileye, kutuya koyma da arzulanmıştır. Tahakküm ve dışlama arzulanmıştır. Uç yoğunluklar da bu düzenlemeler içerisinde mevki edinebilirler. Siyah firavun yüzü ölmüştü, onun aradığı başkalaşım, onun dönüştüğü bu ölümdü. Bunu dışlamadan böyle anlamaya başlamak gerekir. Çünkü bu dışlama libidinal şerit üzerine taşman gölge olarak tiyatrosallığı devam ettirecek olan dışlamadır, dışsallığa koymadır. Oysa bu dışlama Sıfır hakkındaki, boş merkez hakkındaki, her şeyin görünürakledilir olduğu bilginin yeri hakkındaki bakış açısının kurulmasına zorunlu olarak eşlik eder.

Çubuğun Dönmesi

O halde bir arada mümkün olamazlığın acısı vardır. Bu acı bir arada mümkün olamazlık sözcüğünün ifade ettiğinden çok daha eskidir. İşte bu, acının kökeninin mantık olduğunu, birlikte mümkün olabilirliğin bozulması olduğunu, bu veya bu-olmayan'ın eşzamanlı olarak onaylanması olduğunu düşündürür. Elbette biraz ıstırap vardır, en keskin matematikçiler ve mantıkçıların bildiği gibi, önceden özenle birbirinden ayrılmış ve bir dışlanmanın içinde yer almış yerler pekâlâ değişikliğe uğrar: karmaşık sayılar, belirsiz kümeler, tekiller mantığı konusundaki tartışmalar hatırlansın. Aynı şey ressamlarda da vardır, mesela Klee perspektivist küpü plastik dayanak üstünde bir tane olarak, beş ya da altı farklı bakış açısına sahip 10 kutu olarak gösterir. Biraz ıstırap olsa da bu yine de o acı değildir, onun negatifi gibidir. O, acı olmayanın alanları içinde tersine bildirilmiş bir acıdır, Kavramın bu ile bu-olmayan'ın katı bir şekilde sınırlandırılmasını üretmiş olduğu, sınırı aştığı, böylece ne bu ne de bu-olmayan olan bir noktalar alanının, sınırı oluşturan ve karışıklığı yasaklayan etkisizleşmiş noktalar alanının üretildiği yerde yeni bir kavram çalışması aniden ortaya çıkar (onların dediği budur). Bu çalışma, bu noktalar serisinin yerini değiştirir; negatif

bir karenin, üçlü bir mantığın paniğini veya Lesnievski hipotezindeki *kitabın kenarı kitaptır* gibi bir önermenin doğruluğunu kışkırtarak sınırı kaldırır ve başka bir şekilde yeniden sınırlandırır.

En azından büyük Sıfır takıntısına kapıldığımızda, bilgi denilen bir söylem ne pahasına olursa olsun üretilmek istendiğinde, bundan dolayı da bütün bu bozulmalardan sonra, şimdi işte bu, önermeler mantığının, sayılar teorisinin, ne olduğu önemli değil, gerçek *tertibatın* ele alındığı söylenmekten vazgeçilmediğinde kısa süren bir panik yeniden ortaya çıkar, farklı bir şekilde her şey yeniden yerli yerine konulur. Doğru, büyük Sıfır'ın kendisinin ürettiği ve benimsediği doğru demektir. Göçebeliğe çarçabuk son verilir, Doğru'nun teminatı altında toprakla meşgul olunur ve toprak işlenir. Tanrıya şükür bu tür yara kapamalar gitgide azalıyor, bugünün bilimcilerinin kendileri de acıya doğru yürümeye, küçük ıstıraplarını, küçük skandallarını, küçük diyalektiği ve sefil "kavram çalışmasını[7]" yüzüstü bırakmaya başladılar. Onlar "kavram çalışması"nın tam bir aldatmaca olduğunu, çalışanın kavram olmadığını, kavramın çalışıyormuş gibi göründüğünü, ama çalışmanın koşullarını belirleyenin, dıştakileri ve içtekileri, izin verilenleri ve verilmeyenleri sınırlandıranın, seçen ve değer kazandıranın, yatırım yapanın, gerçekleştirenin sermaye olduğunu, kavramın ticaret olduğunu, ama hareketin, bu ticaretin gücünün kavram olmadığını, ama bunun şu zavallı radikal-sosyalist üniversitelilerin derdi olduğunu bilirler.

Büyük matematikçilerimiz, bizim pek sevdiğimiz acılı ve neşeli kardeşlerimiz ince bir gülüşle şunu söylemenin haksız, yararsız ve hemen hemen iğrenç bir şey olduğunu çok iyi bilirler: evet, bütün yaptığımız bir *oyun*dan başka bir şey değildir, evet biz kombinasyon düzenleyicileriyiz, evet büyük bir gösteride büyük Sıfır'dan ve etrafta dolanmaktan başka bir şey olmadığını anlıyoruz. Onlar söz

7 Kavram çalışması Hegel'in felsefesinde anahtar bir düşüncedir. Bütün bu bölümde Lyotard Hegel'i eleştiriyor. Aynı zamanda genel olarak bilimlerdeki, matematiklerdeki kavramsallık, kavramsallaştırma niyetlerini konu ediniyor [y.h./ç.n.].

konusu olanın *hiç de* oyun sorunu olmadığını, oyunun tıpkıbasımı için kavramın sahte ciddiyetinin bırakılmadığını bizim gibi bilirler. Romalı, pagan ve stoik acı ve neşe oyun değildir. Augustinus'un küçümsediği (ve taptığı) sahne oyunları hiçbir zaman bir başka gerçekliğin sahte gösterileri değildir. Sahne maskelerinin popüler ve politik versiyonu olan hiçbir ciddi tanrıça (filozoflarınki elbette) yoktur. Hiçlik, bizi kat eden yaşam dolu ve ölüm dolu yoğunlukların *gözden düşmesi* sayesinde filozofların ve rahiplerin bize maksimum ve optimum bilinç, bilgi ve bilgelik olarak sunmaya çalıştıkları şu Hiçlik, onu üreten filozofların ve rahiplerin arzusudur, yoksa onu üreten bu arzu değildir. Bu yoğunluklar hiçbir zaman, Hiçliği sarmış bulunan hareketsiz çember üzerindeki yatırım değişikliği yanılsamalarından kaynaklanmaz. Ama buna karşılık onlar bunu beden, benlik, toplum, evren, sermaye, kutlu tanrı olarak adlandırılan bir etrafı-dönüştürme tertibatının merkezi olarak ortaya koyabilirler. Oyun düşüncesi, büyük Oyun, arzu oyunu ve dünya oyunu düşüncesi hâlâ, hüzünlü bir küçük düşüncedir, bu da bir düşünce demektir. O, tamamıyla Sıfır üzerinde mevkilenmiştir ve buradan da düşünce için en yüksek anlama gelen çabayı sarf eder ve şöyle der: İşte, çevrede, çemberde bütün olup biten, yoğunluk geçişinden, dönüş ve ebedi dönüşten başka bir şey değildir. Kendisine şöyle der: Ben düşünceden başka bir şey değilim, bu da etrafta dönen Hiçlik ve hiç demektir, benim öyleyse kendimi de çemberin çevresinin üzerine yerleştirmekten ve yoğunluklarla birlikte dönmekten, düşünen ben olarak seviyormuş, katlanıyormuş, gülüyormuş, koşuyormuş, düzüşüyormuş, uyuyormuş, sıçıyormuş ve işiyormuş gibi yapmaktan başka çarem yoktur. Düşüncenin gösterdiği bu en yüksek çaba gebersin gitsin, işte biz libido ekonomistlerinin dileği budur!

Birlikte mümkün olamazlığın acısı sınırlandırıcı, seçici, yönlendirici bir sıfıra gönderme yapmaz. Düşünce onu öncelemez. Bu sıfırdan kaçan şeye genelde düşünce denir, o burada bir çıkış yolu açmak için meydana getirilmiştir. Kapatma tertibatı içeriyi ve dı-

şarıyı üretecek, kavramın yayılımını çevreleyecek, *yerleri* (sanatın, kültürün, üretimin, politikanın, cinselliğin yerlerini) tanımlayacak olan kavramsallaştırmanın ve sınırlandırmanın tertibatı demektir. Sıfırıyla birlikte bu tertibat ancak yoğunsuzlaşmayla ortaya çıkabilir.

Yoğunsuzlaşmanın operatörü dışlamadır: ya bu'dur ya bu-olmayan'dır. İkisi birden olamaz. Ayırma çubuğu. Her kavram böylece olumsuzlamayla, dışsallığın yerleşmesiyle birlikte bulunur. Tiyatrolaşmaya malzemesini verecek olan, bu-olmayan'ın dışsallaşmasıdır: dışarısının *ele geçirilmiş olması* "gerekecek"tir; kavram yayılmak, kendi bölgesinin kapılarına bırakılmış olana hükmetmek "isteyecek"tir. Kavram savaşla ve Hegel'deki çalışmayla, ama daha önce onu dışarıya doğru katmak için Augustinus'daki çalışmayla harekete geçecektir. O aslında yalnızca karışıklığın şeytanı, kaynaşma, altüst etme keyfi[8], yoğunluk araştırmaları aracılığıyla değil, ama üzerine konuştuğumuz bir arada mümkün olamazlığın bu acısı önünden kaçmayla da buraya itilir. Şu sınırlardaki, dışlamalara bağlı değersizleşmelerdeki kaygıya bakın! Bu dışsallıkları nasıl da seviyorlar! Böyle gelir yolculuklar, etnoloji, psikiyatri, pediatri, pedagoji, dışlanan yasak aşklar: güzel zenci kadınlar, çekici yerli erkekler, gizemli sarışınlar, hayalperestler, çocuklar; buyurun girin çalışma ve kavram mekânlarıma. Bunların hepsi tiyatrodur, yayılmacı Batı'nın beyazlığıdır, rezil yamyam emperyalizmidir.

Küçük ıstırap, ayırma çubuğunun yer değiştirmesinden başka bir şey değildir. İkinci dereceye taşman küçük ıstırap, bu yer değiştirmenin kural olduğu, yer değiştirmenin her zaman var olduğu bilinçtir. Küçük ıstırap metafor ve mesafe düşüncesi içinde en üst noktasına ulaşır. Ama bahsettiğimiz acı hiçbir zaman kavram çubuğunun yer değiştirmesine bağlı değildir. Bu acı bir ayağı burada

8 Türkçe gibi başka birçok dilde de aynen bırakılan *jouissance* sözcüğünü (İngilizcede bazen *enjoyment* da deniliyor) keyif olarak karşılıyoruz. *Jouissance* sevişmeden alınan zevki, hazzı ve cinsel boşalmayı ifade etmekle birlikte bununla sınırlandırılamaz ve "eksik olan", "bastırılan" ile ilişki içinde, arzunun arzuladığını elde ettiği an kaybettiği bir keyfi ifade eder [ç.n.].

ve bir ayağı orada, bir ayağı içeride ve bir ayağı dışarıda, *paylaşılmış olan* bir ayağa sahip olma konumundan sonra gelen bir depresyon değildir. Bu acının, hadım olmanın verdiği küçük ıstırapla ilişkisi yoktur. Küçük ıstırap, kavramın ıstırabıdır, sürekli yarılır ve yaralarının sarılması sürekli sonraya bırakılır. İyisi mi onu kokulu Yele olarak hayal edelim.

Bu ile bu-olmayan'ı ayıran bu çubuğu alın. Hangi parça olduğunun bir önemi yok. Bu çubuğu nötr bir mekâna koyun, hayal gücünün çok silik görüsünü kolaylaştırmak için bu mekânın üç boyutlu olduğunu da söyleyelim. Onu bu parçaya ait bir noktanın etrafında dönen harekete bırakın. Bu hareket şu üç özelliğe sahiptir: dönme, dışlama olmadan bütün eksenlerde gerçekleşir; merkezi nokta rastlantısal biçim parçası üzerinde kendi kendine yer değiştirir; son olarak da bu hareket varsayılan nötr mekânda eşit bir şekilde yer değiştirir. Böylece bir yüzey türetilmiş olur, bu yüzey de biraz önce sözünü ettiğimiz labirent libidinal şeritten başka bir şey değildir: bu yüzey genişlik olarak her zaman parçanın uzunluğuna sahiptir, vs. Ama önemli olan şeridin özelliklerini betimlemek değildir. Söylendiği gibi uç uca bitişmiş "bedensel" yüzeylerin her manzarası "üzerinden geçen" (aslında bu manzara geçiş sırasında noktası noktasına yakalanamayan bir zaman içinde *ortaya çıkar*) bu parça, ne kadar çabuk kendi üstünde dönerse, o kadar fazla enerji kullanır ve harcar ve kat edilen bölgeyi ısıtır. Bu geçiş mutlak bir şekilde hareketsiz de olabilir, söz konusu histerik *dönüşümlerin* siyah güneşi ya da söz konusu takıntılı ya da paranoyak *saplantılar* ya da tam tersine etkileyici veya geçici sanat, bilim, aşk *ideleri* bu geçiştir. Geçişten sonra gelen buz, pompalanan enerjiye göre değişir: aşırı soğuk yoğunluklar. Ve çok sıcak ya da çok uzak her yoğunluk her zaman *bu ve bu-olmayan*'dır; bunun hadım etmenin, bastırmanın, çiftanlamlılığın etkisiyle, büyük Sıfıra bağlı trajedinin etkisiyle bir ilgisi yoktur; ama yoğunluğun sentetik olmayan az ya da çok karmaşık bir harekete ait olmasıyla bir ilgisi vardır. Ama

her şekilde bu hareket öyle hızlıdır ki onun sayesinde ortaya çıkan yüzey her noktasında hem *bu* hem de *bu-olmayan*'dır. Ama ne kadar küçük olursa olsun bir noktanın, bir bölgenin ne olduğunu hiç kimse söyleyemez. Çünkü bir bölge ya da bir nokta birisi onlardan bahsettiğini iddia ettiği anda çoktan yok olmakla kalmaz, aynı zamanda yoğun geçişin zaman-dışı ve tekil anında aynı zamanda her iki yandan yatırımlanır.

Aynı zamanda dendiğinde, *ikisi* (veya *n* sayıda) *birlikte* denilmiş olur, defanın, *della volta*[9]'nın tekilliği içinde *her defasında biri* de denmiş olur. Tek bir defa, beraberinde birçok duyguyu getirir. Bu bir ayırma meselesi değil, tam tersine bir hareket meselesi, yer üstünde yer değiştirebilme meselesidir. Hatta bu rastgele dönüşle üretilmiş olan tek yüzlü şeridi, özellikleri hiç durmadan değişen ve "çıktısında" libidinal işaretlerin öngörülemez şeridini söken bir matris gibi davranan bu çılgın parçayı hayal etmek bile gerekebilir. Ama bu hayal gücünü bile düzeltmek gerekir çünkü kendisine örnek olarak bir sanayi makinesini, mesela bir tel çekme ya da hadde makinesini almıştır; çünkü bu modelde bir biriktirme, bir stoklama, maddi bir bellek, aynıya geri dönen bir artzamanlılık kategorisi vardır. Mesela öyle sanıyorum ki kalıp çıkarmanın ya da haddelemenin kesintisiz ve keyfi normlarını değiştirebilirsiniz ve hâlâ, zorunlu olarak değişken özelliklere sahip çubuklar ve teller elde edebilirsiniz. Bununla beraber onlardan *geriye*, çeşitlenme [*variation*] işaretlerini nesnelerin üzerine kaydetmeleri ve bunları gelecek bir etkinliğin belirleyici araçlarıyla geçmiş bir etkinliğin anıtlarına dönüştürmeleri kalır. Onlar böylece üretimde akıntıya karşı ve akıntıya doğru bir mekânı, artzamanlı birikmeli bir zamanın, sermayeleştiren bir tarihin mekânını açarlar. Ve dikkatli olun çünkü aletle, makineyle şimdiden tam sıfırdasınız. Öyleyse ayırıcı parçanın libidinal yolculuğunda tekil olarak fır dönmesi hiçbir bellek üretmez, bu parça yalnızca asla ele geçirilemeyen bir zaman,

9 Türkçede volta atmak deyiminde kullanılan "volta" sözü İtalyancada "sefer, kere, defa" demektir [y.h.].

a tense içinde mevcuttur ve bu yüzden de "daha önceden" yapılan yolculuk diye bir şey yoktur: akefalya [kafası olmayan][10], bilinçsiz olanın zamanıdır.

Göstergelerin İkiyüzlülüğü

Hemen gri gözlü Mızıkçıya bakın, bir defa daha ilişiğimizi kesiyoruz, biz libido ekonomistleri: artık *kayıt yüzeylerinden*, yatırım yapılacak bölgelerden ve buna benzer şeylerden bahsetmeyeceğiz (tabii istemeden bahsedebiliriz, bunu da hesaba katın). Kayıt ile onun yeri arasında yapılmasına izin verilen ayırmadan kuşkuluyuz. Hayal gücümüzü, elle muayene etme gücümüzü -düşünme yerine bunu koyuyoruz, bizler düşünür değiliz- güçlendirmek zorundayız (bu *zorundayız, yapmalısın*'dan çok farklıdır der Nietzsche) ta ki kendini üretici bir bedene koymaktan, onu belirlemekten uzak bir yoğunluk fikri uydurana dek; hiçbir şeyin üzerinden geçme fikri, sayılabilir bir zamanın ötesinde bir an, kendi *geçişini*, (bambaşka bir yolla bazıları gibi konuşursak) kendi geçidini meydana getirir. Öyleyse ilk önce bir yüzey, sonra bir yazı veya onun üzerindeki bir kayıt değildir söz konusu olan. Ama libidinal bir deridir, iş işten geçtikten sonra [*après-coup*] denilebilir ki bu libidinal deri bir organlar, organik ya da toplumsal beden öğeleri kırkyamasından yapılmıştır; ilk başta *yoğunluklar serpintisi*, geçici bir eser gibi olan, 10.000 kilometrelik bir rakımın nadir bulunan havasında bir reaktör kalıntısı gibi yararsız duran libidinal deri, istisnai bir durum içindeki bu kalıntının aksine bütünüyle heterojendir. Ama libidinal deri de tıpkı bu kalıntı gibi hem kat edilen yüzey hem de kat etme-

10 Georges Bataille'ın çizer André Masson'dan aldığı ve başsızlık/kafasızlık anlamına gelen bu terim, Nietzscheci üst-insan ve Tanrı'nın ölümü sorunsallarına bir tür cevap olarak geliştirilir: "Akefalik insan, mitolojik olarak yıkımla ve Tanrı'nın ölümüyle ilgili bir tahakkümü ifade eder. Kafasız insan tanımlaması üst-insan tanımlamasıyla birleşir ve iç içe geçer. Bu da zaten tümüyle "Tanrı'nın ölümü" demektir" (Georges Bataille, 'Propositions' [Önermeler], *Visions of Excess* [Aşırılık Vizyonları] içinde, Manchester University Press, 1985, s. 199-200 [ç.n.].

dir. "Katedilmiş olmasının" bir geçmiş olduğunu söyleyeceksiniz; deriyi üreten geçiş değil, ama yoğunluk geçmişi; yoğunluk değil, ama onun iş işten geçtikten sonralığıdır; ve yüzey, libidinal deri öyleyse zaten bir yoğunluklar belleği, bir sermayeleşmedir, yoğunluklarının geçiş yerlerinin ortaya çıkmasıdır. Yoğunluk ve ondan *geriye kalanlar* vardır. Sizin yaptığınız karşılaştırmanın bir değeri yok çünkü o da gösteriyor ki *caput*[11] vardır, yani bir kayıt yüzeyi, bir kütük vardır; onun işlevi akefali görünür kılmaktır.

Sizi görüyorum Mızıkçı, ben daha konuşmaya bile başlamadan bilginin ve sermayenin sözcükleriyle benimle bir fars[12] oyunu oynuyorsunuz. Bu farsı sevelim, ondan korkmayalım, ona her ihtiyaç duyduğumuzda (onun da bize ihtiyacı olacak, sonra tekrar bizim ona...) evet diyelim, libido ekonomistleri olarak üstümüze düşeni söyleyelim; bu fars, sözcüklerimizin içini eski nihilist hüzün kıymasıyla doldurarak dolma yapar. Libidinal deri ile bir kayıt kütüğü arasında karışıklık çıkması her zaman mümkündür, tıpkı İsa ile Deccal, madde ile madde-olmayan arasında karışıklık çıkabileceği gibi. Onları birbirinden ayırma, bir bölgeyi, kesin bir şekilde bir alanı tecrit etme *gücümüz* [*pouvoir*] tanrıya şükür ki yok, kesin bir şekilde! Libidinal şeridin kesin bir şekilde iyi bir temsili olabilecek ve kavram düzeninden, onun katı kuşkuculuğundan ve nihilizminden ayrılabilecek bir bölge yoktur. Olumlu bir bölge yoktur, olumlu ve bölge birbirlerini yok eden sözcüklerdir.

Freud harikulade bir şekilde söyler: Ölüm dürtüleri Eros uğultusu içinde sessizce çalışır. Bir arada mümkün olamayan Eros ve ölüm dürtüleri birbirlerinden ayrılamazlar. Böylece yoğunluklar geçişi için olduğu kadar kayıt yüzeyi için de aynı durum söz konusudur. Çünkü kayıt yüzeyi bellek gibi çalışır, geçişi kendinde barındırır, kayıt yüzeyi her türlü taşmanın beraberce kaydedildiği ve

11 *Caput* (Lat.): Baş, kafa; köle olmayan özgür adam; aklın bulunduğu yer; nehir yatağı; köken, zamanın başlangıcı [ç.n.].

12 Fars: Daha çok absürd durumlar üzerinden güldüren bir tiyatro türü; aynı zamanda da dolma [ç.n.].

tutulduğu yerdir, kayıt yüzeyi yoğunluğun hiçbir şey göstermeyen tekil göstergesini bulunuş-bulunmayış terimlerine dönüştürmenin aracıdır. Bu yüzden de onun konumu ve ayrıca değeri, başka terimlerin bulunuşuna-bulunmayışına, terimlerin kaydedilmelerine, onların bir biçimdeki ya da *Gestalt*'taki ya da kompozisyondaki yerlerine göre belirlenecektir. Kayıt yüzeyi öyleyse kaydetme aracıdır. Ve kaydetme aracından üretim aracına da kolayca geçilir, bu geçişi de Deleuze'ün dediği gibi despot gerçekleştirir, büyük Gestaltçı gerçekleştirir. Bu yüzeyin ayırt edilemez şekilde hem çılgın çubukla "ortaya çıkan" libinal deri hem de hesap defterinin boş bilge sayfası olduğunu pekâlâ biliyoruz. Sarah, Birgit, Paul, karaciğer, sol göz, bu boyundaki çakıl taşları adlı tekil etkiler aynı anda yan yana gelirler, asla bir bedende toplanamayan, yalnızca olanaksız dürtüsel şerit fikrinde yan yana durabilen, *bir* kayıt yüzeyi olmayan, ama *muhtelif*, hatta illa da ardışık olmayan patlamalar, geçici yoğunluk patlamaları olan bu anlık yoğunluklar yan yana dururlar -öyleyse bir yanda bu, bir yanda da yoğunluktan geri kalanların, onun izinin ve yazısının *liste*, sözcük, nüfus müdürlüğü, fihrist biçiminde ikili paradigma ve sentagma yasası altında satırlara ve sütunlara kaydedildiği defter yaprağı durur.

İşte sözcüklerin bizimle oynadığı, yoğunlukların bizimle oynadığı ve coşkumuzun kendisinin bu kitabın başından sonuna bizimle oynayacağı fars: bu coşku, okuyucu, mızıkçı size *ikinci elden* gelecek, aktarılacak; benim bir anda kafa karışıklığı ve sabırsızlık içinde yazdığım bu kâğıdı, bir kadının okşanmış derisi ya da aşkla yüzdüğüm bir suyun düzlüğü olan bu kâğıdı basılı olarak alacaksınız; aynı şeyler tekrar ediliyor, çoğaltılıyor; bir kayıt kâğıdı alıyorsunuz. Kalemin ucunu yakan ve bu sivri ucun, hareketsiz duran bir güruhu koşturmak için ve bu güruhun içinden en asil, en hızlı, en güçlü olanı bulmak için kırbaçladığı sözcükleri bir sözlükbilimci olarak teslim alacaksınız. Ve akla gelebilecek bütün karşılaştırmalar, sicil ve hesap verme açısından iyi olan, ancak kendi olayında yoğunluk üretmeyi asla başaramayacak olan tartma, düşünme,

birlikte ölçülebilme yöntemlerine bağlı bulunan ve bunları içeren *birikmelerle* [cum][13] peşinen düzülmüşlerdir.

Yazının bu *farklılaşmasının* [différer] kasvetli bir şekilde ortaya çıkmasının moralimizi bozduğunu ve canımızı sıktığını mı sanıyorsunuz? O bizimle canlı bir şekilde ilgilenir ve bizi canlandırır. Eğer ortada bir sır varsa o da onun kendi sırrıdır: yoğun tekilliklerin bu olanaksız yan yana gelişi, sicile ve kayda nasıl yol açar? Duygulanımın tekilliğinin yer-zaman dışı yer değiştirmesi-farklılaşması kavram içinde, sicilin donuk-bütünlüğü içinde çokluğa, daha sonra genelliğe, daha sonra evrenselliğe nasıl yer-zaman verir, bileşim-farklılaşmasına ya da birlikte-yerleşmeye nasıl yer-zaman verir? *Güç* [puissance], *iktidara* [pouvoir] nasıl yol açar? Aniden ortaya çıkan olumlama, kendisini kaydederek yok eden ve kendisine anlam yükleyen bir sıfırın etrafını nasıl dönüştürür?

İşte bizim en büyük ilgimiz (diğerleri yanında politik ilgi çünkü bu tamamen politik bir sorundur) budur. Bizim ona yönelttiğimiz *nasıl*'lar çünkü'ler değildir. *Çünkü*, huysuzdur, nostaljiktir, kalleştir, her zaman nihilisttir. Bu sıfırın, bu sicilin tabii ki libidinal *gerçekliğini inkâr* etmiyoruz. Hipotezle bu gerçekliği değersizleştirme niyetinde değiliz, yani şunu demiyoruz: bu sıfır aşağılık bir despottur, bu sıfır bizi baskı altına alıyor, o bunun vb. için politikanın hizmetine sunulmuştur ve bizim paylaşmadığımız tüm *hınçlardan* yapılmıştır. Bizi ilgilendiren bir kez daha: *Subjugus* ve *Pertunda*'nın Klossowskici ve Romalı anlamda göstergesidir, yönlerinin çılgın çokluğuyla tekil matematik niceliğidir[14]; amacımız bu göstergenin, Platon'dan Peirce ve Saussure'e kadar göstergebilimsel-göstergebilimci büyük Sıfır'ın sığınağında iyi bir yere yerleştirilmek istenen nihilist "kötü" göstergeden gelen karmaşıklığıyla yüzleşmek, onu ayrıştırmak ve kötü göstergeye bağlı olarak dışsallaştırmak, ya da -bundan böyle- bu eski biçime bağlı olarak onu dışsallaştırmak, onları birbirlerinden ayırmak ve kendimizin Haklıları, Mutluları,

13 *Cum* (Lat.): -ile birlikte [ç.n.].

14 Matematikte tensör, altındaki vektörlerin temel değişimlerini değişmez özellikleriyle oluşturan niceliktir. Germeye yarayan kas için de kullanılan bu deyimi Lyotard ikinci bölümde daha ayrıntılı bir şekilde yeniden ele alır [y.h.].

Bilgeleri, Eşitleri, Kardeşleri, Yoldaşları olmak değildir; hayır, bu kararsız durumlardan hiçbiri bizi ilgilendirmiyor, ama şu ilgilendiriyor: Durduğumuz yerde, değiş tokuş edilebilir göstergelerin rezilliği *içinde*, duygulanım geçişlerinin tekrar edilemeyen, oldukça ayrımcı olan ve -tahrik etmek için söylüyorum- *Cizvit* tekilliklerini hissetmek için, Gösteren'in, sermayenin Sıfırı üstünde yapılan genel bir üzerini örtme ve kaydetme hareketi *içinde* bu hareketin *ötesinde* ve *berisinde* bulunanları, hareketsizlikleri ya da bu hareketi sürükleyen ve ona ihanet eden kışkırtmaları yakalamak için, kaydı aktarım yaptığından ve bir şeyler taşıdığından dolayı değil, ama onun üretimi beni mecbur bıraktığından dolayı, kanal açtığından dolayı değil, ama başka yollara saptığından dolayı sevmek için yeterince incelmek istiyoruz.

İşte bizim politik ve başka türlü sorunumuz, işte onun konumu en azından şudur: göndermesiz tiyatrosallık, hiçbir yüze göndermeyen maskeler -tabii yüz, yeri geldiğinde bir maske değilse-, toplumların belleği olmayan bir tarihin Adları (büyük harfe dikkat), toplumların bellek kaybı olan adlar -ama bu bellek kaybı Apolloncu görünümün bu aşırılığından asla ayrılamaz; Dionysos Apollon'un karşıtı olarak değil, ama onun nükleer gecesi olarak büyük ışıktan ayrılamaz- evrenselin her zaman paranoyak düzenine yerleşen tekillik. Bu anlamda bu, ihtiyacımız olan devrim değildir; bu bir devrimdir, bir devrim ve bir devrim daha...; isterseniz *kalıcı* devrim diyelim, ama bu sözcüğün artık süreklilik anlamına gelmemesi ve şunu ifade etmesi gerekiyor: Biz asla yeterince incelmiş olmayacağız, (libidinal) dünya her zaman *çok güzel* olacak, en sıradan safsatada ya da moral bozukluğunda sessizce titreşen büyük bir sarsıntı aşırılığı olacak; biz duygulanımların çıraklığını yapmayı bırakmayacağız; duygulanım yolları, temsil göstergelerini dolaşmayla ve yeniden dolaşmayla ve en beklenmedik, en gözü pek, en şaşırtıcı güzergâhların izini sürmekle tükenmeyecek. Ve *kalıcı* şu anlama da gelecekse: Biz bir haritacılık, bir bellek, incelme çabalarımızın bir sicilini, bir organizasyon, bir parça incelik, bir anti-toplum,

bir duygulanımlar çerçevesi için bir okul, incelmenin kalıcı bir aygıtını üretmeye çalışmıyoruz; burada bahsedilen kalıcılık kendisine özdeş bir sürede kalmakta ısrar eden ve kazançların ya da kazanımların, deneyimlerin ve sonuçların üzerini yoğunlukla ilgili bir bilgiyle örtebilen bir şey değildir; aksine her şey gittikçe kaybolacak (neyin içinde?) ve öylesine kaybolacak ki sürekli *istemeyi*, çözünmenin devam etmesi, göstergelerin (ele avuca sığmaz bir şekilde) ele geçirilmesindeki bu incelme anlamına gelen istemeyi bir anlamda asla başaramayacağız. Çünkü güç [*Macht*], istenen [*Wilkür*] olamaz çünkü arzu *benimsenemez*, kabullenilemez, anlaşılamaz, adlarla hapsedilemez = adlandırılamaz; çünkü arzuladığımız bu yoğunluklar bizi korkutur çünkü onlardan kaçarız çünkü onları unuturuz. Ve böylece yalnızca böylesine beklenmedik, diğerlerinden farklı, karşılaştırılamaz (ve her zaman zaten karşılaştırılabilirdir ve hâlâ karşılaştırılıyordur, tıpkı biraz önce kullandığım sözcüklerde olduğu gibi) her libidinal olayda farklı bir devrim vardır; ve zerre kalıcılık yoktur: ölüm-keyiften kaçarken önümüzde tanınamayan, dolaysızca tanınan, aşina [*heimisch*] olduğu için tekinsiz [*unheimlich*] olan, farklı, ölçüp biçilmiş değil ama aksine kaçınılan bir kararla istenen, panikte ve nostaljik terörde kaçan ve bu yüzden de gerçekten arzulanan (*Wille*) benimsenemez bir devrimle *karşılaşıyoruz*. Her defasında onu unutmak gerekecek. Çünkü o katlanılamazdır ve bu yüzden devrimin *Wille* anlamında "isteneceği" bu unutma, yoğunlukların yer değiştirmesini, yolculuğunu, onların kimlik ötesine geri dönüşünü üretir. Bizim politikamız, öncelikle kaçış politikasıdır, tıpkı tarzımız gibi.

Hacimli Bedenin Tümdengelimi

Boynun etrafını okşa: bluzun bittiği, derinin başladığı yeri mi yoksa tam tersi, sınırı ya da yarığı mı? Hayır, bu daha çok, bir derinin farklı bir deriye dönüşme bölgesidir. Koyu hafif pamuk, bir deridir. -El ayasında bir sıvı gibi duran dirsek, kolun beyaz ve mavi

kıvrımında gezinen ve onu hafifçe gizleyen orta parmak. Burası da mı bir yarık? Hayır, geçiş bölgesi, yüzeylerin viraj bölgesi. Bu bölgelerde açığa çıkan nedir? Onları kadın cinsiyetinin sembolizmine indirgemek aptalcadır. Bunlar hayali *girişler* midir, yoksa hayal gücündeki girişler mi? Tiyatronun başlangıcı mı, tiyatronun girişi mi, libidinal yüzeyin tiyatrolaşması mı? -Hayır, içeri girmeden girişin önünden geçilir, uzun parmak ilk yanılsamayı siler, bu ilk yanılsamada bir yarık, eğer içine girilebilirse bir içeri vardır. Evet, (sen) rolümü oynadığım tiyatro değilsin [değildir], bir sınır değilsin [değildir]; vajinayı kaplayan kamış tek yüzlü büyük deri parçalarının sürekli, manyak ve tamamen beklenmedik bir şekilde bir araya toplanmasının tikel bir vakasıdır, olacaktır, olmuştur. Güç, aşırı yatırım yapması sayesinde kayıt yüzeyi denilen yeni yüzeylere yayılan bu temas hatlarına yığılır. Bu akın, *olay*dır [*event*]. -Bu sırada el, kolun altından hafifçe kıvrılmış dirseği kavrar (bu elin kendi hareketiyle mi?), bakış kaybolur, ama karanlıklaşır ve "içeride" bakınmaya koyulur. Bu "içeride" şudur: gözlerde bulunan güç onlardan kaçar ve kolun küçük kısmına doğru koşar. Dijital epidermle yapılan bu temas geri mi alınacak yoksa fırlanıp geçilecek mi? Onunla konuşmakta olan üçüncü kişi hiçbir şey görmez.

Şerit, hacim kazanmaya ne zaman ve nasıl başlar? Gönderme işleviyle ona derinlik ve bulunmayış bulunuşu [*présence d'absence*] veren dil midir? Yüzeyleri arka taraftan oyan ve ön taraftaki sürekliliği arkalarından çılgın bir şekilde takip eden göz müdür? Ama nedir "dil", nedir "göz"? Düşünme varlıkları [*entité*] mı, kavramlar mı? Bunlar ne tür bir etkinliğe sahip olabilirler? Çocukluğun sapık denilen ve tam olarak çok çeşitli olan çok yönlülüğü, deliği olmayan bir yüzey üzerinde durmadan yer değiştirir. Delik yoktur, ama yüzeylerin invajinasyonu[15] vardır. Bu yüzden kesip açtığımızda yalnızca olanı onaylarız, çatlakların girişler, yaralar, kesikler, geçitler, açıklıklar değil; Stanlingrad'daki gibi neredeyse kendi

15 İnvajinasyon: Bir yüzeyin kese, girinti, kılıf oluşturacak bir şekilde bir başka yüzeyi içine alması [ç.n.].

üstüne geri çekilen bir cephe, cep biçimindeki bir sapaktan sonra devam eden aynı yüzey olduğu çok geniş sarmal deriyi onaylıyoruz. Çok çeşitli çok yönlülük, delik olmadığını, içerisi olmadığını, saygı duyulacak hiçbir mabet olmadığını bilir. Yalnızca deri vardır. "Çocuk", Batı'nın arzu anlamına gelen bu fantazmı enerji doludur, ekonomiktir, temsil edici değildir.

Bu, bulunmayış mı, kırılma mı, kopma mı, kayıp mıdır ya da hacimli yere, tiyatroya, ikame göstergeye, dışsallığın, kayıp şeyin yerine konan içselliğe yol açacak olan libidinal derinin eski bir parçasının bağlantısının kopması mıdır? Bu, Freud'un *Jenseits*'de[16] torunuyla ilgili olarak söylediği şeydir. Böyle bir şey, tiyatronun kökenidir; çocuğun kendi dürtüsel zarında, bu küçük sonsuz derinin yan yana geldiği parçalardan biri olarak kendi tiyatrosu vardır, annesinin memesine sahiptir, dudaklarının arasından çıkan dili memenin üstündedir, omzunun teniyle annesinin boynuna bağlanır, annesinden beklediği zevki mağrurca ararken gözlerini zevkten sıkı sıkıya kapar, kısacası bu çok iyi bir çoklu, çok yönlü-sapık bağlantıdır; çocuk sütünü emerken bezine sıçar -ve işte annesini böyle "kaybeder", şöyle diyelim daha iyi: bu bağlantı çözülür, bu, eksikten gelen sınırsız acıdır der Freud, dayanılmaz bir üzüntüdür. Dürtülerin akış noktalarına yoğun bir akış olur, ama her yerde çıkmazlar, kapalı kapılar, bağlantısı kesilmiş anahtarlar, arızalar, kesintiler vardır, her şey patlamak üzeredir. Tiyatro kurulur, annecik oyun makarasına dönüşecek ve çocuğun kaybı tekrar edilecektir, *ceee* -"gitti"! *ceee* -"geldi"! Üzüntü *bağlanacak*, bedenin kapılarında homurdanan bu tehditkar yer değiştirebilir enerji yığınlarına bir çıkış yolu bulunacak, bu kapılar ikame yere açılacaktır, oyun makarası tiyatrosu.

O halde tiyatronun açılışını yapan acıdır. Bu, Freud'un dediği gibi ölümcül olarak yoğunluktur. Ama şuna dikkat edin: bulun-

16 S. Freud, *Haz İlkesinin Ötesinde: Ben ve İd*, çev. Doç. Dr. Ali Nahit Babaoğlu, Metis Yayınları, İstanbul, 2001 [ç.n.].

madan-bulunan makara için, meme başı, göğsün kabarık kısmı, omuz, kol ve gözlerin bir *kişi*, bir *birim*, anne üstünde mevki edinmiş olması lazımdır, böylece bu makara yerini alır ve bu varlığın yerine geçer. Öyleyse çocuk aslında bir mevki kaybından ıstırap duyabilirdi, ama o zaman da artık bizi ilgilendiren, bizi ve Freud'u ilgilendiren çok yönlü sapıklık olmazdı. Eksiklikten gelen bir acı, hatta bir bulunmayışın olanağı, ancak bir annenin, *birisinin* varlığı önceden varsayıldığında olanaklıdır. Ve böylece ortaya bir *petitio principii* çıkar, söylemi herhangi bir tutarlılık iddiası taşımayan ama bir açıklama yapıldığında ona kanmayı reddeden bizim gibi insanlar için ağırlığı olmayan biçimsel bir kötülük: Birisi ortaya çıkar çıkmaz, bütünleştirme yeri, pek çok tekilliğin, pek çok libidinal yoğunluğun birleşme yeri olarak kabul edilen bir mevki ortaya çıkar çıkmaz zaten büyük Sıfırın içindeyizdir, zaten negatifteyizdir; ve zaten üzüntüdeyizdir; çünkü bu tekil keyif-ölümlerinin üzerine örtülecek olan bu mevki, anne ya da eşdeğeri neyse o, bir yandan asla *verili* değildir, *onun üstünde* asla bir bağlantı yoktur, yalnızca döküntüler, kısmi başkalaşımlar vardır ve bu yüzden de bu birimsel mevki üretimiyle birlikte nostalji başlar; ve diğer yandan böyle bir mevki, libidinal yer değiştirmeler olan yoğun göstergelerin değerini kaçınılmaz bir biçimde düşürür, onları yok eder ve böler, göğüs-dil-meme başı eklemlenmelerini, ense-omuz, parmak-meme bağlantılarını etkisizleştirir çünkü bu başkalaşımlar yeterli yoğunluk geçişleri olmak *yerine*, olanaksız bir eşleşmenin metaforları, ele geçirilemez bir keyif alma becerisine [pouvoir-jouir] doğru giden pek çok anıştırmanın bu yön değişimleri, bu karşılaştırılamaz, vahşi tekil göstergeler, kayıp bir kökenin evrensel, ortak göstergeleri haline gelirler.

Bizim sorumuz şudur: Acıda ıstırap çeken kimdir? Freud'un cevabı şöyledir: Çocuk, demek ki anne-nesnenin bakışında, simetrisinde önceden biçimlenmiş, kurulmuş bir öznedir, demek ki anne ile çocuk arasındaki yansıtıcı perde önceden de vardır, salon kısmı ve sahne kısmı önceden de vardır, tiyatro önceden de vardır. Çocuk

bir tiyatro kurar, yatağının kenarını sahne ışığı olarak kullanır, perde ve dekor olarak makaraya bağlanan ip, giriş ve çıkışları düzenler. Bu protez-tiyatro çocuğun kendisinde önceden çukurlanmış tiyatroyla aynı türdendir; o, oyuk hacmin "dışsallığındaki" yinelemedir, bu hacimde çocuğun kendi bedeninin ve annenin bedeninin teatral iki kutbu, var olmayan iki kutup kendi alanlarını tutar ve sağlama alır, libidinal şeridin her olayına egemen olurlar. Kesit, yarık, çatlak ve bağlantısızlık olarak acı, ancak birimsel bir bütünlüğe zarar verir. Freud acıyı tiyatroya özgü olanın motoru olarak tasarlayarak, ona negatifin metafizik tutarlılığını verir, negatif böylece bu tiyatro özelliğinin kurbanıdır. Çünkü yarıktan ve bağlantısızlıktan zarar gören yalnızca birimsel bir çağrı temsilidir, kaybı yalnızca zaten kendisinin olan, sahibi olduğu beden aracılığıyla bir saldırı olarak hisseder, ölüm yalnızca önceden düzenlenmiş bir bilinç için korkudur. Eğer tiyatronun doğuşu açıklanmak isteniyorsa, onun sırrı kaybın acısında aranmamalıdır. Çünkü kayıp yalnızca bir bellek için vardır ve kafası olmayan çok yönlü sapıklık denilen şey için kayıp, ıstıraptan bir keyif alma [jouir-souffrir] vesilesidir ya da değildir, işte hepsi bu. Bir yandan ıstırap bile duymazken, diğer yandan zevk alır: bu ikilik, birleşik olduğu varsayılan mevkinin, organik bedenin düzenine aittir; kötü olanları dışarı atıp yalnızca iyi olanları kabul ederek haz ilkesini tatmin eden karar çalışması, *Verneinung* çalışması gereklidir; haz ilkesi gerçeklik ilkesidir de; çünkü dışarı atmak, dışsallığa sürülmüş acı verici olan ile içsellikte tutulan haz verici olanı birbirinden ayırmaktır. Anlatmak istediğini anlattığı varsayılan tüm bu harika hikâyeleri, ikiliğin, ikame göstergenin, dış gerçekliği (karşılıklı olarak) ikiye katlayan iç tiyatronun biçimlenmesini ve bu yüzden de içeriye doğru kendi yolunu açan kesiğin, yaranın, yarığın biçimlenmesini rafa kaldırmak gerekir. *Jenseits*'in, *Die Verneinung*'un tüm bu hikâyeleri, Sıfır (Bir, özne veya nesne olan belli kişi, Ben...) ile yoğunluk (keyif, acı, ikisi birden) arasındaki ikilikte önceden yer almaktadır. Düz derinin olduğu bir tiyatronun çevresini, eksiği önceden varsaymadan, o tam

da acı adı altında belirdiğinde olumlayıcı, enerjik bir tarzda betimlemeye çalışmak gerekir.

Şimdi şunu hayal et, post yarılmış olsun. Fır dönen çubuk hızım yavaşlatsın, libidinal deriyi ortaya çıkartan çılgın, rastlantısal hareket yavaşlasın. Bu hareket yüksek hızından dolayı alanın her noktasında birbirine karışan bu ile bu-olmayan'ı ayırmak için iyice yavaşlar; bazen bu olur, bazen bu-olmayan, işte geldi, şimdi gitti, işte yine burada, *fort, da*. Çubuk, sınır haline gelir, karışıklık sıkıntısının üstünden atlayıp gitmemek için kavrama karşı günah, ihlal, aptallık, çılgınlık, ilkel düşünce öne sürülür. Çubuk, hudut haline gelir, bu bir sahnenin hududur: orada bu-olmayan, burada bu'dur. Gizlenmenin sonu, değerin ve ikiye çekilirliğin başlangıcı. Çünkü bu-olmayan'dan bu'na gitmek için şimdi ödeme yapmak gerekecektir: şu oradaki bu-olmayan çok pahalıya mal olacak. Orada olanın içine girebilmek için ödeme yapmak, sahnelemek gerekir. Sahip olmak: olmadığımız şeyin olma tarzı, olumsuzlamayı varsayan protezdir. Ve *zaman* bu yavaşlamayla da başlar: şimdi bu, şimdi öbürü, tekrar, ve öyleyse bekleme ve bellek, şimdinin, henüz değil'in, zaten olmuş olanın her zaman yenilenen sentezi; çünkü bu zamansal kutuplar birbirlerine bağlı olarak dışsallıkta, onları her yönde ayıran birlikte-konuldukları, oluştukları aynı zamanda "bundan böyle"yi tutmuşlardır. Hem sahnenin hem de anlatma zamanının montajıdır bu.

Bu yavaşlama nedir? Bir soğuma mı? Bir yoğunluk azalması mı? Yatırımın geri çekilmesi mi? Evet, bunların hepsi. Akışlar yer değiştirir, çubuk "daha uzağa" fır dönecektir; bu, çocuğun kaybettiği anne değildir; bir bağlantı olarak, iki bölgenin, bu'nun ve bu-olmayan'ın bundan böyle paradoksal olan birleşme noktası olarak şimdi beliren göğüs-meme başı bağlantısıdır. Öyleyse bu hiçbir şekilde bir sentez değildir, ama yoğun bir libidinal bölgedir. Çocuk hiçbir şey kaybetmez, bir anne kazanır ve anne de bir çocuk; parçanın hareketi yavaşlayarak bu ve bu olmayan'ı merkezkaç kuvvetiyle fırlatınca, onlar da tamamlayıcı adlar altında bir yere konulurlar.

Kavram, zaman, olumsuzlama, ikiye çekilirlik yoğunlukların zayıflamasıyla birlikte gelir. Temsil, yıldızların ölü olmadığını, ama kayıtsız olduğunu varsayar: de-siderium, yok edilemeyen sideralar[17], nostaljik arzu, istek, *Wunsch* libidinal ekonominin inişe geçmesiyle başlar.

İki Dürtüsel İlkenin İkiyüzlülüğü

Çubuğun hareketi neden yavaşlar? Bununla ilgili hiçbir şey bilmiyoruz, nihilizmi ve düşünceyi kesin bir şekilde varsayan neden sorusuna verilecek bir yanıt yoktur. Bu soruya geri dönüp şunu diyoruz: Çubuk yoğun bir şekilde döndüğünde, "neden" yoktur; neden'inizin kendisi onun daha az güçlü dönmesinden ileri gelir, bu "neden" mücadelecidir ve nostaljiktir. Çubuğun hareketi *çünkü*'yü yavaşlatır ve böylece *çünkü* yoğunlaşmış olur... Öyleyse buolmayan, bu'nun hesabını vermek için ilerletilmeye başlanacaktır. Öyleyse sebeplerin nihilizminin mekânı açılır. (Mesela, biraz önce verdiğim sebepler olabilir mi?)

Öyleyse tiyatro kavramla birlikte gelir. Çubuk dönmeyi bırakır; buna karşılık etrafı dönüştürür. Libidinal bedeni ortaya çıkartan yoğun gösterge, bu geniş Möbius derisini anlamlı göstergeye bırakır; bir geçiş tekilliği ya da duygulanım yolculuğu iletilebilir bir izde toplanmış, kapatılmıştır. Bu iz ister iletilebilir olsun, bu gösterge ister bir sisteme bağlı olsun, isterse de uygunsuz farklılığı örten (ama hangi uzay-zamanda?) karşıtlık kalıcı olsun, bunların hepsi daha önce yazdığımız, göstergelerin ikiyüzlülüğüne gönderir. Ama bu çok daha incelikli bir analizi hak ediyor.

Bu öncelikle libidinal bir biçimlenme ile söylemsel bir biçimlenme arasında kayda değer bir fark olmadığı anlamına gelir, bununla

17 *De-siderium* (desiderium, *lat.*): Talep etme, kayıp duygusu, can atma, isteme; *sidera* (*Lat.*): yıldızlar, gökyüzü, alınyazısı. Lyotard burada *desiderium*'u yok edilememe, yıldızların/göklerin ölüme kayıtsız kalması ve istemenin kurucu öğesi olarak askıda kalma anlamında kullanıyor [ç.n.].

birlikte her ikisi de biçimlenmelerdir, *Gestaltungen*. Kesin bir şekilde bir istikrar ve hatta bir kesinti ya da enerjik kesintiler grubu olarak addedilen libidinal bir tertibat biçimsel olarak ele alındığında bir yapıdır. Tersine, ekonomi terimleriyle yaklaşıldığında bir yapı için temel olan şey, onun sabitliği ya da tutarlılığıdır; bu da dürtüsel hareketi barajlar, oluklar, kanallar gibi çalıştıran, bir bu ile bu-olmayan'lar arasında birbirine özdeş adlandırmaların uzay-zamanda sürdürülmesini sağlar. Öyleyse aynı nehirde iki defa, hatta sayılamaz defa yıkanabilinecektir, eğer ki bu nehir eğimleri, kıyıları, yönü, akışı aracılığıyla tıpkı akılsal zihin-beden ayrımı gibi saptanırsa; ama aynı nehirde asla yıkanılmaz; çok basitçe şundan dolayı, *nehir yoktur*, işte çılgın tekillik meraklısının söylediği budur, adı Proust, Sterne, Pascal, Nietzsche, Joyce olan bu çılgın adam üstelik jenerik adına rağmen bir başkasıyla değiş tokuş edilemeyen böyle bir yıkanmayı yargılamaya kararlıdır; çılgın adam her yoğunluk için belirli bir ad, tanrısal bir ad istemeye, öyleyse onlarla birlikte ölmeye, kendi belleğini (nehir yatağı ve rota) ve elbette kendi kimliğini vermeye hazırdır. Pathosun çılgınlığı; ama şunu iyi bilin ki Mızıkçı, sistemde gezinen ve bununla birlikte kendi işleyişlerinin "son nedeni" olan akış kütlelerinin çıtırtısını ağların sessizliğinde duymaktan kendisini men eden yapısalcının çılgınlığı bu çılgınlıkla sırt sırtadır.

Libidinal tertibatları biçimsel yapılara ilkece özdeş kılan biçimlenmelerin, *Gestaltungen*'in bu karışıklığının kurbanı Freud'dur: Bu karışıklık Freud'un projesine ya da en azından onun libidinal ekonomi fikrine engel teşkil eder.

Eğer azalan yoğunluklar kendilerini yapılanışlarda istikrarlı hale getirirlerse, duygulanımlar Klossowski'nin fantazma olarak adlandırdığı şeye uygun olarak geniş tertibat-matrisine göre *hacimli bedenlere, sahte gerçekliklere* ve aynı şekilde öyleyse organizma, ruhsal aygıt -böyle bir şeye ne derseniz deyin- olan "sabık" libidinal deri öğelerinin sabit organizasyonlarına dağıtılırsa, işte o zaman Eros ile Logos iyi anlaşabilirler. Ve Eros dediğim de hâlâ çok basit

kalıyor, daha sonra göreceğimiz gibi: ölüm dürtüleri, düzensizleştirme ya da düzensizleşme etkisi itibariyle güdüleri sabitleyerek yapılanışları, kesintileri, biçimsel yapılar gibi davranabilen ekonomik katılıkları (sessizce...) ürettiğinde Eros da aynı şekilde ölüm dürtüsüdür. Bir dönüştürme nevrozunda, (nozograflar[18] gibi konuşursak) hastalıklı olan ile tedavi edici olanı kim birbirinden ayırabilir? Nevrozu Freud'dan sonra bir uzlaşma biçimlenmesi, arzuyu erotik ve ölümcül ikili boyutu içinde gideren bir istikrar olarak ele almak basmakalıp bir hale geldi. Böylece bu iki boyut semptom içinde karar verilemez hale gelir ve bu da neredeyse onun doğasında vardır. Ama semptomun mantıksal, güya iletişimsel işlevi daha az kesin değildir; bütün enerjik yapılanış, ayırmalara ve ayrık öğelerin sentetik canlanmasına dayandığı için bir yapıdır. Semptom ya da en azından sendrom, öğelerin istikrarlı bir düzenlenmesi olarak, bir yapı olarak *okunabilecek*, analiz edilebilecek ve yeniden oluşturulabilecektir; yoğun geçişler, tensörler artık o halde tekillikler değillerdir, onlar öğeler olarak, devamlılıklarıyla, karşıtlıklarıyla ve sonu gelmeyen bir metonimiyle değer kazanırlar. Bilinçdışı bir dil gibi yapılanmıştır, öyleyse ondan bu şekilde bahsedelim, onun tek *talebi* budur. O gerçekten de öyle yapılanmıştır ve ancak yoğunluklar azaldığında, çubuğun akkorluğu ayırt edici olanın korlaşmasına yol açtığında, rüya, rüya anlatısıyla değiş tokuş edildiğinde, bir gezgin yere uzanıp, onu hayallerden kurtaracak bir kulağa karşılık bu hayalleri sattığında böyledir.

Eros ve ölüm mevkilerini özgül etkiler aracılığıyla ayırt etmek, bu mevkilerden biri olan yaşam dürtüsünün bir işlevinin toplama ve bağlama ile ilgili olduğuna, diğer mevkinin ise yalnızca dağıttığına, tükettiğine, organizmaların en büyük ölümü için güdüleri koyverdiğine inanmaktır. Bu bir kez daha çok fazla ikiciliğe kapılmaktır. Bu, kavram tam çözünme hareketi içindeyken onun geri döndüğünü kabul etmektir: Eğer her mevkiye tek *bir* işlev atfedilebiliyorsa, ölüm ve yaşam, her iki mevki de işlevleriyle, kesin olarak

18 Nozograf: Hastalıkları sınıflandıran kişi [ç.n.].

bazen yaşam, bazen ölüm üstünde ama her zaman tekanlamlı bir biçimde mevkilenebilen etkileriyle teşhis edilebilecektir. Bununla birlikte bu tümevarımların ya da mevkilenmelerin ortaya çıkması üzerinden göstergelerin çiftanlamlı ya da en azından çokanlamlı olmaları ve ölüm ve yaşam arasındaki çekişmenin ve suç ortaklığının bunlar üzerinden belirlenmesi protesto edilse bile, her mevki için işlevinin benzersizliğinin ve böylece yine işlevi üzerinden mevkinin olanaklı kimliğinin saptanması kabul edilerek aslî temel kabullenilmiş olur. Oysa 1920 metninin söylediklerine bakarsak, Freud ölüm dürtüleri mevkisini öne sürdüğünde, bu kesin bir şekilde yalnızca böyle bir göstergeyi değil, ama bütünlüğü içinde ve kavramın ve ikicil ayırmanın sığınağı altında libidinal ekonomiyi tutmak içindir. Mesele hiçbir şekilde mevkileri *ikiye bölmek* değildir; bu, kavram "çalışması" denilen şeydir, aksine mesele bu mevkilerin karışıklığını olanaklı ve tehditkâr kılmak, böyle bir *Gestaltung* bir yaşam etkisi midir, yoksa bir ölüm etkisi midir; böyle bir taşkın, böyle bir dürtüsel bağlantısızlık ona katlanan aygıt açısından intihara mı yol açar, yoksa tedavi mi eder; buna karşılık böyle bir kesinti, böyle bir engelleme, istikrarlı bir tertibatın böylesi bir kristalleşmesi geçici bir ortopediye mi yoksa daha çok ölümcül bir entropiye mi uygundur sorusunu çözümsüz bırakır.

Sessizlik, kaşlar üstünde uzanan ve elmacık kemiklerini tıpkı Kajuraho heykellerinde aşığın elinin metresin nazik göğsünü kavraması gibi kavrayan, her yanda kıvrımlı tek bir çizgidir; sonra delta yüzeyine doğru genişler ve burnun dar kısımlarını biçimlendirmek için yükselir. Akdeniz boyunca, Umbriya'da, Provans'ta sakin ve sert, duruma göre bazen ekilen, bazen çorak kalan, her zaman düz olan bu tuhaf *yamaçlardan* vardır; tuhaftırlar çünkü tepelerde ve vadilerde işlenmekten uzak olan toprak, sıvı bir beden gibi akar; ve hem aşağıya hem de yukarıya doğru akar, sızdıran bir lavabo gibi akmaz, açık bir şekilde sınırlandırılmış olsa da eğimli bir sınırsız mekânı sergileyerek her yönde aynı anda kayar.

Gözler karşıya gülümser, gözkapağı sistemi hareketsiz kalır, bu, korneanın parlaklığının, belki irisin, gözbebeği çapının değiştirilmesi meselesi, bir göz kırpışından daha az bir "zaman"da yakalama meselesidir yalnızca. Akışı, uçurumu çağıran, sessizliğin ta kendisidir. Engelleme, güçlü kesinti, güdülerin hareketsizleşmesi ve onlara birden set çekilmesi (böylece bunu engellenmeye, nevroza göre betimleyebilirdik) başka güzergâhlara neden olur ve kuvvetle serpilir. Bu yüzden bu sessizliğin iyileştirildiğinin, sözcüklerle söylenebilir olduğu varsayılan anlamının ortaya çıkartıldığının iddia edilmesi hoş görülemez. Bilgi tertibatının her sessizlik üstündeki tahakkümü, sanki bilimcinin, filozofun ya da analistin söyleminde-ymişçesine (ve yalnızca ideologun söyleminde değil) bundan böyle sessizlik değildir, iyi tartılmış sözcükler musluğunu damla damla arkasında bırakan bu sessizlik, sözcüklerin çıkarttığı, onların gücünü sağlayan arzu serpintisidir! Sessizliğin uçurumundan sarkan, doktordu; yankısız bir odadaymışçasına atardamar duvarlarına çarpan kanın ve üçüzün lifleri boyunca "kendi bedeninden" akan sinir akışlarının gürültüsünü ve cinnet halini tek kulakla (üçüncüsüyle) duyan oydu -ona iyi şanslar.

Bizi ne iyileştirecek? Ne olduğunu tam olarak bilmiyorum, ama en azından ve öncelikle şunu biliyorum: iyileşme isteği hastalığı. Ve *talking cure* [konuşma kürü], fiziko-kimyasal yöntemlerden daha ayrıcalıklı değildir: bunların birbirlerinden farkı yoktur, tahakküm her yerdedir, saldırıldığı ve arındırıldığı iddia edilen bölgeler her türlü araçla, sözcüklerle ya da maddelerle işgal edilmiştir. "Üstüne tehlikeli saldırgan eğilimler çeken Üstben'in biçimlenmesi," der Freud, "tabiri caizse, ayaklanma tehdidinin olduğu yerde birlikler kurmakla eşdeğerdir[19]".

Yavaş, tasasız, sabit bir gözün bakışı, sonra birden kafa öyle bir döner ki artık bir profilden başkası yoktur, Mısır. Onun etrafında

19 *Nouvelle Conférences*, fr. çev., Gallimard, s. 151-152. [Ruhçözümlemesine Yeni Giriş Konferansları, S. Freud, çev. Emre Kapkın, Ayşe Tekşen Kapkın, 1998, Payel Yayınları].

konumlanan sessizlik, öyle görünüyor ki onun kendi bedeninin sahibi olan libidinal şeridin yamalarına yayılır. Buradaki bölgeler de sessizdir, bu demektir ki gürültüsüz bir şekilde sürekli yükselen yoğun gelgit dalgaları "kendi" alanlarına doğru akar ya da yokuşların boylu boyunca bu aynı alanlardan gelirler. Karaya çıkmaya çalışmaya gerek yoktur. Bu sessizlik kör değildir ve bir dil aracılığıyla olup biteni, hatta elleri ya da derileri güvence altına almaya gerek duymaz. Ellerin ve derilerin dilini seviyoruz, ama o burada incelemezdi. Burada dile başvurmak, cinselliğin ideolojisine boyun eğmektir. Birisine düzüşmeyi önermek, ona cinsel özgürlük mücadelesinin *temsilcisi* gibi davranmak olurdu. Doktorun tahakkümü bu defa militanın tahakkümüyle aynıdır. Dilin hiçbir şey, seksin de her şey olmadığı doğruysa, libidinal labirent aynı bayağı sözaçmazlık[20] içindedir. İşte öyleyse bir tür acı ve neşe bağlantısı, pek çok barajı parçalayan taşkın neşe, böyle bir akıntının acısı, diğer bölgelere kapılarak çözülen bütün bölgeler ve dahası her şey yola çıkmadığı için acı, yatırımların hâlâ direndiği, uçurumun yeterince yüksek sesle çağırmadığı sabırsızlık söz konusudur.

Peki o halde iki ilke, yaşam ve ölüm ilkesi eğer işlevleriyle ayırt edilemiyorlarsa, eğer birbirine bağlı bütünler yaşama (organizmalar, statüler, kurumlar, her türden bellekler) olduğu kadar ölüme de (nevrozlar ve psikozlar, paranoyak kısıtlanmalar, kalıcı ve ölümcül organik işleyiş rahatsızlıkları) uyuyorsa, eğer çözülme bedenlerin yok olması için olduğu kadar aynı zamanda rahatlaması içinse -orgazm ve meni bırakılması, sarhoşluk ve sözcüklerin ağızdan kaçırılması, dans ve kasların serbest bırakılması-: Astım hastasının solunum ritmini sakatlayan ve onu oksijensiz bırakan çılgın gülüş, genç gösterilerin neşesini kaçıran panik, elinde hiçbir iktidar bulundurmak istemeyenlerin gücünü yok eden merkezkaç güçsüzlüğü, aslında yatalak olan şizofrenin ölüm avareliği neden ve nasıl

20 Sözaçmazlık: Bir konuyu açmak istemezmiş gibi davranıp ondan söz etme, söylediğini söylemez görünme [ç.n.].

varsayılır? Eğer her etki her iki ilkeye birden bağlıysa, o zaman bu iki ilke neye yarar? Bu durum hipotez ekonomisi ve teorik sistemlerin oluşturulmasında etkili olan, kavramların yoksullaşması kuralına aykırı değil midir?

Freud, bu biçimsel gereklilikleri iyi bilir. Eğer ilkeyi Nirvana adıyla sunduysa, bu onun libidinal ekonomisinin termodinamik ve daha genel olarak da mekanik örneksemeden kurtulması ve böylece onun bilinçdışı düşüncesinin teorik sisteme tümüyle hapsolmaması içindir, bu bakımdan Nietzsche'ye oldukça benzer. Libidinal ekonomi, tabiri caizse bir makineler keşmekeşidir; ama libidinal ekonominin çizelgesinin ve eksiksiz bir işlevsel betimlemesinin yapılması umuduna *ilelebet* engel olan şey, enerji sistemleri teorisi olan dinamiğin aksine, libidinal ekonomi düşüncesinin -hâlâ pek az söylenebilir-, *fikrinin* iki mevkinin birbirinden ayrılamazlığıyla durmadan neredeyse olanaksız hale gelmesidir. Bu "ikilik," hiçbir şekilde bir diyalog ikiliği değildir, hiçbir diyalektiği harekete geçirmez, bir ikiliği kabul etmez. Çünkü iki mevki *a priori* olarak birbirinden ayrılamazdır ve bu yalnızca belirli bir etkinin sabırla, neredeyse sonsuz bir özenle incelenmesiyle olanaklı olur (Proust bunu bir yürüyüş tarzı, bir gülümseme, bir tat, toprakla bir temas, merdivendeki bir lamba ışığı, değiş tokuş edilemeyen ve böylelikle bellek için kayıp olan her *event* ile yapar) ve bu yavaş yavaş, belirli bir *Gestaltung*'un daha çok yaşama ve düzenlenmiş belirli bir bütünün korunmasına, belirli bir çözülme ve bozulmanın eksik ve fazla aracılığıyla daha çok ölüme atfedilmesiyle olanaklı olacaktır. Aşırı kavram bolluğu olarak kabul edilen şeyin, teorik bir sistemin biçimlenme kuralları *karşısında* yaşanan herhangi bir başarısızlıkta yapacak hiçbir şeyi yoktur: Mesele kavramlar değildir, hatta yaşam ve ölüm mevkilerini *düşün*ebilsek bile (mesela sibernetikçiler için birincisi kararlı bir bütünde sistemi gönderme birimindeki olay aracılığıyla karışıklığa götüren bellek olurken, ikincisi bu belleğin kaybedilmesi, unutma gibi bir şeydir), buradaki bu düşünceler yüzünden yakalayamadığımız, öngöremediğimiz, kontrol edemedi-

ğimiz için etkiler, duygulanımlar mevkilerin bu düşüncesi yardımıyla: dolayısıyla pek az kavramsaldır... Freud ister, biz isteriz ki fikirler kendi "düzenleri" içinde, yani yatırım yaptıkları, birilerinin ciddi ciddi teorik alan! dediği libidinal beden döküntüsüne yönelik olsunlar -bu fikirler tam da, neredeyse, olanaksız bir şekilde, daha önce betimlenen dönen çubuğun geçiş etkisidir.

Bu etki, ikilik etkisi değil, ama ikiyüzlülük etkisidir. "Teorik düzende" böyle ilerlemek gerekecektir, tıpkı bu ikiyüzlü çubuk gibi, mimetizm [taklit] ya da *adæquatio* [uygunluk] kaygısıyla değil, ama düşüncenin kendisi libidinal olduğu için, dikkate alınan onun gücü (yoğunluğu) olduğu için ve sözcüklerde bunu, bu bitimsiz tasayı, bu akkor ikiyüzlülüğü görmezden gelmek *gerektiği* için. Öyleyse düşünülen şeyin hem her zaman teorik bir bütüne, bir sisteme (anlambilimsel, biçimsel, çok önemli değil) atfedilmesi hem de bu atfetmeden umudun kesilmesi gerekir. Düşünceyi kavrama doğru iten kaderin yolunu değiştirmek gerekir, aksi takdirde üçlü bir politik ekonomiye benzeyen bir libidinal ekonomi üretilecektir, bu da düzen iddiası taşıyan, adı geçen ekonomik hareketlerin *ikiyüzlülüğünü* yakalamaktan aciz bir ideoloji demektir. Sözde teorik alanın hem de teorik olarak kabul edilmesi en güç yoğunlukların kargaşasıyla defedilmesi gerekir. Hiç kimse onun benzer bir amaca bağlı olduğunu söyleyemez, herkes bu yoğunluklardan ve sistem ve onun ikicil ideali doğrultusunda onların karar verilemezliğinden kaçmaya çalışır. Bu *fikirler* için ödenecek bedel, en ufak malzemeyi bile anlamlı kılan ve birikme sürecini yanılmaz bulan zengin adamın kavram çalışması etkinliğiyle karşılaştırıldığında aşırı bir şekilde yüksektir ve bu işin pek az *kârlı* olduğu doğrudur. Hipotezle birlikte (ama bu bir hipotez değildir, elbette, bu tartışılmaz ve hipotezin yanlışlanması ya da doğrulanması için sözde *olguları* beklemeye gerek yoktur), iki mevkinin konumuyla birlikte yanılabilirliğin içine dalınır, tam da bu yüzden yanlışlama ölçütü olmadan düşünülür, doğru ve yanlış ölçütü, fikir yoğun bir şekilde fırlatılan bir topaç değilse ona uygun değildir. Daha büyük bir

kaygıya daldık, nihayet, baylar, kavramın radikal-sosyalistleri, biz aptal değiliz, düşüncenin ufkunda nasıl bir görünüm belirdiğinin; cebinizden çıkarttığınız, bir yoğunluğun geçtiği ve bizim atladığımız her defasında onun fır dönmesinde etli kulaklarınızın üstünde öfke ve neşeyle çılgınca salladığınız aynı bostan korkuluğunun farkındayız: 68'de Fransa'da, Almanya'da, İtalya'da salladığınız *faşizmin* aynı bostan korkuluğu. Açıkça söylemeniz için sizi çok güçlü bir şekilde teşvik etmeye gerek yok: kuvvet-fikir faşizmdir. *İktidarı* ve *gücü* hep birbirine karıştıracaksınız, iktidarınızı tehdit eden şiddeti her zaman *terör-iktidarı* olarak adlandıracaksınız.

Bunu biliyoruz, güç ile iktidar arasında bayağı gözler için bir tür ayırt edilemezlik olduğunu biliyoruz... buna yanıt vermiyoruz çünkü ("komünist" de dahil) radikal-sosyalist kavramla diyalog kurmuyoruz; bu diyaloğu başlatmanın, temeli kabul etmek olduğunu, gerek kavramın kendi konumunu, gerekse de onun "baskıcı" düzeninin sonuçlarını kabul etmek olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Ruhunuzu şu fikirle beslemeniz gerekiyor: Biz söylediklerimizden eminiz, kesinlikle eminiz (sizin alışkanlıkla anladığınız anlamda en ufak bir kesinlik olmadan) ve aynı zamanda, aynı anda her türlü güvenlikten tümüyle yoksunuz -eminiz, "düşündüğümüz" zaman, libidonun yoğunluğa ulaştığı noktalardan güçlü bir şekilde eminiz çünkü bu *yangın çıkarma saplantısı* yeteneğini kazanmak için keyif ve acı konusunda yeterince eğitildik ve inceldik; ama kavramın korumasından ilk ve son defa kurtulunca, sistem düşüncesinin karantina bölgesinin dışına fırlatıldık ve böylece çocuklar ya da şüpheliler gibi kırılganız, deliyiz; aptallık bizi bekliyor, ondan kurtulmak için kendimizi *sizin* kollarınıza atmaya hazırız, kavram adamlarıyız, ateşin çok güçlü olduğu günler sözcüklerimizde ve fikirlerimizde korktuğumuzda, bu, artık her şeyi tüketmek üzere olan ölüm dürtüsünden fazlası değildir ve o zaman, bölümlere ayırdığınız, onunla birlikte defolup gitmekten korktuğunuz yüzeylerin üstünde nefes almaya artık cesaret edemeyiz.

Labirent, Çığlık

Labirent, Yakındoğu güneşine maruz kalan taşlık bir çöl, duvarsız, kapısız, penceresiz bir kalker yüzeyidir. Onun modelini biliyoruz: Profesörlerimizden birinin bilgi çılgınlığının bir gümüş böceğiyle ilgili bir talimatname oluşturmaya vardığı labirent. Pirüpak bir kutudan yapılmış, yay lambasıyla iyice aydınlanan, hayvanla iletişim kurduğu kabul edilen beyaz terör, hayvanı bu labirenti hatasızca geçmeye zorlamalıydı. Nasıl alışkanlık kazanıldığı bu şekilde çalışılır ve hatasız bir geçişi sağlamak için yapılan gerekli sayıda denemeyle hayvanın zekâsı değerlendirilir. Parçalara ayrılan kutu, böceği de korkutan bir su kesitine dayanır. Saklandığı karanlık barınağından kovalanan hayvan, neredeyse görülemeyen gümüş iplikleriyle korkak bir şekilde oraya buraya koşuşturur. O bu labirenti asla öğrenemez.

Labirentteki terör gözlemlenen ve tespit edilen kimliklerin yasaklanmasıyla ortaya çıkar: Bundan dolayı labirent kalıcı bir mimari yapı değildir, ama terörün olduğu yerde ve anda (hangi harita üzerinde, hangi takvime göre?) hemen kurulur. Öyleyse labirent mevcut değildir, "onda" hissedilen ya da hissedilmeyen korkunç duygular kadar çok labirent vardır. Her karşılaşma ıstırabın dışına doğru hummalı bir yolculuğa neden olur. Bunun ortadan kaldırılması yalnızca karşılaşmanın özdeş bir tekrarı sonucunu doğurur. Belki öğrenmek için, karşılaşılan özelliği yeniden bulmak için kaçılır çünkü bu özelliğin tekrar edilmesiyle onun yerinin saptanabileceği, durumunun düzenlenebileceği, onun bir zamanda kaydedilebileceği düşünülür. Ama bu terörün kendi tekil labirentini üretmesi gibi, akışın ve kaçağın da çizdiği başka koridorlar, başka köşeler vardır; bundan dolayı hayvan hiçbir şey öğrenmez, karşılaştırılamaz labirentleri çoğaltır.

Böyle bir özellik bir İtalyan arkadaşımın açıklayamadığını itiraf ettiği tuhaf davranışını da temize çıkartır. Araştırmacı, laboratuvarını çok geç terk etmişti, yorgundu ve kendisini şehrin büyük mü-

zelerinden birinin kültür animatörü olan bir arkadaşının vermiş olduğu davete attı. Müzenin belirli salonları bu davete ev sahipliği yapıyordu, modern eserlerin daha elverişli bir şekilde değerlendirilmesi için müzede yapılan yenilikler ve yeni düzenlemeler kutlanıyordu; ama bu gece, aynı zamanda arkadaşımın yıllardan beri şehrin resim, müzik, sinema etkinlikleri düzenlemekle görevli arkadaşı için bir sonu ifade ediyordu. Anlatıcım salona girdiğinde kapalı bir gerdanlık gibi duran arkadaşının arkadaş kalabalığı tüm açık salonlara yayılmıştı: Koltuklara ya da yere oturmuş bütün gruplar her yerde, büfelerin, iki pop orkestrasının, delik açılmış şarap fıçılarının etrafında gevezelik ediyor, bağırıyor, gülüyor, birbirine sorular soruyor, sigara içiyor, yiyor içiyor, birbirini tanıyordu. Bütün yüzler arkadaşıma tanıdık geliyordu.

Arkadaşımın yorgunluğu ve yalnızlığı, tabiri caizse hafifleyerek ve şiddetlenerek birbirini dengeliyordu. Hiç kimseyi tanımadan yiyecek, içecek bir şeyler alıyor, salonların etrafında dolaşıyor, sunulan retrospektifleri, çalışma yıllıklarını inceliyordu. Bazı eserler yeni gelmişti, bazılarıysa yalnızca fotoğraf röprodüksiyonuydu; ama hepsi de ortadan kaldırılmadan önceki izler gibi geçmiş etkinliklere tanıklık etmek için keşmekeşin ortasında sessizce duruyordu. Büfenin ve orkestranın kurulduğu yerin tam karşısında bulunan salonlar neredeyse boştu. Adamımız bunlardan kaçar, yeniden kalabalığın ortasına gelir, küratör bir arkadaşıyla selamlaşır, içmeye devam eder, duvarları olduğu kadar yüzleri de sorgulayarak gezintisine yeniden başlar, artan karışıklığa yem olarak hiç değilse gözlem yapar.

Bu ikinci dolaşma sırasında *Marilyn* başlıklı seri önündeki bir duvarda, geçenlerde bir Warhol sergisinde fotoğraflanmış olan yüzü tanır. Abartılı sert hatlara sahip, elle yapılmışa benzeyen siyah beyaz bir negatif tablet. Sanatçının bir tablete boyanmış portreler serisinden oluşan ızgaranın önünde, birkaç yıl önce sevgilisi olmuş olan kadının yüzünü görünce donakalır; kadın yarı açık ağzı, sanki fotoğrafçı ona seslenmiş de o da öyle tabloya bakmış gibi şaşkın bir

ifadeyle objektife doğru dönüktür. Saç, kaşlar, göz kapaklarındaki makyaj ve göğüsler kömür karasıdır; irislerin ve gözbebeklerinin parıltısı orijinaline sadık bir şekilde yansıtılmıştır.

Fotoğraf, müzenin aynı dönemdeki etkinliklerini gösteren fotoğraflar arasında, dört raptiyeyle tutturulmuştur. Bu kadından kaynaklanan eski bir ıstırap hiç vakit kaybetmeden uyanmaya başlar; adam içinde kaybolmak için kalabalığa doğru gider, tanıdık birisini bulmayı umar. Ama geçmişe doğru yaptığı gezinti onu yeniden fotoğrafın önüne getirir. Ne yapmalı? Dördüncü kez yerinden ayrılır, neredeyse bomboş bir salonda, Sonia Delaunay tarafından resimlendirilmiş *Transsiberya Nesri*[21] önünde, gerçek bir ilgiden çok fotoğraftan yayılan tehdidin neden olduğu bir disiplinle uzun süre durur. İçmeye devam eder. Saat geç olmuştur, kapanma saati yaklaşır, gruplar dağılır, orkestralar eşyalarını toplar, görevliler negatifin bulunduğu girişteki büyük salonun karşısındaki noktadan başlayarak ve oraya ulaşan iki yarım çember boyunca devam ederek salonları boşaltırlar.

Arkadaşım anonim bir itiş kakışın ortasında kimliğini gizlemeye devam ederek kendisini bir kez daha resmin önünde bulur. Karışıklıktan faydalanarak raptiyeleri tırnaklarıyla söker; fotoğrafı ceketinin, koltuğunun altına sokar, çaldığı fotoğrafla oradan ayrılır. Arabasına biner, evine doğru yönelir, ama bu kadının evinin olduğu yere doğru yol alır, buraya onunla ayrıldıklarından beri hiç gelmemiştir. Ev büyük bir binanın en üst katındadır, oraya ancak boşlukta asılı duran ve yandaki odada neler olup bittiğinin görülebildiği sarmal bir merdivenin bulunduğu en üst kat üzerinden ulaşılabiliyordur. Işık yanınca, bir karaltının dolandığını görür, kapının altından fotoğrafı atar, sarmal merdivenden koşarak iner, asansöre biner, arabasını bulur ve farları söndürerek bekler. Takip edilmiştir, nemli ve ıssız sokakta takipçisinin ayak seslerini işitir; peşinden gelen, kadının erkek arkadaşıdır. Arkadaşım adamın kendisini tanıyıp tanımadığını anlamadan oradan ayrılır. Birkaç hafta

21 Blaise Cendrars'ın ünlü şiiri [y.h.].

sonra kadın telefon eder, bu fotoğrafı getirmekle ne yapmaya çalıştığını anlamadığını söyler, bir açıklama bekler. Arkadaşım şaşırmış gibi yapar, hangi fotoğraftan bahsediyordur? Onda hiç fotoğrafı olmadığını çok iyi bilmektedir. Kadın da aksini iddia edemez.

Bu hikâyenin kahramanı bana ne yaptığını bilmediğini söyledi ama onu böyle bir davranışa zorlayan şey tarafından ele geçirilme duygusunun önemli olduğunu kabul ediyordu. Ondan daha iyi bilmiyoruz; ama iktidarsızlık etkisinin ayrı tutulması gerekiyor. Eğer bu etki saf dışı bırakılmak isteniyorsa, hırsızlık ve "fotoğrafın sahibine geri verilmesi" dikkate değer göstergeler olarak yorumlanacaktır: Mesela arkadaşım, geçmiş bir ıstırabın kopyasını bile ortadan kaldırmak ve de bu kadına tıpkıbasımı götürerek onunla yeniden bir ilişkiye başlamak ister. Öyleyse şöyle denilecek: Bu iki yana çekilebilirdir, işte bu yüzden yoğundur. Biz "niçin"i aramıyoruz ve küçük bir tatsızlığın ikiye çekilirliğini değerlendiriyoruz.

Müzenin labirentinde, arkadaşım gümüş böceği bir karşılaşma yaşadı. Güzergâha birkaç defa yeniden başladı; her defasında fotoğrafın önünde yolunu kaybetti; hiçbir şey öğrenemedi. Resimden kaçtı ama sonunda onu yanma aldı; resim öyleyse ikinci bir labirent açtı, kentin caddelerinin, koridorların ve apartman merdivenlerinin labirenti. İkinci karşılaşma birincisi üzerinden beklenmedik bir şekilde gelişen bu diğer labirentte yer buldu. Fotoğrafın teslim edilmesi, ikinci labirente ve onun etkisinden dolayı çekilen ıstıraba bir son verdi. Telefondaki ironik inkâr, fotoğrafın yeni evinden kaynaklanan (belki de kadında) doğmuş üçüncü labirentin dağılmasına işaret eder. Dördüncü bir labirent de o halde dinleyiciye açılabilirdi; ama hayır, böyle bir şey olmamış gibi gözüküyor. İsterse arkadaşımın bana anlattığı ve benim yayımladığım bu olay, yapıldığı malzemeyi bile önemsemediğim bir labirenti açan üçüncü bir karşılaşma olarak ele alınsın, yine de buna hiçbir şekilde karar verilemez.

Hiç kimse büyük zarın haritasını çıkartma becerisine sahip değildir; eğer olsaydı, bu, dışarıdan görülen (ama bu zarın dışarısı

yoktur), kurucu parçalarının öngörülemeyen tarz değişimlerine göre değiştiği bir tür canavarımsı hayvan olurdu, bu hayvan sanal görüntüler olarak aynı korkutucu rahatlıkla ekranda bir gözükür, bir kaybolurdu. Bu görüntülerin ardışıklığının ve doğasının (teknik anlamda) peliküle kaydedilen gerçek görüntülerle belirlenmediğini hayal etmek yine de zorunludur. Daha genel olarak, ne içeriklerin ne de sözümona teknik işlemlerin, uç uca gelen zar parçalarının bir hikâyede, bir öğretide, bir tarzda sentezlenmesine izin verilmediğini düşünelim; o zaman görüntüler canavarını durdurmak ve düzenlemek için tek bir zaman kurmak olanaksız olurdu; hatta belirli planlarla önerilen tekrarlar dikkate alınmaz, her beklenmedik olay sürmekte olan ve masum bir etki olarak deneyimlenirdi. Ve bu montajla ilgili ne bir göz ne de bir zihin için canavarımsı olan hiçbir şey olmazdı.

Romalı arkadaşım, bir labirentten diğerine geçtiğinde, zamansal-mekânsal bir ızgaranın üstünden geçmez. Adet yerini bulsun diye (akılsal düzene ödenen kaçınılmaz haraç olarak) birinci, ikinci, vb. diye adlandırdığım labirentler, hiçbir şekilde düzenlenmiş bir seri oluşturmazlar. Bir aktarım yapısına ait değillerdir; onlardan hiçbiri diğeri içinde keşfedilmez, en azından her biri, karşılaşma olan, etkileri adamı yoluna devam ettiren ve onu kaçırtan bir göbeğin etrafındaki bir siklon türü olarak biçimlenmedikçe... Bu labirent kıvrımlarının her biri kapalıdır ve aynı zamanda kararsız bir genişleme içindedir; diğer korkunç girdaplarla hiçbir geçiş noktası, hiçbir ortak nokta olmadığından kapalıdır; karşılaşma etkisinin gücü ölçüsünde genişler.

Karşılaşmanın labirentte olduğunu söylememek gerekir; labirent karşılaşmayla oluşur. Yalnızca karşılaşmalar vardır, her biri kendisinden kaçışında, kendisinden taşmasında, unutulmasında -ya da tekrar edilmesinde- son hızla şeffaf tavan, gizli eşikler, açık duvarlar, boş gökyüzleri izdihamının izini sürer, böylece bir karşılaşma olmaktan vazgeçer. Bu karşılaşma geri gelmez, kendisini yeniden üretmez, böceğin terörü benzersizdir, her defasında yenidir; hiçbir

şey kaydedilmemiştir. Ona aynının geri dönüşlerinin sorumluluğunu yüklemeyi başarmak için bilinçdışının bütün bir yapılanışını kurmak gerekir; onun etkilerinin, kimliklerin ya da -aynı yere varan- farkların saptandığı bir sisteme tabi kılındığını varsaymak gerekir. Dürtüler tam olarak aynı etkileri tekrar etmemeleri, öyleyse icat etmeleri ölçüsünde aptaldır. İcat bir zaman saçmalığıdır.

Borges, "Tanrıbilimciler"de, değil-tekrar aracılığıyla iki kâfirlik hayal eder: Bir tanesi Histrionlar denilen bazı tarikatların işidir, onlarla ilgili olarak şunu yazar: "Onlar, dünyanın olasılıklarının sayısı tükendiğinde onun sonunun geleceğini düşünürler; çünkü dünyanın tekrarı olamaz, adil olan, en rezil edimleri saf dışı etmelidir (yapmalıdır), böylece bunlar geleceği lekeleyemez ve İsa'nın krallığının gelişini hızlandırırlar." Orelyen psikoposluğuna mensup diğer kâfirlerse, "zamanın tekrarlara göz yumamayacağını onayladılar (...). Bu yeni öğretinin tebliğleri ("İnsan gözlerinin daha önce hiç görmediğini görmek ister misin? Aya bak. Kulakların daha önce hiç işitmediğini işitmek ister misin? Kuşun feryadını dinle. Ellerin daha önce hiç dokunmadığına dokunmak ister misin? Toprağa dokun. Ben hakikatte Tanrı'nın dünyayı yeniden yaratması gerektiğini söylüyorum") kopyalanmak için çok dokunaklı ve metaforiktir[22]".

Labirent öyleyse kendisini durmadan icat eder ve siler. Borges'in aktardığı ilk kâfirler, labirenti sonlandırma sabırsızlıklarını açığa vurur ve uygularlar; ama her ne kadar hiçbir şeyin kendisini tekrar etmediğini iddia etseler de, eğer en rezil edimleri yaparak vaat edilen sonuca bir an evvel ulaşılabileceğini umut ederlerse, bu onların, kötülüklerin miktarının sayılamaz olduğunu ve hakikate varıldıktan sonra geriye doğru bir hesabın bir yerlerde tutulduğunu düşünmelerindendir; onların etiği negatifin ağır bastığı bir cebirdir (Jouhandeau bu kâfirliğe mensuptur). Ama tekillik kâfirliği ile

22 *L'Aleph*, Fr. çev., Gallimard, 1967, s. 56-58. [*Alef*, J.L.Borges, çev. Tomris Uyar, Fatih Özgüven, Peral Beyaz Charum, Fatma Akersun, Toplu Eserleri 2, 2004, İletişim Yayınları]

hızlanma kâfirliği aynı anda desteklenebilir mi? Bu sonuncusu bir tür belleği, bir katamnezi[23] gerektirmez mi? Ama tekillik kâfirliği, katamnezi bile dışlar. Bu kâfirlik tarihin önceden belirlenmiş bir sonu olduğunu ve geleceğin, bu sonu geciktiren şeyleri bertaraf etmeye uygun manevralarda tamamen tükendiğini varsayar. Bu manevralar kâfir değildir çünkü onların rezilliği sonunda etrafı İsa'nın pirüpak mistik bedeni üzerinde negatife dönüştürür. Biz böyle bir tanrıbilimin Hegel'inki gibi sefil olduğunu söylüyoruz; o, iyi-kötü diyalektiğinde kalır, iyice karikatürize edilmiş ve eğlenceli hale getirilmiştir: *Tinin Fenomenolojisi* saniyede 96 tasvire sahiptir, Phedre'nin dakikada 33 gravürlük rekorunu 78'e çıkartır.

Ama toprak her zaman ilk kez dokunulmak, ay görülmek, kuş dinlenmek içindir, tıpkı diğer kâfirliğin açıkça gösterdiği gibi, bu da başka bir şekilde acımasızdır. İtalyan arkadaşım bu hüzünlü masumiyetin yandaşıydı, arkadaşım gümüş böceği de öyle: Büyük korkular, büyük aşklar zamansal-mekânsal bir kütük üstündeki kayıtlar değildirler ve süreklilik ya da bağlılığın burada hiçbir payı yoktur çünkü bir karşılaşmadan diğerine kalıcılık yoktur, ama her defasında kendi labirentini açan tekil yoğunluk vardır. Labirenti tekrar bulduğumuzu, mesela onu böyle bir yan tutmanın altında yatan bir duygu olarak kendimize, bir kişiye atfettiğimizi sandığımızda bile hâlâ kayıp durumdayız.

Bu, bağlılığın ya da sürekliliğin yoğun karşılaşmaya vesile olması sonucunu doğurmaz; ama bu yalnızca *geçici karşılaşmalar için* geçerlidir. İhanet ve kesinti labirentleri olduğu gibi, süreklilik labirentleri de vardır. Hiçbir şeyi hiçbir şeye tâbi kılmaya çalışmayalım, ne kalıcılığı süreksizliğe, ne de karşılaşmayı bağlılığa. Bu, en tuhaf şeydir.

Sefiller dediğim Histrionların tanrıbilimini, geçici olanın kalıcı olana kötücül, doğrudan bir tâbi kılınması olarak görüyorum.

23 Katamnez: Bir durumun, bir olgunun incelenmeye başlandıktan sonraki hikâyesi; bu olgu ya da durumun başından sonuna kadar gerçekleşen seyir ve ortaya çıkan değişiklikler [ç.n.].

Klossowski'nin eserinde Octave'm Robert'le olan ilişkisi bu tâbi kılmayla ilgilidir. Ev sahibi kadın, misafirperverliğin yasaları sayesinde konuklarına fahişelik yaparak kocasının gözündeki değerini ölçer. Bu bedel, bedel dışı olsa bile bir minnettarlığı, bir kestirimi, ölçme standardındaki her güçlü ıstırabın ve şehvetin azalmasını zorunlu kılar.

Sadakatsiz bir kocanın savunmasını dinleyelim: "Karımın, sevmekten hiç vazgeçemediğim pleksusunu yırtan çığlık, karım bir başka yüzün üstünde sevgiyle dolanan gözlerimi *gördüğünü* sandığı ve zeminin onun altından kayıp gittiği her defasında bu çığlık, tek kesinlik olan ölüm gibi dünyada en çok aradığım şeydir. Ben kendimi buna adadım ve her yüzü, her saç kılını, karşılaştığım ve dokunduğum her çatlağı ve kıvrımı buna adayacağım. Benim arzum kesin olarak böyle bir adama arzusudur. Benim bu çığlık için arzum, çığlık topluluklarının eksiksiz biçimde ve kasıtlı olarak ilelebet duyulmadan kalmaları, acı ve şehvet topluluklarından bugünden yarına tamamen vazgeçilmesidir. Bu, ihanetimin gerçek libidinal ilişkisinin, sevgili karımın benim zevklerime adandığı anlamına gelmemelidir. Tam tersine, gözlerim, ellerim, dudaklarım yalnızca, karımın pleksusundan gelen dayanılmaz acıyı elde etmek, bedenimde hiçbir karşılığı olmayan yoğunluğa ulaşmak için onun teninin diğer yüzeylerinde ve kıvrımlarında durur; hiç de küçük olmayan bu yoğunlukları karımın pleksusuna doğru çekmek isterim yalnızca, böylece onlar karımı hiçbir orgazmla karşılaştırılamaz bir yıldırım çarpmasından kurtarabilirler."

Savunmayı yapan eğer burada bırakıyorsa bu, kötü bir nutuktur; mal sahibinin, Sade taraftarının konumunu geliştirmektedir: Karşılaştırmalı bir hesap içeren aşırı bir bedel. Ve bu, kâfir Histrionların konumudur: Rezilliklerimin her biri hakikat ve yaşamla, sevgili karım/kocam İsa'yla yeniden buluşmamı çabuklaştırmak için vardır yalnızca; ben onu, ona ulaşmak için aldatırım. Oysa onun yaydığı ıstırabın, aşkın bir yolu ve hatta bir kanıtı olduğunu ve yoğunluklar doğrultusunda iktidarı elinde tuttuğunu kim utanmadan (ve gül-

meden) söyleyebilir? Ve daha sonra, sadakatsiz kişinin bahsettiği yıldırım çarpması, eğer adam pezevenklik, negatif etik ve politik ekonomi güvencesi verilen ve şehvetin ve acının karşılaştırmalı değer kazanımlarında kendisinin zavallı benliğini istikrarlı bir hale getiren küçük bir godoş değilse, bu yıldırım yalnızca bir kurbanın bedenine, sömürülen bir bedene çarpmaz; o, hızla genişleyen çıkışsız bir labirentin kör sağır hareketsiz karnıdır. Dokunulan bölge yalnızca karısının bedeni değildir, azap yalnızca kendisi için, hatta hem karısı hem kendisi için değildir, beyaz anonimlikleri ısıtan pek çok dürtüsel zar parçasının ürünüdür.

Borges, sarhoş olan ve birbiriyle çekişen iki arkadaşın ölümüne düellosunun hikâyesini anlatır; onlar dövüşmeyi bilmezler; silahlarını ev sahibinin silah takımından tesadüfen seçerler. Biri U kabzalı bir kılıç, diğeri ağaç işlemeli tahta saplı, kısa uçlu bir bıçak seçer; mücadele tanıkların şaşkınlığı altında tam bir ustalıkla başlar, beklenen öylesine bir kıyım değil, ama finale kadar bedenler arasında kılı kırk yararcasına oynanan bir satranç oyunudur. Anlatıcı çok sonraları anlamıştır ki bu iki rakip sığırtmacın düello silahları, cesaret ve öldürme ustalığıdır; dövüşenlerin, taşıyıcılarına ilham verenin bu özellikler olduğu sonucunu çıkarır.

Bu iki adamın anonimliği özel adlarını dışlamaz, ama içerir. Bu ancak merkezi bir mevki, silahla işlenmiş bütün cinayetlerin arşivini tutan büyük bir Silahçının, onun fahişe bedenlere taksim ettiği bütün keyiflerin hesabını tutan bir Pezevengin mevkisi üzerinden gerçekleşir -bir başka anonimlik, dürtüsel şeride sızar- ve özel adlar ve onların işaret ettiği çılgın labirent kıvrımları yerine, öznelerin iş üstündeyken yerini saptamaya yarayan kütük kaydı numaraları konulabilir: Tensör anonimliğinden bürokratik fahişe anonimliğine doğru gerçekleşen, algılanamaz, ama uçsuz bucaksız kaymadır bu.

Buna ilk "sadakatsiz" savunmanızı da ekleyin: "Karımın çığlığı hiçbir nedenin sonucu değildir: Onursuzluğun, onun kişi konumundan düşmesinin sonucudur, onu bu duruma, tıpkı bir Sade taraftarının, bir Octave'ın durumunda olduğu gibi rezilliklerimle

ben düşürdüm. Bu çığlığın üreticisi, arşivcisi, bilicisi ben değilim. Bunu hesaplamam. O, benim bedenim üstünde olduğu kadar kendi bedeni üstünde de çığlık atar, ona illa ki şunu demem gerekmez: İşte bu diğer kadın böyle zevk alıyordu, onun üstündeyken gözlerimi ve onun en kışkırtıcı yerlerini avucumun içiyle nasıl okşadığımı hayal et, hatta dahası kadının rahminin derinliklerinden gelen belli belirsiz nabız atışını penisimde hissettiğimde askıda kalan o anı düşün. Bu çığlık orada bile zalimlikten çığlık atar ve bu şiddette karımın acısı vardır. Bu bulunuş karşılaştırmayla, ticaretle, bedelin ve aşırı bedelin oyunuyla elde edilmemiştir, para-bellek mevkisini, borçların genel eşdeğerliğini ve olası fesihçisini varsaymaz, karşılaştırmalı değildir ve hesap defterine işlenmemiştir. Bu nasıl mümkün oluyor, bilmiyorum."

Demek ki bu bulunuş aynının bulunuşu değildir, ne gönderme ne de fark mevkisidir (suçlarla hızlanmış olurdu). Kalıcı çığlık yoktur. Kalıcı olan sessizdir çünkü kendini tekrar eder; onun bayağılığı ve aynasız ya da siyasi polis zekâsı, kendini tekrar etmesi sonucunu doğurur. İşkence yaptığınız kadının çığlığı *bir* çığlık değildir: Bu kadın her seferinde çığlık atar, *onun* çığlıkları pek çok labirent açar. Eğer onun çığlığını duyarsanız -hayır, bu bile değil: Eğer çığlık kaybolduğunuz labirentte yankılanırsa, bu, onun sapık bir çıkış gibi sonda olmasından değildir. Kıskançlık sorununu dışsallık, üçlü biçimlenme, penis imrenmesi ve eşcinsel özdeşleşme terimleriyle koymaktan vazgeçmek gerekir. Yalnızca libidinal ekonomiden hareket eden çok daha basit, çok daha tekil *bir dürtüsel kıskançlık* olabilir. Böyle bir kıskançlık mesela romancıların, psikologların ve sağduyunun, hangi konuyla ilgili olursa olsun hangi mevkiden geldiğini bildikleri ve elbette politik ekonomide, mesela merkantilizmde ve her türlü emperyalizmde sonlanan, iyice şifrelenmiş bir kıskançlık içinde kendisini gizler.

Çığlığın kıskançlığı, gülünç duruma düşen bir mevkinin kıskançlığı değildir ya da yalnızca bu değildir; o, arzunun seçtiği parça ile libidinal şeridin her parçası arasındaki ilişkidir, elbette bu

ikisinin arasında bir çekim olması gerekir. Bu kıskançlık dürtüsel bir çağrıdır; kendisine orada yatırım yapan kuvveti, oranın civarlarından bir çığlığı, bir soluk verişi çekip çıkartır, etraftaki bütün kuvveti ele geçirir, bütün enerjiyi pompalar. Kıskançlık bir güç sıçramasının ansızın bir alana çarparak (ya da bu alanı icat ederek) çıkarttığı yınlamadır; ve labirent onun akışlarından meydana gelmiştir (merkez, bir kasırganın en şiddetli anı gibi geçicidir). Vulva öpülen ağzı kıskanır; metres, aşığının yazdığı kitabı; adam, genç adamın geleceğini; güneş, okuma macerasına atılmasına izin verdiğiniz hayal gücünüzün arkasındaki kapalı panjurları. Acizliğiniz içinde gürleyen çığlık, sadakatsiz kişi, ne karınızın çığlığıdır, ne de sizin çığlığınız, bu doğru: O, birlikte mevcut pek çok yoğunluğun bir arada mümkün olamazlığınm şerit üzerinde çıkarttığı gürültüdür. Eski tanrılar birbirlerini kıskanırlardı; onların çığlıklarıyla dolu bu Olimpos, bir sürü parçaya bir kerede saldıran bir canavar gibi kendi labirentlerini izleyerek dönen ve kendine dönen büyük zardır (biraz basitleştirirsek).

Çığlıksız ve labirentsiz yoğunluk yoktur. Büyük derinin bu yüzeyini yıldırım gibi çarpan (yani onu icat eden) güç, onun etrafını ona çığlık attırtarak tüketir ve onun akışlarının kıvrımlarını açar. Eğer sadakatsizlik, bir erkeğin ya da kadının ilişki içinde olduğu kişide olduğu gibi sadakatsize çığlık attırtıyorsa, bu onların bedenlerinin, beden parçalarının gücün azaldığı noktaların çevresindeki alanları avlamaktan vazgeçmemelerinden dolayıdır. Sizin kendi bedeniniz, sadakatsiz kişi, ona sadakatsizliğinizin sağlamış olduğu yoğunlukları kıskanır, o da bu yoğunluklardan almış olduğu enerjiyle çığlık atar ve eğer sevgilinizle aynı anda çığlık atıyorsa, bu onların aynı dürtüsel çevreye ait olmalarından dolayıdır.

500 wattlık ateşe fırlatılan ve labirente kaçan gümüş böceğinin çığlığını dinlemek gerekli. Her labirent bir çıkışa doğru kaçış olarak çizilir. Çıkış yoktur: Ya da hayvandan yapması gerekeni yapmasını bekleyen profesör gibi buna alışırız, alışmanın yolu depresyondan ve engellenmeden geçer ya da başka bir karşılaşma üzerinden,

yeni bir çığlıkta başka bir labirentte, başka bir zaman açılır; ama hiç birisi de karşılaşmaların efendisi değildir. Aşk sahip olmadığını vermek değil; yıldırım çarpan yerlerin yakınında çığlık atmak zorunda kalmaktır.

Verdiğim örnekler ıstırabın örnekleridir; bunlar sevinç örnekleri de olabilirdi. Neşenin labirentleri vardır, o da ıstıraptan daha az çılgın değildir, ona çok yakındır. Beaumarchais *Figaro'nun Düğünü*'nde koltuğun etrafında, beden parçalarının barınaklarından sürüldüğü ve kaybolduğu birkaç labirent kıvrımı çizer, ama gülerek. Sevinç kurucudur, etrafı dönüştürücüdür; varılacak en yüce yere doğru bir yükselmedir, ama zor inanan küstah neşe, hiç kimsenin tanımasını beklemeyen ve yalnızca kendi esnekliğinden keyif alan başkalaşımların gülüşüdür. Bu, kabullenmenin yer almadığı, yatay bir gülmedir. -Ama neşe içinde karşılaşmanın bir kaçış güzergâhı ortaya çıkartmadığını, buna karşılık kendisini idame ettirmeye çalıştığını söylüyorsunuz, bu karşılaşma, nefret ettiğiniz kalıcılığı üretmiyor mu? -Hayır, kaçış yalnızca ani korkudan kaçış değildir; bu, ben değilim sizsiniz kaçan yandaşlar; o, kendi genişleme hareketinde kaybolan yoğunluktur. Evrenin genişleyişini bir düşünün: Korkuyla kaçmakta mı, yoksa neşeyle patlamakta mıdır? Karar verilemez. Demek ki bu, duygular için, iş işten geçtikten sonra bir tek göstergebilimcilerin ve psikologların anlam atfetmeye kalktığı bu çok değerlikli labirentler içindir.

-Öyleyse bu yüzden mi varlık fazlasıyla varlık azlığının, etki ile tepkinin hareketlerini ayıran Spinozacı ya da Nietzscheci etiği reddediyorsunuz? -Evet, bu ihtilaflı ikilikler kisvesi altında bütün ahlakın ya da politikanın, onların bilgelerinin, militanlarının, mahkemelerinin ve hapishanelerinin yeniden belirdiğini gördüğümüz için dehşete düşelim. Yoğunluğun olduğu yerde labirent vardır ve güzergâhın, ıstırabın ya da sevincin anlamını belirlemek, bilinçlerin ve onların müdürlerinin işidir. Beklenmedik spiraller oluşması için çubuğun dönmesi bize yeter, temsilin ve açık düşüncenin ortaya çıkması için çubuğun yavaşlaması ve durması bize yeter. Öyley-

se iyi ve kötü yoğunluk değil, ama yoğunluk ya da onun basıncının azalması söz konusudur. Ve söylendiği ve yeniden söyleneceği gibi, ikisi birlikte gizlenir; anlam, duyguda; akıl, baş dönmesinde saklanır. Böylece ahlak hiç yoktur, daha çok bir tiyatro özelliği vardır; politika hiç yoktur, daha çok bir komplo vardır.

Biz, arzu özgürleştiricileri gibi konuşmuyoruz: Kardeşlik laflarıyla, Fourierci boş hayalleriyle, libido üzerindeki sigortalı umutlarıyla çok aptallar. *Trajik olanın* armasını parlatmak için artık yapmak zorunda olduğumuz hiçbir şey yok. Trajik olan hâlâ zorunlu olarak kaderlerin gardiyanı, dilsiz nutukçu, Yahudi tanrısı ya da şifre okuyucusu, Yunan kâhini büyük Sıfırı varsayar. Gavurun hac yollarında ne işi var? İhanet ettiğinin mi, yoksa karşılaştığının mı peşinde? O, karşılaştığı şeye zorunlu olarak ihanet ederken, ihanet ettiği şeyle zorlu bir şekilde karşılaşır. İşte bunun için onun sevinci ve terörü birbirine karışmıştır. O, işaret direklerini ve hareket yönünü alıp götüren, işaret noktalarını, benlikleri yerle bir eden bir baş dönmesidir. O ne bir kaderin trajedisi ne de bir karakterin komedisidir (böyle de sunulabilir elbette); artık bütünleştirmenin draması da değildir; daha çok kurgu mekânların tuhaflığı, isabet noktasının kaynaktan daha yüksekte olduğu şu Escher çağlayanlarıdır.

Tensör[24]

Semiyotik[25] Gösterge

Bu göstergeler işini bir kez daha alalım, siz anlamadınız, akılcı, göstergebilimci, Batılı kaldınız, uğruna savaşalım; bu, zorla açılması gereken *libidinal para* yoludur. Göstergebilimciler kendi söylemlerinde, bahsettikleri *şeyin* her zaman gösterge muamelesi görebilmesini hipotez olarak gündeme getirirler ve bu gösterge, yeri geldiğinde iletişim teorisinin kavramlar ağıyla birlikte düşünülür. Gösterge, "herhangi bir şeyi herhangi birisinin yerine koyan şeydir" der Peirce. Lévi-Strauss tekrarlar, *şeyin* bir mesaj, yani kodlanmış bir öğeler sekansıyla zenginleştirilmiş bir araç olarak konulması, bu kodu elinde bulunduran alıcının göndericinin ona ulaştırmak istediği *malumatı* [*information*] deşifre edebilme becerisine sahip olması anlamına gelir.

Öyleyse hipoteze bağlı olarak şeyde bir çukur açılır, şey bir *ikame* haline gelir: Alıcı kişi "malumat"ın yerini alır. Bu yerini alma kuşkusuz birbirinden çok farklı iki düşünce çizgisine göre iki biçimde kavranabilir. Göstergenin anlamladığı şeyin yerine geçtiği söylenebilir (mesaj, malumatın yerine geçer); bu, meseleyi, olabilecek en kaba şekilde Platonizmin İdeler teorisine yerleştirmektir, mesela: Gösterge açık ettiği ve gizli tuttuğu şeyi hem perdeler hem de çağırır. Port-Royal bu konuda her şeyi önceden söylemiştir. Ya da artık bu ikame etmeyi metaforik olarak değil de, sonu gelmez

24 Skaler ya da vektöryel niceliklerin tersine, içerdikleri vektör alanlarının temel değişikliklerinde birtakım değişmez biçimleri koruyan matematik nicelik (bkz. dipnot 14). Terim, bir gerilim yaratmayı sağlayan kas için de kullanılır. Lyotard daha çok birinci anlamında kullanmaktadır; ama bu ikinci anlam da akılda tutulmalıdır. [y.h./ç.n.].

25 Fransızcada göstergebilim için daha çok semiyoloji kullanılırken bu İngilizce deyimi kullananlar aynı zamanda bu alanın bir bilimden daha çok bir araştırma alanı olduğunu vurgularlar. Ama zamanla bu ikisi arasındaki ayrım silikleşmeye başlamış, birbirleri yerine de kullanılmaya başlanmıştır [y.h./ç.n.].

bir metonimiye[26] göre düşünürüz. Saussure ya da herhangi bir politik ekonomist bu metonimiyi değiş tokuş adı altında kavrar; o artık göstergenin yerine geçeceği (şifrelenmiş) anlamlama değildir, şu hile icat edilir: Anlamlamanın kendisi de yalnızca göstergelerden oluşur, bu hiç durmadan devam eder, elimizde geri göndermelerden başka bir şey yoktur, anlamlama her zaman ertelenir, anlam hiçbir zaman tende ve kemikte mevcut değildir, içimiz Husserl baba için acımayla dolar, şöyle deriz: Ama hayır, yalnızca ayrımlar var ve eğer anlam varsa, gösterge olduğu için var ve eğer gösterge varsa, ayrım olduğu için var; öylesine bir ayrım da değil, bir öğeden diğerine asla rastgele bir şekilde geçilmez, aksine bir terimden diğerine organize bir şekilde yolculuk edilir, yapının ya da sistemin aşırı kesinliği söz konusudur ve sonunda er ya da geç, Freud ya da Lacan gibi dini bir ruhumuz varsa, ebediyen bulunmadan [*absent*] kalacak olan büyük bir gösterenin hayalini üretiriz, bu gösterenin tek bulunuşu, bulunmaz hale getirme, birikim yapma ve göstergeleri oluşturan terimleri devretmektir -birbirlerini ikame ederler. Bu terimleri *ayrık* tutan büyük bir sıfır hayalini, Hadım Edicinin elbette telaffuz edilemeyen adı altında libidinal ekonomiye tercüme edeceğiz.

Yaptığınızı görün: Malzeme birden yok olur. Mesajın olduğu yerde malzeme yoktur. Adorno bunu hayranlık verici bir şekilde Schoenberg üzerine söyler: malzemenin serializmde kendi başına bir değeri yoktur, ama yalnızca terimler arası bir ilişki olarak değeri vardır. Ve Boulez'de ilişkilerden başka bir şey yoktur, yalnızca frekanslar değil, ama yoğunluklar, tınılar, süreler arasındaki ilişkiler. Maddesizleşme. Burada uzun bir sorgulama gerekiyor: Bu maddesizleşme sermayenin duyarlık ve duygulanım meselesinde yaptığına eşdeğer midir? O da sadece dürtüsel şerit parçalarının soyutlanması, onun karşılaştırılabilir ve sayılabilir parçalara bö-

26 Yunancaları metafor ve metonimi olan iki söz sanatı 60'lı yıllarda Jakobson tarafından dilin en temel iki özelliği olarak görülmüştü. Arapçaları istiare ve mecaz-ı mürsel olan bu söz sanatının temel kavramlarına eğretileme ve ad değiştirmece gibi karşılıklar önerildi. Sonra da tekrar Yunancaları kullanılmaya başlandı [y.h.].

lünmesi midir? Yoksa o, bu dörde bölme *örtüsü* altında ve bunun sonucu olarak duygulanım geçişlerinin incelmesi ve yoğunlaşması fırsatından ayırt edilemez mi? Ve eğer durum buysa, bu "maddesizleşme" akış güzergâhları tarafından fethedilen ve katedilen, libidoya yeni yoğunlaşma fırsatları sunan, *göstergelere dönüştürme*nin sonucu olarak aynı zamanda ve aynı mekânda *maddi* bir yolculuğun, mekânın sessel, ama aynı zamanda renksel, heykelsel, dilsel, politik, erotik yeni bölgelerinin haritacılığı değil midir? Göstergeler, tensörlerin genişlemesi için malzeme temin eden "maddesizleşme"yle üretilmezler mi?

Biz, bu sonuncu hipotezin doğru olduğuna yeterince inanıyoruz; ama ilk önce göstergeye dönüştürmenin kendi alanındaki bazı kayda değer etkilerinin betimlemesini takip edelim.

Gösterge-terime yönünü çeviren yalnızca malzeme değildir, ama göstergenin yerine geçtiği "şey"in kendisi de bir başka göstergedir, artık göstergelerden başka bir şey yoktur. İlk sonuç: ilişki, öyleyse sonsuz bir ertelemedir ve böylece sistemin temel özelliği olarak geri dönüşü, aynı bulunuşun asla olmayacağını ve terimleri -verili bir *corpus*'da, çalışılan terim her zaman yol gösterir ve göstermelidir- belirlemek için her zaman çalışmaya ihtiyaç olacağım garanti eden *gösteren ertelemenin* tekrarlanmasını kurar. Diğer sonuç ise göstergeyle birlikte *araştırmanın* başlamasıdır. Bu araştırma, gösterenin metaforik organizasyonu baskın çıktığında Tanrı'yla ilgili, anlamlamayla ilgili olabilir. Bu metafor düşüncesinin bulunmaz olduğunu düşünen ve zaferini alt-yapısal metonimik ikamede bulan biz düşüncenin modernleri için araştırma artık Tanrı'nın ya da hakikatin araştırılması değil, ama araştırmanın *kendisi*dir, aslında nedenlerin araştırılmasından ibaret olmayan bilimsel araştırmadır. Bunun iyi bir kavram olmadığının gayet farkındayız, ama bilimsel anlamda "sonuçların" araştırılması, saptanabilir, öngörülebilir, kontrol edilebilir başkalaşımları üretebilen bir söylem araştırması, öyleyse bir ayırt etme araştırmasıdır. İktidar hakkında ve iktidar için olmayan gösterge ya da gösterge düşüncesi yoktur. Bu araş-

tırma yolculuğu ne çılgınların ve vebalıların akıntıya kapılmaları ne de fantastiklerin mekânlar arası göçüdür, o, kaşifin, duyuruyu yapan papazın, sonra askerin ve iş adamının iyi hazırlanmış serüvenidir, o, sermayenin öncüsüdür, o sermaye ki zaten kendisinin sermayesi olduğu kadar, sınırlarını geriye itmenin de kalıcı etkinliğidir, bu etkinlik pek çok yeni şerit parçasının sermayenin sistemine, ama kazanç ve ürünleri toplama niyetiyle katılmasıdır. Gösterge, bu iş yolculuğuyla birlikte gelir ve iş yolculuğu göstergeyi yaratır: Bir İngiliz kaşif için bir Afrikalı nedir, bir 18. yy. Cizviti için bir Japon nedir? Sözde İnsanlık ya da Yaratmanın normal organik bedeninde emilecek olan organlar ve kısmi dürtüler. Maddesizleştirilecek ve *anlamlandırılacak* malzemeler. Sizce, der beyaz düşünürler, Nô aktörünün sahne zemininde sanki hareket etmiyormuş gibi iki ayağını kaydırarak ilerlemesi hiçbir anlama gelmiyor mu? Bu bir göstergedir, başka bir şeyin yerindedir, bir şifre vardır ve alıcılar onu bilirler ya da her durumda bu bilinçsiz olsa bile, o vardır ve biz göstergebilimciler, Cizvitler, Stanley'ler, fatihler, biz ancak bu şifreyi aldığımızda ve onu yeniden *canlandırıp sahtece canlandırdığımızda* fethi gerçekleştirebiliriz -bütün göstergebilimin modeli *Çalınan Mektup* değil, *Altın Böcek*'tir[27]. Bu Afrikalılar, bu Doğulular ölümlüler olarak, hazinelerin mesajlarını bırakırlar, biz de onları şifrelerde sahte bir şekilde temsil ederiz. Lévi-Strauss: ben mitlerin konuştuğu dil olmak istiyorum.

Öyleyse göstergeye dönüştürmenin ilham vermekten geri duramadığı bu fetih yolculuğuyla birlikte (tersi olmadıkça, belirli bir yolculuk türü göstergeye dönüştürmeye ilham verir, ama biz bu gereksiz sorulara pek önem vermeyiz, bütün bunlar o şeye, o malzemeye, o kişiye dayanan küçük düzenlemelerin büyük paketidir -her şeyin ikili çalıştığı bir tertibat), öyleyse fethin her zaman ertelendiği bu araştırma ve fetih yolculuğu boyunca bir niyet, bir ilişki niyeti, bir kazanç niyeti de birbirinden ayrılamaz bir şekilde bera-

27 Edgar Allen Poe, *Çalınan Mektup*, Bütün Hikâyeleri 4; *Altın Böcek*, Bütün Hikâyeleri 3, İthaki Yayınları, çev. Dost Körpe, 2002 [ç.n.].

berce gelir. Göstergelerin şifresini iktidar için, iktidar nedeni için, iktidar olsun diye yeniden keşfetmek söz konusudur. Her türlü risk alınır; yamyamlarla birlikte yaşamak, sınır karakolunda beklemek, mikrop, radyasyon, meydana gelen bütün ölümler, *Bouganville Seyahatine Ek*[28]'teki Cizvit gibi bütün günahlar; ama niyetli bir şekilde ve öyleyse bölünmeyle birlikte... Gerilmiş tensörler bölgesi ve anı değildir bu, ama kat edilen bölgedir, bir hareket anıdır. Bu yüzden gerilimler ve onları bekleyen riskler ve uzaktaki bir kazancın umuduyla ödenmiş, *kayıp* olarak, kurtuluş, ilerleme, bilgi, aydınlanma, sosyalizm için verilen zorunlu tavizler olarak algılanan ve deneyimlenen acılar sökün eder; dikenlere takılarak mahvolan ten paçavraları gereksizdir; önemli olan, *son getiriyle* ne yapılacağıdır, biliyoruz ki bugün ücretli çalışanlar tıpkı patronları, zenginler, sahipleri gibi tatilde yolculuğa çıkıyorlar: Görüntüleri, fotoğrafları, filmleri, sözcükleri, prestiji, geri dönüş turizmini, sonra yeniden turizmi, keşifler dizisini ve her zaman aynı şemayı geri *getirmek* için oluyor bütün bunlar. Burada çıkar sorunuyla karşılaşıyoruz. Çünkü *masrafların*, yalnızca ekipman ve bakım masrafları değil Sezar'ın Rubicon'da yaşadığı gibi muhtemelen çok ağır duygusal masrafların da *peşinat*tan başka bir şey olmaması için, turizm ya da fetih, arzunun yalnızca daha iyi bir hale gelmek için kaybolması gibi çıkara dönüktür-ilginçtir.

Ama şunu vurgulayalım, arzu *orada* kendini tekrar bulamayacak, ama orada tekrar kendini bulacaktır, orası neresidir peki? Hesap defterinden, göstergeye dönüştürme niyetinin bir sonucu olarak açık, kitap görünümlü zaman-mekândan başka bir yer değildir. Arzu orada erteleme ve farktan başka bir şey olmadığı için ve asla hiçbir şekilde kendisi gündeme getirilmediği, göstergelerin inşasında onun kendi tarzı ortada görünmeyeceği için kendini bulamayacak: Arzunun kendisinde doyuma ulaştığından bihaber olan ve bu konuda bütün bilimlere öncülük eden göstergebilim

28 Denis Diderot, *Supplément au voyage de Bouganville* [Bouganville Seyahatine Ek], 1772 [ç.n.].

aynı yolların yolcusu olacak. Öyleyse bir başka sonuç: Göstergeyle beraber, eğer niyete ve ertelemeye sahipsek, artzamanlılığın açılışına da sahibizdir; bu açılış bir *her zaman geçmiş olan'da* ve bir *henüz olmamış'ta*, bir *şu anda bile'de* ve bir *henüz değil'de*, göstergebilimsel nihilizmin kendi oyununda, yani bulunuş-olmamasının oyununda hareketsiz kalan derli toplu tensör zamanın haddeden geçirilmesinden başka bir şey değildir. Anlamlama, göstergeleriyle nasıl ilişkiye geçer? Göstergeler onun yan ürünleri olduğu için onlardan önde, şifre çözme bitimsiz olduğu için her zaman onlardan arkadadır. Görünüşe göre bu anlamsız takipte, anlamın inşasında bize bir yorumsamacı ya da karamsar birisi şöyle diyecektir: Bakın, biz asla anlama *sahip değiliz*, o bizden kaçıyor, bizi aşıyor, bize sonlu ve ölümlü olduğumuzu öğretiyor -pekâlâ, kurucu çoban bize bunu anlattığında, onun askerleri ve tüccarları organları, dürtüleri, zar parçalarını toplar, onları stoklar ve sermayeleştirir. Ve bizim "iyi-bildiğimiz" zaman, Freud'a göre "ikincil", Kant'a göre "*a priori* form" olan zaman, Bergsoncu, Husserlci, Augustinusçu bilincin kendini değişik yollarla açması bu umutsuzluk ile bu istiflemenin ikili oyununda imal edilir; kayıp-ertelenmiş anlamın umutsuzluğu, katedilen, dolaşılan deneyimlerden başka bir şey olmayan göstergelerin hazinesi Odysse'dir.

Ulysses'le birlikte göstergenin yerini alan *şey*, kendi kendine bir gösterge olmuştur. Nausicaa'yla Ulysses'e bakın ve Batılının, sefil *fatih* maçoluğunda ne tür bir aşkı yönettiğini görün; çünkü onun için kadınlar, Zenciler ve Çinliler gibi başarı garantili bir meydan okumadır, birikmedeki bir andır, *göstergeye dönüştürmenin*, sistemlerde gösterge-olan-şeylerin birikmesinin bitmek bilmeyen işlemindeki beklenmedik bir dışsallıktır. Biz Ulysses'in geri dönmemesini arzulamadık, Nausicaa'yla birlikte ağladık, ona dedik ki: Sen fazlasıyla Yunanlıydın, ne boyun eğmeye ne de tahakküm kurmaya gerek vardı ama yan yana olmalıydınız; ancak o zaman Ulysses yanlış yola sapabilir, ürününü elde etmekten ve kaydetmekten aciz duruma gelebilirdi. Ama yanıt verdi Nausicaa, Yunanlı

kapitalist eril tahakküm oyununa girmemek mümkün mü ki? Yan yana olmak, dedi güzel prenses, yanında olmak değil, içinde ve hiç değilse birbirinden ayrılamaz bir şekilde kenarlarda olmaktır. Bu aşağılık herifi kurtarmak bana mı kaldı? Onu kurtarmamı isteyerek onun yaptığı gibi benim yanımdaymış gibi davrandınız, beni kendi planlarınıza bağımlı kıldınız, elbette artık onun geri dönmesini ve kazanmasını istemiyorsunuz, siz onun "kaybetmesini" istiyorsunuz -ama sizin gözünüzde bu onun kurtuluşu olurdu ve ben yine onun kölesi, an'ı, sıçrama tahtası olarak kalırdım ve bundan böyle beni bir diyalektiğin içinde tutmuş olurdunuz. Nausicaa'nın Ulysses'i "kaybetmesini" arzulamak, Nausicaa haklıdır, Batılı kalmaktır; yine, az önce yerini değiştirmiş göstergedir, her şeye rağmen, Zenci olan kaşifler, pagan rahipleri, Polonyalı Cizvitler, Bounty isyancıları vardır -kurtuluş niyetinin bu insanlar için City, Roma ve Kraliyet Donanması efendilerinden daha az acil olduğuna gerçekten inanıyor musunuz? Arkadaşımız Jaulin'le olmak, onun düşmanı usta Lévi-Strauss'la olmaktan daha mı az acildir? Bu kaybetme güzergâhlarında *kurtarılan* bir şey daha var, yoğunluk araştırmalarında yine niyet var. Yola çıkarak ve ihracat yaparak geri dönüşten ve *kazanç*tan kurtulamazsınız. Burada arkadaşlar, ikiyüzlülüğe karşı gardımızı alalım ve onu ehlileştirelim.

Göstergenin malumatla ilgili bir sonucu daha var: Gösterilen şeyin *yerine geçen* mesaj için birisi vardır, bir özne (iki özne) vardır: Bu, bütün yüklemlerin, bütün anlam ertelemelerinin, deneyimlenen ve turlanan bütün olayların ilişki içinde olduğu bir mevki olduğu anlamına gelir. Bu birisi, biriken *deneyim* ölçüsünde (deneyim, Hegel'in söylediğini hatırlayın, öznenin durmadan mahvolduğunu söylediği yerdir, işte kahraman, işte Benlik!), olayların, tensörlerin, yoğunluk geçişlerinin kendilerini göstergelerde bölünmüş bulmaları ölçüsünde genişleyecek olan şeydir -ve öyleyse bu göstergelerdir. Bu kişi "alıcı"dır, göstergelerin stoklarını ve mülkiyetini sağlayan adres sahidir ve şöyle diyecektir: Bak, ben Mısır'daydım, bak, Charybde ile Scylla arasını gemiyle gittim, bak, sirenleri duydum,

bak, yuvamı bakir doğa için bıraktım; ve diyecektir ki tüm bunlar, bu duygular benim duyduğum mesajlardır, onları anlamalıyım, bana konuşuyorlar, konuşuldu, gönderici kim? Ben [*Je*] göstergenin bu ilişkisinde hem alıcı (Kant buna *Sinnlichkeit*, *Rezeptivität* der) hem şifre çözücü ve hem de şifre mucididir (zihin, *Selbsttätigkeit*, otonomi). Alırlık burada yalnızca, kendiliğinden-etkinliğin gerekli, kurucu anıdır. Ben [*Je*] öncelikle bir benliktir [*moi*], ama kendisinin ya da benliğin söylediği şeyi kurarak kendisi olur (çünkü kendisi orada değildir). Kat edilen şeyleri bölen niyet edilen ile yoğun olan arasındaki aynı "diyalektik", benliği kurucu bir şekilde böler, bu diyalektik onun inşasıdır, alıcı/etkin, duyusal/zihinsel, veri/verici -tüm bunların, tekrar ediyoruz, yalnızca göstergenin yapılanışında bir değeri vardır, Benliğin bölünmesi göstergenin kurucu bölünmesidir, edilginlik bölümü etkinlik bölümü, alınan mesaj bölümü şifre çözen zihin bölümü, anlam bölümü idrak bölümü, duygusal geçirimsizlik bölümü niyetle ilgili kapasite bölümü, ve hatta Husserl bile tamamen niyete önem vermesine rağmen meditasyonuna edilgenliği, edilgen sentezi katmak zorunda kalmıştır. Ve tabii ki bu ancak, niyetselliğin inşasındaki bir an olacaktır, işte kafanın anlamları yakalamasıyla, onları kendine katmasıyla ortaya çıkan hoş çene hareketi, işte sermayenin biçimlenmesi, sevimli ortadan kaldırma oyunu.

Göstergebilim hakkında iki şey daha. O, kavramlarla düşünür. Bunun nedeni göstergenin kendisinin kavramdan başka bir şey olmamasıdır. Kavram yalnızca yananlamın ve düzanlamın bir tek diğer terimlerle ilişkili bir şekilde düzenlendiği, bir tek belirgin bir biçimsel sistemde kendi kendine biçimlendiği varsayılan önerme grupları üzerinden atfedilebildiği statik istikrarlı terim inşasında değil, aynı zamanda kavram dinamizminde de fetih olarak göstergedir. O, gösterge olarak *çalışır*, kaygılıdır, kıyıları, sınırlarını arar, dışsallıklarına doğru ilerler, onlara dokunur ve dokunduğu gibi de onlar dışarısı olmayı bırakırlar, onları asla yakalamaz ve bu da ona negatifin gücünde şaşakalmaya izin verir, işte trajik işçicilikte kılık

değiştirmiş saf emperyalizm, işte pek komik "kavram çalışması". -Pekâlâ, kavram göstergeyle sözde aynı "çalışma"dır: Bu, dediğiniz kadar da basit değil, bize diyorsunuz ki terimler arası metonimi ilişkisi yalnızca sonsuz değildir, sürekli olarak diğer zincirlerle karışmış, onlar tarafından katedilmiştir, Freud bize bunu öğretti ve olayda her terim bir yollar kavşağı, bir baş dönmesidir ve ağ, bir değil ama birçok anlamın örüldüğü, her anlamın terimi kendisine doğru çektiği ve gösterge çalışması olan bir metin ya da örgüdür. İşte enfes çokanlamlılık, iyi düşünenler arasındaki küçük anlaşmazlık, dik kafalı küçük düzensizlik, şekerli yapısöküm. Libidinali buradaki ağlardan toplamayı beklemeyin.

Son bir şey, binlerce kez anlaşıldı ki: Göstergebilim nihilizmdir. En üst derecedeki dinsel bilimdir. 12. yy.'ın Victorinlerini açın, güzel göstergebilimin, yaratımı detaylarıyla okumanın, verileri mesajlar gibi anlamanın ve onda şifreyi inşa etme teşebbüsünün ve bu incelmenin ne olduğunu göreceksiniz: Hugo ve Richard de Saint-Victor bu inceliğin onlarda olmadığını, şifreye *sahip olmak* için de asla ona sahip olamayacaklarını bilirler. Böylece bu incelmeyle onlardaki şifreyi yok sayan şeylerin bu yönünü severler, mesajdaki şifrenin negatifini severler, bu negatif çalışmasına, metne, şeylerin *benzeşmezliğine* değer verirler ve güzelliği onda bulurlar. Bu, dinsel bilimdir çünkü o, birisinin bize verilerde bahsettiği ve de dili, yetkinliği, performans kapasitesi bizi aşan hipotezle kuşatılmıştır: Öyleyse bu tam da Lacan, Eco gibi en atılgan göstergebilimcilerdeki bilinçdışı tanımıdır. Böylece gösterge nihilizmin tekeline geçer, nihilizm göstergelerle işler; göstergebilimsel düşüncede kalmaya devam etmek, dinsel melankolide zayıf düşmek ve her yoğun duyguyu bir eksiğe ve her kuvveti bir sonluluğa tabi kılmaktır.

Gizlenme

Siz göstergebilimcilerin itirazını biliyoruz: Her ne yaparsanız yapın, her ne düşünürseniz düşünün, diyorsunuz bize, eyleminizin ve düşünmenizin bir göstergesini yapıyorsunuz, başka türlü de yapamazsınız zaten; çünkü basit yaklaşımınız söylem-eylem gönderme ekseni üstünde anlamlı/anlamsız, zihinsel/duyulur, açık/gizli, öndeki/arkadaki şeklinde şeyde bir oyuk açıyor; ne zaman konuşsanız, şeylerde bir tiyatro kazıyorsunuz.

Çok iyi, hayır demiyoruz, biz oraları geçtik ve hep oralarda geziniyoruz. Hiçbir şekilde yeni bir alanı, başka bir sahayı, tiyatro özelliklerinin etkilerinden zarar görmeden kalabilmiş bir *temsil ötesini* belirlemek söz konusu değildir, hiçbir şekilde; çok iyi biliyoruz ki bizden bunu yapmamızı, o kadar "aptal" olmamızı bekliyorsunuz (ama böyle bir hata bu ada layık değildir; biz birazdan aptallığı geri kazanacağız). Bu "aptallık" şunu demektir: Göstergelerden çıkıyoruz, tensörlerin göstergebilim dışı düzenine giriyoruz. Çok iyi biliyoruz ki bunu söyleyerek arzunuzu tamamen gidermiş oluyoruz; çünkü bu, bizim sözde dışsallığımızda keşfin, etnolojinin, misyonun, ticaret merkezinin, sömürgede barışı sağlamanın Afrikalı emperyalist küçük işini görmeye başlamak için gelen ilk göstergebilimci için çok kolay olurdu. Biz iyi biliyoruz ki böyle bir şey, sizin libidinal ekonomimize gülümseyerek hazırladığınız kaderdir, tıpkı sermayenin işçi mücadeleleri, Beyazların *renkli insanlar*[29], yetişkinlerin çocuklar, normallerin deliler, "erkeklerin" "kadınlar" için hazırladığı kader gibi. Çok göz korkutucu. Şu anda *her şey* burada sonuca bağlanıyor, şimdi burada kavga etmemiz, yolumuzu, krallığımızın sınırlarını değil ama Deleuze'ün dediği gibi[30] kaçış çizgilerimizi çizmemiz gerekiyor.

29 *Colored people*: Beyazlar dışında kalan insanlar, siyahlar, Asyalılar, Hintliler vb. [ç.n.].

30 G. Deleuze, F. Guattari, *Capitalisme et schizophrenie*. L'anti-Oedipe [Kapitalizm ve Şizofreni. Anti-Ödipus], Edition de Minuit, Paris, 1972 [ç.n.].

Önce şunu kavramalıyız: Göstergeler bir fetih güzergâhında ilişkiye sokulmuş ve açık hale getirilmiş terimler, aşamalar değildirler yalnızca; ama onlar toplu göçlerde birbirinden ayrılamayan tekil ve boş yoğunluklar da *olabilir*ler.

Bir başka gösterge türü mü söz konusu? Asla, bu göstergeler göstergebilimcinin metinsel teoriye ve pratiğe dönüştürdüğü göstergelerle *aynıdır*. Kaçınılması gereken ilk şey, yoldaşlarım, kendimizi bir yerlere koyduğumuzu iddia etmektir. Hiçbir yeri boşaltmıyoruz, aynı yerde kalıyor, göstergelerin arsasını işgal ediyor, yalnızca şunu söylüyoruz: Siz, Guayaki'lerdeki ölüm ritüelini dünyanın el değmemiş dengesini korumayı sağlayan canlılar ile ölüler arasındaki bir değiş tokuşun karşılığı, öyleyse Guayaki kültürünün genel yapısındaki bir göstergeye dönüştürdüğünüz bir karşılık olarak yorumluyorsunuz, bizse onu *başka türlü anlıyoruz*. O size konuşur mu? Bizi harekete geçirir. Marcel'in babası elinde lambasıyla merdivenlerden çıkar: Oğlunun heyecanında Ödipus yapısının anlam-etkisini duyarsınız; biz, bunları diğer şeylerin, metinlerin, görüntülerin, seslerin, politikaların, okşamaların imalinde ve eğer mümkünse Proust'un metnindeki *hareket üretimi gibi* devam ettirmek istiyoruz. Ve "*üretimi gibi*" dediğimde, konu nicelik olmadığı için bu, kötü söylenmiştir, onu uzamalara, dallanmalara, hiçbir nesnenin ortaya çıkartamadığı yeni libidinal parça icatlarına neden olan bu metnin tekil niteliği olarak anlamak gerekir. Önce öyleyse farklı bir tepki, farklı bir karşılama. Başlangıç olarak göstergelerin, Proust'un ve Clastres'ın metninde olduğu gibi ilkece iletilebilir mesajlar taşıdığını varsaymıyoruz. Kendimize şunu söyleyerek başlamıyoruz: Burada bize *konuşan* biri ya da bir şey var, onu anlamalıyım. Anlamak, akıllı olmak, bizim ağır basan tutkumuz değildir. Biz daha çok harekete geçmek için hevesliyiz. Böylece bizim tutkumuz Nietzsche'nin, Cage'ın ve Cunningham'ın istediği gibi daha çok dans olur (buradan hemen anlamalısınız ki bu yöntemsel nokta üzerinde en beter zorluklar, en büyük hatalar olacak, ilk olarak, bize arkadaşımız olduklarını söyleyen bir yığın

sahte dansçımız olacak ve sonra da sanki bilmiyormuşuz gibi, dans etmek için işitmek gerektiğini bize açıklayan sansürcüler olacak; ama biz onlara geçiş yaparak dans etme ile anlamak için dinlemenin aynı şeyler olmadığını söyleyeceğiz; ve son olarak bu noktada bize şunu söyleyecek dar kafalı analistlerimiz olacak: Ah evet, *eyleme geçmeyi* övüyorsunuz, işte onlar buna dans diyorlar, *working-in*'den kaçınmak için *acting-out* yapıyorlar[31]; ne yazık, çökertilmesi en zor olanlar bunlardır.)

Öyleyse bestelenmemiş ve notalara dökülmemiş bir dans, ama buna karşılık beden jestinin müzikle, müziğin tınısıyla, yüksekliğiyle, yoğunluğuyla, süresiyle birlikte olduğu ve sözlerle (dansçılar, biz de şarkı söyleriz), her defasında tekil, olayı her defasında duygusal yapan bir ilişki içinde olan bir dans, tıpkı Cage'in *Tiyatro Piyes*'inde ve Nô tiyatrosunda bir aktörün piyesi Zeami'nin *Yorum Çiçeği*'nden esinlenerek oynamasında olduğu gibi. Bu çiçek, bu karşılaşma, bir şeyin beden denilen bu şeyi tutuşturduğu bu tüke[32] anı uzun bir süre hareketsiz, kımıldamadan beklenebilir. Bu bekleme de sevilmelidir, o da bir o kadar güzel, bir o kadar hareketli ve değişken, tıpkı *Yu Ch'o Shin* denilen Kore saray dansında solgun ve narin ellerin tef çalarken parçalanarak oyunu açması gibi.

Bunun için Montparnasse gecesinde bir yüzde, telefondaki bir seste aradığımız bir şey var, olmak üzere olan bir şey, bir ses dalgalanması ya da doğrudan gelen bir ses, bir sessizlik, bir sabitlik, bir şimşek gücü, ama bir türlü gelmez. Ve bu, hınç ve tiksinti uyandırmaktan uzak olan bu birikim çok çaba gerektiren bir sabırsızlıkla sevilir.

Dans askıda kalmayı içerir, tıpkı müziğin sessizliği içermesi gibi. Önemli olan, müziğin "iyi bestelenmiş" olup olmadığı değil (ama

31 Metinde İngilizce. *Working-in*: İşçilerin işyerinden çıkmadan çalışarak yaptıkları protesto, aynı zamanda bir şeyin içine girmek, kendini çalışmaya vermek. *Acting-out*: Sonunu düşünmeden yapılan eylem, eyleme yönelik davranış [ç.n.].

32 Yunanca da rastlantı, gerçekle tesadüfen karşılaşma. Aristo fiziğinde yer bulan bu kavram daha sonra Lacan tarafından ele alınır. Ayrıca Cage müziğinde özgün bir anlam kazanır [y.h./ç.n.].

yine de iyi bestelenmiş olması gerekir), ama göstergebilimin bu mükemmelleşme olayında gerilmenin olmasıdır. Böylece yapı bir kaplama olarak davranması anlamında duygulanımı "kaplayan" tek şey olur; yapı onun *sırrı* ve neredeyse gizlenmesidir. Bundan dolayı göstergebilimcileri, yapısalcıları, düşmanlarımızı çok sevmeliyiz, onlar karanlığımıza uzanan aydınlıklarıyla suç ortaklarımızdırlar. Bunun bestesini yapsaydım, gizlenmenin övgüsünü de işin içine katardım.

Aradığımız her şeyi, özdeşlikteki farkı, bileşimin öngörüsündeki rastlantıyı, akıldaki tutkuyu gizlenmede tanımakla yetinelim -her biri arasında birbirine mutlak bir yabancılık vardır, en katı birim: Benzeşmezliktir. Bu yüzden Signorelli tarafından yapılan Orvieto'daki bir freskte vaaz verirken resmedilen Deccal tıpkı İsa'ya benzer, demek ki İsa'nın, korkunç misyonunu vaazlarında bile saklaması anlamında Deccal'i *gizlediği* doğrudur ve o birbirinizi sevin dediğinde, bir anda en yıkıcı yanlış anlamaların ortaya çıkması işten bile değildir (nitekim çıkar da); Deccal de İsa'ya olabildiğince yaklaşıp onu taklit ederek, onu gizler, bu da *dissimulation* ya da *dissimilation*'un *-dis* önekiyle olur[33]. Göstergeyi alımlayışımız göstergebilimi alımlamayı gizler ve bu da aynı şekilde olmasa da bir Deccal olduğunu ve onun da o kişi olduğuna hükmetmeye gerek bırakmadan kendi alımlamamızı gizler.

Ama göndermelerimizi değiştirelim, şunu anlayın, Freud'un son dürtü teorisindeki iki ilke (*Jenseits*, 1920), Eros ve ölüm ilkeleri, psişede ya da bedende gerçekleşen, etkilerine ya da semptomlarına bağlı olarak tanımlanmalarını sağlayan ayrı işlevsel ilkelere sahip iki ayrı mevki değildir. Eros'un oluşturucu, bağlayıcı usta ve bütünlüklerin, sistemlerin yapıcısı olduğu, diğer yandan ölüm dürtülerinin sistemlerin yok edicileri, yapısökümcüleri, bağbozu-

33 Lyotard Latince *simulare* kökünden gelen *simuler, dissimulation, dissimilation* sözcükleriyle oynayarak İsa'yla Deccal'in birbirlerinin yerine geçmeleri üzerinden, yerine geçme/gizlenme mantığının nasıl işlediğini anlatıyor. Burada *simuler*'yi taklit etme, *dissimulation*'u gizlenme ve *dissimilation*'u benzeşmezlik olarak karşılıyoruz [ç.n.].

cuları olduğu doğru değildir. Büyük şerit parçaları histeriğin bedeni üstünde etrafı dönüştürdüğünde ve düzenli yoğunluğun dışına yerleşmiş, "duyarsızlaşmış" dolaşımdan, duygulanımların normalleşmiş dolaşımından dışlandığında, kaslar gerildiğinde ve kasılı kaldığında, solunum kanalları şoka girer ve astımı tetikler. Bunlar birbirlerine iyice bağlı bütünlükler oluşturan dürtüsel küçük tertibatlardır (organik solunum sisteminin bir parçası, çizgili ya da düz organik kaslar sisteminin bir parçası): Bütün bunlardan, bütünlük yapıcısı olarak Eros'un mu sorumlu olduğu söylenecek? Yoksa ölümün mü; çünkü bu bütünlükler tıkanmıştır? Ama neye göre tıkanmıştır, hangi normalliğe göre? Organik Dora'nın solunum sistemi tıkalı; Histerik Dora'nın solunum sistemi harika işliyor ve onun sıkıntısına ikinci bir *çare* aramaya gerek yok. Çare birden gelir, çare yoktur, yerine konan, kendi *hesabına* çalışan dürtüsel bir makinecilik vardır ve bu makine erosa ya da ölüme göre çalışmaz, her ikisine göre çalışır. Düzenlenmiş bir makine olarak erotik (Freud ve Lacan metinlerinde söylemin mantıksal bir taklit üretmeye çalışacağı makine) işleyişi bozulmuş bir makine olarak ölümcüldür (psikanalist tamir etmek ister) -ama aynı zamanda düzenlenmiş olarak da ölüdür (çünkü o, Dora'yı kısır bir tekrara mahkûm eder) ve düzenlenmemiş olarak da canlıdır (çünkü bu düzensizlik, libidonun organik beden üzerinde ve onun öngörülemez yer değiştirebilirliğinde gezindiğini ve yatırım yaptığını doğrular).

Öyleyse iki ilke vardır ve bu ilkeler ilgili işlevleriyle tanımlanabilir mevkiler değillerdir. Serbest bırakabilen ve bağları çözen Eros, bağları boğana kadar sıkan ölüm, ve bunu açık bir şekilde göremeyen Freud'un kendisi, birkaç satır aralıkla, haz dürtüsünün ölüm dürtüsüne bağlı kaldığını söyleyerek bunu *Jenseits*'in sonlarında hiç değilse kabul eder: Bu, o zaman, onun ölüm dürtülerinden *her şeyi*, hatta travmatik nevrozlardaki rüyalar gibi en acılı şeyleri bile geri getirmek isteyen bir tekrar zorlantısı sistemini anladığını ve eğer tekrarın doyumu üretmek için düzenlenmiş yolları ve özgül eylemleri gerektirdiği doğruysa, her boşalmadan önce tekrarla bir

bağlantı varsayılması gerektiğini gösterir -ve öyleyse biraz sonra, Nirvana ilkesi haz ilkesine bağlı bir hale gelir, o halde Nirvana'dan, "psişik aygıtın" (ya da bedenin) boyun eğdiği metabolik kuralın ötesindeki boşalmayı iten ve bu psişik aygıtı patlatmakla tehdit eden bu güç aşırılığı anlaşılır. İşlevler her tekil rastlantıda karar verilemezdir; söz konusu olan bir etki atfedememe olasılığını her zaman tutmaktır, *bu da* bir dürtüsel ilke için ve tek bir tanesi için tek *bir gösterge demektir*. Öyleyse sorunun *çokanlamlılık* sorunu, nedenlerin çokluğu sorunu olmadığı açıktır, bunu şöyle diyerek geçemeyiz: Ölüm, etkilerini Eros'un etkilerine fazlasıyla katacaktır veya tam tersi; söz konusu olan, göstergenin, Dora'nın öksürüğünün *birçok ağda* ya da anlam üreten yapıda alınması sorunu değildir.

Açıkça şundan tamamen farklı bir durum söz konusudur: Gösterge bir yandan metonimik sistemlerde (Freud'un kendisinde çoğu zaman metaforiktir) öyleyse yeri belirlenebilir, birbirinden farklı bu ağlarda alınır, hetero-anlamlı ve hetero-mantıklıdır ve sonuçta göstergebilimde öznedir -ama ayrıca bu gösterge *jenseit*' lerde ne böyle bir işleve, ne öyleyse onun anlam etkilerinin oyununa, ne de bir başkasına atfedilebilir değildir- ayrılamaz bir şekilde gönderme göstergesidir ve göndermeyle gerçekleşir, ama atanan bir göndermesi olmayan göstergedir. Az daha libidinal yoğunluğa bir öncelik veriyorduk (ama bunu yapan biz değiliz, biz kapana kısılmış yaşlı kurtlar olduk) ve şunu diyorduk: Ama sonunda eğer siz göstergebilimcilerin anlam ağlarınızı örmek için nedeniniz varsa, bu *ilk önce* bu pozitif akkorlaşma olduğundan *dolayıdır*; çünkü Dora'nın boğazı yakalanır, çünkü kısaca bir veri vardır ve bu veri güzel Dora'nın bedeninin belirli bölgesinde gerçekleşen yoğunlaşmasıdır, bu tam da bu bölgenin akledilir-akıllı bir göstergе haline gelmesidir! Ama biz bunu bile söylemiyoruz, Freud ve Nietzsche'nin dediği gibi, önceliklere ve nedenselliklere kayıtsızız, düzen çok önemli değil, önemli olan, bu semptomun eşzamanlı olarak kaçınılmaz bir şekilde iki türlü alımlanabiliyor olmasıdır.

Bu gizlenme fikrinin özellikle teorik söylem konusunda ve (Freudo-Marksizm etiketi altında bugün güzel güzel ele alman) teori-pratik diyalektiğinin bu meseleyle ilgili kısmı konusunda hangi komik perspektiflere kapı açtığından bahsetmeye gerek var mı?

Yoğunluk, Ad

Tensörün anlambilimde gizlenme ve onu benzeşmez kılma biçimine bir örnek vermek gerekirse, özel ad örneği alınabilir. Bu öncelikle Frege ve Russell'ın bahsettiği, mantıkçının problemi olan addır çünkü ilkesel olarak tekil bir göndermeye gönderir ve mantıksal-dilbilimsel yapı içinde diğer terimlerle değiş tokuş edilebilir olarak belirmez: Özel adın sistem içi eşdeğeri yoktur, o, dışsallığa doğru bir gösterici[34] gibi işaret koyar, yananlam yoktur ya da tamamlanamazdır. Mantıkçıların bir kavramla (araçları seçme şansları olmadığından) çözdükleri küçük zorluk, varoluş yüklemi zorluğudur. Hegel bunu önceden biliyordu: *Meinen*[35] ve sıra ona geldiğinde Husserl'in etten kemikten varoluşun kendini verişi diyeceği engel, göstergelerin sistemleşmelerine karşı gelebilir. Böylece her kim "peki ya Flechsig" diye sorarsa, şöyle yanıt vereceğiz[36]: En azından Flechsig diye adlandırılabilen mevcut bir birey var, o, Schreber'in doktorudur -dolayısıyla sanki bir sabitlemeymiş gibi göndermede tutulur. Ama bu bireyin adı Schreber'in sayıklamasına yakalandığında *bölünmeye*[37] neden olur. Bu, söylenen ifade ile aynı "özne"yi ilgilendiren bir birlikte mümkün olamayan önerme-

34 Deiktik: Söylenen sözün tikel durumlarını belirleyen sözcük veya ifadeler, sözcük durumları, gösterici [ç.n.].

35 Metinde Almanca. *Meinen*: Kastetmek, demek istemek, demeye getirmek [ç.n.].

36 S. Freud, *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası*, Metis Yayınları, çev. Saffet Murat Tura, Banu Büyükkal, İstanbul, 1998. Lyotard Freud'un Schreber yorumunu izleyerek Flechsig özel adını tensör bir gösterge olarak analiz etmek için bu örneği verir [ç.n.].

37 Bölünme, *dividuation* hem Schreber'in sayıklamasında temsil ettiği doktor Flechsig'in özel bir nitelik kazanmasını hem de onun diğer öğelerden farklılaşmasını ifade eder. Bu anlamda *dividuation/individuation* bölünme/bireyleşme özel adın nitelik kazanma süreci olarak okunabilir [ç.n.].

ler çokluğunu uyumlu hale getirecektir. Flechsig yüklemiyle ilgili olarak onun bir aynasız, Tanrı, Schreber'in çekici kadınsılığına tutkun bir aşık olduğu, Mahkeme Reisinin sıçmasına engel olmak için her şeyi yaptığı, uzun süredir Schreberler'in işini yapan asil bir ailenin üyesi olduğu eşzamanlı olarak söylenecektir. Bunu bir sayıklama yapan nedir? Yalnızca onun söylenmiş olması.

Marcel adlı bir yazar da söylenen bir ifadenin öznesini kendisiyle metni arasına koymak için Albertine özel adı üstünde biraz daha temkinli bir şekilde aynı böyle sayıklar.

Roberte özel adı üstünde Octave da aynı şekilde sayıklar, fahişe milletvekili, erdemli çapkın, sunulan-reddedilen karar verilemez beden, en üst seviyede gizleyici beden, Çünkü gizlenme iki anlamdadır: bir yandan, saygıdeğerliğin ve düşkünlüğün eşit bir şekilde düşünülebilen ağlarında gösterge işlevini çalıştıran Protestan ve zevk düşkünü; ama diğer yandan da, bir şeyler gizleyen bu atıfların her biri, olduğu haliyle bir diğeri değil -tabii eğer o kendi açısından düzenlenmiş, görünüşe göre düzenlenmiş ve yalnızca yer değiştirmiş bir ağa dahilse- her atfın kendi düzenine bağlı olarak bir fahişe olarak da düşünülebildiği milletvekili -hayır, her atıf tensör olarak göstergeyi gizler ve diğer anlamlı gösterge değildir. Tensör-gösterge Roberte'in kendi adının, iki "düzen"in (en az iki, daha başkaları da olabilir) iki tane olmadığı, ama ayrılamaz olduğu, Roberte adının herhangi bir nokta etrafında son sürat dönen bir ayırma çubuğu olarak bakış, vajina yarığı, başparmaktan ibaret bir eldiven, bir tonlama olduğu bir alanı kaplamasından ve bu çubuğu oluşturan parçanın üstünde kendi kendisine rastgele yer değiştirmesinden ibarettir. Eğer Roberte bir tensörse, bu onun hem fahişe hem de düşünür olmasından değildir, onun bir yoğunluğun baş dönmesinde tüm bu atıfları aşması, onların ötesine geçmesindendir. Eğer kalçanın iç kısmı eteğin kenarından gözüküyorsa, eğer kalçanın etli kısmı baştan çıkartan kişinin ağzı önünde geriliyorsa, eğer ense onun dişleri altında kıvranıyorsa, açıktır ki bunun nedeni sahici bir namusluluk ve samimi bir düşkünlüktür. Ama bu, aklın açıkla-

ma yapma kapasitesinin ötesinde, Roberte'e ya da bir başkasına ait olmayan akışların kullanılması ve akmasına bağlı olarak dürtüsel figürden kaynaklanır. Roberte birisinin adı (varoluş yüklemi) değildir, iki tane Roberte olsa bile, o, adlandırılamazlığın adı, Evet ve Hayır'ın ve ne Evet ne Hayır'ın, hem birincinin hem ikincinin adıdır. Eğer özel ad tensör gösterge için iyi bir örnekse, bunun nedeni, kavramla düşünüldüğünde tekil olarak işaret etmenin zorluk çıkartmasından değil, ama onun, enerji akışlarının karar verilemezliğine açılan libidinal mekânın bir bölgesini, ateş altında bir bölgeyi kaplamasından dolayıdır.

Aynısı Schreber için de geçerlidir. Yalnızca *Sinir Hastalığımın Yaşamöyküsü*'ne baktığımızda bile baş dönmesinin yerini sanki Flechsig adındaymış gibi belirleriz. Yeni insanların dünyaya gelmesi, benim üzerimden insanlığın kurtuluşunun sağlanması için, Tanrı beni dölleyebilsin diye kadın olmalıyım, diye düşünür Schreber. Bu cinsiyet değişikliği bir mucizedir; ama Schreber'in gözünde her beden değişimi bir mucizedir ve bu değişiklik tekil bir güce ya da her durumda bir gücün tekil kararına yüklenmelidir (burada Schreber'in dininin tamamen Romalı olduğunu görüyoruz, o, tanrısal mevkilerin, kutsalın bu laikleşmesinin ya da laiğin bu kutsallaşmasının en "gündelik", en basit edimlerinde bu içeri girmeyle bir benzerlik taşır). Böylece, dışkıyı dışarı atma gizlenmeyi sağlayacak, bu da Flechsig'e uygulanacaktır (Tanrı aracılığıyla gizlenerek); ve eğer dürtü kaderlerinin sürekli olarak iki yana çekilebildiğini betimleyebilirsek, burada, her bir an için birlikte mümkün olamazların, bok vermenin ve almanın, koruyucu ve taşyürekli Flechsig'in, sevgili ve zalim Tanrı'nın, erkek ve kadın bedenimin, ilahi ve insani benliğimin ve *bundan başka* pek çok şeyin daha hiç eksiksiz bir şekilde birbirinden ayrılamaması önem kazanır.

Dışkıyı dışarı atmak doğal değildir, mucizevi bir olaydır. Oysa bu durumda, Freud'un tamamını aktardığı *bu sıçma mucizesiyle* ilgili olarak, *sayıklamanın* tek bir adda toplanabildiğini görürüz. Eğer dışkıyı atmak aynı zamanda hem Flechsig hem Tanrı olan

"Birisinin" mucizevi müdahalesini gerektiriyorsa, *gösterge* neyin göstergesidir? *Birisinin* Schreber'e duyduğu aşkın mı, yoksa birisinin ona ödünç verdiği desteğin mi? Hayır ama daha çok da evet; ama çok dolaylı bir şekilde. Bu şefkat dolu aşk, Reis'in söyleminde ancak imalı yoldan belirir. Eğer Tanrı-Flechsig dışkıyı dışarı atmayı bir mucizeye dönüştürüyorsa ve bu işlevin doğal kullanımını Schreber'in bedeninde elinden kaçırıyorsa, bu gerçekten sıçma eyleminin *aşırı bir şekilde mucizesizleştirildiğini* ve böylece reise eziyet edildiğini söylemek içindir: onlar Reisten önce bütün yerleri tutmaları için tuvalete birilerini gönderirler. Onlar bu şekilde başarılı bir dışkı atımını tamamlayan "aşırı bir şekilde yoğun *ruhsal şehvet duygusu*nun ortaya çıkışını" yarıda keserler. Ve onlar onu böyle yıpratıyorlarsa, bunun nedeni benzer bir keyfin -her güçlü keyif durumunda olduğu gibi- onları Reis'in bedeninde köleleştirerek Tanrı-Flechsig'i *tehdit etmesidir*. Örnek: "Tanrı asla benden kurtulmaya çalışmaz (...), tam tersine onu bana iten çekime hiç direnmez ve sürekli boyun eğer; eğer kendini şehvetle kucaklayan bir kadın rolünü sürekli oynayabilmem olanaklı olursa, eğer gözlerimi kadın biçimine *sürekli* sokabilmem, kadın görüntülerine *sürekli* bakabilmem olanaklı olursa, vesaire[38]". Demek ki bu, *birisinin* Schreberci dışkı atımını mucizeye dönüştürdüğü aşk aracılığıyla olmaz, ama dışkı atımının ayartmasına karşı kendisini savunmasıyla olur. Aşık Flechsig, ama savunma durumunda. Ama zalim ve kalleş Flechsig Schreber'e sorar: "Neden sıçmıyorsunuz?", o da yanıt verir: "Çünkü aptal ya da onun gibi bir şeyim[39]". Flechsig kurbanını aşağılar. Ancak aptal Tanrı-Flechsig bir insani yaratığın dışkıyı dışarı atmak için bir Mutlak Gücün mucizevi müdahalesine ihtiyacı olmadığını anlamaktan acizdir: "Kalem bu muazzam aptallığı kayda geçirmekten imtina ediyor, şöyle ki, insan doğasım bilmekten yoksun cehaletiyle kör kalan Tanrı bir hayvanın bile yapmayı bildiği bir şeyi yapmaktan aciz bir adam -aptallığından dolayı sıçmaktan bile aciz bir adam- olduğunu kabul etmeye kadar gerçekten gidebilir[40]".

38 *Mémoires...* [Anılar], aktaran Freud, *Schreber*, P.U.F., s. 283.
39 *a.g.y.*, s. 277.
40 *a.g.y.*

Bütün bu zıt özellikler Flechsig adı etrafında sadece çokanlamlılık oluşturmuyorlar mı? Bakalım. Ama önce sıradaki şeyi duyuran iki önemli açıklama var. İlk önce, bu aptallığın uçsuz bucaksızlığını gözlemleyelim; o, Bataille'ın hayvanlığının çok ötesine geçer çünkü o hâlâ ne yaptığını hatta bilinç artık bilmese bile biliyordur; ve işte bu, bütün minör erotizmin kafasız sırrıdır. Halbuki içgüdülerin kendisini, hayvanın montajlarını meydana getiren, kafasız hayvanın bildiği şeyin berisinde olduğumuz, "bedenin" "ihtiyaç" olduğunda nasıl sıçılacağım artık bilmediği, bokun çıkışa doğru kendi yolundan habersiz olduğu bir kesinsizliğin bataklığında Schreber'le birlikte yürümeliyiz. Flechsig'in Schreber'in üstüne atlayacağı çılgın bedenin inanılmaz aptallığı. Organik bedenin aksine, montajların montajı, işlevsel toplanma, erotik aydınlatma olan bu libidinal beden, güdülerin dolaşımı ve boşalması için yapılmış kanallara sahipmiş gibi gözükmez. Aptallık derinliği değil, ama uçsuz bucaksızlık, ölçü yokluğu. Libidinal aptallık Bouvard ve Pécuchet'nin aptallığından tamamen farklıdır, onların aptallığı sayıp dökmekten, söylenen ne varsa onların ortak noktalarına bir göz atıp tekrar tekrar alıntılar yapmaktan ibarettir ve bu da neredeyse aynı şeydir; çünkü diğeri gibi bu aptallık da söyledikleriyle ve eylemleriyle cevap vermeye muktedir öznenin yıkımına, kimlik kaybına (Flaubert aptal kahramanı oluşturan *ikili*yle sinyalini verir[41]) dayanır. O, burada sözü edilen gizlenmeden ayrılamayan aptallıktır.

İkinci açıklama: Bu aptallık, Reis Schreber'in yukarıda aktarılan metninin içerdiği tuhaf kadınlık mefhumunda ortaya çıkar; o, kadın olmaktan çok, "*kadın vardır*"dır, bu "*vardır*" kayıtsız bir şekilde şöyle tercüme edilir: Çiftleşmede kadın gibi davranmak ve *de bu kadının erkeği gibi davranmak* ("kendini şehvetle kucaklayan bir kadın rolünü sürekli oynayabilmem"), kadını görmek, kadın tasvirini görmek -ve kuşkusuz hâlâ: görülen kadın olmak vb. Burada bir kez daha libidinal şeridin aptal uçsuz bucaksızlığım görüyoruz.

41 Suzanne Lafont'un *Bouvard ve Pécuchet* hakkındaki yayınlanmamış bir çalışmasında gösterilir.

Flechsig özel adı olmak, *en üst derecede* tensör olmak Schreber'in bedeninin anonimliğe yerleşmesine karşılık gelir: Düzenlenmiş organik işlevi olmayan beden, cinsiyetsiz ya da çok-cinsiyetli beden. Şimdi bu "Flechsig" adı altında bir arada mümkün olamayan dürtülerin birlikte etkinleşmesini içeren çeşitli ifadelerin tek yüklemi olduğunu mu söyleyeceğiz? *Flechsig beni sever* çünkü o beni sıçtırtıp bana keyif aldırdı [*chier-jouir*] ; *Flechsig benden nefret eder* çünkü sıçıp-keyif almamı yasakladı; *ben Flechsig'in benden nefret etmesini severim* çünkü insanlığın gelecek kurtuluşunu gerçekleştirmek için zalim olmam gerekiyor; *Flechsig'in beni sevmesinden nefret ederim* çünkü dışkıyı dışarı atmanın başkaları için olduğu kadar benim için de doğal olmasını isterim...

Zaten kendileri de basitleşmiş bu ifadeleri sıralamayı bırakalım. Freud'un, Schreber'in Flechsig'le ilişkisi üzerinden yaptığı okumayı görmezden gelelim. Bu, göstergebilimsel ya da kavramsal bir okuma örneğidir çünkü o, tek bir çekirdekten hareketle, söylenen bütün bu ifadeleri ve pek çok diğerlerini dönüşümlerden kaynaklanan son cümleleri yapar, böyle bir çekirdek şu olabilirdi: *Ben (bir adam) onu seviyorum (onu, bir adam)*[42]. *Bir çocuk dövülüyor*[43] fantazmının pul pul dökülmesinde olduğu gibi bastırma ya da gerilemeyle gerçekleşen ve o halde bir kullanımı içeren, olumsuzlamanın güç bela da olsa elbette üretken, ama hiç değilse mükemmel bir şekilde düzenlenmiş-düzenleyici bir kullanımını içeren dürtüsel yer değiştirmelere bağlı dönüşümlerdir bunlar.

Daha çok şu noktayı tartışalım: Bizim söylediklerimiz (dört veya n sayıda olsunlar, önemli değil, onların potansiyel serilerinin tükendiğini kim iddia edebilir?) gizlenme adı altında aradığımız şeye gerçekten yol açarlar mı? Onlar daha çok bir çokanlamlılık sağlamazlar mı; bir yandan bir eşseslilik, cellat Flechsig'in eşseslisi olarak aşık Flechsig; diğer yandan bir eşanlamlılık, Tanrı'nın eşanlamlısı olarak aşık ve zalim Flechsig (Freud eşanlamlı gru-

42 S. Freud, *a.g.y.*, s. 308

43 S. Freud, "Bir Çocuk Dövülüyor. Cinsel sapmaların kökeni çalışmasına katkı (1919)" *Psikopatoloji* içinde, Payel Yayınları, çev. Hakan Atalay, 1999 [ç.n.].

buna Baba'yı eklemekte tereddüt etmeyecektir) -göstergebilimci tarafından iyi bilinen ve itiraz olarak değil ama yöntemin teşvik edilmesi olarak kabul edilecek pek çok bağlantı. Her şey bizi, libidinal ekonomiyle neredeyse hiç yaklaşamadığımız bu dönüşümlere dosdoğru götürüyor. Eğer Flechsig, önceki örneğimiz Roberte gibi anlamlı olmakla kalmayıp tensör görevi de gören bir göstergeyse, bu, onun adına bağlı olarak söylenen ifadelerin çokanlamlılığından değil, Schreberci libidinal bedeni yakalayan ve Flechsig adının bir yayılım olarak yer tuttuğu anal erotizmin baş dönmesinden kaynaklanır. Baş dönmesi çünkü burada bir kez daha, anüs etrafında gerçekleşen ayırma çubuğunun devrimi Reis'in kıçının güneşte akkorlaşacağı noktaya, malzemenin (dışkı tortuları ya da tanrısal uzuv) geçişinin yapılmasının ya da yasaklanmasının bundan böyle karar verilemez olacağı özgül noktaya öfkelenecektir, hem yatırım yapılmış hem de birlikte tetiklenmiş hareketler: "Bu şöyle olur: Dışkılarım bağırsaklarımda öne (bazen de geriye) itilir ve eğer yeterli malzeme yoksa (...)[44]" ve kabızlık ve ishal, hetero- ve homoseksüellik, erkeklik ve kadınlık arasındaki bu sürekli mücadelede bu, güneşin, tanrıların, doktorların ve bütün istikrarlı dağılımı ve bütün "düşünceyi" yasaklayarak kendi etrafında dönmeye başlayan erkeklerin konumudur. Bu akkor baş dönmesi Flechsig'in adını taşır ve böylece bu ad tensör gösterge olarak değer kazanır.

Bu baş dönmesi, topaç oyununu Schreber'in organik bedeni boyunca libidinal bedenin umulmadık bölgelerine yayar; bu ad onları yakalar ya da daha çok, penis gibi kalkabilen geniş *anonim* manyak labirent parçaları gibi onların bir hamlede var olmalarını sağlar; ah, siz benim güneş anüsümü onun sefil Ödipusçu pre-jenital ölçülerine göre düzeltmeye çalışan bir doktor olduğunuzu sanıyordunuz; Flechsig diyerek, benim metafiziksel ve tarihsel romanımı Flechsig üstüne kurarak, Flechsig'i nefretlerimin ve aşklarımın başına yerleştirerek, Bay Doktor, sizi, sandığınız gibi paranoyak oyunumun bir parçası değil, ama anonim akışların gezindiği uçsuz bucaksız şeridin öngörülemez bir hurdası yapıyorum. Adınız

44 *Mémoires...* , aktaran Freud, *Schreber*, s. 309.

anonimliğin garantisidir, bu dürtülerin *hiç kimseye ait olmadığının*, tek bir kişinin, hatta doktorun bile dürtülerin güzergâhının ve yatırımının koruması altında olmadığının garantisidir. İşte bundan korkuyorsunuz ve beni bu yüzden kapatıyorsunuz. Flechsig adı altında örülen, öyleyse yalnızca en sakinleştirici söyleyişte bulunan çokanlamlı bilgelik değil, lehte ve aleyhte olanların her ikisine de yatırım yaptığı için artık herhangi bir atfa sahip olmayan bir beden parçasının akkorlaşması ve dahası, bu düşünülemez yanmanın diğer libidinal bölgelere aktarılmasıdır, burada özellikle, tarihin ve dinin dilleridir, onların icat edilmesi ve anal baş dönmesinde yakalanmalarıdır; onların cinselleştirilmeleri, öyleyse dediğimiz gibi, onların çılgın anüste bağlantı kurmaları, şundan buna doğru genişlemeleridir. Ve bu öyleyse kendisini Flechsig adıyla tecavüz edilmiş olarak bulan kadın Schreber'in bedeninin sözde sınırıdır (aynı şekilde Flechsig'in bedeninin sözde sınırı), bu sınırın kendisi baş döndürücü dönmeyle un ufak olur, Reis'in bedeni bozulur ve parçaları libidinal mekân üzerinden diğer parçalarla karışarak girift bir kırkyamaya fırlatılır. Kafa şimdi basitçe herhangi bir deri parçasından başka bir şey değildir. Kıçım Flechsig'dir. Eşanlamlılığın ve eşsesliliğin ötesinde, anonimlik.

"Ben'i Kullanın"

Ya bu özel ad *pezevenk* olsaydı? Pezevenk, Tanrı demektir. Schreber'i bir kez daha okuyalım: "Çekime maruz kalmış ışınların (Tanrı'nın sinirleri) bunu gönülsüzce kabul ettikleri daha önceki bölümlerde açıklandı. Bunun nedeni bu çekimin onları kendi var oluşlarını kaybetmelerine ve bu yüzden kendi koruma içgüdülerine karşı gelmelerine götürmesiydi. Bu yüzden çekimi sürekli durdurmaya, başka deyişle sinirlerimden kurtulmaya çalışıyordum (...). Anafikir beni her zaman "yarı yolda bırakmak," yani beni terk etmekti, şu anda bundan bahsettiğim sırada, bunu kısırlaştırılmam-

la ve bedenimin küçük bir fahişe kızınki gibi fahişe olmasına izin verilmesiyle ve aklımın (beni deli ediyor) zedelenmesiyle başarılabileceğini sanıyorum[45]". Ve Schreber gerçek bir "orospu" gibi ekler: "Kısırlaştırma girişimleri için bedenimin gitgide (dişil) şehvet sinirleriyle doldurulmasının tamamen ters bir etki yarattığını ve bedenimde ortaya çıkan ruh şehvetinin çok daha sonra çekim gücünü yükselttiğini fark etmem uzun sürmedi[46]". Gerçek bir fahişe mi, yoksa daha çok bağımlılığın gücüne kapılarak mı konuşuyor?

Ama yine de bu skandalı, bu kadınlaşmayı ilk önce *kim* ister? "Ayrıca, insanların bakış açısından (o sıralar hâlâ temel olarak bu bakış açısı yönlendiriyordu beni) profesör Flechsig'i ya da onun ruhunu tek gerçek düşmanım olarak -daha sonra, bir de birazdan bahsedeceğim von W.'nin ruhu da katılacaktı buna- kabul etmem ve bir tek Profesör Flechsig açısından tehlikede olduğunu düşündüğüm, her şeye gücü yeten Tanrı'yı doğal müttefikim olarak görmem tümüyle doğaldı; onu akla hayale gelebilecek her yoldan, hatta kendimi tümüyle adamak pahasına desteklemek zorunda hissettim. Tanrı'nın kendisinin ruhumun katledileceği ve bedenimin bir ortalık fahişesi gibi kullanılacağı bu entrikada planlayıcı değilse bile bir suç ortağı rolü oynamış olabileceği düşüncesi çok sonraları zihnimi kurcalamaya başladı[47] (...)".

Fahişe üstün bir çıkar uğruna fahişeliği kabul eder. Bu açıdan tıpkı bir şehit gibidir: Fahişe aşağılanarak tanıklık eder, İsa olarak Madeleine gibidir. Pezevengine karşı tanıklık etmeye başlar. İki mevkinin hâlâ saf ayrışması söz konusudur: Duygulanımlarla ilgili ayrışma, ıstırap çeken, gözleri sergilenen ve kalbi sunulan Tanrı'dır; politik ekonomik ayrışma, pezevenktir. Burada Flechsig bu ıstırabı paraya çeviren, ondan yararlanan ve öyleyse onu olduğu haliyle önemsemeyen Herodot ya da Pilatus'tur. Sonra ikinci bir zamanda (yazma zamanı, açıklayalım: "Aslında bu fikir çok daha sonrala-

45 *a.g.y.*, s. 119.
46 *a.g.y.*
47 S. Freud, *Anılar...*, *Cahiers pour l'analyse* 6, sayılar 149-150.

rı, ancak mevcut çalışmanın düzenlemesini yaparken bilincimde kısmen açık hale geldi[48]") iki ad, Flechsig ve Tanrı yoğunlaştırılır, çağrı mevkisinin de suç mevkisi kadar ya da ondan daha fazla suçla ilgili olduğu ortaya çıkar. O halde pezevenk-Tanrı-doktor bütün libidinal boyutunu kazanır: Dünyanın düzeninin, der Schreber, benim bu kadına (fahişeye) dönüşme projemle gerçekten ırzına geçilmiştir, çağrı mevkisi yoktur, Tanrı da benim celladımdır, ıstırabımı gideren namuslu yargıç değil, onu gerekli kılan ve ondan yararlanan pezevenktir ve sonuç olarak keyif-ıstırabın ikiyüzlülüğünde onu hem ortaya çıkartır hem de sömürür.

Bunun üzerine Schreber karşı gelir; onu, kapat*ıldığı* tımarhaneden çıkma mücadelesinde, bir fahişenin ortamdan, genelevden ya da onu kapattıkları bir yol kenarından kurtulmak için verdiğine benzer bir kavga içinde görmek gerekir. Ama bu protestonun kendisi de iki yana çekilebilir. Çünkü gördüğümüz gibi Schreber Tanrı'nın fahişesi olmayı, bir kadın olarak boşalmayı ve adamı onun sevgilisi olarak olmasa da, en azından metresi olarak boşaltmayı arzular. Bundan dolayı Schreber *bütün kadınlar olmak* ve *her zaman kadın olmak* ister ve ona göre Flechsig-Tanrı'nın keyfinin koşulu olan şeyi tanımlamak için, kalemine döküldüğü şekilde "hiç aralıksız", "sürekli" *kadının her zaman olduğunu* olmak ister; bu, yaratığın tanrısal tam-zamansallık ölçüsünü yakalamak için gösterdiği çabadır: "Ben tek bir odada yaşarken bile",
der Xavière Lafont[49], "evde olup olmadığımı kontrol etmek için günün ya da gecenin her saatinde telefonla ararlardı (...). Onların (pezoların) istediklerinde, hatta Amerika'da bile olsanız sizi aramak için yeterli zamanları vardı." Ve böylece o işini bile bıraktı, "Telefon sesi beni bütün gece uyutmuyordu (...). Ahizenin ucunda hiçbir ses yok. Yalnızca bir nefes alış-veriş sesi ve sonra telefon kapanır[50]".

48 *a.g.y.*, s. 150.

49 Xavière adıyla yazan Xavière Lafont 1941'de Ardèche'de doğar ve 1961 yılında Paris'e gelir. Paris'te gece kulüplerinde çalışmaya başlar. Lafont sinemaya da uyarlanan *Punition* [Ceza] adlı otobiyografik romanında Lyon'da bir otele kapatılan fahişelerin hapishane yaşamını anlatır [ç.n.].

Tanrı'nın ve pezonun, Tanrı'nın ve Flechsig'in birbirine karıştığı bu iki yana çekilebilir biçimlenmede "ceza" etkili bir öğedir; Schreber bu biçimlenmeye zulüm der. O bununla birlikte Xavièr'nin maruz kaldığı zulümle özdeştir: kapatılma, bağımlılık altına alınma, ortamın yasası olarak klinik. Burada Xavière olayın özünü şöyle ifade eder: "Ceza hâlâ insanoğluna kabul edilemez olanı kabul ettirmenin aracıdır. Ama o, size müşterileriniz için "herhangi bir şey"den acı çekmeyi kabullendiren sado-mazoşist bağdır. Bu herhangi şeyin adı yoktur. Aşkın ve nefretin, duyguların ötesindedir, utançla karışık vahşi bir sevinçtir, birisine ait olmaya boyun eğmenin ve karşı koymanın sevinci, özgürlükten özgürleşme duygusudur. Bu, bütün kadınlarda, bütün çiftlerde farklı derecelerde ya da bilinçsiz bir şekilde olsa gerektir. Bunu nasıl açıklayacağımı gerçekten bilmiyorum. Bu şey bir uyuşturucudur, bir kerede inanılmaz bir yoğunlukla pek çok yaşam yaşıyormuş izlenimine kapılmaktır. Pezevenklerin kendileri de bu cezalara çarptırılırlar ve bu "herhangi şey"i deneyimlerler, bundan eminim." Bu adsız herhangi şeye neden Xavière'in önerdiği gibi sado-mazoşizm adını verelim ki? Burada tam da gizlenmenin kalbindeyiz. Eğer Flechsig *baş dönmesinin* adıysa, pezo ya da pezolar topluluğu da öyledir. Bu baş dönmesine bağlı olarak cezaya boyun eğdiren şey, benliğin yanılsamasıdır: "Başardılar çünkü şimdi onlar olmadan ben yokum".

Ama öyle anlaşılıyor ki orta malı olmuş köle-efendi diyalektiğinde olduğu gibi, bu aşırı bağımlılık dominatöre karşı "kadın" tarafından bir silah olarak ustalıkla kullanılabilir. Aşkta bu, bedeni kör bir karışıma çeken kadın orgazmında ortaya çıkabilir; böylece Schreber, Flechsig ve Tanrı'yı baştan çıkartabilmek için daha kadın ve daha fahişe ve sonuçta her zaman daha çılgın, daha "ölü" olmak ister. Öyleyse bu, yoğunluktan çok niyet midir? Xavière'le birlikte *gücü, iktidarsızlığın* gücünü bulduğumuzu sandığımız yerde ("Bu hayattan pişman olduğumu söylemiyorum. Ama bunu hayatınız boyunca anlamayacaksınız. O bir kokaindir. Böyle bir yoğunluk hayatta, normal hayatta asla bulunamaz."), bu, her zayıflıkla birlikte *iktidarı* ve onun suç ortaklığını getirmiyor mu? Kuşkusuz.

Ama bu, temel noktayı silmek için bir neden değildir; yoğunluk, göstergelerde ve mevkilerde gizlenir. Eğer özel ad pezevenk ya da Tanrıysa, bu aynı zamanda bu adlandırılamaz "herhangi şeyin" de vesilesidir. Eğer benlik, bağımlılığa direnemezse, bu yalnızca, iktidar meşguliyetlerinin aşağılık geliş-gidişlerine bağlı değildir.

Gecenin bir yarısı, el ayalarının ve bakışların aşırı bitkinliğinde paçavradan penis ve vulva, ayrım gözetmeden yakılan yeryüzü, bu düzen bir kadının boğuk ve içten boğazından hâlâ çıkabilir: "Beni kullanın", ve bu şu demektir: Ben yoktur. Fahişelik bağımlılığın politik yönüdür, ama onun ayrıca bir de libidinal konumu vardır. Sade'ın kaçırdığı da işte bu konumdur. "Edilgenlik" talebi, kölelik, bağımlılık talebi domine edilme yakarısı değildir. Ne Hegel'in diyalektiğinde ne de Lacan'a göre histeriğin diyalektiğinde köle diyalektiği vardır, her ikisi de dominasyon *mekânındaki rollerin permütasyonunu* varsayar. Bütün bunlar erkek aptallığıdır. "Beni kullanın" belin üstüne doğru kalkmış uzva, iktidarın, dominasyon ilişkisinin tuzağına yönelir. Oysa belde olan başka bir şey, çok daha önemli bir şey, bir *merkezin*, bir *kafanın* feshedilmesi teklifidir. Erkek, Flechsig, pezo bu açık "talebi" kendisi kafa olmak için, iktidar olmak için kullandığında -kendisini savunur- teklifin etkisini dinlemeye cüret etmez ve onu izler. Bunu söyleten edilgenlik tutkusu *bir* kuvvet, bir kavgadaki bir kuvvet dayanağı değil, burada ve orada yoğunluk geçişlerini engelleyen bütün kesintileri tasfiye eden gücün kendisidir. Yayılmış kıçın, anüsün ve anüs kanalının yiyecek toplamaya çıkmış iki büklüm kadın tarafından teklif edildiğini düşünmek yanlış olur, bu artık potlacın doğasmda bulunan bir meydan okuma biçimi değildir; işte bende sizin için bu var, bakalım sende ne var. Bu teklif libidinal şeridin açılışıdır ve o, bu açılıştır, iktidar simsarının, pezevengin ve politikacının kendilerini reddettikleri bu anlık yayılma ve icattır. Onlar artı-değer amacıyla libidinal yoğunlukları sermayeleştirmek için her aşağılık hileyi kullanmakta bir beis görmezler: Alçak Çin spekülasyonlarıyla bitkisel hayata giren, keyif kuvvetinin aşırı-sömürüsü. Çünkü bu çıkar, bu

üçüncü taraf aracılık da kuşkusuz erotiğinki kadar doğrudur. Yeter ki, tıpkı Schreber'in bedenini Flechsig'inkine bağlayan barok makineciliği konusunda yaptıkları gibi, göreceğimiz Çin metinlerinde ya da *Tehlikeli İlişkiler*[51]'de bol bol önerildiği gibi erotiğin kuvvetinin kapatmaktan, istiflemekten, aslında sermayeleştirmekten ibaret olup olmadığının sorgulanmasının önüne geçilmesin; ya da buna karşılık, akıl kenara atılarak, "soğukluk" enerji patikalarına, yani yakıcı hesap gerilimine katılarak, erotiğin ihmal edilen bölgeleri ve geçişleri *yoğunlaştırmaktan* -yani, ilksellikle tezat teşkil eden ya da onun ardından gelen *ikincilliğin*, hesabın, diğer zaman-mekânın, diğer bedenin kontrpuanıyla yoğunlaştırma değil, ama libidonun akıl işlemine zerk edilmesiyle, *kafanın* libidinal şeride *katılmasıyla*, sermaye ve kapitalist makinelerin dürtüsel dolaşımlar yararına işe koşulmasıyla, anlama yetisinin erotikleştirilmesiyle yoğunlukların yükseltilmesinden- başka bir işlevi olup olmadığını merak etmeye engel olunmasın; rezil sanatını salgıbezlerinin hizmetine sunan küçük tüccar ve küçük muhasebeciyi düşünün.

Demek ki bu, "Ahlaksız Filozof"ta bile Klossowski'nin yakasını kurtaramadığı Sade'ın aptallığıdır. Ama neyse ki en azından belirli bir Sade'ın aptallığıdır. Spinoza ve Lucretius tarzı bir Sade daha vardır, "Fransızlar, cumhuriyetçi olmak için bir gayret daha" diyen libidinal materyalist Sade, burada onu arzuluyoruz ve onu sürdürmeyi de arzuluyoruz.

"Ben'i kullanın" buyurgan, yalvaran bir buyruk ve bir yalvarıştır –ancak onun talep ettiği şey, Ben/Sen ilişkisinin (bir köle/efendi ilişkisi terse dönebilir) ve elbette kullanım ilişkisinin feshedilmesidir. Bu yalvaran kişi, bağımlılığı talep ettikçe saf dinsellik olarak ortaya çıkar. İsa da haçla ilgili bunu söylemiyor muydu? Ama İsa bağımlılığı talep edebilir *çünkü* günahın ödenmesi için acısını sunar: Onun ıstırabının, yüzüstü bırakılmasının bu aşırı bedeli, maruz kaldığı Schreberci berbat *mucizesizleşme*, sevilen ve böylece mutlak-güce sahip olan kişi tarafından gerçekleştirilen ve tamam-

51 Choderlos de Laclos, *Tehlikeli İlişkiler*, Can Yayınları, çev. Nurullah Ataç, M.E.B. Yayınları'ndan ilk basım 1944 [ç.n.].

lanan vazgeçiş -bu aşırı bedel- İsa tarafından günahkârların fidyesinin bedeli olarak konulur. Dolayısıyla İsa hesapçı bir fahişedir. Beni öldürüyorsun, bu kötü oluyor, ama yine de herkes kârlı çıkacak: Sapıklar ya da gerzekler ("ne yaptıklarını bilmiyorlar") yaratımın, yani sermayenin lütufkâr bedeninde toplanacaktır. Ve Tanrı, İsa'ya onun karısı olduğunu söyleyen bir pezodur, tıpkı Schreber'e söylediği gibi: Bunu benim için yap, onlar için yap. Peki bundan İsa ne kazanır dersiniz? Cevap veriyorum: Bedeninin en bilinmedik parçalarını, bakışını, terzilik yeteneklerini, ayakkabılarını satan bir fahişe kazanır, peki Schreber'i kazanır mı? Soru bu değil. Fahişe de İsa ve Schreber gibi kendini icat eder ve kendisini hesap aracılığıyla bir *özne* olarak koyar; isterse hesap, kadının dayattığı ve *sapkınlığın etrafını dönüştürmeye* yeten saf bir fantazm olsun. Ve unutmayın ki İsa Tanrı olduğu gibi, fahişe de elbette onun müşterisi*dir*, ama aynı zamanda da onun satıcısıdır. Benzerliğin gizemi olan Üçlemenin gizemi, anlamlı göstergeyi üreten ve tensör göstergeyi gizleyen makineciliğin ta kendisidir. Bir kez daha, onu almaktan geri durmayın.

"Beni kullanın": Baş döndürücü bir basitliğin söze gelmesidir; mistik değil, materyalisttir. Ben senin yüzeylerin ve dokuların olayım, sen benim deliklerim ve el ayalarım ve zarlarım ol, kendimizi kaybedelim, iktidarı ve kirli meşrulaştırmayı kefaretin diyalektiğiyle bırakalım, *ölü olalım*. Ve şu değil: Masoch'nun dediği gibi senin ellerinde öleyim. Gönüllü ya da gönülsüz en yüksek derecede kurnazlığın enkazı burada gömülüdür, okşamalardan ve uykusuzluktan zaten yorgun düşmüş bedenden çıkan bu nihai düzen, zincirlerinden boşanmış kısmi dürtülerin gürültü patırtısında yeniden ortaya çıksın diye, özne-işlev. Yalvaran kişinin Hegelci açımlanması: Efendim ol ki istencin olsun. İşte Sade ya da Freud ya da Bataille bunu böyle anlarlar, politikayı burada bile öne sürerek yine düzeni, stratejiyi, savaş aklını, Laclos ve Clausewitz'i gündeme getirirler.

Peki kadın ne ister, ne ister bu soruyu soran, beden parçalarının kuraklığında ve bıkkınlığında bir orkestra-kadın? Efendisinin efendisi ya da öyle bir şeyler mi olmak istiyor sizce? Hadi ama! O onunla birlikte ölmenizi istiyor, dışlama sınırlarının geriye itilmesini, bütün dokuların süpürülmesini, uçsuz bucaksız dokunsallığı, bir kutu olmamasına rağmen kendi üzerine kapanan herhangi bir şeyin ve bir fetih olmadan kendisi boyunca durmadan genişleyen herhangi bir şeyin dokunma hissini arzuluyor. Bunun karşısında, histeriğin ya da kadının ve onun sözde yalanının maskesini düşürdüklerini ve bunları kullandıklarını düşünürken bıyık altından gülen yapışkan erkek bayağılığı, politikacılarınkine benzer bir bayağılıktır; Lenin'in, Beyaz Saray'ın koridorlarından postayla Troçki'ye gönderdiği notta şu yazılıdır (hiç de abartmıyoruz) "Söyleyin bakalım, eğer beyaz muhafızlar bizi öldürürse, sizce Sverdlov ve Buharin işleri yürütebilirler mi[52]?" En iyisi yine Xavière'in anlattığı çevreden bir adamın sözü: "İlk bakışta, onları 'iyi yaşayanlar' olarak görürsünüz. Çoğunlukla efemine tarzda giyinirler. İlla da eşcinsel değillerdir ama öyle olabileceklerini hissedersiniz. Buna karşılık bunlar en iyi aşıklar değillerdir. Daima grup halinde gezerler." Çünkü Deleuze ve Guattari'nin (kendilerinin...) dediği gibi bu taşra sapıkları için bir düzenleme gereklidir.

"Bir kadın ne ister?" diye soruyordu Freud. Bir kadın, bir erkeğin ne erkek ne kadın olmasını, daha fazla bir şey istememesini, erkek ve kadın, birbirinden farklı iki insanın her dokunun çılgın bağlantısında özdeş olmasını ister. "İnsanların cinsiyet farklarından kurtuldukları öbür dünyada arzunun gerçekleşmesi daha kolay olurdu," diye yazar Schreber, *Wilhelm Meister*[53]'deki Mignon'un şarkısını şöyle alıntılar: "*Und jene himmlischen Gestalten/Sie fragen nicht nach Mann und Weib* (Ve o göksel figürler, erkek mi kadın

52 Trotsky, *Ma vie*, Gallimard, Fransızca çeviri, s. 347. (Leon Troçki, *Hayatım*, Yazın Yayıncılık, çev. Müntekim Ökmen, İstanbul, 1970).

53 *Wilhelm Meister*, Goethe'nin tiyatro oyuncusu olamayıp hiç değilse yazarı olmak isteyen birinin hayatını anlattığı eseridir [ç.n.]

mı diye sormazlar)." Ve böylece her şeyin alev aldığı ve yandığı bu istek, düşünürler tarafından, tabii (!) tek düşünen onlardır, yaşam adı altında toplamak, birleştirmek, sermayeleştirmek, fethetmek, genişletmek, domine etmek olarak ölüm dürtüsü diye adlandırılır. Yunan Lenin ve Troçki, grup halinde gezen oğlancılar kadınları, kitleleri fahişeleştirip satarlar. Ama yöneticiler olarak onların kendi rezil adlarını içeren, kitlelerin çılgın dilekçesi şöyle demez: Yaşasın Toplumsal olan (ve Yaşasın Örgüt! Bunu hiç demez), ama: Yaşasın Libidinal.

Simülakra[54] ve Fantazma

Özel ad ve onun gizlenmesiyle birlikte Klossowski'nin Nietzsche, Fourier, Sade okumalarında onun yazı, anlatı, politika felsefesinde bulunan sorunsalın can alıcı noktalarından birine yaklaşıyoruz; Klossowski can alıcı noktayı "Protaz ve apodoz[55]"da açıklar: "Böylece *Diane'ın Banyosu* ve *Kısır Döngü*'de *fantazma*yla ilişkisi içinde (*Wahnbild ve Trugbild*) tekrar ele aldığım *simülakranın* (Aziz Augustinus'un Varro'nun *theologia theatrica*'sındaki işlevine göre yorumladığı) anlamını göreceğiz".

Öncelikle Augustinus'un Roma paganizmine karşı yaptığı polemikte simülakra nedir? Simülakra adı altında oynanan oyun birazdan eleştireceğimiz göstergenin kendi konumudur, onun tanrıbilimsel kütüğüdür. *Tanrı Kenti*'nde Roma paganizminin muhalifi ve temsilcisi olarak Augustinus tanrıbilimci, gramerci, filolog, retorikçi Varro'yu alır ve onunla suç ortaklığı yapmaya çalışır. Varro tanrıbilimi üçe ayırır: Bir tanesi, Augustinus'un yeniden almaya ve

54 Klossowski nin temel kavramı olan simülakra "gibi yapma", "sahte olma" vs. gibi anlamlara gelir. Onun felsefesinde gerçek sürekli sahte olanlardan oluştuğundan aslında yoktur. Bu bölüme kadar bu sözcüğü yerine göre taklit, sahte, gerçek gibi yapma şeklinde karşıladık, ancak bu bölüm özel olarak simülakra konusuna ayrıldığı için olduğu gibi bırakıyoruz [y.h./ç.n.].

55 Pierre Klossowski, *L'Arc*, sayı 43, 1970.

kurtarmaya çalıştığı doğal, gidimli, felsefi tanrıbilim; diğeri mit, tiyatro, sahneye ait şiirsel tanrıbilim (bunlar onun sözcükleri); ve sonuncusu medeni ya da sivil, politik bir tanrıbilim. Augustinus'un stratejisi son ikisini birinciden ayırmak, onları içlerinde tek dürüst olan birincinin rezil parodileri olarak sunmaktır. Bu parodiler yalnızca sirk oyunlarına değil, sirk olarak politika oyununa da izin verir. Ve Augustinus bu parodi politikanın karşısında doğal, felsefi bir politika, tanrısal bir yurttaşlık kuracaktır. Öyleyse o, ikinci bir zamanda politikayı sahnelenir olandan çıkartmalı; tiyatrosallığa, temsile dayanan her şeyin, "şiirin, tiyatronun, oyunun, piyesin tanrılarından ebedi bir hayat istemiyoruz ve beklemiyoruz" (*Civ. Dei* VI, 6) şeklindeki bir güdüyle emperyal politikada reddedilmesi gerektiğini göstermelidir. (Ve neden olmasın? Ve ebedi yaşam ölçütü, tanrıbilim ve politika konusunda neden geçerli olsun ki? Ve bir sirk oyununun yoğun anında bir ebedilik yok mudur? Ölüm, keyifte içerilmez mi?)

Demek ki Augustinus bir tiyatro kuruyor, aslında Roma'nın kamu hayatında birbirinden ayrılmayan -en azından böyle olduğu fantezisini kuracağız- bir içerisi ve bir dışarısının sınırlarını çiziyor -onlar birbirlerine karşıt terimler olarak mevcut bile değillerdir. Tabii eğer Varro'nun dediği gibi, tiyatroya özgü olanın, tıpkı politik olanın doğal olanın aynası olması gibi, politik olanın aynası olduğu, öyleyse bu ikisi arasında derece farkı olmayan bir eşdeğerlik olduğu ve doğal tanrısal olanın aşkınlığının olduğu haliyle konulabilir olmadığı doğruysa. Yorum fantezimizi daha da ileri götürelim: Doğal tanrıbilim felsefidir; temel yatırımın yeri burada dildir. Doğal tanrıbilim nedir? Duyulmadık ifadeler icat eden, duanın, apolojinin, yansıtmalı metafiziğin yakarı cümlelerini dürtüsel şeride ekleyen libido. Doğa teriminin, tabii eğer bir terimse keyfi bir terim, Stoacılar'dan beri dikkate değer bir yer tuttuğu sözcüklerin etindeki tuhaf çalışma, her şeyi kuşatan ve içine alan bir özerklik fikri buradaki yanlış bir içkinlikten kendini kurtararak orada yeniden elde edilen bir dışsallık değil, ama aksine her

şeye içkin ve olduğu haliyle asla uyumsuz olmayan bir güç fikridir. Sonuç olarak sivil tanrıbilim ile tiyatroya özgü tanrıbilim bu tanrıbilimin onay vermesiyle bir araya gelir: Bunlardan ilki, libidonun sitenin mekânında kendi ölüm ve yaşam enerjilerine yatırım yaptığına, ve libidonun öncelikle bu mekânın etrafını dönüştürdüğüne ve yine öncelikle, labirent şeride yapılan ekleri *icat ettiğine* işaret eder; bu ekler "politikacılar", bütün bir *civitas* ya da *politeia* tahayyülü, insanların bununla eşdeğer hale gelmelerinin, onun çevresinde bulunan kadınların, kölelerin, çocukların konumunun, aynı zamanda retorik ama felsefi olmayan yeni ifadelerin icadının tahayyül edilmesi olabilir. Oysa politik olanın bu icadının doğal olan bakımından daha az asil ya da itibarsız olup olmadığı sorun değildir. Bu Romalılar'ın Stoik ve septik dini için politik olan ile doğal olan arasında hiyerarşi yoktur, bu savaşçı-erotikçi-bankacı-filozoflardan daha neo-Platoncu hiçbir şey yoktur. Aynısı, şiir ve mitoloji tanrıbilimi için de geçerlidir. Sorun artık onların itibarsız olmaları değildir çünkü bu tanrıbilim dildeki diğer yatırımların hâlâ olanaklı olduğu olgusuna tanıklık eder, Platon'da ve Augustinus'da öyküleri, destanları, dramaları, lirikleri, romanları yaratan önermeler doğru olmadıkları bahanesiyle hayali ya da fantastik olarak (aşağı olarak) sınıflandırılan ifadeleri üreten bu yatırımlardır. (Ve *Devlet*'te sanatın ve sanatçıların gettolaştırılması buradan başlar, demek ki yalnızca burjuvaziyle başlamıyor.) Tiyatroya özgü ve sahnelenebilir (Augustinus özel olarak bununla ilgilenir) bir biçime sahip, tanrıların bu üretimi yalnızca yeni sözcüklerin ve sözdizimlerinin değil, ama aynı zamanda mekânsal ve sessel düzenlemelerin de icadıdır, o, özel olarak dillere değil, ama aynı zamanda, jestlerle, elbiselerle, maskelerle, müzik aletleriyle, binalarla, yani maddesel olarak en keyfi, libidinal olarak en etkili öğelerle donatılmış bedenin hareketine kaydolur.

Sonuç olarak bu Roma tiyatrosu, sirkin ve politik meclisin bu tiyatrosallığı Platoncu mağara bölünmesini, yani hakiki bir dışarısı ile bu dışarıyı *taklit eden* (basitleştirirsek) bir içerisi arasındaki et-

kili tiyatral bölünmeyi içermek şöyle dursun, tam aksine, *her şeyin bir gösterge ya da bir işaret olduğu, ancak hiçbir şeyin işaretlenmediği ya da gösterilmediği* kanaatine dayanır. Bu anlamda göstergeler anlamlamalarını *sağlayan* bir sıfıra göndermeleri anlamında değil, tam olarak tensör göstergelerden bahsettiğimiz anlamda hiçbir şeyin göstergeleridir: Bir yandan, hiç durmadan metonimik göndermeler yapılan anlamlamalar ağında terim olan ve bundan ayrılamaz bir şekilde diğer yandan gergin bir tekillik, anlık, geçici bir kuvvet yoğunlaşması olan her bir şey ve kısmi bir şeydir.

Bu, Augustinus'un nihilist bilgelik yararına yok etmek istediği bu olumlayıcı çılgın bilgeliktir. Burada bulunan yoğunluk değer kaybetmekle kalmaz, aynı zamanda geçmiş ve geleceğin boş yere koşuşturmasında olayı durmadan mevkiden mevkiye gönderen bilinç zamanının kavramının, bütün bulunmayanlar ağını bir Bulunuşta, bütün zamanlara ait bir şekilde gerçek, ama kendisi bulunmayan bir Bulunuşta askıda kalmaya mecbur bırakacağı yerde neredeyse unutulur; o yerde bu göndermeler dokusuyla birlikte göstergebilimsel makine bulunmayan bir şeyi değerlendiren bir değer olarak, bundan böyle her yoğunluğu bir göstergeye kapatmak için hazır konumdadır.

Burası Augustinusçu simülakra tezinin konumlandığı yerdir, bu genelleşmiş Benzeşme tezi, yani her göstergebilimselin ya da en azından metaforiğin temeli: Şeylerin, başka şeylere benzemelerinden dolayı var olmalarına dayanır ve eğer böyleyse, her benzer şeyin benzerlerine katıldığı bir Benzerlik, bir *Similitudo* olmalıdır. Augustinus buna *Kelama katılma* der: Babanın mükemmel taklit oğlu; baba, oğlunu öyle bir eksiksiz ve tamamlanmış bir şekilde ortaya çıkartır ki, oğul babasından tümüyle farklı kalarak taklit ettiği şey *olur*, işte oğul bunu temsil eder. Bu birlikteki ikiliğin gizemi göstergenin bilmecesiyle aynıdır. Eğer iki terim arasındaki hayal ya da simülakra ilişkisinin yalnızca *similitudo* değil, ama ortaya çıkartma ilişkisi de olması zorunlu değilse, oğul ya da kelam kendinde *Simülakra*dır. Her şey, eğer birbirinin hayali değilse, benzerlikle

bağlantı içindedir; ve elbette şeylerin hiyerarşisi şeylerin birbirleri arasındaki ilişkilerde *similitudo* [benzerlik] (ve onu bütünler bir şekilde *dissimilitudo* [benzeşmezlik]) içeriklerine bağlı olarak kurulur. Eğer baba-oğul ilişkisi en ücra köşelerine kadar bütün alt hiyerarşiyle birlikte katılacağı benzerliğin kendisini verirse, buna karşılık, daha az benzer, daha fazla benzemez, giz-lenen ve benzeşmeyen olmalıdır;[56] ve hiçliğin, benzeşmeyle, simülakrayla olması gibi, mutlak olarak gizlenen de hiçlik olur.[57] Varlıkların sonuncusu eğer hiçlik değilse, en azından yanılsamalı bir simülakradır; böylece beden: "*Vos quidem*", der Augustinus[58], "*nisi aliqua unitas contineret (corpus), nihil essetis, sed rursus si vos essetis ipsa veritas, corpora non essetis.*[59]" Öyleyse *bedensel bir birlik* varsa, bu, mantığa uymazlıkla olur: Bedenin birliği ancak *sonsuz bir şekilde güvenilmez* olduğunda olanaklı olabilir ve genel simülakra teorisine göre *sahtedir*. (Onun güvenilmezliği hoşumuza gider, "sahteliği"nin bizim için tek anlamı hakikatin sefil teorisi olarak simülakraların bu tezini konumlandırmaktır.)

Nihilist temsilin tiyatrosallığı bu benzeşme hiyerarşisinde konulur. Gösterge olarak alman bir varlığın *hakikati*, Augustinus'un ondan böyle bahsetmesi gerekecektir, göstergenin *dışında* ve hatta Augustinus göstergeyi metafor kategorisi altında kavradığı için onun *üstünde* kendisini konumlandırır. Bu varlık, olduğundan *başka bir şeyi gösterir*: Kendisinin simülakra olduğunu gösterir ama gösterdiği şey ol*mamasından* hareketle de kendisiyle arasına konulan mesafeyi, benzemezliği, kendisinden ayrılan varlık eksiğini gösterir. (Bundan dolayı Victorinler ve ilk önce de hermetik gelenek diyecektir ki bu aradaki mesafeye tanıklık eden çirkinlik

56 *Dis-simulé/dis-similé*: Gizlenen ya da taklidin içinde kendini gizli tutan ile onunla olumsuzluk eki *dis-* üzerinden ortak bir niteliğe sahip olan benzeş-meyen; *bkz.* dipnot 33 [ç.n.].

57 Etienne Gilson, *Introduction à l'étude de Saint-Augustin* [Aziz Augistunus çalışmasına giriş], Paris, Vrin, 1929, s. 268.

58 Augustinus, *De vera religione* [Doğru din hakkında], XXXII, 60.

59 "Aslında birlik'te (bedende) bir şekilde kapatılmışsanız, hiçbir şey olmazsınız; ama diğer yandan mükemmel bir şekilde hakikiyseniz, beden olmaz" [ç.n.].

tam-tanrısal gücü tam olarak daha onurlu kılan şeydir.) Nihilizm burada tamamen durur: Ertelenen anlam ve bu ertelemede kayan eksiklik. Aynı inşa Hegel'de de vardır: Bir biçimlenme (*Gestaltung*) ile bir diğeri arasındaki kimlik-başkalık mesafesi, benzerlik-benzemezlik için başka adlar ve bunların *Aufhebung*'da birbirinden ayrılamazlığı bilinci. Üçleme teması Yunan-Hıristiyan düşüncesinde hemen ortaya çıkar. Sonra da artık geriye çeşitlenmeler kalır. Mesela Augustinus'un *De trinitate*'de (XI, 8, 14) gösterdiği Augustinusçu üçlemeyle karşılaştırın: "*Sensus accipit speciem ab eo corpore quod sentimus, et a sensu memoria vero acies cogitantis*[60]". Aynı düşünce genç-Hegel'in 1803-1804 elyazmalarında da vardır, diyalektik ustası şöyle yazar: "Üç Gücü içinde renk: Mesela *mavinin* belirlenimi olarak duyarlıkta, sonra bu renklere karşıt olarak diğer renklere gönderen, onlara eşdeğer olan kavramda, rengin bundan ibaret olması bakımından basit ve evrensel renkte tezahür eder[61]" Demek ki: 1. tekillik olarak *bu mavi* = Augustinusçu *sensus*; 2. diğer adlara karşıt gönderme olarak, *kırmızının* karşıtı olarak *mavi* = *memoria*; 3. mavinin, kırmızının, diğerlerinin üst-birliği olarak *renk* = Augustinus'un *acies*'i [keskinlik].

Şey, bir başka şey için buradadır ve temsil ettiğinin daha *azı*dır. Onun olduğu şeyi olabilmesi için varlık kaybı olmalıdır. Benzeşmenin kendisi olmayarak bize verilen, *güçteki yetersizliktir*. Temsilin tiyatro olması bu yetersizliği, bu bunalımı içerir. Yabancılaşma figürü kendisini bu yetersizlikte düzenler. E. dé Negri[62] bu terimin soykütüğünü şöyle aktarır: Paul, Tanrı'nın insan olarak ortaya çıkmasıyla ilgili olarak, İsa'nın "kölelik figürünü alarak kendi kendini *yok ettiğini*" (*Philip.*, II, 6-7) yazar; buna Yunancada *ekenosen* denir, Vulgata[63] ise *exinanivit*, "boşaltmak, tüketmek" olarak alır, Luther

60 "Duyu, türleri, algıladığımız bedenden alır; bellek, duyudan; düşünce keskinliği de bellekten" [ç.n.].

61 G.W.F. Hegel, *La Première Philosophie de l'esprit* (1803-1804) [Tinin İlk Felsefesi], Fransızca çeviri, P.U.F., 1969, s. 87-88.

62 "*L'elaborazione hegeliana di temi agostinia*" [Hegel'deki Augustinusçu Temaların İncelenmesi], *Revue internationale de philosophie*, VI, 1952, I, sayfalar 62-78.

63 İncil'in 4. yüzyıl sonlarında Hieronymus tarafından yapılmış çevirisi [ç.n.].

ise şöyle tercüme eder: "*Hat sich selbst geeussert*" ("İsa kendisinin dışına yerleşti."), Hegel bu nihilist tercümeyi alır ve yabancılaşma adı altında Marx'a ve politikacılara aktarır.

Aynı şey metonimik göstergenin sunulduğu *kişi* için de geçerlidir. Bana gösterge *üzerinden* verilen şeyi, o aynı nedenle reddeder ve böylece göstertilecek gösterge ve göstergede sundurulacak anlamlama, öngörme anıları derlemesi olarak kurulur. O, göstergebilimsel varlığını iki hiçliğin, geçmiş ve geleceğin karşılaşmasında biçimlendirecektir. Bilinç olarak adlandırılan bu göstergebilimsel varlık zamansallık olarak adlandırılan şeyi göstergenin kurucu nihilizmi temelinde böyle geliştirecektir: "Ruhun alt etmesi gereken ölüm, yaşama son veren benzersiz ölüm olmaktan çok, ruhun zamanda yaşamayı hiç durmadan sürdürdükçe deneyimlediği ölümdür[64]". Bulunmayan özne, ölü yaşam, eksik anlamlama, bütünlüksüz işaret göstergeleri, negatif zamansallık, kurtuluş ölümü, gerçek yaşamın başka bir yere ertelenmesi: Tüm girdi ve çıktılarıyla metafizik göstergebilim; ve nihilist tanrıbilim. Büyük Gösteren, bulunmayan ama bütün bulunuş ve anlamlama ilkesini varsayan büyük Tanrı bu genelleşmiş eksik üzerinden ve onunla birlikte kendisini kurar. Göstergelerin var-oluşlarında [ek-sistence][65] onlara tanrılık eden Efendi, amin. Dilbilim aşkı, psikanaliz aşkı ve onların birleşmesi bu tanrıbilime bağlı olarak daha az kırılmaya nasıl işaret edebilir? Bu tanrıbilimin daha çok nerede ortaya çıktığını ve filiz verdiğini görmüyor musunuz? A*ynı* tanrıbilim mi? Dürtüsel bedenin bir inkâr söyleminde aynı şekilde yok olması mı?

Bunun karşısında Klossowski'ci anlamda fantazma vardır. Küçük bir sahneye koyma, *day dream* ya da *Traum*[66] değil; kendisini

64 *De immortalitate animae* [Ruhun ölümsüzlüğü hakkında], aktaran P. Landsberg, "Du concept de vérité chez saint Augustin" [Aziz Augustinus'un hakikat kavramı hakkında], *Deucalion*, 3, Ekim 1950.

65 Varoluş anlamına gelen *existence* sözcüğünü Heidegger *ek-sistence* şeklinde yazarak ona farklı bir anlam yüklüyor. *Ek-sistence* çok kabaca, gerçekleşme ya da olgusal olarak varoluşa açılma, olanak ya da olanaklılık olarak açılma anlamıyla, *existence* anlamında varoluştan biçim ve içerik olarak ayrılır [ç.n.].

66 *Day dream* (ing.): Gündüz rüyası; *Traum* (Alm.): rüya [ç.n.].

anlatan ya da mesela histerik atakta tek başına kendi hikâyesini anlatan küçük hikâye, senaryo; ve artık, sahneye konulan matris de değil -Freud'un anladığı şekilde bunların her ikisi de bir şeyin ikamesidir, yasak bir arzunun doyumunun yerine geçmek, olanaksız libidinal bir anlamı vekaleten doldurmak için oradadırlar ve herhangi bir göstergebilimsel gösterge gibi eksikten yapılmışlardır. Klossowski'nin *fantazma* adıyla anladığı şey aslında, Klossowski'nin kendisinin de önerdiği gibi daha çok "normal" kullanımından sapmış dürtüsel kuvvetin nesnesiyle *imal edilmiş* bir nesne, bir jeneratör olarak kavranır; tabii eğer Sade'ın (ve aynı zamanda Klossowski'nin) eserinde yer alan "sapık" fantazma söz konusu değilse. Bu "sapma"yla ortaya çıkan sorunu şu an için bir kenara bırakalım, onu birazdan simülakra teorisinde mahkûm edeceğimiz aynı nihilizmde, zorunlu olarak Augustinusçu *Similitudo* tanrıbilimine ait bir benzeşmezlik tanrıbilimi, bir sapıklık fikri altında Klossowski'nin ve kuşkusuz Sade'ın inatçılığında tanıyacağız. Bu tartışmayı bir an için bir kenara bırakalım, öncelikle fantazmanın önerdiği konumu ele alalım. O aslında, "tüketimin[67]" kendisinin şehvetli bir duygu olduğu imal edilmiş bir nesne, bir ürün olarak, en azından bu bakımdan tamamen olumlayıcıdır: Dürtüsel kuvvetin ürettiği ve keyif yoğunlukları olarak saçma bir şekilde tüketilerek bir duruş kazanan beden parçaları, öyleyse *hiçlik ikameleri* olarak kavranırlar. Bunlar yoğunlaşmayla ve dolaşımla güdünün ortaya çıkarttığı bizzat o şeylerdir, bir kırkyama olarak libidinal şeritte icat edilir ve ona eklenirler. Ve bu yüzden *Canlı Para*'da fantazmaya dair olan ile üretim arasında, birini kalıcı başkalaşımlar olarak diğeriyle aynı başlıkta kavramak için yapılması önerilen örneksemeyi gereğinden fazla sürdürürsek, libidinal enerjilerin kalıcı dönüşümünde, dar anlamda sözde üretim işleminin kalbindeki bütün olanaklı enerji dönüşümlerinde olduğundan

67 Burada tüketim olarak karşıladığımız *consommation* sözcüğü Fransızca'da iki anlamda kullanılır. Birincisi ekonomik anlamda malların tüketimiyken, ikincisi nikah sonrası eşlerin cinsel ilişkiye girerek evliliği tamamlamaları anlamında kullanılır. Lyotard'ın bu her iki anlama da gönderme yaptığı söylenebilir [ç.n.].

daha fazla nesne ya da özne olduğu sonucuna varırız. Açıktır ki biz böyle bir analiz yapmıyoruz ve Klossowski de bunun üstesinden gelmekten bütünüyle uzaktır. Ama bu analiz en azından, politik ekonominin pozitifliğine ikna olmuş modern zihinlere politik ekonominin ne olabileceğini düşündürtme avantajına sahiptir. Fantazma burada bir gerçekdışılık ya da bir gerçeksizlik değil, libidonun çılgın çalkantısını yakalayan, onun akkor nesne olarak icat ettiği ve anlık bir şekilde kendi güzergâhıyla çizilmiş şeride eklediği "herhangi bir şeydir". Tıpkı bir *ürün* gibi, her şey eşittir. Ve bu koşullar altında kuvvetlerin Sadecı-Klossowskici sapması temasının hâlâ ihmal edilmesi koşulunca, bu nesnenin -kendisinin dışında olan fantazma- bir hakikatini aramak, onun anlamlamasına büyük bir Gösteren üstünde mevki vermek meşru değildir. Gerçeği söylemek gerekirse bu nesnenin anlamlanması pek de *sorun* değildir. (Ama biliyoruz ki bunu devam ettiremeyiz, bunu biliyoruz...).

İlkel de olsa bir belleğe sahip olmayan bir göstergebilimsel ya da akıllı gösterge olmaması gibi, Klossowski'nin *Nietzsche ve Kısırdöngü*[68]'nün son kısmında ele aldığı yoğunlukların "göstergebilimi" için de bir amnezi gereklidir. (Açıktır ki burada yine, amnezi sözcüğünün kendisinde, onun negatifi içermesi üzerinden kendini hatırlayan bir bedene, organik bir bedene yapılan gizli bir göndermenin geri dönüşüne işaret etmek zor değildir. Anlama yetisine ait olanla yoğunluğa ait olanı sabırlı (ve yararsız) bir şekilde satır satır ayırmamız gerekmesi bizim hatamız mı?) Böylece Baphomet der ki "Bellek, yaratıcının alanıdır, benimkiyse bende yeniden doğanlarla kendimi unutmaktır". Ve Baphomet'nin bu özel adı bile, "Kendine geri döndüğün müddetçe onu hatırlayamazsın[69]". Bu, geri dönüşün kendisine dönmeyen özel adıdır, ama rastlantısal ve anlık güzergâhtır, bu güzergâhta önceden-varolan libidinal bir beden *üstünde* bile olmayan, ama bu beden parçalarını biçimlendiren, en çok biçimlendiği anda *kaybolan* güzergâhtır. Bu yüzden

68 Pierre Klossowski, *Nietzche ve Kısırdöngü*, çev. Mukadder Yakupoğlu, Kabalcı Yayınevi, 1999 [ç.n.].

69 Pierre Klossowski, *Le Baphomet*, Mercure de France, 1965, s. 139 ve 138.

Baphomet şöyle diyebilir: "Ben yarattığı varlığı kendine köle eden, tek bir benlik için yaratan ve bu benliğin tek bir bedene sahip olduğu bir yaratıcı değilim (...). Ben Onun gibi, ekmediğini biçen bir usta değilim[70]".

Böylelikle Klossowski aslında yoğunluklarla çizilen, gözden kaybolup giden şeride yakın olan bu tuhaf "göstergebilimsel" ile birlikte, bedenden yoksun zihinlerle birbirini aniden işgal eden "niyetlerin" istilasının ya da birlikte içeriye kat etmelerinin fantezisini uydurduğunu gösterir ve hemen anlaşılacaktır ki "soluk"tan yoksun olan bu beden, *habeas corpus*'un, sahip olmanın ve belleğin kesin bir şekilde tiksinç, duygusuz, beceriksiz organik bedenidir: "Bedensiz yapabilme olgusuyla başlayan biri, herhangi bir şey tasarladığında, "muhatabını" tamamen değiştirerek kendisini de değiştirirmiş olurdu: Kendisini bedensiz olarak ifade eden bu kişinin anında ifade edilen şeye geçmesi anlamında o kendisini değiştirirdi; ve bu kişi aynı zamanda, aslında önceden bildiği ve içinde gördüğü bir şeyin ifadesini alan muhatabın bu kendi anlayışında kendisine hitap eden kişinin görme biçimini deneyimlemesi anlamında hitap ettiği kişiyi de değiştirirdi (...). Onların bedenleri karşılıklı niyetlerine bağlı olarak artık hiçbir sınır koymadıklarından, birbirlerini karşılıklı olarak istila ettiler[71]". Öyleyse *şiddet* sorunu epey yeni bir benzersiz tatlılıkla konulur, kayıtsız ve hassas bir zalimlikle yer değiştirir: "Ama o halde bir nefesin bir diğeri üzerinde şiddeti olduğunu mu söyleyeceğiz? Bu nefes bütün aynı kalma bahanelerinden kurtulduğunda, şiddeti kırılgan barınağını yok etmiş olmakla mı suçlayacak (...)? Aynı kalma bahanesiyle rahatlayan kurbanların nefesleri, onları görmeye gelen zalim nefesleri görür görmez onlarla karıştırılacaktır. Bu zalimler, diğerleri tarafından karşılandıklarını görme utancını bilmek istemezler. Hiçbir yönden ne suçlama, ne pişmanlık, ne de özür (...). Burada hiçbir ahlaki doyum gerekli değildir. Bizim koşulumuzda başka bir düzenin şid-

70 *a.g.y.*, s. 135 ve 136.
71 *a.g.y.*, s. 119 ve 120.

deti doğar: Tam bir kayıtsızlıkla uygulanır. O, bu kayıtsızlığın ta kendisidir: Ve hiçbir iz bırakmayarak şiddetlerin en kötüsü olur![72]" Hatırlanabilen ve hatırlanamayan bedenlerin feshedilmesi, niyetlerin birlikte içeriye girmesini sağlar; bu da *cevap vermek* ve *sınır koymak* için artık hiçbir mevkinin olmadığı anonim yoğunlukların yararına onların iptal edilmesi demektir.

Soğuklukla hiçbir alakası olmayan bu kayıtsızlık, tutuşmayanı yakan ateşin kayıtsızlığıdır. Eğer büyük zarın, bütünlüğü içinde asla verili olmadığı ve bu anlamda, atfedilebilir bir kayıt yeri olmadığı için dünya, beden, *kayıt* olmadığı doğruysa, bu kayıtsızlık da kendi etrafında dönen çubuk gibi, iz bırakmaz. Mevkilenmenin olmadığı anlık akkorluklar söz konusudur yalnızca. Biz şunu görüyoruz: Biraz önce göğüslerdeki süslemenin üstünde kayan ve içerideki kasların beyaz yüzeylerine hafifçe dokunan, şimdi bacakların arasındaki vulvaya gergin bir şekilde birkaç haşin tokat çıkartan aynı avuç içidir. Şunu görüyoruz: Vuran kişi, ilk sürprizdir. Şunu görüyoruz: Kırbaçlanan yüzeyler tortopak olur, bacakların arasından biraz önce ayrılan, yarığın sıvısından hâlâ ıslak parmaklar, gözlerin önünde, onları korumak için ve onlar görmeye devam edebilsinler diye bir kafes oluşturur. Bu olayın saçmalığı karşısında her yerde korku görülür. Bir yanda birlikte içeri girmenin aşırılığıyla gelen en yüksek kayıtsızlığın bu fantezisi ile diğer yanda daha çok Sadeci fantazma teorisi arasında bir tür tereddüt, belki de bir uyumsuzluk olması gerektiğini anlayacağız. Yoğunlukların kayıtsızca istila edilmesi, kimliklerin ve öyleyse öncelikle belirli bedensel hacimlerin kaybolduğu ebedi bir dönüşte zorunlu olarak kaydolurken, fantazma tam aksine, tıpkı bir sanayi ürünü gibi kendine mal etmenin ve kendini korumaya almanın evrenine ihtiyaç duyar. Fantazmanın harekete geçirdiği ve onun kendisini tüketmesinde bulunan duygu, nefeslerin doğrudan, şiddetli, anonim, geçici bir şekilde birlikte içe girmesinden, yani libidinal güdülerden hiçbir şekilde kaynaklanmaz; buna karşılık bir *bedenin* varoluşundan doğar ve büyür. Bu

72 *a.g.y.*, s. 150.

beden sapıklığın rahatsız edici manevralarının düzensizlik akışlarını düzenleyeceği yüzeyde bulunan "kurban"ın bedenidir ve onun düzensizliği ve elden kaçırılışı şehvetli akış biçimi altında "celladın" bedeninin yüzeylerine saldırmak için geri dönecektir.

Eğer tahmin edilmiş olduğu haliyle fantazma, kuvvetini doğal denilen hedeflerden uzak enerjilerin sapmasından alıyorsa ve bu da ancak o, bir birliğe yapılan göndermeyi varsaydığında ve sürdürdüğünde oluyorsa, öyleyse bu, şehveti, kimliklerin kaybıyla değil, yalnızca onların ihlaliyle yoğunlaştıran şeydir. "Sapıklık," der Klossowski, Sade'ı yorumlayarak, "cinsellik teriminin cinse özgü bir tarzda kapsadığı şeyin çözünmesine özgü olan şey, bir yandan üreme edimine önsel olan şehvetli duygu olarak, diğer yandan özgül üreme içgüdüsü olarak, karışıklığın, bireyin yeniden üretilmesine özgü birliğini kurduğu iki doğal eğilimidir[73]". Yalnızca ahlaksız bir felsefede Hıristiyan ve nihilist kalabilen her şeyi burada daha iyi görebiliyoruz: Cinselliğin çözünmesinden çıkan yoğunluk doğal ya da tanrısal olarak çoğaltıcı kalabilir. Bunun yalnızca bu doğal ya da tanrısal olan bakımından, kısacası yoğunluğun olduğu gösterenin bulunmayan bedeni bakımından böyle olduğu sonucuna varmamız gerekecek. Hemen hemen bütün Sade, keyfi yoğunlaştırmak için önerdiği ve Tanrı'nın kendi biçimlenmesinde oynamaya devam ettiği rolü açıkça gösteren küfrün kullanımıyla başlanarak, bir kez daha, dosyaya eklenmiş olur. Klossowskici fantazma bir yandan da, *bir yerlerde* ihlal edebileceği *en az bir beden* ister: Çünkü o, kendisinin yeniden üretici son durağını aşma eyleminin şehvet için bir fırsat olacağı yerde, yüzeyinin belirli bir parçası, tabiri caizse, toplam hacimden kaldırıldığında, tam olarak kurbanın bedeninin parsellenmiş bir kullanımından ibarettir. Burada Tanrı inancı olmayacaktır; bu da zaten kutsala saygısızlık olarak adlandırılıyor olsa gerektir. Küresel hacmin her işlemi, sanki o sonlu bir yüzeymiş gibi, kâfirdir. Tam bu sırada avuç içi, erkek uzvunu vajinal sığınağına yönlendirmektense, onun koltuk altında, kalçada, ku-

73 *P. Klossowski, La Monnaie vivante* [Canlı Para], Losfeld, 1970, s. 19-20.

lakta gezinmesine, bunlara sürtünmesine engel olur -küfür. Oysa böylesi Klossowski için tam da fantazmadır: Elbette, olanaksız bir "gerçekliğin" ikamesi değil, ama Freud'un anladığı gibi, diğerinin bedeninin yüzeyinden bir parça kesilmesi ve bunun fanteziyi kuran öznenin bedenine katılmasıdır.

Deri Olarak Sözdizim

Gördüğümüz gibi akıllı gösterge ile yoğun gösterge arasındaki fay hattını takip etmek kolay değil. Klossowskici fantazmanın, yine de güçlü bir şekilde olumlayıcı fantazmanın kalbinde bir kez daha mevkilenmeyi, duygunun, fantazmaya ölçü veren toplam bedene göndermesini buluyoruz. Başka bir deyişle, Pagan tiyatrosunun sözlüğünde, Augustinus'un alay ettiği tanrısal adlar daha önce işlevsel adlardır, işlevlerin adlarıdır ve bunlar öyleyse, örneğin *Flechsig* adı üzerinden yakalamaya çalıştığımız bu anonim özel ad olarak değil, ama daha çok anlatılı bir yapıdaki *eyleyen* [*actant*] türler olarak değer kazanırlar. Klossowskici fantazmadaki oyunda beden parçasının bu eyleyici işleviyle birlikte açığa çıkan şey tam da libidinal para birimi gibi ya da daha çok, *paraya dönüştürülebilir* olduğu sürece libido gibi bir şeydir; tabii eğer kendisinde *değiş tokuş edilebilir olmayan* arzu fantazmasının buna rağmen, sözde Bedene, (Hegel'in "rengi" gibi) bir "evrensel" olan kurucu göndermesinde *paraya dönüştürülebilir şey* olarak kapasitesini bulduğu doğruysa. Kurum haline gelmeye başlayan fahişelik; biraz sonra da Tosca çıkar ortaya (siz bu kadının Caravadossi'yle jenital ilişkiye girdiğine cidden inandınız mı?).

Tetikteki Augustinus biz geri çekilirken hesap peşindedir: Pertunda ve diğerlerinin zaten iletişebilir ve değiş tokuş edilebilir soyutlamalar olduğunu kabul etmek meseleyi açıklamaz, diyecektir Augustinus, Tanrımın tenden yapıldığını, *Similitudo*'nun sağlam teorisiyle Tanrı'nın oğlunun vücuda gelmesinin, tekillik ve ben-

zemezliğe doğru, acı ve şehvetin yoğunluğuna doğru bir hareket olduğunu da kabul etmeniz gerekir. Freud'un bizi Eros ve ölüm dürtüleri meselesiyle ilgili olarak sürüklediği, tersine dönenlerin birbirinden ayrılamazlığı ilkesini burada da keşfetmiyor muyuz?

Çok hızlı gitmeyelim, ayırt edelim, daha da incelelim. Klossowski'de bir *simülakra* teorisi var; bu teori Augustinus'inkinden farklı. O şöyle demiyor: Her şey simülakradır, sınırsız bir zenginlikteki en fakir ikame, Tanrısal bir Bedenin dışlanmış tortusudur; bu teori Platoncu değildir; şöyle diyor: Fantazmalardan ayrı ve onlardan daha az gerçek olmayan (Klossowski gerçek olandan asla şüphelenmez) bu fantazmaların sözlü, plastik ya da yazılı kopyaları vardır, değiş tokuş edilemez fantazmalar *olarak değer kazanan* sanat nesneleri vardır. İşte burada Klossowski şehvet nesnesi ile onun simülakrı arasında bir *dışlama* ilişkisi olduğunu kabul eder: "Eğer fantazma her bir simülakrada aslında tekil bir durumdaysa -ona sürücül bir grup tarafından verilen kurumsal anlamlamadan onu korumak için-, tekil durum simülakra başvurmadan duramaz: Bu onun fantazma *olarak* -yani *tekil durum* ile *sürücül* genellik arasındaki düzmece bir değiş tokuş olarak- değer kazanmasıdır (...). Tekil durum *kendisi için olanı anlamlar anlamlamaz* olduğu haliyle *ortadan kaybolur*; bireyde yalnızca, akılsallığını ona sağlayan *tür durumu* vardır. O kendi fantazmasını formüle eder etmez, olduğu haliyle kaybolmakla kalmaz: Çünkü bunu kurumsallaşmış göstergelerle asla başaramaz; ancak *akledilir olanı*, değiş tokuş edilebilir olanı kendisinden bu göstergelerle bu şekilde dışlayarak kendisini yeniden kurabilir[74]".

Simülakra iletişebilir olduğu için (hatta belki de fantazmanın aktarılamazlığıyla iletişim kurmaya yöneldiğinden) değiş tokuş edilebilirliği sunar: Böylece o, paradır, göstergedir, kendi malzemelerinden ve düzenlemesinden *başka bir şey olarak değer kazanır* ve dolaşıma adanır. Şimdi fantazma ile simülakrın birliğini ince-

74 *Nietzsche et le cercle vicieux* [*Nietzsche ve Kısırdöngü*], Mercure de France, 1969, s. 367.

leyelim: Bu birlik hem "zina tutarlılığını" hem de "hileli bir değiş tokuşu" varsayar ve bunlar Klossowski'nin sözcükleridir: Zina tutarlılığı; çünkü zihnin iletişebilir göstergelerde fantazmanın kopyasını çıkartabilmesi için özne ve toplumun birleşmiş bedenine karşı yoğunluğun yanında yer alması gerekir; aksi takdirde, uydurduğu simülakra hiçbir şeyi taklit etmez. Sade'ın aklı aktarılamaz tutkusal tekillikle kurumu "aldatır". Ama hileli değiş tokuş: Simülakra uydurmak, hikâyeler anlatmak, canlı tablolar çizmek için kullanılan göstergelerde, ahmak ve üstelik de ilan edildiği için zaten kayıp olan yoğunluğu aldatmaktan ve onun kılığını değiştirmekten geri kalamaz. Bu değiş tokuşun zihinden talep ettiği zinacı tutarlılıktan gelen libidinal ekonomi ile değiş tokuşun kurumlaşmış göstergelerle onay verdiği zorunlu bir şekilde hileli değiş tokuştan gelen politik ekonomi arasında zerre uyuşmazlık yoktur; simülakra, göstergeler üzerinden bulmaktan asla vazgeçmediğimiz şeyi ikiyüzlülüğünde tekrar eder: O, hem saçma tutkusal gösterge hem de değiş tokuş edilebilir akılsal göstergedir; hem *Wille* anlamında *isteme* hem de anlam anlamında *demek istemek*tir.

Yine de bu güven verici uzlaşma bozulmaya değer. Canlı tablo üstadının çok daha çalışkan çırağı olalım; onunla beraber ikiyüzlülüğü çok daha ileriye götürmeliyiz. Dil, dilsel simülakra söz konusu olduğunda, hileli bile olsa fantazmanın yalnızca değiş tokuşu değildir, onun kendisi de değiş tokuş edilemezlik ve yoğun tekilliktir: "Çünkü eğer dile başvuruyorsak, bunun nedeni onun, göstergelerin sabitliği üzerinden inatçı tekilliğimizin eşdeğerini teklif etmesidir[75]". Dilsel simülakrın fantazmayla ilişkisi yalnızca yerine geçme, olarak-değer kazanma, akıllı gösterge ilişkisi değildir -bu hâlâ bir örtme, bir gasp etme ilişkisidir. Her ikisi de aynı hamurdandır, biri diğerini gizlemez, onun değeri yalnızca aracı bir değiş tokuş (bir satın alma), bir erteleme kapasitesinin değeri değil, *edimsel* bir harekete geçirme *gücünün* değeridir. Kitap, metniyle bir bedenin derisi gibidir. *Misafirperverliğin Yasaları*'nın başında Klossowski

75 *a.g.y.*

şöyle der: "Benim cümle yapım, dokuyu Robert'in üstderisinden oluşturur..." Eğer metin bir fantazmaysa, Klossowski'nin gözünde bu, onun kendi katılığı yüzündendir. *Tarzı* oluşturan olası sözdizimlerinin ve anlam yapılarının dışlamaları, dilin derisi üstünde, belirli tensel yüzeylerden erotik bir tertibatın haşin katılığıyla elde edilebilen aynı yoğunlaştırma, yükleme ve akma etkilerini üretir.

Ancak bölünmez bir mevkiye bağlandıkça duygulanımda değer kazanan Klossowskici fantazmaya özgü koşulu böylece yeniden mi keşfediyoruz? Hayır, bu hâlâ başka bir şeydir. Terimin epey farklı ve değişik bir şekilde anlaşılmasıdır; onun, "hileli değiş tokuş" ile ilgili olarak söylediklerimizle tamamen karıştırılmasıdır; onu daha önce yoğunluğun zihinle aldatılması olarak anlamıştık ve şimdi akıldaki yatırım olarak onun duygusal akışlarla ticareti olarak anlamalıyız. Hile burada fantazmayı iletişebilir kılma ve onu göstergelere ve sözdizime tercüme etme bahanesiyle yapılır; bunlar, yeri gelince libidinal yüklerini alacak olan dil figürleridir. Ertelemenin ve düzenlenmiş karşıtlıkların nihilist kapasitesi, şimdi simülakrada arzuyla yatırım yapılmış olan ve simülakraya fantazmanın tutarlılığını verecek olan şeydir: Çünkü aslında dil figürü, "sözdizimi" fantazmanın tüketiminde zaptedilen ve eklenen ten yüzeyleri için ikame olarak değer kazanmaz yalnızca, ama daha çok o böyle bir yüzey*dir*. Kalemin kağıda çizdiği göstergeler sadece, onlara dışsal olan ve tabiri caizse, yazıldığından dolayı kaybolmuş olan bir duyguyla iletişim kurma aracı değildir (Blanchot'da olduğu gibi yazı böylece tam anlamıyla nihilist bir biçimde anlaşılacaktır: "Yazmak: öldürmektir, daha ne olsun!"); eşzamanlı olarak, kendileri aracılığıyla, katılıklarına ve değişimsizliklerine rağmen değil, bunlar nedeniyle ve ölçüsünde fantazmatik tüketim ürünleri olan yazılı göstergelerdir bunlar.

Burada kabataslak bir şekilde bizim için en önemli olan şeyi fark ediyoruz: Sözdizimini hayal etme olanağı, değer yasası ve son olarak da ticaret. O halde, ayırma çubuğunun çılgınca dönüşüyle eklenen kırkyama paçavraları gibi yoğunsuzlaştırmakla kalmayan,

yoğun bölgeler de olan sermaye olarak üst-ticaret. Bu canavarlığı fark ediyoruz: Ayıran ve böylece özellikleri (beden, mülkler, Kendilik) sınırlandıran ve birinden diğerine aktarımları düzenleyen, o halde değiş tokuşların, değer yasası ya da üretim bedeli denilen kendi yasasının temeli olan bu ayırma çubuğunun -eğer kendisine "yatırım" yapmışsa, eğer kendisi dürtülerin çekim nesnesi olarak kullanılıyorsa- o zaman *aynı zamanda* hem ayırması hem de ayırt etmesi gerekir ve bunu yaparak, yönettiği birikimleri o saçma dönmesinde yakar ve karıştırır; onun "sözdizimsel" soğukluğu onun akkorluğu olmalıdır. Bu da elbette, bu hayal gücüne izin verilmesi ve yazmanın, ticaret yapmanın ve sermayeleştirmenin nasıl yapılacağının anlaşılmasıyla kendinden geçercesine keyif alma olanağı olarak hayal gücünün kapsamının yakalanması pahasına gerçekleşir. *Canlı Para* şu demektir: Yoğun zihin, aşırı pahalı ticaret, tutkusal akıl.

Öyleyse bir kez daha göstergenin ikiyüzlülüğü sorunu, bu kez şu terimlerle ifade edilebilir: Duygu (fantazma) konuştuğunda (simülakra), *zina* ya da *fahişelik* olması şart değil midir? Kavram aleyhine yoğunluklarla sözcüklerin zinası, değiş tokuşlar lehine yoğunluğun fahişeliği. Eğer Klossowski için simülakra yapma sanatı -Baudelaire'e göre- bir keyif ve baş dönmesi fırsatı olarak kendisini yatırım yapılmış bir halde bulan ayırma çubuğunu zina yasası altında -çünkü o kendi katılığı içinde sözdizimsel yasadır- sınıflandırmaktan ibaretse, bu, fantazmaları simülakraya tercüme etme sanatsal eylemini tanımlaması gereken fahişelikle birlikte olur. Şunu biliyoruz: "Aşk nedir? -kendinden çıkma ihtiyacı (...). Her aşk aynı zamanda bir fahişeliktir." Ve: "Sanat nedir? Fahişelik." "Genç yazar ilk düzeltmelerini yaptığı gün, ilk frengisini kazanan bir talebe kadar gururluydu[76]". Züppelikteki keyif, ticaretin ve Bataille'm Manet konusunda dediği gibi her *dokunaklı* duyguyla birlikte bulunan yok etmenin evrenselleşmesinde mevkilenmiştir. Bu, her türlü

76 Charles Baudelaire, sırasıyla: *Mon coeur mis à nu* [Çırılçıplak soyulan yüreğim], *Fusées* [Füzeler] , *Mon coeur mis à nu*, ["Apaçık Yüreğim", *Özel Günceler*, Çekirdek Yayınlar, çev. Sait Maden, 2000].

romantizmden, başka bir yerde de her türlü nostaljiden tamamen sıyrılmış yeni sürtüklerde toplanmış sistemin soğukluğudur. Müşteriden gelen ve mevcut tüketimde programlanmamış her erotik hareketin fiyatını olabildiğince kesin bir şekilde hesaplayabilen bu hesap makinesi "Acımasız bilgeler", züppeyi kazıklamadan da otomatik hesap yapabilen bu soğuk makineler onu keyfin doruk noktasına götürürler.

Klossowski'de zina teması, mesela *Misafirperverliğin Yasaları*'nda fahişelik temasını getirir. Eğer koca, karısının pezevengi olur, onu yeğeninin kollarına atarsa, bu, libidinal enerjinin bu vesileyle kocanın toplayacağı paraya dönüşmesi için değil, sapık duygunun tensör göstergelerinin yerini pezevenklerin ticaretinin akıllı göstergelerinin alması için değil, ama kocanın Roberte'le üzerinde anlaştığı olanaksız bedelin belirlenmesi ve böylece kocayı karısının-bedeninin parçalarına bağlayan şeyin düşünülemez aşırılığıyla ölçüyü, ağırlığı ve düşünceyi sunabilmek içindir. Baudelaireci fahişelikte akıllı gösterge (ölü para birimi) yoğunluğun yerini alır ve *kendi üstünde* onun yerini *değiştirir*. Klossowskici zinadaysa yoğunluk, bir *fantazma* üzerinde "güçlü ve etkili bir şekilde" mevkilenmiş olarak, yani özel bir ad taşıyan olanaksız bir bedenden çıkan parçalar düzenlemesi (bir külotun kenar işlemesinin açıklığı, bir avuç içi yükseltisi, bir ön-kolun yarı-açılması, açık duran bir ensenin etli kısmı, bağı çözülmüş bir korseden gözüken meme başı) olarak kalır. Ve Octave'ın karısını zinaya kışkırtarak elde etmeye çalıştığı şey, başka şeyler yanında bu beden üstündeki bir tür genel bakıştır (röntgencilikten epey farklı bir tutku). Bu, tek bir adın ona uygun düştüğü kabul edilen tek bir birleşik bedene uygun düşmesini sağlamaktır. Octave bu yüzden bir politikacı olduğu kadar bir pezevenk değildir; tabii eğer bütün gerçek politikanın, birleşik bedenin fantazmasıyla sarıldığı doğruysa; ama ancak bu beden "gerçek ülkeyle" sarılan imparatorluğun ötesinde, sınıf bedeniyle sarılan burjuva toplumunun ötesinde birleşme kurumlarının elinden kaçmayı başarabilirse...

Makyavel şöyle yazar: "İki dövüşme biçimi olduğunu bilmek gerekir; biri yasalarla, diğeri güçle: Birincisi insanlara özgüdür, ikincisi hayvanlara; ama birincisi genellikle yeterli olmadığından, ikincisine başvurmak gerekir. Bundan dolayı hayvandan ve insandan nasıl yararlanılacağını iyi bilen bir Prens gereklidir." Ve şunu ekler: "Bu kural, Achille'e ve bazı başka büyük prenslere kendi disiplinlerine göre yetiştirmeleri için At Adam Hiron verildiğini anlatan eski yazarlar tarafından prense üstü kapalı sözlerle öğretildi. Bu da şu anlama geliyordu: Yarı-hayvan yarı-insan bir yaratığı eğitmeyi öğrenen birisi gibi, Prensin de hem hayvan hem de insan doğasını kullanmayı ve biri olmadan diğerinin olamayacağını öğrenmesi gerekiyordu.[77]" *Nietszche ve Kısırdöngü*'de bir kenar süsü işlevi gören labirentin merkezinde, tekdüze iştahıyla sıradan bir aptal olan bir Boğa Adam'ı değil, en zeki insandan bile daha zeki olan bir canavarı, göstergelerin birbirlerini harikulade gizlemesinin hayalini, hayvanlığın aptallığını içeren en yüksek bilgeliği, bir At Adam'ı bulacağız. Benzer şekilde Octave da bir at adamdır, zina da bir at adamdır. Bu at adam, ellerinin, dudaklarının ve kamışının dolaşmasına yasal olarak izin verilen ülkeyi -ama bu ülke "gerçek" olup ondan kaçtığı müddetçe- sadece arzulamaz; bundan dolayı Octave, Antoin'ın hayvanının ayaklarına uzanması için çabalarını iki katma çıkartır çünkü bir güç alıcısı olarak Prens kendisini başkalaştırmayı bilir. Ve Sezar'ın doğaya karşı güç kullanarak annesinin karnını yarıp oradan çıkması gerekiyorsa, bu, politika efendisi Sezar'ın insan ve hayvandan yapılmış bir canavar olmasındandır.

Fahişelikte yoğunluktan düzene, zinadaysa düzenden yoğunluğa gidilir. Ama bu aynı yoldur, hareketsiz gizlenme, dürtüsel hayvanlık ve kavramsal açıklığın karşıtlıklarını dolaşan yerdeki yolculuktur. Bu, bizden, biz libido ekonomistlerinden çıkan göstergelerin aynı ayırt edilemezliğidir, kaba romantizm ve aynı şekilde can sıkıcı olan biçimselcilik için, sanki bir anlama politikası içinmiş gibi

77 *Le Prince* [Prens], *bölüm* XVIII, œuvres complètes [Bütün eserleri], Pléiade, s. 341. [Niccolo Machiavelli, *Hükümdar*, Sosyal Yayınları, çev. H. Kemal Karabulut, 2001].

anlık tutkuların politikası için gösterilen bir iştahtır. Gizlenmenin incelmesinde çalışıyoruz; yapı aptaldır, pathos ise kısır.

Kendimizi özellikle, başka alanlarda bulduğumuz aynı gizlenme katsayısının *ekonomik göstergeleriyle* donatmalıyız. Bunlar elbette zinanın ama özellikle de fahişeliğin bizi sürüklemekten geri durmadığı göstergelerdir, hiç değilse kendileri de kesin bir şekilde fırsatlar olan göstergeler. Güncel ya da potansiyel para biriminin (daha genel olarak da, mallar ve böylece para birimi olan sermaye sistemindeki her nesnenin) evrensel bir üretim işleminde yalnızca dönüştürülebilir bir değer olmadığını, ama *ayrılamaz bir şekilde* (ve karşıt bir şekilde, diyalektik bir şekilde) libidinal bir yoğunluk yükü olduğunu kavramalıyız. Sermaye sisteminin kendisinden "önce" gelen -ama öncelikle, sermaye sisteminin, sermayeden daha fazla, daha eski, daha yaygın bir şey olması anlamında- sözde bir kullanım değerinin örtülmesinin yeri olmadığını -bu, yabancılaşma romantizmidir, Hıristiyanlıktır- ve daha sonra, geçici ölçme ve hesaplara elverişli olan sözde soyut göstergelerin kendilerinde libidinal olduklarını kavramalıyız. Ekonomi teorisi ya da hatta yapısal antropoloji bu göstergeleri münhasıran, onların dolaşımını düzenleyen iletişim sistemindeki oyun terimleri olarak, kendilerini değiş tokuş ortaklarıyla birlikte hissetme ihtiyaçları olarak, değiş tokuş ve kullanım değerleri olarak kavrar. Yeter ki onlara şimdi özel adlar, yoğunluk göstergeleri, (ne kullanım ne de değiş tokuş olan) libidinal değerler, arzunun nabız atışları, Eros ve ölüm anları -ve daha ve daha... olarak yaklaşalım...

Fahişelik, (müşteri *olan*) fantazmayı ekonomik sistemin göstergeleriyle (para birimi) değiş tokuş eder; ama akıllı göstergeyi, iletişebilir parayı da fantazmanın tekil ve saçma "canavarlığında" sunar ve bu şekilde düşünülebilirin "zina tutarlılığını" düşünülemeze feda eder. Bedel aşırı bedel*le* ve aşırı bedel*de* karışır ve bir araya gelir; karşılaştırma yapmayan bedelini öder ve böylece değerlendirilir. Fantazmanın tek başına olabileceğinden daha canavarımsı olan karışıklık aynı zamanda olanaksız ve kaçınılmazdır.

Neden olanaksız olduğunu anladık; ama kaçınılmazdır çünkü tekillik kendisini iletilmeye zorlar çünkü aşırı pathos, krallığını dilin derisine yayar çünkü neredeyse kör olan en mor cinsel uyarılma, sözcükleri, illa da müstehcen olmayan, ama her zaman yatırım yapılmış ve elden kaçırılmış akıllı göstergeleri sunar; çünkü arkadan düzülen sırt aynı zamanda bizimle konuşan bir yüzdür. Karışıklık kaçınılmazdır çünkü çok basitçe, dil ayrı bir alan değildir; çünkü dil lime lime olmuş, avuç içleriniz altında kımıldamaya başlayan bu altın grisi kıvrımlar ve para kesenizi sallayan kıçlar ile aynı şeride aittir. Çığlık iletişimi onun olumlamasıdır, sarmal olarak dönen çılgınlığın anlam ve düzen alanına, Logos'a kadar yayılmasıdır, o çılgınlıktır ki Batı ve en başta da filozof onu aşıkların ve dinsiz politikacıların canavarlığının çatısı altında tutmak ister.

Aşırı Bedel

Sade'da parasal göstergenin *değeri* ile onun *yoğunluğu* arasındaki ilişkiler grubu fahişelikte olduğundan bütünüyle farklıdır. En başta müşterinin bedeni, satıcısının bedeninin aynısıdır, Antoine ile Octave bir olurlar (ve bu belki de Sade'ın cumhuriyetçiliği olarak alınabilir). Suçlunun Arkadaşları Toplumu, kadın satıcıları toplumu değildir. Ortam göstergelerin ikiyüzlülüğünü içine alır: Keyif ile birlikte paranın zinası, keyif para birimine çevrildiğindeyse onun hilesi söz konusudur. Değiş tokuşlarm göstergesi aktarılamaz fantazmalarla suç ortaklığı yapar, dürtüsel tekilliğin tüketimi evrensel olarak para biçiminde hesaplanabilir olan tutarların bedeline karşılık satın alınır. Ortam, tıpkı Hegel[78]'in *Mitte*'si gibi kurumun geçirgenliğini arzuyla sağlar; burada Polis'te olduğundan pek az farklıdır. "Sapık" dürtüler ortam aracılığıyla toplumsal bedene doğru yol alırken, değiş tokuşların bedeni, değiş tokuşla-

78 Hegel, *Realphilosophie I* [Gerçek Felsefe I], Iéna (1803-1804), Fransızca çeviri, P.U.F., 1969.

rın ve malların iletişim döngüsüne doğru yol alır. İkiyüzlülük ve en âlâsından gizlenme Ortamı kendisini gizlemeye gerek duymasa bile tamamen Polis gibidir; çünkü o da toplumsal olarak sapık denilen kısmi dürtülerin saptanması ve düzenlenmesiyle ilgilidir. *Polis memurunun sözlerini*, en üst dereceden gizlenmiş-gizleyici sözü yazmayı çok isterdik; onun gerçek amacı açıkladığı amacından -kendisinin değildir- farklı olduğu için değil, ama sorgulanan kişinin *tutkularına* yönelik *çıkarı* yüzünden: Komiserin anlayışlı, her zaman daha anlayışlı arzusu, sorgulanan kişinin arzusunun en yoğun bölgelerinde, en bilinmedik arzularında (örneğin edilgenlik, dayağa boyun eğme) bağlantı kuran ve bunlara göre kendisine şekil veren, böylece kendisini heyecanlı, erotik, sapık, çocuksu bir ilişkiye kaydeden arzudur -çünkü tüm bu kısmi dürtülerin etrafını ticaret çemberinde ve polisin de üreticilerinden biri olduğu toplam bedende dönüştürmek ister. "Konuşturmak" burada, düzenle tesis edilmiş yerde keyfin yeniden kurulmasından başka bir şey değildir.

Pezevenk, çıkar yönünden çok, bunu tamamlayıcı bir şekilde tutkular yönünde çalışan aynı figürün öğesidir. Geriye komiserin ofisinin fahişelerin pazarlığa açık beden parçalarının libidosunu iyice inceltmesi, fahişeleri her an elde edilebilir kılan sürekli bir feragat etme egzersiziyle onun kalitesini en güçlü enerji geçişlerine yükseltmesi kalır. *Bu her an elde edilebilirlik* büyük fahişelikte baş dönmesini üreten şeydir: O, pezevengin kadının bedenindeki yaratımı gibi, hem iletilebilir ve ticareti yapılabilir bir gösterge olarak onun *anlamlamasının* işareti hem de onun kişi olarak ortadan kaybolmasının ve güdülerin anonimliğinde feshedilmesinin dikkat çekici çılgınlığıdır. *İktidar ilişkisinde* böyle bir elde edilebilirlik kölelik ya da en azından *Knechtschaft* [Esaret] olarak adlandırılır; ama o aynı zamanda *güçlerin* düzeninde fiziksel kuvvet ve bütün tahakkümü aşan anonimliktir. İki konum arasında olmayan hiçbir diyalektik yoktur çünkü hiçbir aralık yoktur: Örneğin *Jacques le Fataliste*[79]'in *kibirliliği* efendinin konumuna bir karşı çıkış olarak,

79 Denis Diderot, *Kaderci Jacques ve Efendisi* [ç.n.].

yani öyleyse bir yandan onu terse çevirme girişimi olarak ve diğer yandan da bütün hiyerarşiyi aşan libidinal bir "bilgi"nin anonim üretimi olarak değer kazanır. Esnek olmayan kısmi dürtünün bu kibri bu anlamda asla saldırgan, mücadele için toplumsal nedenlere asla açık değildir. F.B.'nin ya da O.'nun hikâyesinde[80] her şey benzer şekilde pezevengin baş dönmesini, kaydedilen baş harflere indirgenmiş bedenlerin efendisini, adsız yoğunluklar için bir güzergâh bölgesini işaret eder. Kadının baş harfi ve mahkûmun kayıt numarası özel adla ilgili, kendi üstüne kapanan her bedensellikte ve her öznel birikimde olması gerektiği gibi onun neredeyse silinmesiyle ortaya çıkan ek bir çalışma sonucunu doğurur; çünkü bu, yoldan çıkmanın, kendisini kaydedilir hale getirdiği adda konaklayan anonimlikle olur.

Oysa Suç Arkadaşları Toplumunda bunların hiçbiri yoktur. Toplumsal bedenden kopmuş ve sapık tutkuları yakalamayan ve onların etrafını kendisinde dönüştürmeyen bir toplum. Ahlaksız kişi, pezo ve aynasızla karşılaştırıldığında yıllık 25.000 frank geliri olan, kurban başına keyif için 10.000 frank harcayan çok zengin bir adamdır. Ve onun işlevi hiç de kısmi dürtülerin etrafını dönüştürmek değildir: Öznelerin bedeninde müsrifçe harcanan bu dürtüler, ahlaksız kişinin aracılığı sayesinde parada olduğu gibi toplumsal bedene kaydolmayacaktır. Tam tersine ahlaksız kişi, malların dolaşım gelirlerini doğru yolda kullanmaz ve onları bedenin saf şehvet tüketimine tahsis eder. Eğer keyif parayla satın alınabiliyorsa, bu açıktır ki fakirlikle değil, daha büyük ve hep daha büyük bir lüks sayesinde olur. "Bir fantazmanın eşdeğeri (ödenmiş tutar)," diye yazar Klossowski,[81] "yalnızca kendinde duyguyu değil, hâlâ insan yaşamlarının binlerce kez *dışlanmasını* da temsil eder. Değer sürücül bir bakış açısıyla bu skandaldan yükselir." Ve o, satıcının denklemleri olamayan şu ahlaksız denklemleri kurar: "*Çok özel şehvet = açlık = yok olma* = fantazmanın en yüksek değeri (...). *Bir fantazma = bütün bir nüfus*[82]".

80 Pauline Reage, *O'nun Hikâyesi*, çev. Birsel Uzma, Chiviyazıları Yayınevi, 2002 [ç.n.].

81 P. Klossowski, *La Monnaie vivante* [Canlı Para], s. 84.

82 *a.g.e.*

Bunun, Sade'ı hâlâ nihilist bir tarzda kavramak olduğu, Kara Orman şatosunda yapılan düzenlemelerin libidinal gücünün, binlerce insanı beslemek için yapılan harcamalardan daha önemsiz olduğu söylenecek. Libidonun ölümcül saçmalığını anlamaya başlayabilmemiz için, satın alınan kurbanların, pazar üstünden dışarıda ne kadar ettiklerini hesaplamaya ihtiyaç bile duymadan şatoda yok edilmeleri yetmez mi? Ama bu rezilliğin işlevi "ilave" değildir.

Bu işlev, ahlaksız kişinin özel statüsüne bağlanmalıdır; ahlaksız kişi hem pezevenk hem müşteridir ya da daha çok ne biri ne de diğeridir. Pezevenk, parasal eşdeğerin biçimi altında müşterinin kısmi dürtüsünü toplumun palavra-bedeninin kucağına götürür; müşteri, fahişenin yardımıyla fantazmalarımn üretimindeki dürtüsel enerjisini tüketerek *para biriminin libidinal bir eşdeğerini* üretir. Ama ahlaksız kişinin dürtü ile para arasındaki eşdeğerlik sisteminden çıkması önemlidir. Eğer para, libidinal "sayılabilirliği" içinde mevcut kalırsa, artık ikame ya da simülakra gibi değildir. Para, bunlardan herhangi birinin libido tarafından yakalandığı ve yakalanması gereken ve onun tüketici ışımasına maruz kalan *bedenin* bir *bölgesi* (öyleyse elbette artık sözde toplumsal beden olamaz, ama kaçınılmaz bir şekilde büyük libidinal zar olur) başlığı altında alınır. Para birimi dilin kendisi, bedende olduğu gibi çapkınların manevralarının nesnesi haline gelir. *Günden Güne*'de Duclos canavarsı yaşamının "hikâyesini" anlatır; bu hikâye basitçe, onun farklı rezilliklerinin artzamanlı bir gelişimidir; dört çapkın efendinin işlediği suçlar için harcanan paranın politik ekonomiye ait olması gibi, ahlaksız kişinin bu "anlatısı" da dile aittir; "gerçek" düzenleme sözcüklerindeki ikame değil -biliyoruz ki bunun bol bol pratiğini yaparlar- ama aynı geleneğe göre şeylerin, kişilerin vb. ikamesiyle işgal edilen bu bölgelere, paranın ve dilin bölgelerine kadar sözde pratiğin ötesine genişleyen *gerçekliktir* (nihilist gelenek gerçekliği belirleme ayrıcalığıyla bunun üstünde gereğinden fazla durur). Ahlaksız kişi aynı aşırı yoğunluk desenini, uyarılmış yüzeylerin kireçlenmesiyle takip edilen uygulamayı sanki varlıkların ve söz-

cüklerin derisine işliyormuş gibi para biriminin derisine işler ve bundan dolayı buradaki değiş tokuş göstergeleri fahişelikte olanın aksine, iletişim döngüsünün dışına alınmakla kalmaz, yok olmaya bırakılır. Bu noktada Suç Arkadaşları Toplumunun ekonomik olarak sürdürülebilir olup olmadığı merak edilebilir. O hiçbir şekilde sermayeleştirici değildir, onun biriktirdiği şey, bir harabeler hazinesidir.

Bununla birlikte, Klossowski parasal göstergelerin bu mahvedici kullanımını farklı, daha "ilerici" bir biçimde anlar: Bu kullanım, der Klossowski, nakit paranın toplumdaki fahişesel işlevine karşı bir protesto örgütler. Burası pezevengin sapıklık ile toplumsal beden, tensör gösterge ile akıllı gösterge arasında ilişki kurduğu ve böylece pazarlığa tabi bedenin kendisinin gerçek kurucu bağlantısını açığa çıkarttığı yerdir; ahlaksız kişi, bir *bağlantısızlık* olarak kullanılır: Bu kişinin servetinin geri alınması ve aktarılamaz şehvet niyetleriyle israf edilmesi, göstergelerin *gizlenmesinin* ya da ikiyüzlülüğünün zorunlu olarak bir libido politikasını icat etmesinden önce, alternatife yol açmaya yazgılı kışkırtmalardır: Ya da tam da, "*bütün canavarlığın kurumlarla yadsınmasının fiili olarak maddi ve ahlaki bir fahişeliğe dönüştüğünü*[83]" tanımak, o halde genelleşmiş pazar malları sisteminin hizmetler ve nesneler ticareti örtüsü altında fahişelik sistemi olduğunu ve başka da bir şey olmadığını kabul etmektir -ya da "yalnızca tek bir sahici evrensel iletişim olduğunu onaylamaktır: *Bedensel göstergelerin gizli diliyle bedenlerin değiş tokuş edilmesi.*[84]" Sade'ın kadınının ahlaksızlığı onun ilkesini sağlar ve etkisini gösterir; bu etki, Blanchot gibi konuşacak olursak değiş tokuş çemberinin tutkularla kalıcı bir şekilde sarsılmasının ya da başkaldırmasının etkisidir[85].

83 P. Klossowski, *La Monnaie vivante* [Canlı Para], s. 79.

84 *a.g.y.*

85 *L'Inconvenance majeure* [Büyük Zahmet], Pauvert, 1965. Ancak Blanchot burada daha çok, tıpkı Sade gibi, bir ilke görür.

Bu, libidinal politika sorununu bir alternatif üzerinden koymaktır: Ya da varlıkların, bedenlerinin değiş tokuşuyla iletişimi üzerinden. Bu iletişime "sapıklık" ya da ölü para birimi göstergesi altında fahişelik denilir. Klossowski'nin yaşayan bir para biriminin olanaksız kurgusunu uydurduğu, sermaye olan, her durumda merkantilizm olan bir fahişelik: "Öyle bir an hayal edilebiliriz ki görünüşte olanaksız bir gerileme, üreticilerin ödeme adı altında, tüketiciler tarafında bulunan duyum nesnelerini talep etme araçlarına sahip oldukları bir sanayi aşaması olsun. Bu nesneler canlı varlıklardır. Bu takas[86] örneğine göre, üreticiler ve tüketiciler burada hazza, duyguya, duyuma sözde yazgılı kişilerin koleksiyonlarını oluşturacaklardır. İnsan "kişi" para birimi işlevinin gereğini nasıl yerine getirebilir? Üreticiler "kadınların" onlara ödeme yapmalarmdansa, ödemelerini "kadınlarda" nasıl alabilirler? Girişimciler, sanayiciler o zaman mühendislerine, işçilerine nasıl ödeme yapacaklardır? "Kadınlarda". Bu canlı paranın canlı kalmasını kim sağlayacak? Başka kadınlar. Tam tersi varsayılırsa: Bir mesleğe sahip kadınlara "erkeklerde" mi ödeme yapılacak? Bunu kim canlı tutacak, yani bu eril parayı kim devam ettirecektir? Dişil para birimini düzenleyecek olanlar. Söylediğimiz şey aslında burada vardır. Çünkü yazılı bir takasa başvurmayan bütün modern sanayi hem değiş tokuş edilmiş nesnelerin doğasını etkisizleştiren hareketsiz paranın göstergesiyle aracı kılınan bir değiş tokuşa hem de bir değiş tokuşun simülakrına dayanır -el emeği kaynakları biçiminde bulunan, öyleyse olduğu haliyle kabul edilmemiş, zaten mevcut bir canlı para simülakrı[87]".

86 Burada *troc*'u takas, *échange*'ı ise diğer yerlerde olduğu gibi değiş tokuş olarak karşılıyoruz. Takas mal ve hizmetlerin araya para gibi herhangi bir aracı girmeden başka mal ve hizmetlerle takas edilmesiyken, değiş tokuşta söz konusu olan genelde para gibi üçüncü bir birimin varlığıdır. Lyotard değiş tokuşu, "ile birlikte değer kazanmak" sorunuyla birlikte düşünür, bu yüzden sözcüğün anlamını parasal ekonomiyle sınırlandırmaz. Ancak bu iki sözcük çoğunlukla aynı anlamda kullanılabilir. İki sözcük arasındaki farkı belli etmek için birine "takas", diğerine "değiş tokuş" dedik [ç.n.].

87 Klossowski, *a.g.y.*, s. 89.

Bu fantezi bizi şaşırtmadan önce yazarının ona atfettiği kapsamı ölçelim: "Canlı para, endüstriyel köle hem zenginliği garanti eden bir gösterge için hem de bu göstergenin kendisi için değer kazanır. O bir gösterge olarak bütün başka türlü maddi zenginlikler için değer kazanırken, zenginlik olarak, talep doyumu temsil etmediği sürece her tür talebi dışlar. Ama doyum da doğrusunu söylemek gerekirse bir gösterge olarak aynı şekilde onun niteliği tarafından dışlanır. İşte canlı paranın, sanayi kölesinin durumundan temel olarak nasıl farklılaştığını görüyoruz (ünlüler, yıldızlar, reklam mankenleri, sunucular, vb.). Sanayi kölesi gösterge kategorisine ait olduğunu iddia edemez çünkü o, hareketsiz para birimi olarak almaya hazırlandığı şey ile kendi gözündeki değeri arasında bir ayrım yapar[88]".

Canlı para olan yaratık, Klossowski'nin "sanayi kölesi" olarak adlandırdığı kadının bulunduğu yerden çok farklı bir yer işgal eder. Eğer köle geniş anlamda sanayi üretiminde ücretlendirilmiş olarak mal-çalışma gücünün statüsüyle karşılaştırılırsa, onda bütünüyle yeni olan hiçbir şey yoktur. Beden hayali mal, tayt, buzdolabı, çikolata kaplı dondurma sunan konu mankeni, reklam-nesnesini oluşturan malın sadece bir bileşen unsurudur (afiş, "tanıtma yazısı", reklam). Aynı açıklama uçak hostesi vb. gibi bütün eşit şeyler için de geçerlidir. Açıktır ki ekonomik iktidarın bu bedene ve bu yüze gösterdiği ilgi onların libidinal gücünün dikkate alınmasından ayrılamaz gibi gözüküyor. Ama bu güç gerçekte temel olarak ihmal edilmiştir; potansiyel tüketiciye sunulan hayallerin işlevi, müşterinin fantazmatik güçlerini uyandırmak değil, çikolata kaplı dondurma ya da buzdolabı almak için onun doğal eğilimini uyandırmaktır; bunlar tüketicinin libidosunu değil, parasını harcattıklarını iddia ederler. Burada sorun, yoğun güç sorunu değildir, yalnızca psiko-ekonomik bir iktidar meselesidir: Oysa libido psiko-ekonomik bir "güdülenme" değildir. Sanayi kölesi o halde üstmal konumu itibariyle, sanayi üretimi ve değiş tokuş oyununda bütün nesnelerin inşa kuralı olan libidinal etkisizleşmeye maruz kalır.

88 *a.g.y.*, s. 92.

Onun önerdiği hedef, tüketim değildir. Bu, kadını reklam amaçlı kullanan para sisteminde ihmal edilmiş olarak kalır; kadının bedeninin değiş tokuş edilemez tekilliğindeki yoğun keyfe uygun düşen *bedel*, para sisteminde fark edilmez, "aşırı bedel" ya da daha doğrusu "bedelsiz" olarak kalır. O halde sanayi kölesi, tüccarın sahip oldukları ile aşığın meseleleri arasındaki en klasik bölünmeyi üstlenir.

Bu eğer canlı bir kadın-para birimi olsaydı, tam tersine, kadının libidinal *bedelini* doğrudan belirleyen, bedeninin duygu gücü olurdu; Klossowski "dolaysız bir şekilde" der (ama bu dolaysızlığın olanaksız olduğunu göreceğiz). Böylece bu kadın "zenginlik" olurdu: O "bütün diğer talepleri dışladıkça" ve diğer şeyin ikamesi olarak değer kazanamadıkça: Aktarım ortadan kalkar, ardından, geri kalanların yıkımı gelirdi. Burada Klossowski libidinal *bedelin* politik-ekonomik bir metaforunu gördüğünde, altınla ilgili bir örnekseme önerir: Çünkü böyle bir metafor olarak altın kullanışsızdır ve tam olarak bu sayede her türlü kullanıma karşı olarak değerlidir; altının kullanışsızlığı kullanım alanındaki tutkusal malzemenin hareketsizliğini hatırlatır. Bununla birlikte Klossowski'ye göre bu kullanışsız gönderge, para birimlerinin değeri için bir standart teşkil eder ve bu da en keyfi biçimde olur: Aynı öngörülemez karşılaşmaya göre, bu karşılaşmada para birimi-bedeninin ("somut para birimi") *bedeli* malların pazarlığa açık değerini, "bedelden" "değere" karar verilemez kalan sonucu ve içine girilemez eşölçülemezliği belirleyecektir.

Burada tensör gösterge ile akıllı göstergenin aynı "şeyde" birleştiği ve iç içe geçtiği iki özelliği keşfediyoruz: Birbirinden ayrılamazlık ve tümdengelimsizlik. Para-kadın gizlenmenin kendisi olur; o yalnızca, birbirinden az çok uzaklaşan gösterim zincirlerinin kesişme noktası, çokanlamlı ve çoknedenli bir kapitone noktası değil, çapkının bir hayvan gibi bedenin düzlüklerinde ve vadilerinde dolandığı ölüm geriliminin sınırsızlığının *aşırılığa* varmasıdır. Bedenin para birimi, birlikte mümkün olamayan ve birbirinden

ayrılamayan değer işlevi ile gerilim gücü arasındaki, zaten karşılaşılmış olan ikiyüzlü ilişkiyi sunar. Bunun nedeni yoğunlukların düzeninin, değerlerin düzenine tercüme edilebilir ya da *çevrilebilir* olmamasıdır. Para birimi "sapık" fantazmalar için malzeme sağlamak üzere hazırlanmış tekil beden olsa bile soyut ya da ölü olmadan duramaz. Klossowski şu birkaç sözcükle bütün projesiyle çelişmek pahasına paranın libidinal tekilliğinin tanınmasına ("para, talep doyumu temsil etmedikçe her tür talebi dışlar"), onun akıllı göstergede etkisizleşmesinin itiraf edilmesini ekler: "Doyum da, doğrusunu söylemek gerekirse, bir gösterge olarak aynı şekilde onun niteliği tarafından dışlanır". Keyif sorunu bununla birlikte canlı kılınmış para birimi üzerinden, tamamen içinden çıkılamaz bir doğaya, bir yoğunluklar bedenine göre serimlense de, öyle görünüyor ki bu para birimi kendisini, ama ödemeye ayrılmış nakit olarak keyfe ödünç verir, o, dışlandığından dolayı keyfi ertelemekten başka bir şey yapamaz, fahişenin derisi müşterinin okşamaları karşısında heyecanlanabilir.

Klossowskici sistem öyleyse fahişelikten nasıl ayrılır? Kadının kullanımının parayla satın alınamamasında ayrılır çünkü bu kullanım burada tam tersine, müşterinin, kadının "efendisi" olmaktan çok ondan faydalanan kimse olduğu iddiasıyla onaylanır. Kadının müşteriden hileli bir şekilde elde ettiği keyfin yoğunluk olarak tüketilmek üzere ondan kaçması söz konusu olsa bile, fahişenin bedeni satılık değerlerin ağında bütünüyle korunmuştur. Ama canlı paranın bedeni, ölü paranın bedenine *göndermez*, ve bu anlamda o bir mal değil, ama daha çok paranın bedenidir çünkü onun elde edilmesi olmasa bile en azından keyfi, borçların ödenmesini ve alacakların ortadan kalkmasını sağlar.

Şimdi, Klossowski'nin hayal ettiği organizasyon ile Sade'ın "Fransızlar, bir gayret daha..." broşüründe erkeklerin ve kadınların çapkınlığına adadığı evler arasında bir ayrım var mı? Ayrım önemli bir noktada, cumhuriyetçilikte bulunur. Kamu malı olan Sade'ın evlerinde cinsiyeti ne olursa olsun her vatandaş orada top-

lanma, erkek ya da kadın birbirine keyif verme iktidarına sahiptir. Davetiyenin "güdü"sü Sade için hiçbir şekilde ekonomik değildir ve Klossowski'nin fantazmatik olarak adlandırdığı nesneden alınan keyif asla bir borcun silinmesi olmayacaktır. Sade'ın bildiği ve onun evlerinde değer kazanan tek borç, politik olan ve her vatandaşın potansiyel ve sürekli olarak birlikte yaşadığı diğer vatandaşlarla ağır yükümlülükleri paylaştığı keyif borcudur. Libidinalin ekonomik bakımdan Markinin gücüyle korunan bu bağımsızlığı, Klossowski'nin fantezisiyle aradaki mesafedir: Sadecı tema politik bir temadır; üretim ve malların değiş tokuşu onda birbirinden ayrılamazdır. Ahlaksızlık evleri sitenin kurumlarıdır ve bu haliyle *politik* bedenin çemberindeki libidonun etrafı dönüştürme işlevi dolaylı ama gerekli bir işlevdir. Burada iki versiyon vardır: "Eğer (...) bir tutku bir başka tutkunun bütün özgürlük alanına artık ihtiyaç duymuyorsa, o zaman bu tutkuların hiçbiri despotik değildir; (...) bir insana kalbindeki gizi açığa vurma fırsatı vermediğiniz her defasında, bunu yapmak için kendisini etraftaki nesnelere fırlatacak, başını hükümetle derde sokacaktır. Bu tehlikeden kaçınmak istiyorsanız, insanın, ona durmadan işkence eden zalimane arzularının özgür gelişimine izin verin (...)[89]". Öyleyse sapıklık çevredeki kurumlara boşaltılır, bu da Yunan modeline tamamen sadıktır[90].

Ama Sade bunun tam tersini de söylemektedir. Kendisini çevreleyen despotlarla her zaman tehdit altında olan cumhuriyetçi bir hükümet kendisini bütün araçlarla koruyabilmek için benzersiz bir ahlaka sahip olmalıdır, bu araçların tamamen ahlaki olmaları gerekmez, buna karşılık *ayaklanma* hareketleriyle cumhuriyetçi hükümeti sürekli tetikte tutan *ahlaksız* adamlara da ihtiyaç vardır. Öyleyse Sade'ın bahsettiği evler vatandaşların dürtülerini harekete geçiren uyarımların yatıştırılması işlevini yerine getirmek şöyle dursun, daha çok dürtüleri devam ettirme işlevini yerine getirirler.

89 "Fransızlar...", *La Philosophie dans le boudoir*, J.-J. Pauvert, 1992. [Marquis de Sade, *Yatak Odasında Felsefe ya da Ahlaksız Eğitimler*, çev. Kerim Sadi, Ayrıntı Yayınları, 2002].

90 Daha ileriye bakınız, "Ticaret" bölümü.

Lükslük yerlerinin işlevsel ikiyüzlülüğü politik alanın kendisi bakımından orada enerjileri hem yükler hem boşaltır: Ahlaksızlık, Platon'un *Devlet*'te *eşek arıları* dediği ve saf dışı bırakmak istediği bu şeylerin kalıcı hareketliliği hükümetin iki defa işine yarar: Hem ahlaksız kişinin gözü doymaz aşırılıklarını bastırır, hem de ahlaksız mekânlar kurma gerekliliği üzerinden bu şeyler ve kendisi için boşaltım noktaları oluşturmuş olur. Burada Sade politikacı ile hayvanın suç ortaklığına dayanan Makyavelci geleneği, Prens eğiticisi, en mükemmel ikiyüzlü politikacı At Adam Hiron geleneğini yeniden canlandırır.

Modern bir adam olan Klossowsski'de ne site vardır ne de hükümet, cumhuriyet artık yoktur, her şeyi bütünlediğini iddia eden tek beden sermayenin bedenidir. Bugünün politikacılarının sermayenin buyruklarım yerine getiren uygulayıcılar olduğu, doğuştan politik dahi olan At Adamdan büyük aşırı aptallığı ya da hayvanlığı almaya gerek duymadıkları herkesin bildiği bir sırdır; okul idaresinin onayını almak bu politikacılar için yeter de artar bile. Postmarksist Klossowski dürtülerin "toplumsal bedendeki" komplosunu ekonomide arar. Ama fahişeliğin malların müdahalesiyle bütün etkinliklere dolaylı olarak yayılmasını Marx'ın yaptığı gibi protesto etmekle yetinmez; bu olgunun önerdiği içerimi uzatır. Kapitalizmdeki geri dönüşü, ama kabul edilmeyen, tanınmayan, kapitalizmin reddettiği geri dönüşü, yani görünüşte en çok etkisizleşen değiş tokuşların bağrındaki libidinal yoğunluğu görür. (İlk bakışta Baudrillard'ın analiziyle bir ilgisi yokmuş gibi gözüküyor, Marx da mal fetişizminin politik ekonomik düzeninden sonradan vazgeçer ve bunu önemsemez, Klossowski'nin analizi bu düzene dayanır, bu düzeni onu kuran *dışlamanın* sureti olarak görür). Sonuç olarak şöyle diyor Klossowski: Bugün, malların üretiminin ve değiş tokuşunun ölü paranın ekranı altında fantazmaların değiş tokuşunu ve tüketimini örtmesinden kaynaklanan bilgisizlik konusunda yapılabilecek pek az şey vardır ("söylediğimiz şey aslında burada vardır") -bu noktanın sonuna kadar vurgulanması ve üretimin ve

değiş tokuşun birdenbire keyiflerin dolaşımı haline gelmesi için: *Canlı Para* tahayyülünün, yoğunluğu ticaret çemberinin kendisi *üstünde* yeniden kurduğunu ve orada yasaklanmış arzunun işlenmesini böylece durdurmuş olduğunu, ve türlerin konuşulmayan hedeflerine ("ödemeyi kadınlarda almak") ulaşmaya uygun bir çare olarak sermayenin bedenini kendisininmiş gibi kullandığını iddia etmekten başka işlevi yoktur. Ama Klossowskici yoğunluk fikrinin olumlayıcı olmaması gibi (en azından *Canlı Para*'da; *Kısırdöngü*'de farklıdır), bu fikir de aynı şekilde -bu bakımdan Klossowski'nin "Ahlaksız filozof"ta önemli bir düzeltme yapmaya karar verdiği açıkça görülüyor- nihilist ihlal (çoğalma), sapıklık (yandaş), sapma (enerjiler) geleneğinde kalmayı sürdürür; bununla aynı zamanda, ikame olarak fantazma geleneği olmasa bile en azından fantazmanın kopyalanması olarak simülakra geleneğinde kalmayı sürdürür -o halde keyfin ticaret döngüsünün ortasında kurulması Klossowski'nin gözünde yalnızca bir *para birimi* biçimi alabilir, isterse bu para canlı olsun: Demek ki fahişeliğin ve ikame etmenin bin yıllık mirası içindeyiz; bunu bitirecek olan da biz libido ekonomistleriyiz.

Fantazmaların değiş tokuş edilemezliği kabul edilir edilmez, politik ekonominin ve sermayenin korunmasının zorunlu olduğu sonucu da çıkartılmalıdır. Çünkü bu zorunluluk bu değiş tokuş edilemezlikten kaynaklanır; fantazmaların yerine kaçınılmaz bir şekilde kopyalar ya da simülakralar geçer ve böylece, onları temsil eden, ama tüketim açısından onlardan ebediyen farklılaşan bu libidinal "zenginlikler" ekonomik göstergelerinde yanlış temsil edilirler. Para biriminin canlı olması, onun para birimi olduğu sonucunu bilakis değiştirmez. Yeni politik ekonomi, erotik bedenlerin kendilerine yayılarak *onları da* simülakraların, görünüşlerin bedeni haline getirir ve Klossowski'nin etkilendiği, keza "canlı" oldukları da söylenen bu tablolarda bir araya gelen ten parçalarıyla, sadece bir başka sitenin kopyası olan, her zaman erişim dışı kalan bir tür *yeryüzü sitesi* oluşturur. Bu anlamda *Canlı Para*, *Tanrı Kent'in* Au-

gustinusçu dinini devam ettirir ve bu para birimini ve bu tabloları harekete geçiren "yaşam" Pederler geleneğine uygun bir şekilde bir tür ölümdür.

Bununla birlikte bu kurgudan uzaklaştığımız onda ona şükretmeliyiz. Çünkü bu *altın bedenler* fantezisi altında araştırılan şey, aynı zamanda Augustinus derslerine tam olarak karşıttır. Dürtüsel bölgelerin aşırı düzenlemelerde (aşırı "fantazmalarda") değiş tokuş edilmesi Klossowski'nin kendi eserinde -Kısır Döngü'de de durum aynen budur- iki sözleşmeci tarafın kullanım açısından eşdeğer (marjinal) iki nesneyi birbirleriyle değiştirmeye yönelmeleri anlamında bir değiş tokuş olarak değil, yatırım yapılan bölgelerin (burada Klossowski'nin izlediği Sade'a göre bunun dil *ya da hatta para* olabileceğini görmüştük) bir tek, enerjiyle, en büyük ya da en ince ya da en hafif gerilimle ve acıyla öngörülemez ve sürekli bir biçimde geçilmeleri ölçüsünde var olduğu bir başkalaşım olarak anlayabiliriz ve anlamalıyız. Bu "değiş tokuş" bir özel addan diğerine, bir başharften diğerine, bir sicil kaydından diğerine, aynıya geri dönmeden ve böylece sermayeleşmeden, hiçbir mevki, yapı, büyük sıfırın girdi/çıktı matrisi olmadan, bellek olmadan, burada harcanan ve orada biriken enerjileri kaydetmek için akan yoğunlukların geçişidir. Böylece anlaşılıyor ki o aslında, simülakralardan, *başka bir düzene*, bir gösterilene göndermesi olmayan akış göstergelerinden başka bir şey olmayan "yaşam"dır; bu elbette bir politik ekonomidir, ama libidinal ekonominin ihanetinden ve kılık değiştirmesinden uzak olan bir politik ekonomi. Bu libidinal ekonomi*dir*; ihanete uğramamış ya da "köken"den yabancılaşmamış, değer teorisi olmayan bir politik ekonomi. Öyleyse, Roma paganizminin ve tiyatroya özgü tanrıbilimin yalnızca tensör göstergeleri, yalnızca yüzleri gizlemeyen maskeleri, yalnızca arka sahnesi olmayan yüzeyleri, yalnızca *değeri olmayan bedelleri* kabul etmesi anlamında para birimi söz konusudur.

Bu hiç kuşkusuz, Klossowski'nin kapitalizm değerlendirmesinde ve öyleyse göstergelerin libidinal kullanımına verdiği değerde

tereddütte kaldığı, Marksist olduğu kadar Augustinusçu da olan *yabancılaşma* sorunsalından tam olarak kopamamasından kaynaklanır. Klossowski yine de yararlı (kullanımsal) ürün ile fantazma, ürünün tüketimi ile şehvetli duygu, "sanayi dünyası" ile sapık toplum arasında hüküm süren katı örneksemede ısrar edebilir -ama bu konuda kuşkulu olduğunu da ekler: "İşin aslı, sanayi araçlarından yararlanan bir şehvet ekonomisi yoktur;" ve hatta açıkça sapkın bir "ilişkiyi" bu örneksemeye yedirmeye çalışır: "Duygulanımlar *bir mal talebi durumuna maddi olarak* dönüştürülürler ve onlar bu duruma ancak sapık bir şekilde uygun düşerler, bu yüzden duygulanımların bu *uygunsuz formülasyonlarına* karşı verdikleri mücadeleyi saptayabilmek için işe *nesnelerin ve ihtiyaçların* bakış açısından başlamazsak, saf bir örneksemeli bağlantı hiçbir yere götürmez[91]". Şimdi bu sapkın ilişkinin yabancılaşma düşüncesinin erotiğin kalbine geri dönmesinden kaynaklandığı açık değil mi? Klossowski başka bir yerde dürtülerin her zaman kendilerine karşı mücadele halinde olduklarını söyler: Dürtülerin "tam uygun olmayan bir biçimde" formüle edilmeleri için öyleyse kapitalizme ihtiyaç yoktur. Geriye, nereden gelirse gelsin bu uygunsuzluğun yalnızca, bir hakikat *ve hakikat ile birlikte* düşüncesi bakımından var olması kalır. Akıllı-gösterge ile tensör gösterge, para ile dürtü arasındaki ilişkinin formülleştirme, ifade, tercüme, ihanet ilişkisi değil, birlikte var olma ya da gizlenme ilişkisi olduğunu söylüyoruz. Ve diyoruz ki sermaye sorunu ve para sorunu arzuyu grotesk maskelerinden, diğerlerinden ne daha iyi ne daha kötü, ne daha az ne daha çok sahici olan sermayenin maskelerinden kurtarma sorunu değildir. Bu sorun, bir süredir beliren yeni göstergeleri, söylenen yeni ifadeleri -ilk aşamada Klossowski'nin söylediği ifadelerle aynı sayıdadır-, yeni "pratikleri", duygular ile iş arasındaki, duygulanım ile çalışma arasındaki ayrımın mahvoluşunu ekonomik *olduğu kadar* libidinal olarak da duyuran yeni "eserleri" tanımanın vazgeçilmez önemi sorunudur. Bu göstergeler de *sermayenin göstergeleri*

91 Klossowski, *a.g.y.*, s. 26-29.

gibi ikiyüzlüdür ve burada mesele göstergebilimselin ve politik ekonominin bu göstergelerin görünüşleriyle harabeye döndüğünü ve arzunun, değerler sisteminin prangasından kurtulduğunu dünya âleme duyurmak değildir. Bu göstergelerin yoğunluğu kuruldukları bölgelere kaydolma tarzlarıyla, zorla açtıkları ve taslağını çıkarttıkları mesafelerle yenidir. Onların değer-göstergelerle, akıllı göstergelerle ilişkisi yeni bir ikiyüzlülükte yatar. Bir şafağı selamlamaktan çok, onlardaki yeni gizlenmeyi onurlandırmamız gerekir. Yalnızca yüzeylerin olduğu yerde, komplo ve sır hüküm sürer.

Marx Adlı Arzu

Libidinal Marx

Marx'ı bir yazarmış, duygu dolu bir yaratıcıymış gibi, metnini de bir teori olarak değil, bir delilik olarak almaya başlamalıyız, onun teorisinin engel oluşturduğu yerde ona sırt çevirmeli ve onu küçümsemeden, ona tapınmadan, ona karşı tarafsızmışız gibi bir sahteliğe yer vermeden sakalını okşamayı başarmalıyız. Merleau-Ponty'nin bize verdiği öğüt böyle bir tarafsızlığı öneriyordu, mademki Marx artık bir klasik olmuş, onu Hegel ve Aristo gibi inceleyelim başka türlü değil diyordu -hayır, onun sakalını karmaşık, keyif veren bir yer olarak okşamalı, onun içe atılmış arzusuyla birlikte kendimizinkini de uyandırmalıyız. Marx'ı eleştirmeye gerek yok, biz onu eleştirsek bile bunun hiçbir şekilde bir eleştiri olmadığını anlayın: Eleştiriyle dalga geçtiğimizi daha önce söyledik ve tekrar ettik çünkü eleştirmek eleştirdiğimiz şeyin alanına yerleşerek bilginin dogmatik hatta paranoyak kalan ilişkisini sürdürmek demektir. Marx'ın arzusu bizi arzu olarak değil, yazıların konuları üzerine bilgilendirdiği, bunlar da toplumsal ve politik "pratiklerin" konularına dönüştüğü ölçüde ilgilendirir. O koca ve büyük Marx'ı olsun, Epikür ve Luther üzerine küçük incelemeler yapan Marx'ı olsun, bir kıtaya dönüştürüp keyif veren atlasa getirmek gerekir -ya da tam tersine: Bu garip Marx ülkesini bizi etkileyen ve ilgisiz bırakan ne varsa onlar aracılığıyla kat edelim, duygusal bağlılıklarımıza, hayal kırıklıklarımıza da yer vererek, kimi yerlerde ince bir analize kendimizi vermeli, kimi yerlerde analize hiç aldırmamalıyız çünkü Marx'ın eserinin bir portresini ortaya çıkarmak yani onun bir "yorumunu" sunmak gibi bir niyetimiz ve umudumuz yok. Biz yorumlamıyoruz, okuyoruz ve yazılarla iş görüyoruz. Marx'ı okumuş olarak uzun bir zaman pratikle (çünkü bu sözcük bize Yunanlılardan kalan kötü bir mirastır) uğraştık. Bunu şu anda

libidinal kullanımını yaptığımız Moruğu daha fazla savunulabilir, daha az utanç dolu bir hale getirmek için değil, daha çok bu "pratikleri" tam olarak yoruma ait olan şeyin alanına yerleştirmek için söylüyoruz. Marksist bir politika pratiği, tıpkı toplumsal ya da Hıristiyan bir ruhsal pratiğin bir metin yorumu olması gibi bir metin yorumudur. Öyle ki pratiklerin kendileri yorumlar oldukları sürece metinlerdir. Ve işte bu tam da burada yapmamayı arzuladığımız şeydir. Artık Marx'ı düzeltmek, onu yeniden okumak ya da küçük Althussercilerin "*Kapital'i Okumak*"ta yapmak istedikleri anlamda -onu hakikatine göre yorumlamak anlamında- onu okumak istemiyoruz. Marx'a hakikat vermek için hakiki olmak gibi bir projemiz yok, biz Marx'taki libidoya ne olduğunu merak ediyoruz ve "Marx'taki" demek, onun metninde ve temel olarak pratikle ilgili yorumlarında demektir. Onu daha çok bir "sanat eseri" olarak inceleyeceğiz. Biz öyle bir ayrıntıyı ele alacağız ki tartışmasız önemsiz olarak yargılanmış olsun, üstelik de Marx'ın yapıtında açıkça işlenmiş konulara göre gerçekten de önemsiz kalmış olsun. Ama Marx kıtası denilen kıtanın libidinal coğrafyası açısından kazın ayağı hiç de böyle değildir.

Libidinal ekonomici dostlar, şu noktanın üzerinde duralım: Bu kıtanın girişinde duyduğunuz gibi biraz tumturaklı, belli belirsiz bilgi felsefesi havalarında (yine de o kadar da değil, kabul edin) bir çeşit niyet açıklaması yapmak için kendimizi neredeyse zorunlu hissettik. Başka hiçbir kıta bizden benzer açıklamalar kopartamazdı -kaldı ki bu tür açıklamalar epey aptalca ve kesinlikle gereksiz olurdu. Bunun güvensizlik ve gözdağıyla olduğunu söyleyebiliriz. Geçmişimizde militanlık olduğu için haberdar olduğumuz bir nokta da var, bu yüzden kuşkuyla ve rahatsızlık vererek böyle bir niyeti dile getirdik çünkü Marx'a onunla düzüşmek için olsa bile, en çok da zaten bu durumda el uzattığınızda, kendilerinin Marksist politika yaptığını iddia eden ve genelde de solcu beyazlar arasından çıkan paranoyaklar sizi gözetlemeye başlarlar. Öyleyse temkinli bir şekilde uyarıyoruz: İşte bu zihin durumuyla, bu kalp durumuyla, bu beden durumuyla yaklaşıyoruz biz Moruğa.

Ama giriş konuşmamızın libidinal "hakikati" başka yerdedir. O temel olanı önceden şöyle söyler: Moruk bizim için aynı zamanda genç bir kadın, çift cinsiyetli tuhaf bir bileşiktir. Güdülerini teorik söylemler halinde düzenleyen tertibatlar, iktidar organizmalarına yer verecek, Alman ve Bolşevik partilerinde gitgide kemikleşeceklerse de yalnızca birtakım "anlaşma" çabaları olarak kalacaklardır. Bu tertibatlar, aslında, arzu akıntılarıyla o akıntıların yöneldiği bölgeler arasına konulmuş aracılar -kendisinin söylemekten hoşlandığı gibi, iyiden iyiye "yabancılaşmış" aracılar-, libido cephesindeki güçleri iyiden iyiye durdurma girişimleridir. Bu durum yalnızca bazı konulardan ya da "önemsiz" gibi görünen yan konulardan ileri gelmez. Bunların bazılarının dökümünü yapabiliriz, ama bu durum şu şaşırtıcı şeyden kaynaklanır öncelikle: *Kapital*'deki çalışmanın tamamlanmasının sürekli *ertelenmesi*, bir bölümün birdenbire kitaba, bir altbölümün bir bölüme, bir paragrafın bir altbölüme dönüşmesiyle oluşur, teorik söylemin aşırı çoğalması süreci, proletaryaya dayanan bir politikaya, "durdurmaya", "tanımlamaya" ve meşru kılmaya yönelik bir kavramlar ağının tamamen içgüdüsel bir biçimde çoğalması, (teorik-pratik) yani açık bir şekilde akılcı olduğunu iddia eden bir söylemin kemikleşip makineleşmesi sonucunu doğurur. Her akılcı teorinin bir özelliği de bitmemiş olmak mıdır? Einstein'ın göreceliliğine alışmış bir zamandan sonra yaşadığımız için böyle düşünebiliriz, ama Marx için (dolayısıyla sabırsız Engels için!) böyle bir düşünce tekinsiz olurdu.

"Ekonomi"nin asla tamamlanmamış olmasından[92] ve *Kapital* III. Kitap'taki hesaplamaların yanlış olmasından[93] kaynaklanan bu ertelemenin, bütün bir tertibatı, savaşçı ve hırçın düşüncelerle dolu

92 M. Rubel Marx'ın Pléiade'daki *Marx'ın Bütün Eserleri*'nin II. cildindeki önsözde bunu gösterir.

93 Bu, Böhm-Bawerk'in klasik eleştirisidir. Aynı zamanda bakınız: P. Sraffa, *Production de marchandises par des marchandises*, Dunod, 1970 [Malların Mallarla Üretimi, Yordam Yayınları, çev. Ümit Şenesen, 2010] ve S. Latouche'un bu tezleri tartıştığı çalışması: *Epistémologie et économie* [Bilgi felsefesi ve ekonomi], Anthropos, 1973, s. 539-551.

bir adamın koca kafasını ve genç aşık Ren nehri kıyısı güzelinin yumuşak bedenini taşıyan libidinal bir canavarı -kendi yetersizliğinden dolayı birliğini asla gerçekleştiremeyen canavar sonu gelmez teorik askıya almadaki "başarısızlığa" işaret eder- zaten gösterdiğini söylüyoruz. Burada, Achille'in ustası olan Hiron'un politika ustası olması gibi söz konusu olan tamamıyla at adam değildir; söz konusu olan daha çok bir erkek kadın karışımı olan canavardır, erkeklik ve kadınlığın ayrılmaz bir biçimde birbirine dönüştüğü bu değişik canavar ele ayağa düşmüş *cinsiyet* ayrımını böylece bozguna uğratır. Oysa "Ekonomi" bölümünde söz konusu olan tam da budur. Biz şu tezi destekliyoruz sevgili yoldaşlar: Sermayenin çokanlamlı bedeninin sapıklığıyla rencide edilen küçük kız Marx büyük bir aşka ihtiyaç duyarken, sapıkların ve uygun bir aşığın (proletarya) "icat edilmesi" davasına bakan büyük savcı Karl Marx suçlu sermayedarın dosyasını çalışmaya koyulur.

Davaya atanan kişi sanık tarafından iftiraya uğradığı kadar ondan büyülenirse de ne olur? Şu olur, savcı dosya çalışmasını uzatmak için yüz binlerce iyi neden bulmaya uğraşır, soruşturma çok titiz, gittikçe daha titiz yürütülür, sermayenin yoldan çıkmalarını mikroskobik olarak analiz etmek için *British Museum*'a gömülen yasa temsilcisi kendisini artık ondan kurtaramaz, sapık akışların bu karıncalanmasının (diyalektik olarak) üretmesi gerektiği varsayılan organik birlik hiç durmadan uzaklaşır, ondan kaçar, ertelenir ve dilekçelerin talepleri sonu gelmemecesine bekletilir. Peki binlerce el yazması sayfası boyunca ne olmuştur? Marx'ın bedeninin bütünlüğü, jenital aşk arzusunun tamamlanması yararına sermayenin çokanlamlı sapıklığının ölüme yatırılmasını gerektirir, ancak bu olanaklı değildir. Savcı kapitalizmin pornografisi üzerinden, sosyalizm olan yeni ve güzel bir *(in)organik bedenin* (kapitalizm öncesi biçimlerinkine benzer) çocukluğunu *çıkarsamayı* başaramaz. Eğer sermayenin bir bedeni varsa, bu beden *kısırdır*, hiçbir şey doğuramaz: Bütünleşme olarak teorik söylemin kapasitesini aşar.

"Çalışmalarım görünürde bir bütünlük kazanmadan ne olursa olsun hiçbir şey göndermek istemiyorum" diye yazar Marx kendisini sıkıştıran Engels'e (31 Temmuz 1865). "Sanatsal bir bütünlük oluşturan yazılarımın hataları bir yerde avantaj ve ben ancak kendi başıma ve yazılarım karşımda bir bütünlüğe sahip olmadan onları bastırmazsam bu sonuca ulaşabilirim." Oysa onun yazıları hiçbir zaman görülebilir bir sanat bütünlüğü oluşturamayacaklardır. Hem organik hem de organik olmayan bir beden modeline dayanarak gelişen bu yazılar, tamamlanmış ve verimli bir bütün olarak ele alınırsa organik, ama biyolojik değil, teorik oldukları için de inorganiktirler (gerek kapitalizm öncesi biçimlerde, gerekse de sosyalizmde bu defa toplumsal ve ekonomik düzeyde yine bu tekelci model arzulanacak ve tanınacaktır).

İffetli genç kız Marx şöyle der: Görüyorsun, ben aşka aşığım, benim kaygım şu, sanayiden ileri gelen ve kendini suni bir şekilde çoğaltan bu bok bitsin artık, (in)organik bedene geri dönmek istiyorum; ve bu aşkta iffetli genç kız yerine sakallı büyük bilgin peydah olup, *böyle gelmiş böyle gitmez* tezini ortaya atarak (aralarında iffetli genç kız Marx'ın da bulunduğu) sefillerin avukatlığına soyunarak devrimci sonuçlarını öne sürer; bu sonuçlara bağlı olarak sermaye gebe kalıp doğuracaktır ve ona gereken çocuğu, o eksiksiz bedeni verecektir; bu çocuk etten kemikten olan, sözcüklerden oluşan ve daha önce doğmuş olduğu düşünülenin ikizidir: Proletaryadır, sosyalizmdir. Ama kıza bu çocuğu vermez. Kız, önünde "bütünlüğü içinde" yazıların "sanatsal bir bütününe" asla sahip olamayacaktır. Onun kendi önünde ve kendisinde gittikçe artan bir ıstırabı olacaktır çünkü onun savcısı, yaptığı araştırmadan oldukça tuhaf bir *keyif* duyacaktır: Bu keyif, dürtülerin farklılaşmasından ve kendilerini *erteleme* üzerinde doyuma ulaştırmalarından kaynaklanan keyiftir tam da. Sonsuzluktan alınan keyiftir bu. Bilginin bu "sapıklığı" doğru bir şekilde (bilimsel) araştırma olarak adlandırılır ve yoğunluk "normal" bir orgazmdaki gibi, jenital bir bağ üzerinde mevki kazanan bir boşalmanın yoğunluğu olarak değil,

bir engellenmenin, bir biriktirmenin, bir ertelemenin, araçlardaki bir yatırımın yoğunluğu olarak oradadır. Öyle ki, sermayenin pornografik rezilliğinin kanıtını sunmakla yükümlü savcı, soruşturmasında ve hazırlık çalışmasında keyfin sadece bir başka tarzı olan, sermayenin libidinal tertibatında bulunan -tabiri caizse- bu "*keyif* gecikmesini" tekrar eder. Oysa söz konusu olan içerik olunca, erkek Marx da kadın Marx da sevilecek bir beden peşindedir hep, oysa biçim söz konusu olduğunda bu durum inkâr edilir ve olanaksız gibi gösterilir.

Bundan dolayı bu bedenin kontrol etmeyi başardığı ve hakkı olması gereken özel ilgi, sefillerin paradoksal savunucusunun *kötü mizacını* kışkırtır. Komünün mültecileri Londra'ya akın ettiğinde ve Enternasyonal onlarla işgal edildiğinde, kısacası çok rağbet gördüğü varsayılan bu sosyalist-proletarya bedeninin bu yıkıcı "gerçekliği" gibi bir şey dünyanın gözünde (ve öyle gözüküyor ki 30 Mayıs 1871 tarihli Enternasyonal Komite Söylevinin yazarının gözünde) infilak etmek üzereyken, Marx aynı yılın 9 Kasım'ında birinci bölüm metninin düzeltmelerini bekleyen Rus tercümanı Danielson'a yazacak ne bulur? "Hiç kuşkusuz birinci bölümün gözden geçirilmesini *beklemek* gereksiz çünkü aylardan beridir o kadar çok zaman kaybettim ki (ve bu noktada yakın gelecekte pek az bir ilerleme umudum var), artık teorik çalışmalarıma devam etmeyi beceremiyorum. Güzel bir sabah bütün bunlara bir son vereceğim ama öyle durumlar vardır ki insan ahlak açısından teorik araştırma ve incelemeler kadar çekici olmayan şeylerle de meşgul olmak zorunda kalır". Sizin güzel proleter bedeniniz, der sözleri iki anlama çekilebilecek savcı, çok çekici değil, sermayenin rezil fahişeliğini biraz daha görelim...

Ama diyeceksiniz ki sermayeyle ilgili bu teorik çalışmanın bu askıda kalışı bir güvenlik, bir sorumsuzluk anlamında bir saniyeliğine bile bir haz değildir, tam tersine libidinal bir pazarın sonucudur, aşık genç kız Marx'ın uzlaşılan bedene duyduğu arzunun, koca

kafalı Suçlayıcı Marx'a toplumsal bedenin paramparça olmasıyla ödettiği bedeldir: Ah, erkekler ile eşyalar, erkekler ile erkekler ve kadınlar ile erkekler arasında tahakkümcü olmayan bir birlik düşlüyorsunuz. E o zaman, bu düşün tutarlı olduğunu göster, gerçekliğin kendisinin de bu düşü düşlediğini ispatla. Bu şu demektir: *Sen de öde*, ürün-sözcüklerle, eklemlemelerle, sonsuza kadar ki akıl yürütmelerinle hiç durmadan öde. Bu, aslında 1844'de eserin başında şunu söylemek değil miydi: Proletarya İsa'dır ve onun gerçek ıstırabı, kefaretinin bedelidir ve bundan dolayı ona özel bir haksızlık, mesela bir esnaf haksızlığı yapılması, kâr marjlarının hazin bir şekilde sınırlandırılması yeterli değildir, onun kefaretine toplam bir acı, o halde toplam bir haksızlık gereklidir ve bu da Marx için ilk ve son defalığına proletarya olacaktır ve bu da Marx için ilk ve son defalığına Marx adlı arzuya gereken proletarya olacaktır: Marx, proletarya-İsa'nın şehit tanığı mıdır? *Teorik* söylem de onun çarmıhı, işkencesi midir?

Bunu kuşkusuz, dine gönderme yaparak da söyleyebiliriz. Ama o zaman esas noktayı kaçırırız çünkü bu, tam olarak Marx'ın arzusundaki sorunda bulunan şeyi önceden varsayar, kurban olarak bu *gönderme bedenini*, proletaryanın şehidi için sermayenin bedenini, Marx'ın şehidi için proletaryanın bedenini önceden varsayar, yeter ki kurban ve şehit uçup gitmesin ve böylece bundan böyle suçlunun hayallerinden başka bir şey olmasın. Bir başka deyişle kurban benzetmesi libidinal olarak nötr değildir, ekonomik olarak değil, topik olarak "doğrudur", ıstırap ve hazzın, burada Marx'ın ıstırap ve hazzının hesaplanabilir ve hesaba geçirilebilir olması bakımından bir birleşme ve kayıt ilkesi (desteği sembolik olsa da acaba hayali bir ilke mi gerekecektir) gerektirir. Peki bu tam olarak Marx'ın incelemesinin mahrum kaldığı bu gönderme mevkisi, Akıl'ın, hesap yapmanın bu bedeni olsaydı? Peki ya araştırmayı bitmek bilmez bir şekilde uzatan şey, sıradan bir psikanalizin iddia edebileceği gibi mazoşist arzu ya da sıradan bir Nietzscheciliğin iddia edebileceği

gibi kötü bilinç değil de (hep saklı kalan) korkunç bir keşfin verdiği baş dönmesiyse, bu keşif şudur: Istırabın ve keyfin hesabını tutacak *hiç kimse yoktur* ve para-sermayenin tahakkümü aynı zamanda tam da budur.

Eğer kendimizi Marx adlı ve genel olarak militan[94] adlı arzunun düzenlemesinde bulunan suçluluğun ya da hıncın aslında kendini eleştiri olarak görmeyen eleştirisiyle sınırlandırırsak, *o zaman din benzetmesinden çıkamayız, dinin yerine dinsizliği model olarak koyarsak yine din içerisinde kalırız*, bu durumda "yeni" bir tanrıya gönderme yaparak, yine iyi kötüye göre yargılar verilecektir, hareketin iyi olduğu yatırımın kötü olduğu arzusundan yola çıkılacaktır; yenileşme ve olayın kendisinin taşıdığı güç olarak eylem iyi sayılacak, aynı kimliği tekrar eden tepki kötü görülecektir. O halde militan ya da libidinal tertibattaki Marx'ı nasıl anlatacağız? Burada kefaret ve hınç tutkusu görürüz. Devrim figürünü biçimlendiren her tersine çevirme (birincilerin sonuncu, ama aynı zamanda egemenlerin eşit olması), şöyle diyelim, ödenecek (ödettirilecek) bir bedel niyeti içerir. Eğer Marx proleterlerin avukatlığını üstlenmek ve onların sömürücülerine karşı talepte bulunmakla görevlendirilirse, eğer onlara şunu ilan edebilirse: İşte bundan dolayı bedel ödeyecek olan sizsiniz, bir kez daha söyleyelim, bu ancak Marx kendi bedenindeki ıstırabı, kefareti ve hıncı işaret ettiği ve kendisi ıstırap çekip bedel ödediği takdirde olanaklıdır. Bu, *devrim için arzuya hak veren*, hınç alanındaki yasa; militanın kendi bedenini canavarımsı bileşimde biçimlendirdiği, öyleyse proletarya-kadının en sağlam erkek-savcıyı ve en büyük toplam acıyı elde ettiği, bütün devrimci hıncın Küçük Kız Marx ile Koca Adam Marx arasında onun bedeninde tükendiği alandaki yasa değil midir?

Nefret ettiğimiz bir şeyden, din, hınç, suçluluk ve ahlaktan böyle bir eleştiri getirerek kurtulmak şöyle dursun biz yalnızca işaretle-

94 F. Fourquet'nin metnine bakınız, "*Généalogie du Capital* II *-L'Ideal historique*" [Kapital 2'nin Soykütüğü -Tarihsel İdeal], *Recherches* 14, Revue de C.E.R.F.I., ocak 1974, bilhassa IV. Bölüm.

ri tersine çevirmekle yetineceğiz; Marx (in)organik bir beden ister, onun arzusu onu jenital bir modelin boyunduruğu altına mı alıyor? Biz şizofrenik bir model ve kaypak bir beden isteriz. Marx ödetmek mi istiyor? Biz genelleşmiş beleşlik isteriz. Marx suçluyor mu? Biz aklarız. Proletarya-Marx ıstırap çekiyor ve hak mı arıyor? Biz ortaya çıkan her şeyi neşeli bir şekilde severiz. Vesaire. Yeni bir ahlak, yeni bir din diye aslında çok eski bir etik dayatılır. Aslında bunun kendisi de epey gericidir, zira dinlerin bağrında en azından vahiye dayalı, varlığı ve hareketi savunan bir kısım hep var olmuştur, inanca karşı bu kısım hep bir panzehir geliştirmiş ve bunu da inancın kendi *aygıtlarıyla* becermiş, rakibi olan düzen ve yapıya dayalı parti, iman sahiplerini ve hatta papazları bıktırdığı zaman da eyleme geçmiştir. Öyleyse yalnızca batmış bir dünyanın kurtarıcıları, kalpsiz bir dünyanın kalpleri, sözsüz bir insanlığın peygamberleri (program gereğince zalimdirler, çok zalim) mi olmak istiyoruz? Öyleyse yeni *değerler* mi getiriyoruz? Militan hıncı mahkûm etmekle *belirli bir çeşit libidinal tertibata*, aslında, hiç durmadan büyük libidinal zarı düzenleyen ve silen akışların hayranlık verici akışkanlığına değer kazandırmaktan başka bir şey yapmıyoruz; onun *müstesna değerini* olumluyoruz: Oysa müstesna değerin adı hakikattir. Öyleyse şunu onaylıyoruz: Şizo-arzu, işte hakikat! O zaman *bizim kendi onaylama* tertibatımız nereden itibaren eskiden söylenenlerden, (aşk, işte hakikat; vazgeçiş, işte hakikat; bilgi, işte hakikat; sosyalizm, işte hakikat) onaylananlardan farklıdır? Onların gerici yanları dışlama güçlerinden ileri gelmiyor muydu? Bizde mi şimdi kalkıp dışlayacağız? Ne berbat şey!

Marx adı verilen libidinal tertibatı demek ki hınç etkisi olarak ele almayacağız, yalnızca anlatmakla yetinmeyeceğiz. Kuralımız hiçbir şeyi etki olarak betimlememek olmalıdır; ama her şeyi her zaman *etki yaratabilir* olarak betimlemeliyiz. Oysa Marx'ın suçlamalara dayalı devrimin sonuyla ilgili sürekli ertelemelerinde gerçekten de bir etki gücü vardır; teorik Marx bunun peşine düşse de teorik söylem, kapandığı noktadan yola çıkılarak sunulamaz.

Marx'ın başarısızlık olarak algıladığı şey, ıstırap (ve belki de hınçta bile yaşar) sermayenin durumuyla aynı olan ve berbat bir sefalete olduğu kadar tuhaf bir başarıya da neden olan bir durumun onun eserindeki işaretidir: Eser tıpkı sermayenin bir beden oluşturamaması *gibi bir beden oluşturamaz*. Ve "sanat açısından" organik bir bütünün olmayışı, tek bir baş dönmesi içerisinde birbirinden farklı iki harekete yol açar: Birincisi bir kaçma hareketidir, vücut bulmamış ne varsa onun içine dalarak buluşlar peşinde koşmaya, oraya buraya yeni parçalar ekleyerek yayılmaya, sonunda anlamsız bir kırkyamaya varmakla sonuçlanır (bu parçalar sözden oluştukları gibi, müzik, teknik ve etikte olabilirler *-bu, gerilim hareketidir*). İkinci hareket, bir organizma, bir organizasyon kurumu ve bir bütünselleşme ve birleşme organları hareketidir -aklın hareketidir. Burada iki çeşit hareket de vardır, eserin olduğu kadar kapitalizmin de bitmemişliğin gücünden kaynaklandığı iki harekettir bu.[95]

Marx'ın kitabıyla ilgili bu gecikmesini (aynı zamanda bu bir gecikme değil "erken gelme" de olabilir, ne olursa olsun bir zamansızlık söz konusudur) bir suçluluk ya da mazoşizm etkisi olarak göreceğimize, Sterne'in *Tristram Shandy* romanında konuyu işleyiş şekline benzetebiliriz. İki durumda da şöyle bir yapılanış söz konusudur: Yazar (anlatıcı, teorisyen) zaman ve mekânın duyulmadık yeni bir organizasyonunu içeren, ister anlatısal isterse de kuramsal bir söylem imal etmek için zamanı ve mekânı kullanır. Sterne'de bu kullanım (veya bu yıpranma) anlatının kendisine kaydolur ve onu yer bitirir: Yer ve "anlatı edimiyle" işgal edilmiş süre, hikâyenin anlatısına adanması gerekenleri yavaş yavaş işgal eder ve hikâyeyi olanaksız hale getirir ya da en azından onu bu işgal ya da olanaksızlık anlatısına dönüştürür. Marx'ta "geliştirme ediminin" teorik söylemin zaman-mekânı üzerine etkisi, açıkça bu söylem üzerinde açık bir şekilde bulunmaz ve bir tek söylem içerisinde (anlatı boyutunda değil teorik boyutta böyledir, ama yine de gönderme ala-

95 Bakınız dipnot 94. Burada Patrice Loraux'nun halen sürmekte olan bir çalışmasındaki bulgularla kesişiyoruz.

nı olarak alınan, varsayılan bir öyküye gönderme yapar) süreye ve yere egemen olmanın son çözümde imkânsızlığı Sterne'in umutsuz hicvine, bir üsluba yer vermez. Marx'ta bu umutsuzluk dile gelmez, bastırılmış, saklı ve sıkışmış olarak kalır; çünkü o bir yandan zorunlu bir sona doğru giden laf ebeliğine yönelmekte, öte yandan başka bir metinde herhangi bir onaylama özelliği olmayan itiraflarda bulunmakta, mektuplar, terk edilmiş ya da geri çekilmiş el yazmaları, okuma notları, projeler geliştirmektedir. Ama bu umutsuzluk, her ne şekilde olursa olsun, teorik bir askıda kalmaya yol açar ve "bitirmemi bekleyin" der gibidir ve havada, boşlukta kalır.

Marx gibi konuşursak, bu boşluk, özneyi (Marx, Sterne) ve nesneyi (kitap) yabancılaştıran aracının boşluğudur; o, ilk nesnesinden itibaren arzuyu gerçekleşmesinin *araçlarına* doğru götüren engellenmenin boşluğu, üretimi üründen çok seven, ürünün yalnızca üretme aracı olmasını isteyen sermayenin boşluğu, devrimi değil, onu gerçekleştire*bilmenin* araçlarını seven, elinde yalnızca devrim arzusunu sermayeleştirme aygıtı bahanesi bulunan "komünist" partinin boşluğudur. Öyleyse bu boşluk iktidar aygıtlarının oluştuğu yerdedir; ama *aynı zamanda* beden kırıntıları olarak, bağlantılı-bağlantısız tekillikler olarak, merkezsizlik, anarşi ve bellek kaybı olarak, Harlequincilik olarak, kaydı olmayan başkalaşımlar olarak, bütünlükler ve bütünleştirmelerin bozulması olarak, beklenmedik onaylamaların geçici gruplaşmaları olarak kapitalizmin *esnek* akışkanlığıdır.

Yıkıcı Bölge Yoktur

Tekrar edelim, tekrar edelim, Marx'ın eleştirisini, yani teorisinin teorisini yapmayacağız: O zaman teorik olanda kalırdık. Hayır, hangi yoğunlukların teorik göstergelerde, hangi duyguların ciddi söylemde yer aldığını göstermek gerekli; Marx'tan duygularını çalmalıyız. Onun gücü söyleminin iktidarından ileri gelmez, hatta

onunla ters orantılı bile değildir çünkü eğer böyle olsaydı konum olarak bu diyalektikle aynı kapıya çıkardı; hayır onun gücü burada ya da orada, akıl yürütmenin tutarlılığından bağımsız bir şekilde kimi zaman unutulmuş bir ayrıntıda, kimi zaman iyice eklemlenmiş ve köklenmiş katı bir kavramsal aygıtın tam ortasında -ama elbette her zaman akılcı göstergelerde- patlak verir. Bir Marx eleştirisi (daha önce yüz bin kere yapılmış olması bir yana) ne olabilirdi ki? Onun hakkında şöyle bir şeyler demeye mecburduk: Ah, o çok yabancılaşmış kaldı; ah, o sembolik sistemi açığa çıkarttı (işte bu Baudrillard); ah, o hâlâ dinsel (bu daha çok biziz); ah, o bir ekonomist olarak kaldı (bu Castoriadis'ti). Oysa elbette o şöyle *kaldı*, o şunu *unuttu*, o hâlâ şöyle bir şey -eleştirinin *artık* olmadığı, *aşılmış* kabul edildiği bir şey. Pekâlâ, biz hiçbir şeyi aşmıyoruz ve aşılacak bir şeyimiz de yok, burada Marx'ın sırtına tırmanmıyoruz, "devin (muhtemelen Aristo'ydu) sırtındaki tepeye yerleşen cüce kendi *görüş açısı*ndan dünyanın çok etkileyici yeni bir görünümünü keşfettiğini şaşkın bir şekilde duyurur ve dünyanın temel direği olan Arşimet noktasının hızla atan bir kalpte değil, ama cücenin bulunduğu kapalı ve katı bir alanda bulunduğunu gülünç bir şekilde göstermeye çabalar" -işte böyle yazar Küçük Kız Marx, Alice, doktora tezinin dipnotunda[96].

Elbette Marx *dindar* kaldı. Peki biz ne istiyor-arzuluyoruz? Gerçek bir dinsizliği mi? Hiç de değil! Dinin ve dinsizliğin ötesinde Roma parodisi gibi bir şeyi isterdik; sonuç olarak Marx'ın politikasının ve politik ekonomisinin dinsellik, uzlaşma ve umut ile dolu olduğunu "göstermiş olmaktan" -bunu yapmakla sınırlandırılmamıza ve bu tür bir bilgiç söylemden sakınmamızın olanaksız olmasına rağmen- bütünüyle hoşnut olmazdık. Buna rağmen bunun bu söylemi taşıyan hiçbir duygu benzeri bir şey bırakmayacak şekilde eklemlendiğini ve sonuçta onun kendi konumunun güven verici olduğunu, üzerinden geçmesi için görünüşe göre tek bir asil duyguya, aşka, kızgınlığa ya da sarsıcı bir sürprize değil, belki de

96 M.E.W., Ergänzung Band I, *Anmerkungen zur Doktordissertation*, s. 331.

yalnızca belirli bir tasaya izin verdiğinin farkındayız. Marx'ın düşüncesinde sıklıkla bulunan ve genelde ekonomi ve politikanın söyleminin ağırbaşlı ayrıntılarında gizlenen yoğunlukların suretini libidinal bir söylemde yeniden çıkarabilmek bizi mutlu ederdi. Böylelikle politik ekonominin Marx'ın kendi terimlerinde nasıl libidinal ekonomi olduğunu gösterebiliriz.

Öyleyse Baudrillard'ın[97] yaptığına hem çok yakın hem çok uzağız, bu biraz olsun bunu açıklayabilmemiz için mükemmel bir fırsat çünkü Baudrillard'la aynı zamanda ve aynı kutupta kendimizi hissettiğimiz bir hareket içerisindeyiz. Çok yakınız, okuyunca anlarsınız. Çok uzağız; çünkü bizim gözümüzde bu kardeşimiz kendini çok fazla eleştiriye ve teoriye vermek gibi bir hata işlemiştir. Eleştiriyi emperyalizm ve teoriyi ırkçılık olarak görmemekle suçlamıyorum onu, bu konudaki formüllerini biz de neşeyle yanına imzalarız. Ama onun kızgınlığı ne kadar yerinde olursa olsun, hedefi yine de hakikate ulaşmaktır. Politik ekonomiyi, bilhassa da Marksist politik ekonomiyi üretimin, değerin, emeğin alanında kalarak, bir şeyi unutmakla bir tür sapıklık içerisinde bir şeyleri içeri atmak ya da bastırmakla suçlamaktadır, oysa politik ekonomi bunun tersi olmalıdır diye düşünmektedir; bu tür sapıklığa Baudrillard daha önce fetişist nitelemesini yakıştırıyordu, ürünün kale alınmasına bağlı olmayan kişiler arasında bir ilişki, yalnızca sembolik bir değiş tokuşa bağlı bir ilişki istiyor; mala mülke önem vermeyerek, ölüm ve aşkın libidinal kaynaklarının içerisinde, kendini tüketen bir alma vermeye dayanarak iktidara aldırmayan, her ne pahasına olursa olsun kendi gücünü canlandıran bir ilişki istiyordu. Dolayısıyla ona göre politik ekonomi insanlık tarihinde bir yerlerde toplumsal bir tertip içerisinde başlamış olduğu için her türlü toplumun evrensel hakikati olmak şöyle dursun, arkaik toplumlarda

97 *Le Miroir de la production*, Casterman. 1973 içinde [J. Baudrillard, Üretimin Aynası, Dokuz Eylül Yayınları, çev. Oğuz Adanır, 1998]. Ama daha önce elbette *Pour une critique de l'économie politique du signe*, Gallimard, 1972 [*Gösterge Ekonomi Politiği Hakkında Bir Eleştiri*, çev. Ali Bilginer, Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2009] içinde.

embriyo halinde olduğu için bir yerde oralarda yoktur bile. Faiz konusunda hiçbir şeyi bilmeyen ve yalnızca tutku açısından değeri olan, eşdeğerliliğe aldırmayıp, yalnızca ikiye çekilebilir durumları ortaya koyan sembolik değiş tokuşlarm yerine kapitalist düzenlemenin geriye dönerek kendini izdüşüm olarak sunduğu bir alandır ona göre ekonomi.

"Belirleyici olan" ve "Egemen olanın" araştırılmasına dayalı hava atmaları elimizin tersiyle itelim[98]; Yunanlıların emeği bilmedikleri, bilmeden çalıştıkları ve Yunanlı adıyla değil de Romalı ya da İngiliz'e dönüştükleri zaman bunu öğrenecekleri derinlemesine söz merkezci bir görüştür[99] -bunların hepsine peki diyoruz ve biz de zoraki olarak aynı yolda yürüyoruz, şundan eminiz, sözümona akılcı ekonominin olduğu kadar göstergebilimin de kalelerini her yerde yıkmak gerekir. Ama yine de göstergebilim için burada bu akılcılığın tam da galip geldiği anda hazırladığı tuzağa düşmek istemiyoruz. Bu tuzak sadece *yenilgiye uğratılan teorinin talebine yanıt vermekten* ibarettir ve bu talep şudur: Benim yerime bir şey koyun. Oysa önemli olan yerdir, teorinin içeriği değil. Yenilmesi gereken, teorinin *yeridir*. Ve bu ancak yer değiştirme ve kaçış ile olabilir. Şöyle söylemek pek önemli değildir: Eğer tarih tarihsel materyalizmin düşlediği gibi insanlığın gelişme aşamalarının çizgisel tarihinin *yerine konacaksa*, toplumsal biçimlenmelere kaydolan süreksiz biçimlerin iç ve dış farklarındaki tarihinin ya da hatta eşzamanlılığının yerine konulacaksa tarih yoktur. Evrensel politik ekonomi yoktur dedikten sonra eğer toplumsal ilişkinin *hakikati* vardır, bu da sembolik değiş tokuşun ikiye çekilirliğidir, yalnızca bu değiş tokuş erotik ve ölümcül gücüyle arzuya hakkım verir

98 Godelier ve Poulantzas hep böyle yaklaşırlar (*Pouvoir politique et conscience de classe*) [Nicos Poulantzas, *Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar*, çev. Fevzi Lütfi Topaçoğlu, Şen Süer Kaya, Belge Yayınları, İstanbul, 1992]. Baudrillard'ı kızdırmak için bu bile yeter. İki üç yıl önceki incelemelerimizde bizim konumuz da bu olmuştu.

99 Logocentrist kavramı Derrida'nın ortaya attığı bir kavramdır. Logos yalnızca söz değil, aynı zamanda akıl anlamına da gelir. Bütün Batı felsefesini ilke olarak özetlemeye dayalıdır. Genel olarak "söz-merkezci" yerleştiği için Türkçeye böyle çevirmeyi uygun bulduk [y.h.].

diye eklersek, pek de önemli bir şey söylemiş olmayız. Oysa bir zamanlar fetişizm üzerine yazdığı makalede Baudrillard bu konuya çok güzel bir şekilde giriş yapmış, incelikli olarak kapitalizmin temelinde de arzunun alttan alta yattığını kabul etmişti, böylece arzu libidinal bir yokluk değil kapitalizme de yer ve hak veren bir özellikti, ikiye çekilirliğin kapsadığı yok etmeye özgü bir yatırım arzunun içinde yer alsa da bu böyleydi. Oysa sermayenin de arzu düzenine bağlılığı kabul edilir edilmez onun özelliği olarak "sapıklık" ona özgü bir değermiş gibi görününce, o zaman gelsin yeniden teori ve aşırı değer verme: "Ve Marx'takiyle aynı devrimci harekete göre, onun eleştirisinin ötesinde politik ekonominin kesin çözümüne izin veren radikal biçimde farklı bir plana geçmemiz gerekli. Bu düzey, sembolik değiş tokuşun ve onun teorisinin düzeyidir[100]".

Politik ekonominin, arzunun bilinmezliğinden geldiğini mi iddia edeceksiniz şimdi de? Hayır, diye yanıt verir Baudrillard, hadım etmenin dışlanmasından gelir[101]. Peki bu hadım etme ve onun dışlanması nedir? Arzu hadım etmeyle işaretlenmiş ve tıpkı Saussure'deki olumsuz olanın *dilin* zemininde yer alması gibi mi düzenlenmiştir? Bu arada garip bir saklambaç oyunu var ortada, adına hadım, adına olumsuzluk denilene biz burada büyük sıfır diyoruz ve onda arzunun düzenini görmek şöyle dursun, böyle bir düzen enerji hareketlerine dayandığına göre biz orada en geniş anlamda sermayenin kendisinin düzenini, büyük Öteki diye bir mevki yaratarak duyguları orada sermayeleştiren tanrıbilimi, yani bir arzu figürünü görüyoruz. Ayrıca bizim libidinal ekonomi diye burada geliştirdiğimiz düşünce konusunda da Baudrillard hadımın ve dolayısıyla arzunun dışlandığını söyleyebilir. Peki tersini mi iddia edeceğiz? Hiç de değil. Buna örnek olacak tam bir durum seçelim. Baudrillard şunu dediğinde: "*İlkel toplumlarda ne üretim ne de üretim biçimi vardır*, ilkel toplumlarda *diyalektik* yoktur, ilkel toplumlarda *bilinçdışı* yoktur[102]", biz şunu diyoruz: İlkel toplum yoktur.

100 Baudrillard, *Le Miroir de la production* [*Üretimin Aynası*], s. 38.

101 Lacan'cı psikanalize göre nevrozun temelinde bastırma ve içe atma, psikozun temelinde ise hadım etmenin inkârı, dışlanması yatar [y.h.].

102 *a.g.y.*, s. 38 (altı metinde çizili).

Öncelikle yöntemsel olarak (korkarım öyle...) bu armağan ve karşı-armağan toplumu Baudrillard'ın düşüncesinde sermaye eleştirisi için bir gönderme (elbette kayıp), bir suç anında başka yerde olduğunu iddia etme (kanıtlanamaz) rolü oynar. Baudrillard doğadan ve doğallıktan bahsedildiğini duymak istemez[103]. O, Bataille, Caillois, Lacan'ın eklemeleri ya da sapmalarıyla Mauss'dan aldığı bütün bir armağan ya da sembolik değiş tokuş sorunsalının bütünüyle Batı ırkçılığına ve emperyalizme ait olduğunu -bunun, bu kavramdan miras aldığı birazcık libidinalleşmiş etnolojinin hâlâ iyi vahşi[104] olduğunu- nasıl görmez? Onun doğa fikri eleştirisini incelemek için, kendisini "medenileşmeye", yani tahakküm altına alınmaya ve sömürülmeye bırakan iyi doğa ile isyankar kötü doğa arasında yapmayı önerdiği ikiliği reddetmek için burada yan bir yola sapmak zorunlu gözüküyor. Baudrillard üretim ilişkileri ve güçleri materyalizmine böyle bir ayrımı gerektirdiği için karşı gelirken, Batı'nın politik, yani sosyolojik ve etnolojik düşüncesinde, en azından eski "vahşi" Mısırlılardaki Atlantik ütopyasının bekçilerini arayan Platon'un Timaios'sundan itibaren ve elbette Marx'ın sosyo-ekonomik düşüncesinde sürekli olarak, *isyankâr bir iyi doğaya*, isyankâr oldukça, öyleyse dışlandıkça, unutuldukça, *dışladıkça* iyi olan bir doğaya bütünüyle tersyüz edilmiş bir şekilde gönderme yapıldığını unutur. Jaulin'in olduğu kadar Lévi-Strauss'un etnolojisi de tamamıyla bu fanteziden yola çıkarak geliştirilmiştir (bu fantezi Batıya özgü canlandırmalardan bir tanesidir, Batının aşırı derecede logos[105] düşkünlüğünden ileri gelmektedir). Bunu Marx üzerine göstereceğiz, amacımız kimseyi herhangi bir şeye inandırmak değil. Daha çok zevk ve duygu peşindeyiz, Marx'ı yine genç bir kız olarak alıyoruz, bu kız uzlaşma rüyaları görüyor ve bu uzlaş-

103 *a.g.y.*, bölüm II.

104 XVII. yy.dan beri iyi vahşi Batı düşüncesinde aydınlanmacıların bazılarının Avrupa dışındaki vahşilerin iyi olduğuna inanmaları sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır [y.h.].

105 Heidegger ve Derrida'nın Batı felsefesinin logos merkezci olduğu tezini Lyotard da paylaşmaktadır. Logos mantık olduğu kadar söz, derleme, akıl, oran gibi anlamlara gelir [y.h.].

manın bir zamanlar bir yerde olduğunu zannederek, kendisinin ve aşığı proleteryanın bu uzlaşmadan yoksun olduğunu zannediyor. Kaldı ki en eski zamanlardaki emekçiden dem vururken, bu kadın özellikleri gösteren Marx'ın vurgulama biçimleri Baudrillard'ın sembolik değiş tokuş efsanesini uydururkenki vurgularına benzemektedir.

Çünkü politik ekonominin libidinal olduğunu kabul etmek istemeyen birinin başına gelecek olan şey, arzunun aldatıcı suretten kaçıp üretime sığındığı dışsallaşmış bir bölgenin aynı fantezisini, emeği ve değer yasasını başka sözcüklerle yeniden üretmek olacaktır. Bu fantezi yabancılaşmamış bir bölgenin bir yerlerde bulunduğu fantezisidir. Yöntemsel olarak Marx'ın hareketini, hatta onu arzu konumuna doğru genişleterek tekrarlamak dine yeniden başlamaktır; öyle ki Baudrillard 1848'teki ifadeyi parodileştirdiğinde bunda neredeyse trajik bir yan vardır: "Almanya için dinin eleştirisi temel olarak sona ermiştir", şöyle yazar: "Politik ekonomi eleştirisi temelde bitmiştir". Çünkü *başka bir şeye*, felsefi, yani dinsel olmayan bir politikaya *başlamaya niyetlenen* Marx 1843 metninde insanların kendileriyle doğa arasında kaybetmiş oldukları temel özdeşlik için enikonu dinsel bir aşk duyduğunu ele verir: Burada bilhassa, Marx'ın Rousseau'nunkine çok yakın olan geri dönüş arzusu, son kurtuluş için gerekli olan kurban bölümü olarak proletaryanın şehidinin mutlak olarak Hıristiyan senaryosunu dokuyarak çığırından çıkmışcasına gündeme gelir: "Radikal zincirleri olan bir sınıf oluşturmak gerekli, burjuva toplumunun sınıfı olmayan bir burjuva toplumu sınıfı, tüm sınıfların çözündüğü bir sınıf (...), insanlığın tam bir kaybı olan ve kendisini ancak insanlığın bütün borçlarını ödeyerek kurtarabilecek bir alan[106]" vb.

Baudrillard'da bu senaryonun olduğunu söylüyor değilim, alakası yok; ama bu senaryonun temelinde bulunan ve Marx'ın arzusunun gerektirdiği ("öyle gerekiyor") aynı şeyin, toplum *içinde* bulunmayan bir bölgenin kaçınılmaz bir şekilde yeniden üretimi

106 *Contribution à la critique de la Philosophie du droit de Hegel*, 1843. [K. Marx, *Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisi*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1997, Ankara.]

söz konusudur, bu bölge şöyle bir şeydir: "Üretici güçlerin kendi gelişimiyle dolaşımın dışına konulmuş ya da bırakılmış, sınırların dışındaki kuşaklar"; ve bugün marjinallerin bu üretimiyle ilgili olarak tıpkı Marx'ın geçmişte proterlerle ilgili söylediği şey söylenecek: "Yeni çelişkiler buradan çıkar[107]". Bir kez daha söyleyelim, niyetimiz birini diğerine indirgemek değil ve anti-ekonomistin öfkesini sevmekten ve ona can vermekten bir an bile vazgeçmiyoruz. Üstelik bu anti-ekonomist, karşıtlıkların hiçbir şekilde "diyalektik" olmadığını özenli bir şekilde gösterir ve sermayenin kendi kendine oynadığı oyunun temel öğeleri olan karşılıklı taleplerdeki yıkıcılığa (politik ekonomi düzenine kendisi girmeyen yıkıcılığa) karşı çıkar. Baudrillard'da diyalektik yoktur ve bunun nedeni iyi vahşi ve iyi hipi olan *yıkıcı göndermenin* ona göre modern toplumda Marx'ın proletaryayı düşündüğü biçimde *negatif* değil, *pozitif* bir şekilde yer almasıdır. Marjinaller libidinal onaylamalardan oluşur, proleterler ise bir süreçte ve bir nöbet alma döneminde olumsuzluğu olumsuzlar. Yalnızca bu küçük ayrıntının, bu "yöntemsel" küçük farkın sonuçlarından korkuyoruz: Onaylamanın *bir bölge olarak* sınırlandırılmasından çekiniyoruz. Çünkü her bölge rejime ve saltanata, göstergeye ve aygıta mahal verir, bunun için de umut bu bölgede olduğunda, umutsuz olmak garantidir. Belki de bizler politikacılar olarak hâlâ *ve daima umutsuz olmayı mı arzuluyoruz...?*

Her Politik Ekonomi Libidinaldir

İlk söylediğimiz şey ilkel toplum olmadığıydı, bu da şu demektir: Sermayeye (ya da politik ekonomiye) ait olan ile yıkıcılığa (ya da libidinal ekonomiye) ait olan arasında açık bir ayrımın her zaman yapılabildiği, arzunun açıkça okunabilir olduğu, onun *kendi ekonomisinin* darmadağın olmadan kalabildiği, içkin bile olsa dışsal gönderme yoktur. Şu nokta iyice anlaşılsın: "Darmadağın olmak" yabancı, kötücül bir mevkiyle "engellenmiş", bozulmuş

107 Baudrillard, *Le Miroir de la* production [*Üretimin Aynası*], s.113.

olmak demek değildir. İşte bu, yabancılaşma sorunsalıdır, bu, bir başka kardeşe başvurursak, *Anti-Ödipus I*'de bir hata ya da kötücül bir eylem düşüncesine hâlâ ait olan şeydir. "Darmadağın olma"nın anlamı arzu ekonomisinin tıpkı ikiye çekilebilirlik gibi atfedilebilir olmasıdır, bunun nedeni de onun yalnızca, Eros ve ölüm dürtüsü olması değil, dediğimiz gibi, her mevkinin bir şeye atfedilebilir olmamasıdır. Öyleyse bu, bir başka politik ekonomik düzen tarafından kat edilmemiş ve yabancılaşmamış, kendisiyle ve kendisinde darmadağın olmuş arzu ekonomisidir. Kritik ilişkiden kaçıldığı anda *yabancılaşma yoktur. Kapitalist* değiş tokuşta *olduğu kadar, sembolik olduğu varsayılan değiş tokuşta da libidinal yoğunluk* vardır. Bu da bizim "ilkel toplum yoktur" şerhimizde daha kışkırtıcı ve onaylayıcı bir tarzda söyleyeceğimiz ikinci şeydir.

Başka "bölgesel" gönderme yoktur demiyoruz yalnızca, kapitalizm *de* ilkel bir toplumdur ya da ilkel toplum *da* bir kapitalizmdir de diyoruz. Öncelikle şu son söz: Elbette, vahşiler malları sermayeleştirmezler. Ama büyük Sıfır'ın hiç değilse ticaretle ilgili mevkisini, yalnızca, duygulanımların *giriş-çıkışlarının titiz dengesini* (akrabalıklar ve sözler, hayvanlar, yaşamlar, cinsiyetler biçiminde) onaylayan ve hatta bunu talep eden, bu toplumların başında dolanan ve onların ayakta durmasını sağlayan bir şey olarak gören kimdir? Bize karşı en utanç verici karşı-örnekler olarak kullandığınız etnolojik betimlemeleri alalım. Michel Leiris Gondar'da[108] gelişigüzel bir şekilde çılgın büyücülerden bahseder, tüyler ürpertici bir cinayet söz konusudur, Jakugi'nin attığı ok çoktan ölüp gitmesi gereken genç kızın boynunda üç gece boyunca durur, Pierre Clastres[109] bu cinayetin sonu gelmeyen bir ilahiyle duyurulduğunu, onurlandırıldığım harikulade bir biçimde betimler. Elbette burada ve orada aşırı yoğunluklar vardır ve söylenebilecek en asgari şey onların iki yana çekilebilir olduğudur. Ama ne Yerli avcının köylüsüne karşı duyduğu cinai aşk ve nefret olasılığı

108 Michel Leiris, *L'Afrique fantôme* [Hayalet Afrika], Gallimard, 1934, s. 342-475.
109 Pierre Clastres, *Chronique des Indiens Guayaki* [Guayaki Yerlileri'nin Vakayinameleri], Paris, Plon, 1972, s. 252-261.

ne de kurban edilen hayvanların kanıyla lekelenen kadının orgazmik ve ölümcül coşkunluğu önemlidir. Önemli olan bu tartışılmaz yoğunlukların düzen terimleriyle ve hatta düzene dönüş terimleriyle *de* okunabilmeleri, kendilerini toplumsal yüzeyin kıyısına ya da merkezine birdenbire kaydeden yoğunlukların bu yüzeyi hiçbir şekilde yıkıma uğratmamaları, ama onu harfiyen oluşturmaları ve böylece onun içinde değiş tokuş edilebilir, akli, göstergebilimsel göstergeler olarak dolaşmaları anlamında ona bütünüyle katılmalarıdır. Pekâlâ, Baudrillard hiç kuşkusuz bu şekilde konuşmamızı hoş görecektir: O buna armağan ve karşı-armağan toplumları diyecektir. Ama eğer öyleyse şunu da kabul etmesi gerekecektir: "Sembolik değiş tokuş" da politik ekonomi anlamında bir değiş tokuştur.

Ama şimdi şu diğer önermeyi deneyelim ve ne sonuç verdiğine bakalım: Yoğunlukların değerlerde ve değerlerin yoğunluklarda bu *gizlenmesi* kapitalist toplumda daha az etkin değildir. Nasıl ki vahşilerin kapitalist bir düzeni varsa (bu düzen Lévi-Strauss emperyalizmine *onay verir*, iyi ama bir düzen hakemi tarafından, kendini tahakküm altına sokan bir toplumda etkin olan bir eşit bölüşme arzusu tarafından onaylanmayan emperyalizm hangisidir?) aynı şekilde sermayenin göstergelerin*de* de başıboş dolaşan güçler vardır. Baudrillard'ın gözünde bu güçler sermayenin *marjlarında* ve *marjinallerinde* değildir, ama onun en "nükleer", en gerekli, en "yabancılaşmış" ya da "fetişleşmiş" değiş tokuşlarında gizlenmiştir. Eğer bunu iyi tanımazsak, bir on yıl içinde yeni bir eleştiriye, "göstergenin politik ekonomisinin eleştirisinin" eleştirisine başlayacağız demektir. Ama *sermayenin arzusunu* burada ve orada mevki kazanmış bir halde tanımak inanılmaz zordur; mesela çalışanın aşağılama ve itibarsızlığı ifade etmek için yeterince sözcüğe bile sahip olmadığı angarya işin korkunçluğu ve aleladeliği anlamında çalışmada; ya da *nesne*de, Baudrillard'ın kendi açısından haklı olarak cazibesine kapıldığı ve bu sayede onun kurduğu iktidar üzerinden gücünü yeniden yakaladığımız aynı *nesnede* tanımak inanılmaz

zordur: Fetişizm yoğunluklar için bir fırsat değil midir? O, takdire değer bir icat etme gücü, hiç de olası olmayan olayları libidinal şeride ekleyen bir güç olduğunu göstermez mi? Ahlaki düzende tam bir pislik yerine konmadan eşcinselliğin ya da mazoşizmin eleştirilemeyeceğini bilen biriyseniz fetişizmi nasıl *eleştireceksiniz*? Ya da sermaye *zamanı üzerine yapılan* yatırım nasıl eleştirilebilir, banka ve para birimi sisteminin de içerdiği libidinal yoğunlukların hem biriktirilmesi hem de harcanması nasıl olur; ileride bununla ilgili bir analiz öneregeğiz. Ya da daha sade bir örnek, sistemin kendisine genel bir sistem olarak yapılan yatırım nasıldır, büyük fizikçi Gell-Man'ın kendisini Vietnam Savaşı'nın sefil "bilim" suçlusu Westmoreland ile işbirliği halinde bulması işte böyle bir özel niteliktir; bilim ile sermaye, aslında diğer alanlardan hiç de farklı olmayan bir şekilde bu özel nitelikte bir araya gelirler. Demek ki *Metapsikoloji* ya da *Ego ve İd*'deki Freudçu libinidal ekonomi anlamında yatırım, sistem üstüne, değer üstüne, yalnızca "fark"la ya da göndermeyle değer kazanan terimlerdeki libidinal şerit parçalarının oluşumu üstüne ve bu göndermelerin *yasalarının* kurulması üstüne yapılan yatırım -yani *bağdaki* ve onun suç ortağındaki meczup yatırım, eksik ("Eksik olmadığında ihtiyaç duyulmayan bir uyuşturucu gibi[110]" -çünkü eksik olan herhangi bir şeye sahip olmak gibi bir şeydir)- baş döndürücü yoğunluklara neden olmaz mı? Einstein'ın en sanatsal icatları da bu arzuyla, onun dediği gibi Tanrı'nın elbette zar atmadığı kanaatiyle yönlenmiyor muydu? Ve bunun içinde ne *kaybolur*? Hiçbir şey.

Ama diyeceksiniz ki bu durum, iktidara ve tahakküme, sömürüye ve hatta kamplarda yok etmeye kadar varıyor. Kesinlikle doğrudur bu; ama mazoşizm de aynı sonuca varabilir, kalifiye işçinin işi ve makinesiyle düzenlenmesi, çoğunlukla histeri tertibatının düzenlenmesi olarak anılan tuhaf bedensel düzenleme de nüfusun yok edilmesine yol açabilir: İngiliz proleterlerine bakın, sermaye-

110 Sophie Podolski, *Le Pays où tout est permis* [Her Şeyin Serbest Olduğu Ülke], Pierre Belfond, 1973, s. 104.

nin, yani *onların işinin* bedenlerine ne yaptığına bir bakın. Şimdi kalkıp bana diyeceksiniz ki: Ya bu ya da ölüm. Ama *mesele her zaman ya bu ya ölümdür*, işte libidinal ekonominin yasası budur, hayır, yasa değil: İşte bu onun geçici, çığlık biçimindeki, arzu yoğunlukları biçimindeki çok geçici tanımıdır, "ya bu ya ölüm", yani: Bu *ve* bundan dolayı ölüm, onun içkabuğu, ince ceviz zarı, henüz onun *bedeli* olarak değil, tam aksine onu ödenemez kılan şey olarak her zaman on*da* ölüm. Belki de "ya bu ya ölüm"ün bir alternatif olduğunu sanıyorsunuzdur?! Ve eğer *bu*nu seçiyorlarsa, makinenin kölesi oluyorlarsa, makinenin makinesi, 8 saat, 12 saat, 1 gün, yıldan yıla bununla düzülen düzücü oluyorlarsa, bunun nedeni buna zorlanmaları, buna mecbur kalmaları, yaşama tutunmaları mıdır? Ölüm *bu*nun için bir alternatif değildir, bunun bir parçasıdır, bunda *keyif* olduğunun kanıtıdır, işsiz İngilizler hayatta kalmak için işçi olmazlar, onlar -sıkıca tutunun ve bana tükürün, madenlerde, dökümhanelerde, atölyelerde, cehennemde *tutunarak* histerikçe, mazoşistce, artık her ne ise, tükenmekten keyif *aldılar*, bundan keyif aldılar, aslında onlara dayatılan organik bedenlerinin çılgın yıkımından keyif aldılar, kişisel kimliklerinin, köylü geleneğinin onlar için inşa ettiği kimliğin çözünmesinden zevk aldılar, ailelerinin ve köylerinin dağılmasından keyif aldılar ve varoşların ve gece ve gündüz publarının yeni canavarımsı *anonimliğinden* keyif aldılar.

Böyle bir keyfi artık var edelim, o bu konuda küçük kız Marx'ın çok açık bir şekilde gördüğü gibi her noktada fahişelik keyfine, anonimlik keyfine, angarya işteki *aynının tekrarı*nın keyfine benzer, aynı jest, atölyedeki aynı geliş-gidişler, saat başına onlarca penis, tonlarca kömür, onlarca dökme çubuk, üretilmeyen, elbette, *ama katlanılan* onlarca bok fıçısında da vardır, diğerlerinin toptan dışlanmasında kullanılan, istifade edilen bedenin aynı parçalarına benzer ve nasıl ki fahişenin vajinası ya da ağzı hoyratça kullanıldığında histerik bir şekilde *duyarsızlaşıyorsa*, 20.000 hertz devirle çalışan bir alternatöre kulak veren bir işçi de Tomatis'in betimlediği ve çözümlediği gibi sakince mektuplarını yazar ve en ince sesleri

bile duyar; ve Tomatis odyogram çalışmasını yaptığı sırada 20.000 hertzle çalışan alternatörün çınlama aralığının etkisizleştiğini, *sessizleştiğini* kendisi de fark eder[111]. Dolayısıyla işitsel bedenin bir kesiminin histerik tedavisi söz konusudur, kaltak düzenleme elbette fahişeliğin de koşulları olan "çalışma koşullarınca" istenen libidinal kullanımdır. Bunu hiçbir şeyi mahkûm etmeden, hiçbir pişmanlık duymadan, tersine, işçinin çalışma koşullarının histerik çılgınlığında gizlenen-gizleyici gücünde, direniş kuvveti, keyif gücünde bulunmuş olan, belki de hâlâ bulunan şeyi keşfederek söylediğimizi anlıyorsunuz, sosyologlar bu koşullara parsellenmiş derken bu parsellerin *parseller olarak* libidinal yoğunlukları taşıdıklarını görmezler.

Eğer herkesin, en aptal kapitalist bir işte çalışanın bile *sahip olduğu* deneyimde (aslında çalışan çoğunlukla bu deneyime sahip olamaz çünkü bu deneyimler ayıp olarak bilinirler ve de özellikle çünkü çalışan bunlara sahip olmaktan çok kendisi bizzat onlardır) bir keyif ve tuhaf, sapık yoğunluk -onun hakkında ne biliyoruz?- bulabildiği çok açıksa yabancılaşmadan bahsetmeye nasıl devam edebiliriz -hiçbir "üretken", "sanatsal" ya da "şiirsel" başkalaşımın bütünsel ve bütünleşmiş bir beden tarafından asla gerçekleştirilmediği, gerçekleştirilmeyeceği, ama bu başkalaşımın her zaman sözümona çözülerek ve böylece olanaklı hale gelmiş olan belirli bir aptallık bedeline karşılık gerçekleştiği çok açıksa; böyle bir *çözülmenin* yerinde bir gerekçeyle asla gerçekleşmediği ve gerçekleşmeyeceği çok açıksa -çünkü böyle bir beden birliğini ve kimliğini kendisinde asla kazanmamıştır ve kazanmayacaktır; bu bedenin bir fantezi olduğu, onun büsbütün libidinal, erotik, hijyenik = Yunan, ya da erotik ve doğaüstü = Hıristiyan olduğu çok açıksa ve her türlü yabancılaşmanın böyle bir fanteziye bağlı olarak hınç anlamında, geri dönüş arzusu olarak büyük Sıfırın harekete geçirdiği bir hınç

111 Lyotard Tomatis'in işçilerin 20.000 hertz gürültüde nasıl tepki verdiklerini ölçmek ve duyarsızlaşma eşiklerini belirlemek için yaptığı deneyden bahsediyor. Aynı örnek şurada da tekrarlanır: F. Lyotard, *Les Transformateurs Duchamp* [Duchamp Transformatörleri], Galilée, Paris, 1977 [ç.n.].

duygusu anlamında düşünüldüğü ve böylece *hınç duyulduğu* çok açıksa o zaman yabancılaşmadan bahsetmeye nasıl devam edebiliriz... Ama ilkel vahşilerin bedeni nasıl tam bir beden değilse bir yüzyıl önceki İskoç kömürcülerinki de tam değildir, tam beden yoktur.

Sonunda böyle bir keyfin, ben buna proleterlerin keyfi diyorum, en çetin ve yoğun isyanlara münhasır olmadığını anlamalısınız. Keyif *katlanılamazdır*. Bu, işçilerin isyan ederek, makineleri kırarak, patronları tutuklayıp temsilcilerini defederek, sömürgelerin sarayları yakıp nöbetçilerin boğazını keserek kazanacakları bir saygınlık değildir, hayır, bu bambaşka bir şeydir, saygınlık yoktur; Guyotat Cezayir konusuyla ilgili olarak bunu çok güzel bir şekilde yazıya döker[112]. Tutulabilir olsun ya da olmasın libidinal konumlar vardır, birdenbire yatırımlarını kaybeden konumlar, büyük yapbozun diğer parçalarına geçen, yeni parçalar ve yeni *keyif*, yani yoğunlaşma tarzları icat eden enerjiler vardır. Ne libidinal saygınlık ne libidinal özgürlük ne de libidinal kardeşlik vardır, ("mesaj" olmadığı için) iletişimi olmayan libidinal temaslar vardır. Bu yüzden en derin yanlış anlamalar aynı mücadeleye katılan bireyler arasında olabilir, onlar aynı toplumsal ve ekonomik dilimde yer alsalar bile. Bir Cezayirli dört yıl kırda ya da birkaç ay şehir şebekesinde savaşmışsa, bunun nedeni onun arzusunun öldürme arzusu olması, genel anlamda öldürme değil, ama hassas bölgelerinin yatırım yapılmış, buna hiç kuşku yok, hâlâ yatırımlı bir parçasını öldürme arzusu olmasıdır. O, Fransız efendisini öldürür mü? Bundan da fazlası: O, fahişeleşmiş rızasının bölgesinden kurtulmak, bir model olarak aldığı, yani yatırımının en etkili tarzı olarak aldığı fahişelikten *başka* keyifler bulmak için bu efendinin yardımsever hizmetçisi olarak öldürülmek isterdi. Bununla birlikte onun arzusu cinayette kendisine bir mevki bularak, kurtulmak istediği cezalandırma ilişkinde kalırdı belki de, belki de bu cinayet hâlâ bir intihar, bir ceza, pezevenkten kaynaklanan bedel ve bir uşaklıktı. Ama bu bağımsızlık mücadelesi boyunca "ılımlı", hatta merkeziyetçi olan bir Cezayirli

112 *Tombeau pour 500.000 soldats* [500.000 Asker İçin Mezar], Gallimard, 1967.

de uzlaşmaya ve görüşmeye karar verdi, bütünüyle başka bir keyif tertibatı aradı, ölümleri dışladı ve hesaba güvendi, görüşmenin gerektirdiği biçimde bedenlerin aşağılanmasını ve sözcüklerin göklere çıkarılmasını, böylece de fahişe beden olarak değil, genel olarak tenin ölümü olarak kendi ölümünü, Batılı konuşmacının en kabul edilir ölümünü destekledi. Vesaire.

Oysa bu aykırılıklar, erotik ve ölümcül akışlardaki yatırım heterojenlikleri bir toplumsal hareket atölye ölçeğinde çok küçük olsa ya da bütün ülkeye, belki de kıtaya yayılıp çok büyük bir hal alsa da o hareketin içinde mutlaka bulunur. Ama mesela bu tekil "histerik" keyifler ya da modern bilimle büyük bir yakınlık taşıyan, bizim tabirimizle "potansiyel" keyifler ya da bir bedenin biriken ve harcanan zamanın hesaplanmasına tamamen tabi kılınarak sermayenin genişleyen yeniden üretim yerine konulmasıyla elde edilen keyifler -(burada kabaca taslağını çıkarttığımız) bütün bu mevki kazanmalar-, bütün bu libidinal mevkilenmeler, arzu akışlarının aktığı ve geri çekildiği bu küçük tertibatlar kapitalist makine çok açık bir genel sıkıntı içinde uğultular çıkarttığında ve herkes işini hiç sesini çıkartmadan yaptığında bile asla berrak bir hal almaz ve tekanlamlı bir sosyoloji ya da politika okumasına, sözcük ve cümlelerin şifrelerinin anlaşılır bir şekilde çözümlenmesine imkân vermez. Ceza boyun eğmeyi ve isyanı, iktidarı, gururun cazibesine kapılmayı ve kendini depresyona sokan depresyonu aynı anda kışkırtır, her "meslek", onu uygulayan kişi Marksist anlamda *kayıtsız* kalsa bile arzu ve nefret talep eder. Bu yüzden iki yana çekilebilir dedi Baudrillard. Ve biz de şöyle diyoruz: Mesele bundan çok daha fazlasıdır, hâlâ bundan başka bir şeydir, bu yoğun aşk ve tiksinti ya da korku evinden başka bir şeydir; bu ev, duygulanımları analiz eden göstergebilimin ya da yorumsamacılığın saldırılarına çok kolay maruz kalabilir; hiçbir yorumcu çokanlamlılıktan korkmaz; ama sistemde bir yandan işleyen, bundan ayrılamaz bir şekilde de onun *işleyişini bozan* bir şeyler, bir terim vardır, öyle bir şey ki neşe ve acı bir anda birbirinin amansız düşmanı haline gelir; iki yana çekilebilir anlamlama ve gerilim bir arada, birbirlerinde gizlenirler. Yalnızca *ve/veya* değil, ama sessiz virgül: ",".

Her Politik Ekonomi Libidinaldir (Ek)

Onlarca demir çubuk, tonlarca sperm, desibellerce şehvet çığlığı ve atölye gürültüsü, dahası ve dahası da var: Bu *daha* belki de olduğu haliyle yatırımlanır, o, sermayededir ve onun tamamen saçma olduğunu, *agora*daki politik tartışmadan ya da Peloponez savaşından ne eksik ne fazla saçma olduğunu zaten kabul ediyoruz ama bilhassa bunun bir üretim meselesi bile olmadığını kabul etmek gerekir. Bu "ürünler" ürünler değildir, burada, sermayede hesaba katılan, bu ürünlerin *nicelik* üzerinden sürdürülmeleri ve sürmeleridir, bu, niceliktir, kendisi yoğunluk için zaten bir motif olan dayatılmış sayıdır, niceliğin niteliksel dönüşümü hiç değildir, ama Sade'da olduğu gibi alman darbelerin ürkütücü sayısı, gerekli vücut pozisyonu ve manevralarının sayısı, gereken kurbanların sayısıdır, Mina Boumedine'de olduğu gibi, barın arka odasındaki masanın üstüne serili muşambaya uzanarak çalışan kadının farklı farklı girişlerine dalan penislerin tiksinç niceliğidir:
"Kadın nemli bir sisin içinde ağzına alır ve ağzında çevirir / suratının önünde sallanan başı emer / pantolonun önü canını yakarken ürperir / manzara başını döndürür / girişler ve yapmacık tavırlar dışarı çıkar / hastanede uyanır / bar kapısı gıcırdar / Mina bu kapıdır / kalbi gevşer ve kasılır / kalbi patlamak üzeredir / kapının açılmalarını saymaya çalışır / kendisine bir sürü sike dönüşeceğini söyler / sayıları karıştırır ve gıcırdamayı aklında tutar / koka içmek için yaratılmıştır / boğazında komik bir tat vardır / yaralı bir kuştur / tir tir titreyen yaralı bir kuş / yolun kenarına uzanır / başına bir kaza gelmiştir... Çok iyi saydın / hep olmasa da / evet bana hep karşıydın / Seni bir an bile bırakmadım / yalnızca amdan kırk defa / Mina karantinada / senden iğreniyorum / bana senden iğrendiğimi söyle / orospuyu senin için becereceğim / kareli küçük mavi muşambanın üstünde günde 100 defa becereceğim / asetilen lambasının kokusu / lambanın çıkarttığı vızıltı / ıstırabının vızıltısı / o suikaste kurban giden bir ölü / biçarelerin lambasında /

o aylardır ölüydü / yıllardır / arka dükkanın muşambasında ve su kovasında günde yüz defa / onu kendine getirmek için tükendiğinde / buzlu bir su kovası / ve birdenbire yine lambanın vızıltısı / demek ki ölü değildi / yeterince ölü değildi / yeniden başlaması gerekiyordu (...)[113]".

Use erogenous zone numbers[114] [Erojen bölge numaralarını kullanın], her zaman daha fazla, daha fazladırlar, kapitalizmdeki yoğunluğun belirgin bir şekilde mevkilenmesi değil midir bu? Bizler, bay entelektüeller, etkin ya da edilgin bir şekilde üretmiyoruz daha fazla sözcük, daha fazla, daha fazla kitap, daha fazla makale, doldurmuyoruz söz matarasını tekrar tekrar, ama dolduruyoruz onu kitaplara ve "deneyimlere" atlayarak, onları sözcüklerde başkalaştırmak istiyoruz burada ya da orada bağlantılar kurarak, tıpkı kareli mavi muşambasına uzanmış Mina gibi, elbette sözcüklerle genişletiyoruz pazarı ve ticareti, ama bir yandan da keyif fırsatlarını çoğaltarak, topluyoruz mümkün olan her yerden asla yeterince ölü olmayan yoğunlukları, biz de çıkmalıyız çünkü günde kırk defadan yüz defaya ve çünkü biz de değiliz yeterince fahişe, yeterince ölü.

İşte size bir soru politik entelektüeller: Neden proletaryanın *üstüne bu kadar düşüyorsunuz*? Neye acıyorsunuz? Bir proleterin sizden nefret edeceğini biliyorum, siz nefret etmezsiniz çünkü siz burjuvasınız, pürüzsüz ellere sahip imtiyaz sahiplerisiniz, sizin söylenmesi gereken tek önemli şeyi söylemeye cesaretiniz yok, sermayenin bokunu, malzemelerini, metal çubuklarını, polisitrenlerini, kitaplarını, sosisli böreklerini yutmaktan, bunlardan tonlarcasını çatlayıncaya kadar yemekten keyif alınabilir -işte bunu söylemek yerine, kapitalistleşmişlerin, elleriyle, kıçlarıyla ve kafalarıyla çalışanların arzusunda neler olup bittiğini söylemek yerine gidip akıl hocalığı, pezevenk hocalığı yapıyorsunuz, öne doğru atılıp şöyle diyorsunuz: İşte, işte bu yabancılaşma, hiç hoş değil, dayanın, sizi kurtaracağız, sizi bu çok fena kölelik duygusundan özgürleştirme-

113 Mina Boumédine, *L'Oiseau dans la main* [Eldeki Kuş], Belfond, 1973, s. 152-155.
114 *a.g.y.*, s. 61.

ye çalışacağız, size saygınlık kazandıracağız. Ve bu şekilde kendinizi en rezil tarafa, bizim kapitalistleşmiş arzumuzun tamamen göz ardı edilmesini, yasaklanmasını, sekteye uğramasını arzuladığınız en ahlakçı tarafta yerleştiriyorsunuz, günahkarların yanında olan rahipler gibisiniz, köle yoğunluklarımız sizi korkutuyor, kendinize şunu demek zorundasınız: Buna katlanmak için kim bilir ne kadar acı çekiyorlardır! Ve bizler, biz kapitalistleşmişler elbette acı çekiyoruz, ama bu demek değil ki keyif de almıyoruz, inandığınız şey bizim için neye deva olabilir? Neye? Bizi daha fazla iğrendirmeyin. İyileştirici olandan ve onun ilacından korkuyoruz, sizin en aptal şey diye yargıladığınız niceliksel aşırılıklar içinde infilak etmeyi tercih ederiz. Ve isyan etmek için de kendiliğinden kalkışmamızı beklemeyin.

Burada bir nefret parantezi açalım, *kendiliğindenlik* ve *yaratıcılık* denilen teselli edici bok çukuruna karşı tek sözcük yeterli olacaktır. Elbette ele avuca sığmaz, ama o zamana dek asla kaba olmayan Ya Sosyalizm Ya Barbarlık çevresinin teorik ve pratik politika alanında gösterdiği çabalarla çizilen güzergâhlar ile bu bok çukuru arasında hiç kimse bağlantı kurmaya kalkmasın. Biz Castoriadis ile 1964'te görünüşe göre teori ve yönelim sorunlarından dolayı koptuk. Castoriadis tarihsel, diyalektik ve artık baygınlık veren materyalizmin yeniden gözden geçirilmesinden haklı olarak sıkılmıştı, yine de onun yerine, tiksinti uyandıran süper-eril nesne yerine genel yaratıcılığı koymayı öneriyordu: Modern kapitalizmde merkezi sorun artık sömürü değildir, asıl mesele her türlü gerçek insan iletişiminin yıkıma uğraması, insanın hiç durmadan yaratma kapasitesinin kendi kendine, *sponte sua*, ortadan kalkması, dünya ile diğer şeyler arasında ortaya çıkan yeni ilişki biçimleridir, diyordu (ama yine de kendiniz okuyun, bütün eserleri yayımlanıyor[115]). Castoriadis, özelleştirmeye karşı etkin toplumsallaşmayı geri getirir; yaban-

115 Castoriadis, *La Société bureaucratique* [Bürokratik Toplum], 1 ve 2. ciltler; *l'Expérience du mouvement ouvrier* [İşçi Hareketi Deneyimi], 1 ve 2. ciltler, U.G.E.T., koleksiyon 10/18, 1973.

cılaşmaya karşı bu yaratımlama[116] her zaman etkindir. Her yerde ve her zaman yaratıcılık. Bolluk toplumunda insanlar (kadınlar, çocuklar, kimseyi dışarıda bırakmayalım) neden dolayı acı çekerler? Yalnız ve edilgin olduklarından dolayı mı; peki neden? Çünkü onların en radikal sorunlar karşısında iletişim kurma ve sevme kudretleri, yeni cevaplar icat etme ve onları sınama kapasiteleri, der Castoriadis, yalnızca çalışma yaşamının değil, ama yaşamın her yönünün bürokratik olarak organize edilmesiyle ortadan kaldırılmıştır. Bürokrasi her yönden eksiksiz bir toplumsal bedendeki küçük bir kusur değildir, mesela Pujadistler bu anlamda bir yönetim bürokrasisinden bahsederler ya da Crozier'ye göre böyle bir bürokrasi sayesinde yönetimlerdeki (*aynen böyle*), Jakobencilik'ten ve Kraliyet'ten gelen merkeziyetçilik tamamen ortadan kalkmıştır, Troçki ise bürokrasiyi proleter olmayan bir devleti yiyip bitiren bir kanser olarak ifşa eder. Hayır: Bruno Rizzi'nin[117] dediği gibi dünyanın bürokratikleşmesidir bu.

Oysa elbette (Troçkizm'den çok acemice miras kalsa da) bürokrasi adı altında şunun anlaşılması gerektiğinde hemfikiriz: Bürokrasi yeni bir politik görüngü değildir, aygıtların toplumsal yaşamın yeni bölgelerine yayılması, sadece yeni toplumsal tahakkümcü sınıfın pekişmesi değil yalnızca, ama bunlara ek olarak, Marx'tan miras kalan ve hatta bütün sol muhalefet için geçerli olan devrimci düşünce modasının artık geçerliliğini kaybetmesiyle başka bir insanlığın üretimidir. Ve biz bir anlamda, tıpkı Castoriadis'in sunduğu giriş metninin ve onun grubunun başlığındaki gibi, "devrime yeniden başlamak[118]" gerektiği konusunda epey hemfikirdik. Bununla birlikte biz bir süredir *İşçi İktidarı*'yla devam eden karşı kampa, diyalektik ve tarihsel materyalizm konusunda gelenekçi addedilen ve aslında tam tersine mülteciler ya da evsizler kampı

116 Burada Castoriadis belirli bir yaratma edimini [*créativité*] değil, kendisi de sürekli başkalaşan bir dönüşümü düşündüğü için yaratımlama [*créativation*] karşılığını tercih ettik [ç.n.].

117 *La Bureaucratisation du monde* [Dünyanın Bürokratikleşmesi], Paris, 1939.

118 *Socialisme ou barbarie* [Ya Sosyalizm Ya Barbarlık], sayı 35, Ocak 1964.

denmesi gereken kampa geçtik, bu grup teori ve pratikle ilgili ilk araştırma teşebbüslerinden itibaren patlak veren anlaşmazlıkların ve istifaların gösterdiği gibi içinde çok farklı ilgi alanlarına sahip kişileri barındırıyordu.

Bu konuda bir şeyler söylemem gerekirse ve bu da bile isteye patavatsız bir şeyler olursa: (1) Genel olarak Büyük Politikayı kuşatan ve önceden kurulmuş *Ya Sosyalizm ya Barbarlık* mitini, bütün diğer mitlerden daha fazla lanetlenmesi gereken miti sürdürmeye oldukça yatkın olan ağırbaşlı alacakaranlıktaki meseleyi örtmek hiçbir işe yaramaz; (2) böylece okuyucularımız ağır öncüllerimizin, ardıllarımız kadar hafif oldukları konusunda uyarılmış olurlar; (3) libidinal ekonomiye neden kaçtığımızı, uzun bir acının çözümünü ve güç bir çıkmazda açılan gediği dikkate alıp (4) bu birkaç nefret çizgisini bir gediğe karşı duyulan öfkenin arkasındaki bir kahkaha olarak anlayabilirler. Castoriadis bu gediği biz militanların yaptığı her şeyi, düşüncemizi, yaşamımızı, eylemlerimizi engelleyen duvarda açtığına inanır ve başkalarını da buna inandırır (bu küçük bir mesele değildir, sorun cebinde parti kimliğiyle gezmek, pazarlarda kibar kibar eski politik eşyalar satmak değildir); bu gediğe karşı duran kahkaha bizi zaten önceden bildiğimiz şeylere bağlar; kafalarımız ve bedenlerimiz onun sayesinde hiç de duyulmadık tertibatlara kaçmış olmaz; ama onunla bu tertibatlarda *dünyanın yeni bir tasavvuru*na doğru, "yeni" bir *düşünce*ye, temelde Amerikalı büyük *patronun* hayırseverliğine çok benzeyen bir yaratıcılar hümanizmine doğru, yine bir *teori*ye doğru bilgece geçitler açılır, söz konusu teori genel yaratıcılık teorisinin ikizini içeren yabancılaşma teorisidir -Hegel'den ve kuşkusuz İsa'dan beri Tanrı olmadan yabancılaşmamış olarak kalmanın bilinen tek yolu budur. Öyleyse bu, insanın tanrı olduğu "yeni" dindir; bu Faustçu din bir gün kendisini pek iffetli bir arkadaş olarak belli ederken, bizzat "işçi iktidarı" ifadesinin tutarsızlığında kendi köhneliğine her zaman ihanet etmiştir ve hâlâ da etmektedir.

Çünkü işçi, tahakküm altına alman şeyin kendi *gücü* üzerinden değerlendirilmelidir ve bu yüzden bu, iktidar rezilliğini ortaya koyarak işçiyi teselli ve tedavi etme meselesi değildir: Çünkü hem bir yandan buna *hiç kimse* karar veremez (kendileriyle ilgili konularda karar veremezler bile demiyorum çünkü onlar da hiç kuşkusuz diğer şeylerden daha fazla ilgili değildirler); ama çünkü diğer yandan da biz politikacılara ait olan bu güç bizim için onun önünde bayrağı yarıya indirip onu her yönüyle dikkate almaya çalışmaktan ibaret değildir; o zaman iktidarın bakış açısını bırakmak gerekir ve onu algılar algılamaz, yayılımını fark eder etmez ona güç denmesini reddederek onu olumsuz bir şekilde ve nihilistçe anlamaktan vazgeçmek gerekir, söz konusu güç elde tutulamaz olanı tutmanın gücü ve *aynı zamanda* elde tutmamanın ve gücün kendisi de dâhil olmak üzere her şeyi yerinden oynatmanın gücüdür -buna karşılık daha işin başında ona alelacele özelleştirme, edilgenleşme, yabancılaşma, yaratıcılık kaybı demeyelim, yani onu hemen eksik olarak ortaya koyup bütünüyle meydana getirilen ya da ortadan kaldırılan bir şey olarak sunmayalım. Son olarak da, haydi devrime yeniden başlayalım demeyelim; şöyle dersek belki gediği bulmuş oluruz: Küçük bir hiçlik fikri olan, belki de hep öyle olmuş olan devrim fikrini de bir kenara bırakalım, bu fikir politik ekonomik iktidarın alanındaki konumların tersyüz olması fikridir ve dolayısıyla bu alanın sürdürülmesine dayanan fikirdir ya da hatta Castoriadis'e daha sadık bir şekilde şöyle diyebiliriz, *bütün* alanlardaki konumların tersyüz olması fikridir; bu genel tersyüz oluş düşüncesi bile yeri geldiğinde kırılmalıdır çünkü bu düşünce de yine bir duvar, aynı çıkmazın aynı duvarıdır, öyle ki tersyüz olma düşüncesinin olduğu yerde yabancılaşmanın teorisi, nihilizm, kurtarıcı-teorisyenler ve bilgi depolayan kafalar vardır. "Düşünen kafalar halkın bedenine [*body*] her zaman görünmez ipliklerle bağlanırlar," diye yazar halinden memnun Marx, Meyer'e (21 Ocak 1871).

İşte bundan nefret ediyorum: Bilgiyi devam ettirdik, doğru bilgiyi bulduğumuzu sandık -aman ne sofistike, bilmediğini bilerek bilmek, kendini bilmiyor olarak içtenlikle tanıtarak bilmek, bir

analistin en son bilgisinin açık, kararlı ve kışkırtıcı bir şekilde nasıl kurulacağını bilmek; ve demek ki böyle bir sofistikleşme sayesinde bu bilginin iktidarla zinasından -tamamen yasal ve onaylı evliliklerden değil- kurtulduğumuzu sandık, şöyle dedik: Biz artık militan olmayan militanlarız, bundan böyle iyi haberler getirmiyoruz, *biçimi* henüz belli olmayan bir şey yapmayı arzuladığımızda, mesela bir grev, bir boykot, bir işgal... kendimizi insanların hizmetine sunuyoruz, onların aracıları, *arabulucu*ları[119] oluyoruz, onların broşürlerini düzenleyeceğiz ve bunları dağıtacağız, neredeyse hiç yokmuşuz gibi davranacağız -ve şunu söylemek zorundayım ki bu çok güzel bir şeydir; bu, efendi doğan bu insanların uşak konumuna geçme arzusu, temelde paranoyak olan bu militanların, Lacan'ın dediği gibi histeri arayışıdır. Ama bilgiyi devam ettiriyorduk çünkü mutlak zihin kendisini gerçekten de uşak yapabilir; o, geçtiği bütün biçimlenmelerin diyalektik uşağı ol*malı*dır, kullandığı bütün sözcükler söylemek istediklerini söylemezler, onlar kesinlikle gizlenme anlamında değil, tam tersine karşılıklı değiştirilebilir olmaları anlamında çiftanlamlıdırlar çünkü küçük pislik iki yana çekilebilirlik, uşak olan ve böylece gerçek efendi olan ve tekrar efendi olan efendi, şef olarak kendini ortadan kaldıran ve böylece gerçek şef olarak kalan militan (ya da hatta devrimin küçük askeri), ağızdan tevazuyla dökülüp yeryüzüne inen sözcükler mahkemeden gönderilen iktidarın sözcükleriydi zaten; çünkü onlar bilgiye aittirler, ardılları gibi bozulmadan önce tekrar başlayan yeni devrim yeni hizmetkârlarım sözcüleri haline getirmelidir.

İşte böyle bir kopyaya dönük bir nefret. Söylem konumu aynı kalıyorsa söylenenlerin ne önemi var? (Grubun içinde bir tek Philippe Guillaume bunu zamanında anladı). Devrime yeniden başlamak, ona yeniden başlamak değildir; bu, dünyayı yabancılaşmış olarak görmekten, insanları kurtarmaya ya da onlara yardım etmeye ya da hatta *hizmet etmeye* çalışmaktan vazgeçmektir; bu, erkek konumunu bir yana bırakıp kadınlığa, aptallığa, deliliğe onları

119 Lyotard burada pezevenk, aracı, çöpçatan anlamlarına da gelen İngilizce *go-between* sözcüğünü kullanıyor [ç.n.].

kötücül olarak görmeden kulak vermektir. Kız olma arzusu taşımadan kendisini bir kız kılığına sokan pezevenge, asil travestinin lanet erkek karikatürüne dönük bir nefrettir.

Parantezin sonu. Bu yüzden eleştirmeyi ve avunmayı bir yana bırakalım. Olduğu haliyle niceliğe yatırım yapılabilir ve *bu*, bir yabancılaşma *değildir* (ve üstelik bu, kapitalizm öncesi denilen toplumların "prestij"li tüketiminde mevcuttu ama Baudrillard bunu bizden daha iyi bilir). Olduğu haliyle bir parsele yatırım yapılabilir ve *bu* bir yabancılaşma *değildir*. Bu bir fantezidir, sadece tepkisel değil, ama bedenin parsellere bölünmediği toplumlar olduğuna inanırsak Batılı tiyatrosallığın kurucu bir fantezisidir. Libidinal ekonomi için organik beden yoktur; ve bundan böyle *libidinal beden* yoktur, birbirinden ayrılamayan Eros ve ölüm rejimlerine boyun eğen enerji olarak libido fikri ile tıptan ve Batılı fizyolojiden gelen kavramın tuhaf uzlaşması söz konusu değildir. François Guéry, *Kapital* I. Kitabın dördüncü bölümü hakkındaki yorumunda[120] yarı zamanlı çalışmaya karşı Friedman ya da Marcuse'ünki gibi insancıl protestoların *bedenin bölünmesi*nin yerinin hatalı bir şekilde saptanmasına bel bağladığını gösterir: Elbette, der, sermayenin bedeni Marx'ın betimlediği haliyle fabrikadaki ve *daha da kesin olarak* geniş ölçekli yarı otomatik sanayideki üretici bedene el koyarak organik bedeni birbirinden bağımsız parçalara ayırır; bu da eylemlerin gittikçe daha yetkin bir şekilde mekanikleşmesiyle birlikte giden, "neredeyse insanüstü bir incelik" gerektirir; ama şunu da ekler: Bu, yalnızca "biyolojik ve üretici bedenin antik bir karışımına benzeyen anakronik bir görüngüdür. Bedenin en gerçek bölünmesi burada değildir". O, "biyolojik bedenin ortasında uygulanan başka bir bölünmeye, *o halde* bir makineciliğe indirgenen beden ile zihinsel üretim güçleri, mevcut durumda bilgibilimcilerin *yazılımı* olan kafa, beyin arasındaki bölünmeye dayanır[121]".

120 Didier Deleule ve François Guéry, *Le Corps productif* [Üretici Beden], Mame, 1972, özellikle, François Guéry'nin yazdığı birinci bölüm, "L'individualisation du corps productif" [Üretici Bedenin Bireyselleşmesi].

121 *a.g.y.*, s. 37-39.

Gerçekten geçerli ayrım çizgisinin Guéry için bu mu yoksa öteki mi olduğunu nasıl anlayacağız? İşte Guéry bu nedenle Ortaçağ'daki belirli bir korporasyon fikrini ya da daha çok, "*Antik Yunan'dan başlayıp*" Ortaçağa gelinceye dek işleyen ebedi bir korporasyon fikrini kabul eder, Marx'ın uydurduğu bu fikir, "*kafa da dahil olmak üzere*" insan bedeninin bütün organik güçlerini makineleştiren bir beden fikridir. Ve Guéry ısrar eder: "Burası önemlidir: İnsan kafası korporasyon tarafından, ama bedenin organik bir parçası olarak makineleştirilir. O halde hiç kuşku yoktur ki kafanın ellerin, ciğerlerin, kolların, parmakların, bacakların, ayakların gücünden daha yukarıya mekânsal ve niteliksel olarak yerleştirildiği iç bir hiyerarşi vardır[122]".

Korporasyonun, üretici çalışma alanında aslında bu hiyerarşik olmayan beden olduğunu kabul edelim; şu da var ki böyle bir nitelendirme ancak bu alan yalıtıldığı takdirde, alınan politik organizasyon -Yunanistan'la sınırlı kalırsak Doğulu despotizm, özgür şehir, site ya da imparatorluk olabilir- bu alandan ayrıldığı takdirde, sözün belirimi *politik tekne* olarak dikkate alınmadığı takdirde geçerlilik kazanır, bu belirim her şeyin eşit olduğu bir düzlemde bir kefalleşme[123] sürecine ve hatta elle yapılan her mesleği, politik bedenin tabi kılınmış bir bölümüne indirgeyen bir sermayeleşme sürecine denktir. Başka bir deyişle kafa aslında korporasyon çağında korporasyonda değil belki ama "toplumsal beden"de mevcuttur. Toplumsal beden, yaşadığımız dönemde politik ekonominin bedeni olamaz ve üretici beden belki de kısmi dürtülerin (çünkü buradaki mesele onlarla ilgilidir) etrafının dönüştürülmesi biçimini almaz, o, bu etrafı dönüştürmeyi etkileyen politik bedendir, ama burada geçerliliğini tamamen kaybetmiş değildir ve mutlaka para birimi olmak zorunda olmayan (mesela Sparta'da), ama her zaman

122 *a.g.y.*, s. 23-24.

123 Kefalleşme burada biyolojik anlamına ("embriyoda gelişme yeteneğinin ön tarafta başlayıp yoğunlaşması ve sonra başka taraflara yayılması") uygun bir şekilde farklı işlevlerin tek bir yerde toplanmasını ve bütün diğer unsurların tek bir unsura, kafaya dönüşmesini ifade eder. Aynı zamanda bkz. dipnot 10 [ç.n.].

sözün ve kılıcın merkezinde bulunan merkezi sıfırın üzerinin örtülmesi bu dürtülerin ve onların ayrıcalıklı bir şekilde serbestçe boyun eğdikleri toplumsal varlıkların hiyerarşikleşmesini daha az hazırlıyor değildir.

Bunun, politik olmayan, bu yüzden de "ilkel" ya da vahşi bir toplum olduğu fazlasıyla söylenecek, bundan da savaş ve söylem üstünde en azından sistematik olarak dönüştürme yapılmadığı anlaşılacaktır. Burada, ayrıntı gibi gözüken bir hatanın ötesinde, Marksist gelenekte çok güçlü ve değişmeden kalan fanteziyi dikkate almamız gerekiyor, bu fantezi çalışan bedenin mutlu bir halinin -bu mutluluk (saf Batı geleneğinde) bütün parçaların varlıkla birliği olarak düşünülür, fantezisidir. Ama incelendiği takdirde görülecektir ki bu fantezi Baudrillard'ın ilkel toplumunun kılık değiştirmiş halinden başka bir şey değildir. Tıpkı Atina'daki siteyle ilgili söz ve tetralogos yasasının[124] söylemin ticarileşmesi yasası olması ve bunu tamamlar bir şekilde, düzenlenen mesleklerdeki görevlerin titiz bir şekilde bölümlere ayrılmasının bu görevlerin, (belki de) profesyonelliğin önüne geçmek için, sözümona toplumsal bedenin daha az *kafasız* olmayan merkezi bir Sıfıra tabi kılınmasını içermesi gibi, "sembolik" değiş tokuş da aynı zamanda politik ekonomik bir değiş tokuştur.

İlkel toplum yoktur

Sembolik değiş tokuş hakkında birkaç şey daha söyleyelim. Onu *eleştirmek* için ilkelerimizden taviz vererek birkaç sayfayı feda edelim. Sembolik değiş tokuş semboliğin iki kavramının birbirine karıştırıldığı bir fikirdir: İki yana çekilebilir etkilerle yüklü Maussçu armağan kavramı bir yanda; malzemelerin (mesela rüya çalışmasında günden arta kalanlar) zincirlere basit ve keyfi bir şekilde sokularak *anlamlanmasını sağlayan* bir süreksizlik işaretçisi olarak

124 Jacqueline de Romilly, *Histoire et raison chez Thucydide* [Tukidides'de Tarih ve Akıl], Les Belles Lettres, 1956, 180-240. sayfalar arası.

Lacancı düzen kavramı diğer yandadır. Ama kavramların birbirine karıştırılmasıyla ilgili yapılan bu biraz akademik eleştiriyi bir yana bırakalım. Bir akşam Donaueschingen konser salonunda Kagel'in parçası bitip Boulez'ninki başladığı sırada boş bir pisuarda işerken hissettiğimiz yoğunluk gibi bırakalım aksın gitsin. O nereye gider? diye merak ettik. Ve güçsüzlük korkusundan ibaret olan fikir şu sorudur: Ya hiçbir yere gitmediyse? Bu da şu demektir: Başkalaşımlar devresine girmeyen bağlantısız beden parçaları vardır. Kayıp mı olacak? Hayır, daha çok tam tersi: *Kalacak.* Güçsüzlük (iktidarsızlığın tersi değil, *belki de iktidarın ta kendisi olan* güçsüzlük) öyleyse şu olabilir: O kalır, artık başkalaşmaz. Bunun hadım etmeyle hiçbir ilgisi yoktur, ama başkalaşıma uğrayan akımların ayrı tutulmasıyla bir ilgisi vardır, bağlantısızlık yoğunluk geçişlerine bağlıdır, depresyondur.

İşte şimdi burada sembolik değiş tokuş sorununa geliyoruz: Bu korku bizim düşündüğümüz gibi daha fazla *vermeyi* başarabiliyor olma korkusu değildir. Armağan kategorisi bir tiyatro fikridir, göstergebilime aittir, bir özne kendi bedenine ve mülkiyetine ait bir sınır ve bu mülkiyetin cömertçe ihlal edilmesini varsayar. Lacan, sevmek sahip olmadığını vermektir dediğinde şunu kasteder: Sevmek hadım edildiğini unutmaktır. Bu da şu demek olsa gerek: Asla hiçbir şeye sahip olunamaz, özne yoktur ve demek ki hiçbir şey yoksa bile aşk vardır; verilecek hiçbir şey asla yok çünkü hiçbir şeye sahip olunamaz değil yalnızca, aynı zamanda bir şey verecek ya da alacak kimse de yoktur. Belirli bir *göstergeler* teorisinde böyledir bu. Bu teoride armağancı değiş tokuş (ya da *ilkel bir değiş tokuş* biçimi olarak armağan) duygulanımlarla yüklü bir nesnenin döngünün başında ona *sahip olmayan* birisine atfedilmesi ya da havale edilmesi olarak temsil edilebilir: Çünkü gösterge *birisi için*, alıcı için (ve aynı zamanda gönderici için) başka bir şeyin yerine geçen, başka bir şeyi saklayan ve ortaya koyan herhangi bir şeydir. Jakobson'dan Lacan'a gelen bu sorunsal, bu iletişim teorisi sorun-

salı bütün bir özne felsefesini, kendiliğin tahsis edilmesiyle ve mülkiyetle boğulan bir beden felsefesini kendisiyle birlikte taşır çünkü iletişim teorisi de elbette ekonomi teorisinin bir parçasıdır. Mauss "kapitalist ekonomi öncesi" ya da en azından merkantilist ekonomi öncesi bir durumun keşfi olarak değil, bu ekonominin, onu dışsallıktaki-öncelikte kaçınılmaz bir şekilde tamamlayan şeyin bağrındaki icat ve düzenleme olarak okunmalıdır. Armağanın yerine sembolik değiş tokuşu koyduğunuzda aynı alanda kalmış olursunuz çünkü değiş tokuş da birleşik ya da bütünsel olmaya yönelen bedenler arasında bulunur, isterse bu bedenler bu birliğin gerçekleşmesini sonsuza dek engellesinler ve kendilerini sürekli ikiye bölmeye itilsinler; Hegel bunun için, *Entzweiung* [bölünme] bir şeyi, bu yalnızca kendi parçaları olsa bile değiş tokuş etmekten ibarettir, derdi. Değiş tokuşçular mevcut olanlardan çok, (merkantilist) aklın kutupları ya da fikirleri üzerinden ilerlediler. Bununla birlikte değiş tokuş bu kutuplaşmayı, bu kefalleşmeyi ve bir geliş-gidiş hareketini, bir akış döngüsünü, bir pazar çemberini ve onun merkezi bir dengesini gerektirir. Duygulanımların değiş tokuş edilmesi bu yapılanışı değiştirse de değiştirmese de onu sadece dramatize eder.

Ve böylece öyle görünüyor ki büyük zardaki "bu gereklidir" şeklinde söylenen yeni ifadeleri merkantilist değiş tokuşun yerine sembolik değiş tokuşu koyarak ayarlayamayacağız. Üretimi eleştirmek değiş tokuşu, *her türlü* değiş tokuşu ve onun kavramını da zorunlu olarak eleştirmektir. Değiş tokuş üretimden daha az "insancıl" değildir. Üretimden çıkmak gerekiyorsa, ki öyle gerekiyor, değiş tokuştan da, akışlara ve duygulanımlara değiş tokuşçu varlıklar üzerinden mevki vermekten de vazgeçelim. Dolaşım da üretimden daha az şüpheli değildir; o, Marx'ın çok iyi bildiği gibi, geniş anlamıyla üretimden çıkan özel bir durumdan başka bir şey değildir. Kendimizi daha çok, *geniş anlamda bu üretim*in kabulüne yerleştirelim, böyle bir üretim bedenlerde gerçekleşen ve toplumsal bedene kaydolan, hiç aralıksız gerçekleşen genel bir başkalaşım

fikriyle ya da büyük zardan başka bir şey olmayan *kayıtsız genel bir üretim* fikriyle dolup taşan her şeyin genel başkalaşımıdır. Biz daha çok, figürün kayıtlı üretime geçmesini sağlayan figürün özelliklerini, toplumsal hacmi kuran kayıt tertibatının özelliklerini merak ediyoruz.

Donaueschingen konser salonundaki pisuarda karşılaştığımız ahlak, yazıya dökülmeden önce benzer bir yerde de karşımıza çıkmıştı: Aarhus Üniversitesi, Matematik ve Bilgisayar Bölümü'nün erkekler tuvaletindeki küçük bir fotoelektrik düzeneği fermuarınızı açıp penisinizi pisuara yaklaştırdığınız anda sifonu çalıştırır. İşte "yeni bir ifade", böyle bir kesinlikte hiçbir güçsüzlük yoktur, tabii depresyonla geldiğini saymazsak.

Şimdi bu sembolik değiş tokuş "eleştirisini" yine zevkle takip edebiliriz ve bakarsınız belki de burada önemli keşifler yaparız. Bu değiş tokuş fikrinde bir *yoğuşma*[125] vardır, o böylece tam da libidinal bir fikirdir (ve biz onu Baudrillard'ın sevebildiği kadar çok seviyoruz, ama bizimkinden de büyük bir arzu vardır, kapitalist toplumda gizli kalan, bu yoğuşmayı sevmeyen ve anlamamız gereken bir arzu): Yoğuşma daha önce dediğimiz gibi insanlar arası ilişkilerin görüngübilimsel bir betimlemesi olan Mauss'un fikri ile "gerçekliğin" ve anlam üretiminin bileşenlerinin parçalarına ayrılmasının yapısalcı bir teorisi olan Lacan'ın fikri arasında bulunur. Öyleyse sembolik değiş tokuş fikrinde hem bir özne ile yalnızca ikiye çekilebilir duygulanım sembolleri olarak değer kazanan nesnelerle dolayımlanan diğer öznelerin ilişkisi, aşk ve ölüm (potlaç bu bakımdan bir model gibidir), hem de böyle semboller haline gelmeye elverişli nesnelerin nitelik ve niceliklerini (keyfi bir şekilde ve her kültüre bağlı olarak) belirleyen *yapısal* bir ilişki vardır. Baudrillard vahşi bilinçdışı yoktur dediğinde aslında daha önce

125 Yoğuşma [*condensation*] Freud'un rüya çalışmasında rüyada görülen belirli bir nesnenin başka pek çok nesneyi temsil edecek şekilde yorumlanmasıdır. Lyotard burada sözcüğün anlamını rüya çalışmasıyla sınırlandırmayıp onu daha genel bir bağlamda kullanıyor [ç.n.].

bahsedilen yoğuşmayı kışkırtıcı bir tarzda ifade etmekten başka bir şey yapmış olmadı mı: Böylelikle, bütün bilincin (insanlar arasındaki değiş tokuş) ilkel toplumlardaki her türlü bilinçdışını (sembolleri ve onların değiş tokuşunu parçalarına ayıran organizasyon) kabul ettiğini ve varsaydığını ve geçirimsiz tortu olmadığını onaylamış olmadı mı?

Bu yoğuşmanın kendisi oldukça ilginçtir: Lacan'ın Freud okumasını desteklercesine Lacan ve Mauss'un ortak "kaynağına", *Tinin Görüngübilimi*'nin 4. bölümüne gönderir. Elbette model olarak alınan, Mauss'a potlacı deşifre etme ve onun kapsamını genişletme fırsatı veren kendiliğinden ve kontrollü tanınma mücadelesi, aynı zamanda Lacan'ın bilinçdışından hareketle oluşturduğu hayali olanı dolduran şeydir. Oysa bu hayalde Hegelci diyalektikteki ölüm ile Freudçu dramdaki hadım etme arasında bulunan bir ilk yoğuşma zaten vardır. Bilinç kendiliğin basit kesinliğinden ayrılmaya niyetlendiği takdirde kendi "doğal yaşamının" tikelliğinden *dışarı sıçramalıdır* diye açıklar Hegel, ve bu sıçrama bu tikellik ancak vazgeçilen etkide yer aldığı takdirde gerçekleşebilir. Bu tikellik "benim yaşamım" olduğundan, onun olumsuzlanması da benim ölümümdür ve bilinç, evrenselliği ancak, *geri döndürülemez harcama* riskini, kendi yaşamından vazgeçme riskini kabul ettiği takdirde yakalayabilir. Öyleyse bu, Öteki değildir de nedir? diye sorar Lacan -sakın bu, bilinci tanınma endişesinden vazgeçmesi için yeterince sarsan ve onun risk ve muhafaza edilen tikelliğinin ya da bulmayı umduğu-mahrum olduğu evrenselliğinin çiftanlamlılığına çekilen efendi olmasın. Bilinçdışını ortaya çıkartan öznenin bölünmesi bu havada kalan ölümü, "hadım etme" karşısındaki terörü, yasanın, yani adaletin iki ucu keskin bıçağın tehdit edilmesini gerektirir. Demek ki elde tutamama öznenin kurucusudur.

Son kertede Hegel'in mutlak bilgi ya da özne-töz temasında *Vergebung, Versöhnung*, bağışlanma ve uzlaşma vardır. Çok özel *Aufhebung* kategorisinin, birikimin tamamen yok edildiği bu kategorinin gözüktüğünden daha akışkan olduğunu ve deliliğin aşırı

riskini boşlukla saklayabildiğimi göstermek[126] hiç kuşkusuz gayri meşru sayılmasa da bu tema çok açıktır. Buna karşılık Freud okuyucusu Lacan'da uzlaşmamanın, Ben'in İd'in olduğu yere gelmesinin olanaksızlığının aşılamaz olduğundan kuşku duyulabilir. Oysa bunun çok uzağında, ön plana çıkartılan etkili kür teması seviyesinde bile tamamen diyalektik terimleriyle düşünülür[127]; ama hâlâ, daha ciddi bir şekilde, *Vergebung* şema niteliği olarak düşüncede mevcuttur; böylelikle bilinçdışı söylemin ötekisi olarak değil, ama Öteki'nin söylemi olarak tasarlanır (ve uygulanır), bu da ikiye bölünen özneye ikinci seviyeden bir birlik, hiç kuşkusuz bilincin kendi üst-birliği değil, ama daha çok dilsel (yani dil felsefecilerinin ya da düşünürlerinin düşündüğü şekliyle) bir üst-birlik sağlayan basit bir tersine çevirmeden kaynaklanır. Çünkü eğer bilinçdışı bir dil gibi yapılanmışsa, bilinç ölüm-hadım etme arayışında kalıcı olarak ikiye bölünmesinden dolayı her şeyi, söylenemez olanı söyleyememese de bu ilkel korkuya batmış olan özne "parçası" yine de konuşur; bilinçdışı elbette bilincin söylediğinden başka bir şey söyler ve ne söylediğini bilmez; bununla birlikte bir elmanın iki yarısı olan bir diyaloğu ya da bir diyalektiği uygulamak yine de mümkündür: Lacan buna kür der. Bağışlanma ilkesi böylece efendinin sessizliğinden ileri gelir; efendi, tanınmayı reddeder, onunla diyalog kurulamaz; öyleyse o, cevap vermez ama öldürür ya da tehdit eder. Öte yandan bundan memnundur, bu tıpkı Eyüp'ün, barut fıçısı babasına *Uşağının* onsuz bir hiç olduğunu, Adlandırılamaz olduğunu hatırlatmasına benzer -Lacan'da ölüm tinin yaşamına, söze katıldığı için, sessizlikten kurtulmak için her şeye rağmen bir umut vardır[128].

126 J.-L. Nancy, *La Remarque spéculative* [Spekülatif Açıklama], Galilée, 1973; özellikle de 152. sayfada bulunan, *Ansiklopedi*'nin [Hegel] 462. paragrafındaki eke yapılan yorum.

127 Jacques Lacan, "La Direction de la cure et les principes de son pouvoir" [Kürün Yönü ve Kürün İktidarının İlkeleri], *Ecrits* [Yazılar] içinde, Seuil, 1966, sayfa 585.

128 Bilinçdışmdaki bu diyalektik olumsuzlama işleviyle ilgili olarak bakınız: Jacques Lacan, *Le Mythe individuel du névrosé* [Nevrozlunun Bireysel Miti] Paris, CDU.

Bilinçdışının Öteki'nin söylemi olduğu söylenerek Freud Hegel'le birleştirilir, Yahudilik hiç değilse böyle bir sevimsizliği göstermesi için Yunan ya da Hıristiyan bir dolayım içinde toparlanır. Şunu biraz olsun hatırlamak gerekiyor: Hegel için Yahudiler diyalektiğin, yani aşkın başarısızlığıdır; İbrahim hikâyesinde açığa çıkan kırılmadır, bu hikâyeye göre anavatanla, akrabalarla kurulan her ilişki saldırgan bir doğa karşısında duyulan yalnızlığı, Nimrod, Deukalion ve Pyrrha olup doğayla uzlaşmak da güçsüzlüğü ifade eder. "Yahudiler gözü dönmüşlerin daha sonra yaptıkları gibi dağılmaya ya da açlığın neden olduğu ölüme teslim olamazlardı çünkü onlar bir İdeye değil, ama hayvani bir varoluşa bağlanmışlardı; ve onlar tanrılarına inandılar çünkü doğadan tümüyle ayrılmış olarak bir tahakkümün fazileti sayesinde bu tanrıda doğayla birlik kurmayı başardılar[129]".

Bir İdeye değil, hayvani bir varoluşa bağlıdır Yahudiler; ve demek ki onlar hayvansallıktır, varlığını ancak Efendi'nin sonsuz, uçsuz bucaksız tahakkümüne başvurarak sürdürebilen, doğa-karşıtı ya da doğal olmayan hasta bir hayvansallık türüdür; ve efendi, yaşamın hayvansal olarak sürdürülmesi, ihtiyaçların karşılanması için söz verecektir, tek bir şartla, onun tahakkümü diyalogsuz, sözcüklerin ve eylemlerin aşkı olmadan, basitçe Hegelci anlamda *sembolik değiş tokuş olmadan*, ama yalnızca, dua ve barbarca kurban etme gibi duran karşı-armağansız armağan üzerinden kabul edilecek ve bundan hiç vazgeçilmeyecektir. Sonuçta ne İbrahim ve halkı gerçek hizmetkârlardır ne de Yehova gerçek bir efendidir çünkü bu efendi, kölesini çalıştırmaz ve köle de doğayla kırılma yaşamanın teröründen, ölümün teröründen çalışma sayesinde kurtulamaz. İbrahim'in varoluşu "köle efendi diyalektiğinin güçsüzlüğü ya da daha çok varlıktaki güçsüzlüktür, bu diyalektikten kaynaklanan yokluktur, bu diyalektiğin ayrılması gereken bu doğal yaşam-

129 G. W. F. Hegel, *Hegels theologische Jugendschriften* [Hegel'in Erken Tanrıbilimsel Yazıları], Nohl. Ed., Tübingen, 1907, s. 258, aktaran B. Bourgeois, *Hegel à Francfort* [Hegel Frankfurt'ta], P.U.F., 1970, s. 39.

da sabitlenen düşüncedir.[130]" Bu doğal olmayan doğada, kendi ihtiyaçlarını karşılama araçlarını kaybeden bu hayvansallıkta, kendi hizmetkârlığı sayesinde ayakta duran bu tahakküm altına alınmış hayvansallıkta, Freud'a göre bilinçdışının ya da İd'in temel figürlerinden birinin ya da bedenin geçirimsizliği figürünün taslaklarını mı görüyoruz bir tek? Lacan'm yaptığı gibi bilinçdışım diyalektikleştirmek, Yahudileri Oğul kültüne dönüştürmektir, tatsız tuzsuz takdis ekmeğinin dış kabuğunda ritüellerin, ait olmanın saçma izlerinden kırış kırış olmuş Oğul kültünde onların bedenlerini dağıtmaktır, karanlık hayvansallığı ve aptallığı yasaklamak, tini dürtülerin olduğu yere koymaktır. Demek ki ilkelleri bilinçdışına sahip olmayan yaratıklar olarak ele almak, bilinçdışına sahip olmayı ve uzlaşma ve sakinlik içinde yaşamayı şart koşmayan Hölderlin ve genç Hegel'in Yunanlılar üstünde yaptıkları klasik-romantik işlemi Melanezyalılar'a ya da Yerliler'e aynen uygulamaktır.

Baudrillard'ın sembolizm "eleştiri"sinin soykütüğü şöyle özetlenebilir: Bilinçdışının konumunu bilincin görüngübiliminden türetmek, öznenin mahrum kaldığı şey üzerinden kurulması ile diyalog-söylemin hiç durmadan kaçarken kurulmasının aynı şey olduğunu söylemektir; Hegel'e göre tinin yaşamının yıkandığı öğe olan ölüm ile Freud'un hiç kuşkusuz en çılgın, en duygusal metni olan *Haz İlkesinin Ötesinde* metninde ele aldığı ölümün aynı şey olduğunu söylemektir, bu metinde Freud ölümü ölüm dürtüleri adı altında tematikleştiriyor, Eros ile Logos'u diyalektik bir ilişkiye sokmaktansa ölümü, düzensizliğin bedeni yıkıma uğratana kadar, analizi "hiç bitmeyecek" bir hale getirene kadar tekrar edilmesi olarak betimliyordu. Vahşilerin bilinçdışına sahip olmadığını söylemek, bugün herkesin bildiği üzere basitçe yapının dili olan Eros'un neden olduğu patırtının emperyalizmini her türlü sessizliğe doğru genişletmektir. Hayır, çok kesin bir şekilde şunun açıkça söylenmesi gerekiyor: İlkel ya da vahşi toplum *yoktur,* hepimiz vahşiyiz, bütün vahşiler sermayeleşmiş-kapitalistlerdir.

130 B. Bourgeois, *Hegel à Francfort* [Hegel Frankfurt'ta] , s. 43.

Şimdi kalkıp da bu sembolik değiş tokuş sorunsalının Marx adlı arzuya yabancı bir fantezi olduğunu zannetmeyin, o bu arzunun temel biçimlenmelerinden biridir.

İnorganik Beden

Burada söz konusu olan Eros-Logos'un kulakları gerçekten sağır eden patırtısı olduğu için, genç ve yaşlı ama her yaştan kadın olan Marx'taki minör *dil* temasının ipini bir an için olsun çekelim. Bu temanın modeli şu gençlik metninden de anlaşılabileceği gibi tabii ki Feuerbach'tan gelir: "Birbirimizle konuşabildiğimiz tek anlaşılır dil, birbiriyle ilişki içinde olan nesnelerimizdir. Onlar olmasaydı bir insan dilini anlayamazdık ve dil etkisiz kalırdı; o bir yandan bir dua, bir yakarı ve dolayısıyla bir aşağılama olarak bilinir ve deneyimlenirdi; böylece utanç ve küçümsenmiş olma (*Wegmerfung*) duygusu içinde dile gelirdi; ve diğer yandan edepsiz ve hezeyan içinde bir şey olarak (*als Unverschämtheit oder Wahnwitz*) alınır ve reddedilirdi. Bu açıdan hepimiz karşılıklı olarak insan varlığından yabancılaşmış (*entfremdet*) durumdayız, bu değerlerin dolaysız dili bize insan haysiyetinin yerle bir edilmesiymiş gibi gözüküyor, öte yandan şeylerden ileri gelen değerlerin yabancılaşmış dili, şeyleri bize kendi meşruluğu içinde, kendine güven ve kendini tanımada insan haysiyetiymiş gibi gösteriyor," diye yazar Marx[131].

Şey-değerlerinin (*sachlich Werte*), şeyler olan değerlerin dilindeki eksik nereden gelir? Bu, Rousseau'nun vurgu diye adlandırdığı duygulanımdır. Bu dilde, merkantilist değiş tokuş dilinde ve şunu da ekleyelim: Bilgi ticaretinin değiş tokuşu olan *kavram*ın dilinde de her tutku hezeyanmış gibi görünür, talebin (dua, yakarı) dolaysızlığı, uyuşmazlığı bir müstehcenlikmiş gibi gelir. Bu, yarı

131 Karl Marx, "*Auszüge ans James Mills, "Eléments d'economie politique*" [James Mills'den pasajlar, Ekonomi Politiğin Öğeleri], M.E.W., *Ergänzungsband I* , s. 461; Marx, *Oeuvres* [Bütün eserleri], Fransızca çeviri, Pléiade II, s. 32; (Değiştirilmiş çeviri). Bundan sonra *Auszüge* [Pasajlar] olarak gösterilecek.

Rousseaucu yarı Lutherci bir Feuerbachçı sorunsaldır. Marx bunu 1844 baharında, politik ekonomi okumaları yapmaya başladığı sırada fark etti ve şimdi bunun hangi sorunsala göre zorunlu olarak dinsel olduğunu görebiliyoruz. Bu tam da Marx'ın, *Fransız-Alman Yıllıkları*'nda Feuerbach'ın tek bir metninden, *Lutherci Anlamda İnancın Özü* metninden parçalar yayımlamaya başladığı zamana rastlar. Burada, sonuca da yansıyan aynı *dolaysızlık* temasını keşfetmek hiç de zor değildir: Luther'in çalışmasını tamamlayalım; o, papacılığı yıkıma uğratarak yabancılaşmış aracılığı saf dışı bıraktı; Tanrı'nın kendisinin benim arzumun tamamlanmasından başka bir şey olmadığı gösterilerek en yüce varlık, *Entfremdung*'un akıbetinden korunabilir; öyleyse Tanrı benim keyfim olduğu sürece, ve "inancın özü kendilik-aşkının özü olduğu sürece" Tanrı'ya *benim* tanrım, yani *ben* diyelim.[132]

Mitte'nin, araya konulanın ortadan kalkması olarak dolaysızlık Feuerbach üzerinden ekonomi analizlerini de içine alarak sol Hegelciliğe ve Marx'a olduğu gibi geçen Reform geleneğine aittir: Marx'ın dil hakkında yazdıklarıyla para hakkında yazdıklarını karşılaştırın: "Para insanın ihtiyacı ile nesne arasında, yaşamı ile yaşamak için kullandığı araç arasında arabulucudur. Öte yandan benim için yaşamıma aracılık eden şey, benim için başkalarının varoluşuna da *aracılık eder*[133]". Öyleyse Marx için paranın, değiş tokuş-değerleriyle konuşulan dil olduğunu görüyoruz. Ve o bu paraya Baudrillard'a göre e*şdeğerliğe* çok benzer bir özellik atfeder: *Kayıtsızlık*. "*Para*da, hem maddi olanın ve özel mülkiyetin belirli doğası bakımından hem de özel mülk sahibinin kişiliği bakımından tam bir kayıtsızlık içinde *yabancılaşmış* şeyin, kendisini dışarıya açan insan üstünde tam bir tahakkümü söz konusudur. Eskiden birisinin bir başkası üstündeki tahakkümü şimdi *şeyin kişi* üstündeki,

132 Ludwig Feuerbach, "Das Wesen des Glaubens im Sinne Luthers. Ein Beitrag zum 'Wesen des Christentum'" [Lutherci Anlamda İnancın Özü. Hristiyanlığın Özü Hakkında Bir Makale] , *Gesammelte Werke* [Toplu Eserleri] içinde, Berlin, 1970, Bd. 9, s. 411.

133 Karl Marx, *Manuscrits de 1844*, Fransızca çeviri, ed. Sosyal, 119-120. sayfalar (gözden geçirilmiş baskı) [K. Marx, *1844 El Yazmaları*, Birikim Yayınları, çev. Murat Belge, İstanbul, 2000].

ürünün üretici üstündeki evrensel tahakkümüdür. Nasıl ki eşdeğerlik özel mülkiyetin yabancılaşmasını belirliyorsa, aynı şekilde para da bu yabancılaşmanın duyulur, özerk, nesnel varoluşudur[134]".

Bunun Feuerbachçı ya da Hristiyan olduğunu gördüğümüzde *eşdeğerlik* tam olarak (dua, yakarı, aşağılama, utanç, tahakküm, burada dikkatli olalım, hepsi de "ikiye çekilir" duygulanım örnekleri oldukları halde) *iki yana çekilmeye* değil ama daha çok kişiye, *üretici* olarak kişiye karşıttır. Bu metinlerde Feuerbahçılık, yani laik Lutheryanizm ile politik ekonomi arasında içinden çıkılamaz bir kombinasyon söz konusudur. Nesne ile öznenin kullanım-değeri/değiş tokuş-değeri ya da güç/iş zamanı karşıtlığına göre bölünmesi, Marx'ın *Katkı*'da, *Grundrisse*'de, *Kapital*'de temalaştırmaya devam ettiği bölünme, ilkesini dolayımın, kalbin dili olarak kendisini fantezi haline getiren kırılmasında ya da çatallanmasında bulur. O tutkulu dil kaybolmuştur, ve Engels'in zamanında dediği gibi, ne "içten samimiyeti" içinde papacı Tanrı, ne de reforme edilen iki yüzlü tanrı[135] onu yeniden devreye sokabilir. Ve politik ekonomi, yani sermaye bundan böyle bu bölünmeyi kalplerden şeylere aktararak ve böylece onu tahrif ederek devam ettirmekten başka bir iş yapmaz. Çünkü mal-şey her zaman çubuk tarafından işaretlenmiş, ama bu iz de silinmiştir. Böyle bir şey Marx'ın fetişizm olarak adlandırdığı, politik ekonominin "ikiyüzlülüğü"dür, bu tam da, Baudrillard'ın hadım etmenin yok sayılması ya da "kapitalist" nesnedeki iki yanlılık olarak adlandırdığı şeye denk düşer. Kayıp dolaysızlık şeyin görünürdeki basitliğinde ancak kendi geri dönüşünü taklit edebilir: Onun *fetiş* statüsü vardır.

Arzuya özgü bölünmenin saklanmasıyla yapılan nesne analizi bu Marx nostaljisiyle belirli bir süreklilik içindedir: Bu nostalji, dolaysızlığı dolaylı yabancılaşmanın karşısına koyarken, hadım edici

134 *Auszüge...* [Pasajlar], s. 455; Pléiade II, s. 28.

135 "Protestan ikiyüzlülüğü Katolik samimiyetinin yerini aldı", diye yazar *Umrisse zu einer Kritik der National Ökonomie*'nin [Ulusal Ekonomi Eleştirisi Hakkında Taslak] yazarı (bu taslak aynı zamanda 1844 Şubatının sonunda *Alman-Fransız Yıllığı*'nda yayımlanmıştı), Adam Smith "Politik Ekonomi Açısından Luther" çalışmasında bu "bilim"deki değişimi sunar. Marx bu noktayı *1844 Elyazmaları*'nda geliştirir, Fran-

gösteren düşüncesi bu bölünmenin tanınmasını ve iki yanlılığını onların fetişist dışlanmalarının karşısına koyar. Aynı şey elbette her iki durum için de söylenemez ve bu, basitçe yalnızca filozofun ve ekonomistin söylemlerinin arzu sorununa egemen olduğu bir alan açmak için değildir; böyle bir alan en azından, etkinliğin yalnızca üretici ve yeniden üretici olarak hiç durmadan düşünülmesini ve onun ilkesel olarak üretici olmayan gücüyle donatılmasının kabul edilmesini içerir. Böyle bir karşıtlığın dolaysızlık/yabancılaşma ya da bölünme/dışlama adı altında sürdürülmesi inanılır gibi değildir, hakikatin alanına yerleşilir, nihayetinde sahte ya da en azından düzenbaz olduğuna karar verilen şeylerin ve arzunun durumu ile sahici bir durum karşılaştırılır; bu sahip olunan şeyler, fiili olarak kapitalizm ve orada iş başında bulunan libidinal biçimlenmeler sahip olunmayan şeyler -mesela güzel vahşilik olabilir- yararına ortadan kaldırılır.

Böylece bir yabancılaşma felsefesi ile bir gösteren psikanalizi arasındaki, her iki nihilist din arasındaki suç ortaklığı bir kez daha karşımıza çıkıyor. Baudrillard'ın psikanalizin kullanımını iyimserliğe doğru, arzunun gerçek durumunun yeniden kurulması umuduna doğru kaydırmasını bir yana bırakırsak, katı bir şekilde Lacancı versiyon tam da bir kür diyalektiğini içerdiği sırada diğer yandan da aldatıcı küçük *a* nesnesinin iki yanlılığın sabitlenmesi ve anlamlamaya-muhtaç olmanın tıkanması işleviyle asla dağılıp gidemeyeceğini göz ardı eder: Sonu gelmeyen analiz, sürekli devrim. Ama tüm bunlar aynı tanrıbilimin, aynı kayıp nihilizmin içindeki küçük farklardır: Yahudiler bundan böyle uzlaşmayı beklemezler ve kendi libidinal tertibatlarını seçimde, elde tutamamada ve ezilenlerin yolunda kurarlar; halbuki Hıristiyanlar diyalektik olarak bağışlanmayı beklerler, bununla birlikte nihilizmin gerektirdiği gibi kendilerini bir noktadan diğerine bırakırlar. Marx'ta aracının, düşündüğü şeyin tam aksine yabancılaşması hâlâ Hıristiyan bir şemadır: Aracı savaş verdiği ve bileşeni olduğu yabancılaşmanın ortadan kalkması için yok edilmeli, kurban edilmelidir; bu en iyi, İsa'nın Vücut Bulması ve Çile anlatısında ifade edilir.

Şimdi bana belki de Marx gençken böyleydi ama yaşlanınca dolaysızlıkla ilgili bakıştan ve yabancılaşmadan vazgeçti, gösterilen bir birlikte-varoluşa gönderme yapmayı bıraktı diyeceksiniz. Feuerbachçı bakış açısı ortadan kalkar, Rousseaucu bakış açısı ön plana çıkar. Geriye eleştirel bir perspektif ve devrimci bir proje için bir cennet kalır. Bu, "inorganik beden"in cennetidir, halihazırda bu cennet: F. Guéry'nin "bütün Antik Yunan"ın korporatif üretim türleri altında fantezisini kurduğu cennet, Baudrillard'ın bütün politik ekonomiye önsel yoğun iki yanlılıkların tutkulu bir bedeni olarak düşündüğü cennet ve Marx'ın -o bu konuya başka bir perspektiften, tam olarak politik ekonomi perspektifinden yaklaşsa da- her eleştirinin kendi nesnesini eleştirmek için bel bağladığı sözde-dışsallık olarak, inorganik beden olarak ihtiyaç duyduğu için kendi perspektifinde katlanmaya devam ettiği cennet ile aynıdır. Marx Grundrisse gibi "geç" bir metninde bu inorganik bedeni açık bir şekilde şu terimlerle temalaştırır: "Proudhon, bireyin çalışmanın nesnel koşulları ve öncelikle onun doğal nesnel koşulları karşısında kurduğu burjuva öncesi ilişkiyi mülkiyetin -o bundan tam olarak arazi mülkiyetini anlar- ekstra-ekonomik kökeni olarak adlandırır. Çalışan özne doğal bir birey, doğal bir gerçekliktir, bu yüzden onun çalışmasının ilk nesnel koşulu doğa olarak, yeryüzü olarak, onun inorganik bedeni olarak ortaya çıkar; çalışan öznenin kendisi yalnızca organik bir beden değildir, özne olarak bu organik olmayan doğadır. Bu koşul bireyin ürünü değildir; onu kendisine önsel ve dışsal doğal bir gerçeklik olarak karşısında hazır halde bulur[136]".

Şimdi bu, "Çalışan özne, özne olarak bu organik olmayan doğadır" ifadesinden, Marx'ın tahayyülünde inorganik bedenle karşılanan *doyum işlevi*nin ifade ettiği şey anlaşılmıyor mu: Üretimin, yani burada *komünün* bütün kapitalizm öncesi biçimlerinde "toprak ilkel bir çalışma aracı olduğu kadar, ham maddelerin laboratuvarı ve deposudur da (...) birey çalışmanın nesnel koşullarını kendi koşulları olarak, kendi öznelliğinin organik olmayan doğası, ken-

136 *Grundrisse*, "Formes précapitalistes..." [Kapitalizm öncesi biçimler], Pléiade II Fransızca çeviri, s. 328. 1857-1858 metni. (K. Marx, *Grundrisse:Ekonomi Politiğin Eleştirisi İçin Ön Çalışma*, Birikim Yayınları, çev. Sevan Nişanyan, İstanbul, 2008.)

disini özne olarak gerçekleştirmesinin bağlantısı ve fırsatı olarak görür[137]". Dolaysızlıkta mıyız? Evet, ama bu dolaysızlığın kendisi de doğanın bir parçası olan toplulukçu (komünist) kolektiviteyi içerir: "Çalışan bireyin mülkiyeti olarak toprakla kurulan ilişki, komünün üyesi olarak bireyin tarihsel olarak az çok gelişen ve değişen doğal varoluşuyla -mesela bir klan üyesinin doğal varoluşuyla- dolaysız olarak dolayım kazanır". Ve konuyla ilgili bir notta şöyle bir açıklama vardır: "Çalışan birey soyutlamada hemen olduğu haliyle ortaya çıkmaz; ama toprak mülkiyetinde kendi etkinliğinin koşulu olan ve sadece bu etkinliğin sonucu olmayan nesnel bir varoluş tarzına sahiptir. Bu mülkiyet çalışan bireyin elbette yaşamsal süreçte ürettiği ve geliştirdiği, ama onun bu kendini yeniden üretme sürecini yöneten, onun derisiyle, duyu organlarıyla aynı niteliğe sahip etkinliğinin bir koşuludur[138]".

O halde: (1) Toprağın bedeni ancak işçinin kendi organik bedeninden ayrıldığı takdirde *inorganik* adını alabilir; aslında bu, organik bedene organik olarak bağlı ve ona benzer bir şekilde her yönüyle özdeş bir bedendir, *üretilmiş değil, verilmiştir*; (2) komünün kendisi de bu büyük (in)organik bedenin bir parçasıdır çünkü o, (aslında olduğu haliyle ortaya çıkmayan) "çalışan" bedenin toprakla üretici bir ilişkiye girdiği bu komünün bir üyesi olarak alınır. Ve komüne ait olmanın kendisi de üretilmiş değil, *verilmiştir*. Üç örnek, belirli bir beden, toplumsal beden, toprağın bedeni eşsiz bir makineciliğin, yani *doğa*nın çeşitli parçaları olarak birbirine eklemlenmiştir. Bu da "üretim"in gerçekleştiği bu doğa bünyesinde olur ya da daha çok, bu "üretim," kendisini yeniden üreten doğadır.

Bu tahayyül hiç değişmez. *Alman İdeolojisi*'ni açın, orada oldukça açık, şu uzun metni bulacaksınız: "Burada doğal üretim araçları ile medeniyetin yarattığı üretim araçları arasındaki fark ortaya çıkıyor. İşlenen toprak (su, vs.) doğal bir üretim aracı olarak kabul edilebilir. Üretim aracı ile ilgili olarak birinci durumda bireyler do-

137 *a.g.y.*, s. 324.
138 *a.g.y.*

ğaya, ikinci durumda ise bir emeğin ürününe bağımlıdırlar. Birinci durumda mülkiyet (toprak mülkiyeti) demek ki dolaysız ve doğal bir tahakküm olarak, ikinci durumda emeğin, bilhassa da biriken emeğin, sermayenin tahakkümü olarak ortaya çıkar. Birinci durum aile, kabile, toprağın kendisinin, vs. bir tür bağla birbirine bağlandığını, ikinci durum bunların birbirlerinden bağımsız olduğunu ve ancak değiş tokuşla bir arada tutulabileceklerini ön varsayar. Birinci durumda değiş tokuş esasen insanlar ile doğa arasında gerçekleşir, bu değiş tokuşta birisinin emeğine karşılık bir başkasının ürünü değiş tokuş edilir; ikinci durumda ağırlıklı olarak insanlar arasında bir değiş tokuş söz konusudur. Birinci durumda ortalama bir insan zekâsı yeterlidir, bedensel etkinlik ile zihinsel etkinlik henüz tam olarak birbirinden ayrılmamıştır; ikinci durumda bedensel emek ile zihinsel emek arasındaki bölünme önceden pratik olarak tamamlanmış olmalıdır. Birinci durumda mülk sahibinin mülksüzler üstündeki tahakkümü kişiler arası ilişkilere, bir tür topluluğa dayanır; ikinci durumda tahakküm maddi bir şekil almış olmalı, üçüncül bir birimde -para- cisimleşmiş olmalıdır. Birinci durumda küçük sanayi var olmaya devam eder, ancak doğal üretim araçlarının kullanımıyla belirlenmiştir ve bu yüzden işin çeşitli bireyler arasında dağılması söz konusu değildir; ikinci durumda sanayi ancak iş bölümünde ve bu bölünme sayesinde var olabilir[139]". 12 yıl arayla yazılan iki metin arasında pek az fark vardır; ve eğer bir fark varsa bu da daha erken metin aleyhinedir. Erken metin kapitalizm öncesi mülkiyetten bir "tahakküm" olarak bahseder, oysa 1857'de büyük (in)organik beden figürü bütün metne hâkimdir, bu figür, içinde tahakküm barındıran her türlü ilişkiyi dışlar, kısmi bir işlevin başka parçalar aracılığıyla doğrudan gerçekleşmesinin etkilerinden başka bir şey bilmez.

Ve Marx'ın yalnızca bu kapitalizm öncesi biçimlerden yararlandığı ve bunda da amacının bu biçimlerin kapitalist biçimlerle kar-

139 *L'Ideologie allemande*, Fransızca çeviri, ed. sosyal, 1968, sayfalar 79-80 [K. Marx, *Alman İdeolojisi*, Sol Yayınları, Sevim Belli, Ankara, 1999].

şıtlığını güçlendirmek ve bu kapitalizm öncesi biçimleri tam bir mitleştirme pahasına da olsa kendi özgünlüğünde ortaya çıkartmak olduğu söylenerek kayıp doğallığın bu teması kullanılamaz[140]. Söylendiği gibi burada bir karşıtlık söz konusu değildir. Marx için, *Manifesto*'da dendiği gibi bütün bu kapitalizm öncesi biçimler ile kapitalizm arasında bir mutasyon, bir devrim, bir *fark* vardır. Yalnızca bu farkta bir geçirimsizlik vardır, yalnızca onda toplum kendisini yanlış değerlendirir, yalnızca onda açıkça günlük bir gerçeklik olarak ortaya çıkan emek ancak bütünüyle doğasını kaybetmiş bir soyutlama haline geldiği takdirde ortaya çıkabilir, nihayetinde kapitalizmde yalnızca böylesi bir doğasını kaybetme bir *Spaltung*'u, bir bölünmeyi gerektirir, bu yalnızca nesnelerin (mallara ve kullanım-mallarına; değerlere ve ihtiyaçlara) bölünmesi değil, ama öznelerin de somut bedenlere ve kayıtlı işgüçlerine bölünmesidir. Marx'a göre *açıklanması gereken*, "kapitalizm öncesi" dolaysızlığın aksine bu bölünmedir: "Etkin bireyler ve onların metabolizmalarının organik olmayan koşulları ile onların kendilerine mal ettikleri doğanın birliğini açıklamaya gerek yoktur; bu birlik, tarihsel bir sürecin sonucu değildir. Açıklanması gereken daha çok, etkin insan varoluşu ile varoluşun organik olmayan koşulları arasındaki ayrımdır, maaşlı çalışma ile sermaye arasındaki ilişki olmadan da mükemmel bir şekilde görünür olan ayrımdır[141]". Dahası da var: Bu bölünme açıklanmaya muhtaç olmakla kalmaz, aynı zamanda açıklanması gereken başka şeylerin de ortaya çıkmasına neden olur çünkü politik ekonomi söylemi bu bölünmenin toplumsal öznede açtığı boşluk ya da açıklık üzerinden ortaya çıkar: Marx (lakin bu defa savcı Marx) *Ekonomi Politiğin Eleştirisi*'nin Giriş'inde (1857 tarihli olanın) ücretli işten *önce* de çalışmanın ve sermayeden *önce* de paranın elbette olduğunu söyler; ama "genel olarak çalışma," "her koşulda çalışma" pratiği gereklidir, der Marx. Bu pratik

140 Bunu Poulantzas söylüyor, *Pouvoir politique et classes sociales*, Maspero, 25-26, 134. sayfalar. [Nicos Poulantzas, *Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar*, 1. Kitap, çev. L. Fevzi Topaçoğlu, Şen Süer Kaya, Belge Yayınları, İstanbul, 1992].

141 Karl Marx, *Grundrisse*, "Formes précapitalistes" [Ön-kapitalist biçimler], s. 329.

Amerikalı çalışanın pratiği, "*job*"ın[142] yarattığı kayıtsızlığın pratiği, "genel olarak zenginliği yaratmanın bir aracı olan ve artık yalnızca tikel bireyleri ilgilendirmekle kalmayan bir pratiktir[143]" -demek ki kapitalizme özgü olan *bölünme*nin bu pratiği gereklidir, böylece bu bölünmeye aslında "önsel" olan pratikler politik ekonominin kategorileri olarak kendilerine dönebilirler. Bu bölünmeyi açıklama ihtiyacının doğduğu bölünmede ve bu bölünme üzerinden açıklamak gerekir. Söylenebilecek tek şey bölünmemiş bir toplumun aşırı karşıtlığına başvurmanın Marx için yalnızca açıklayıcı bir kolaylık olduğu olurdu. Bu karşıtlık Marx'ın yöntembilimini (olanaksızdır, ama bu başka bir mesele) yönlendirir; çok açık ve sürekli bir şekilde, *bölünmeyi ortadan kaldırmak*tan ve doğal yeniden üretimin tamamen ortak büyük bedenini, komünizmi kurmaktan ibaret olan politikasını yönlendirir.

Bu, biraz utanç verici bir kılıkta sunulsa da Kapital 1. Kitap'tan daha açık bir şekilde ifade edilemez. "Robinson Crusoe'nun deneyimleri politik ekonomistlerin favori teması olduğu için, öncelikle onu adasında ziyaret edelim[144]". Burada şeffaflığın, doğallığın ya da dolaysızlığın dört biçimi gösterilir, bu dört biçimde "emeğin ürünlerini o dönemde karanlıkta bırakan bütün bu gizemcilik" eksiktir: Robinson ekonomi politiğinin berraklığını geçip Orta Çağ karanlığından geri kalmayan açıklığa gelelim: "Toplum kişisel bağımlılığa dayandığı için bütün toplumsal bağlantılar kişiler arası bağlantılar olarak ortaya çıkar. Sonuçta çeşitli işlerin ve onların ürünlerinin gerçeklikten farklı fantastik bir figür kazanmasına gerek yoktur. Bunlar hizmetler, yükümlülükler ve doğaya yapılan geri ödemeler olarak sunulur[145]". Bu, *arzunun gerçekliğinin* (bu gerçekliğin onun

142 İngilizce iş [ç.n.].

143 Karl Marx, *Critique de l'économie politique*, Fransızca çeviri [*Politik Ekonominin Eleştirisi*], Sosyal Yayınları, 1957, s. 168. Bu kayıtsızlık teması Kapital 1. kitabın bir parçası olması gereken, "Altıncı Bölüm. Dolaysız Üretim Sürecinin Sonuçları" başlıklı el yazmasında etraflı bir şekilde geliştirilir; çeviren ve sunan Dangeville, *Un chapitre inédit du Capital* [Kapital'in Yayımlanmamış Bir Bölümü], U.G.E., 10/18, 1971, özellikle 222, 231, 241. sayfalardan itibaren. Bu el yazması 1863-1866 tarihlidir.

144 Karl Marx, *Le Capital*, 1, Fransızca çeviri, s. 88.

145 *a.g.y.*, s. 89.

iki yanlılığından ibaret olduğunu varsayarsak...) burada sergilendiği anlamına mı gelir? Neden olmasın? Marx bunu söylemez, ama nihayetinde "kişiler arası bağlantılar," herhangi birinin gözünde olduğu gibi Marx'ın gözünde de bütünüyle aktarılabilir ilişkilerdir ve gerçekten de tutkulu bir insan dili oluştururlar. Baudrillard, Marx'ın şeffaflıkla pek de ilgilenmediği düşüncesine itiraz edecektir; bunun yerine daha çok, değer yasasının açık bir şekilde sergilenmesiyle ilgilenir: "Her serf, Adam Smith'e başvurma gereği duymadan çok iyi bilir ki efendisine hizmet etmek için harcadığı kişisel işgücü belirli bir niceliktir[146]". Politik ekonominin billur bir şekilde düşünüldüğü toplumun son iki örneği için de bir düzeltme: Bir köylü ailesinin taşralı ve ataerkil sanayisinin mevcut gerçekliği ve son olarak da "ortak üretim araçlarıyla çalışan ve tek ve aynı toplumsal çalışma gücü olarak birlikte tasarlanmış bir plana göre dağıtılan bir özgür insanlar birliği[147]" tahayyülü. Kolektif Robinsonculuk der Marx, her şeye rağmen komünizm midir? Komünizmin organik ya da inorganik bedenin, trans-organik ya da geçişli büyük bedenin (yeniden) oluşturulması olduğuna kuşku yoktur. Ama yine bir itiraz gelir: Bu geçişlilik politik ekonomi bir tek iş, üretim ve dağılım ilişkilerini ilgilendirdiğinden zaten onun içine yerleşmiştir. Oysa Baudrillard'ın bilinçdışına sahip olmayan toplumu yalnızca burjuva öncesi bir politik ekonomi değil, aynı zamanda politika öncesi, libidinal bir ekonomi ya da hatta bir ön-ekonomidir. Belki de aslında sınır fantastik arkeolojide *çok daha öne* taşınmıştır, üretimden "önce" ve Marx'ta gözüktüğü gibi kapitalist ilişkilerdeki işgücünün yok sayılmasından daha önceye taşınmış değildir yalnızca; kapitalist-sermayeleşmiş pratik içinde yalnızca arzunun dışlanmasını değil, onun bir ekonomi alanında etrafının dönüştürüldüğünün inkâr edilmesini de kıstas olarak kabul eden eleştirel çizgi de taşınır. Bununla birlikte, bir sınırın taşınması şurada burada bulunan ülkelere verilen adların değişmesini de sağlar; ancak bu artık

146 *a.g.y.*
147 *a.g.y.*

kapitalizm öncesi ekonomiye *karşı* kapitalist ekonomi değil, sembolik değiş tokuşa ya da iki yanlılığa *karşı* politik ekonomi ya da eşdeğerlik olacaktır; ama karşıtlıklar sistemi aynı kalır, seçik *bölgelerin* biçimlenmesi ve dışsallaştırma (köylünün, Robinson'un, sosyalist çalışanın, marjinalin dışsallaştırılması) üzerinden bir tiyatro kurulur, eleştirilmeden kalan şey eleştiren kişinin konuştuğu yer üzerinden konulur ve bu şeyin konumu üzerinden eleştiri olanaklı hale gelir ("açıklanması gereken, etkin bireyler ile onların organik olmayan koşullarının birliği değildir...") ve işte bu da nihilizmdir. Bütün Marx bu nihilizme dayanır.

Edwarda ve Küçük Kız Marx

Bir bütün olarak Marx: Genç kadın Marx ve teorisyen adam Marx'tan ibarettir. Genç kadın uzlaşmayı ve bölünmenin sefaletinin son bulmasını düşler ve böylece gerçeklikle arasına mesafe koyar, gerçekliğin (in)organik ve şeffaf bedene karşıt olmasını ister. Genç kadın veriyle bağlarını kopartarak ve onu yok ederek böyle bir hareket yapar, veriyi reddeder ve kendisine bir başka veri, tam da reddedilmiş bir veri, kayıp şeffaflığın verisini bulmak ister. Nedir bu kadının veride reddettiği şey? *Fahişelik*. Yine *Manifesto*'ya başvuralım: Burjuva ailesi sermayeye dayanır, o ancak burjuvazi için vardır; "ama proleterlere dayatılmış ailenin yokluğuyla ve kamusal fahişeliğiyle kendisini tamamlar"; bundan dolayı eğer komünizmin kadınlar topluluğunu kurma programı olsaydı, yapılacak pek de fazla bir şey olmazdı çünkü o zaten burjuvazinin kurumudur: Burjuvazi yalnızca proleter kadınları ve kızları gözden çıkarttığı için değil, aynı zamanda "burjuva evliliği gerçekte evli burjuva kadınlar topluluğu olduğu" için. Kadınlar komünizminin yapacağı tek iş kadınların mevcut mahrem olma statüsünü göstermek ve bunu açık hale getirmektir. Ama yazarlar şunu eklerler: "Mevcut üretim

ilişkilerinin bu ilişkilerin sonucu olan kadınlar topluluğunu, yani resmi ve kamusal fahişeliği de ortadan kaldırdığı aşikârdır[148]".

Marx daha önce 1844'te, kaba komünizmin *özel mülkiyetin* genellenmesinden, özellikle kadınlar için *özel ya da olumsuzlayıcı bir topluluk* türünün kurumundan başka bir şey olmadığını söylemiş ve ona karşı çıkmıştı. Konumu 1848'de de aynıdır: Kadınları kamuya sokmak fahişeliktir. Ancak bu, kapitalizmin sırrını ifşa eder: "Kadın nasıl ki evlilikten (bu kaba komünizmin varsayımına göre) genel fahişeliğe geçtiyse, aynı şekilde zenginliğin bütün nesnel dünyası, yani insanın nesnel özü de mülkiyet sahibiyle kurulan özel evlilik ilişkisinden toplulukla kurulan evrensel fahişelik ilişkisine geçer[149]". Burada açıklayıcı bir dipnot var: "Fahişelik, işçinin genel fahişeliğinin belirli bir ifadesinden başka bir şey değildir ve tıpkı fahişeliğin yalnızca fahişenin değil, fahişelik yaptıranın da (o hâlâ çok daha fazla tiksinir) içine dahil olduğu bir ilişki olması gibi, kapitalist, vesaire de bu kategoriye girer."

Hayalperest genç kızın kapitalizmde reddettiği, yabancılaşmış aracılık adı altında fahişeliktir. "Bu, politik ekonominin her zamanki kısır döngüsüdür: Amaç tinin özgürlüğüdür, demek ki bu, çoğunluk için sersemce hizmetkârlık etmektir. Fiziksel ihtiyaçlar tek amaç değildir; demek ki çoğunluk için biricik amaç budur. Ya da tam tersine: Amaç evliliktir; demek ki çoğunluk için bu, fahişeliktir. Amaç mülkiyettir; demek ki çoğunluğun hiç mülkiyeti yoktur[150]". Sürüp giden bu merkezi tema başta evlilik ile fahişelik arasında olduğu saptanan karşıtlık bulanıklaştıkça kapsamını genişletir. Mesela 1857'de *Grundrisse*'lerde, (elbette) yine bir dipnotta şöyle der: "Bütün ürünlerin, etkinliklerin ve ilişkilerin başka bir şeyle, belli belirsiz değiş tokuş edilebilir olan bir nesneyle, herhan-

148 Friedrich Engels, Karl Marx, *Manifeste du parti communiste*, Fransızca çeviri Livre de Poche, 1973, s. 29-31. [Friedrich Engels, Karl Marx, *Komünist Manifesto*, çev. Erdoğan Berktay, Korkut Boratav, Mihri Belli, Pertev Naili Boratav, Süleyman Ege, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Anara, 2009].

149 Karl Marx, *Manuscrits de 1844* [*1844 Elyazmaları*], Fransızca çeviri, Sosyal Yayınları., 1962, s. 85.

150 Karl Marx, "Okuma notları", 1843-1844 kışı, Fransızca çeviri, Pléiade II, s. 11.

gi bir şeyle değiş tokuş edilebilir olması, özetle değiş tokuş değerlerinin (ve parasal ilişkilerin) gelişimi rüşvetle, genel yozlaşmayla özdeştir. Evrensel fahişelik ya da daha kibar söylersek kullanılırlığın ve kullanımın genel sistemi zorunlu bir aşama olarak ortaya çıkar...[151]"

Yaşı kaç olursa olsun küçük kız Marx neyin karşısında geri çekilir? *Madam Edwarda'nın karşısında*. Bataille şöyle der: "Madame Edwarda TANRI'dır dediğimde bunu hemen ironiye çekmek abesle iştigaldir. Ama TANRI ister bir genelev fahişesi olsun, isterse de bir çılgın, bunun hiçbir anlamı yoktur[152]". Marx bu ölümcül birlikteliğin hiçbir tarafını gözden kaçırmaz, Shakespeare'den alıntı yaparak *Atinalı Timon*'un yazarının parada farkına vardığı iki özeliği yorumlar: "(1) O, görünür tanrısallık, bütün insani ve doğal niteliklerin karşıtlarına dönüşmesi, şeylerin tersine dönmesidir (2) O, evrensel fahişe, insanların ve halkların evrensel pezevengidir[153]" ve Marx aynı alıntıyı *Kapital*'in parayla ilgili bölümünde de kullanacaktır. Merkantilizmden ve çok daha fazla da kapitalizmden kaynaklanan ve Marx'ın nefret ettiği, çekindiği ve reddettiği (o halde arzuladığı) kaba komünizmin basitçe genellediği "farkların eşitlenmesi"nde ya da kayıtsızlıkta, der Marx, "insanlar arasındaki dolaysız ve doğal ilişkinin" yıkımı söz konusudur, bu ilişki ilk olarak "erkek ile kadın arasında gerçekleşir[154]". Marx bunun, kadının doğasının bozulması, öyleyse erkeğin ve doğanın kendisinin doğasının bozulması olduğunu söyler. Ve biz de diyoruz ki paranın, almak için satan ve satmak için alan paranın dünyasının, evrensel fahişeliğin ortamı olarak sermayenin dünyasının bu korkusu *kısmi dürtülerin "sapıklığı" karşısında duyulan korku*dur (ve öyleyse cinsel arzudur).

151 *Grundrisse*, Fransızca çeviri, Pléiade II, s. 216.

152 Georges Bataille, "Madame Edwarda", *Oeuvre Complètes III* [Bütün Eserleri III] içinde, Gallimard, s. 26 [*Annem* içinde, Ayrıntı Yayınları, çev. Yaşar Avunç, İstanbul, 2011].

153 Marx, *Manuscrits de 1844*, s. 121-122.

154 *a.g.y.*, s. 86.

Masum küçük kız Marx'ta bulunan sermaye sistemi ne yapar o zaman? Aslında bundan böyle bir *beden* değil, bir soyutlamadır; bundan böyle, bir içinde ile bir dışındanın, bir bilek ile onun kullandığı aletin, bir avuç içi ile okşanmış bir deri düzlüğünün, bir ev ile civardaki bir ülkenin, bir yorgunluk ile onun tamamlayıcısı bir dinlenmenin "sanatsal", cinsel birliği değildir; *organik olmayan bir beden*, bu küçük kız Marx'a göre tiksindirici hastalıklardan mustarip bir bedene benzeyen, organları onları birleştirmesi gereken şeyle birbirinden ayıran, "arabuluculuğu" bütünleyici-içkin değil ama aşkın-bütünlük bozucu olan "sermayenin bedeni"dir. Sermayenin parası birlikte mümkün olamayanları bir araya getirir. O, canlı bir varlık gibi bir doğma ve büyüme süreciyle değil, ama kesintili bir vampirleşme edimiyle oluşur: Onun tek yaptığı daha önce orada olanı, çözünmeye maruz kalanı, bir yanda işgücünü, diğer yanda para birimi öbeklerini, bir diğer yanda çalışma araçlarını ele geçirmek ve onları başka bir şekilde yeniden düzenlemektir;[155] o, "organik" birlik olarak var olamaz, onun birliği tıpkı bir müşterinin sabırsız sapıklığının, bir fahişenin kayıtsızlığının ve bir pezevengin tarafsızlığının oluşmasında olduğu gibi dış kaynaklıdır. Sermaye bütün etkinlikleri kayıtsız bir şekilde dönüşümlerinin döngüsüne soksaydı ve kullanımları birbirinden ayrılamaz hale getirseydi, bu, Marx için kısmi dürtülerin rezilliğiyle bağlantısını kopartarak, jenitalliğinde ve yeniden üretiminde dayanak noktasını, erekselliğini, gerekçelendirilmesini kaybetmiş cinsellik gibi olurdu. Aşk duygusallığı yerine anlamsızdaki duygusallık. Doğal ve dolaysız düzen yerine belki de delilik. "Oturdu, bir bacağını havada tuttu: Yarığını iyice açmak için parmaklarıyla derisini ayırdı. Edwarda'nın "kaba saba ve perişan adamları" bana bakıyorlardı, kıllı ve pembe, mide bulandırıcı bir ahtapot gibi yaşam doluydular. "Neden, neden bunun yapıyorsun" diye kekeledim sessizce. "Görmüyor musun, ben TANRIyım..." dedi. "Beni çıldırtıyorsun..." "Ah hayır, bunu görmelisin: Bak!.."[156]"

155 Bakınız K. Marx, *Grundrisse*, "Kapitalizm Öncesi Biçimler...": "*Sermayenin tek özeliği el öbekleri ile elin önünde bulduğu alet öbeklerini birleştirmektir. O tüm bunları emri altında toplar. Gerçek birikme budur*", Pléiade II, s. 352.

Edwarda vulvasını teşhir eder, sokağın ortasında baygınlık nöbeti geçirir (çünkü o bir genelev kadını olarak tıpkı köle olmayan ücretli bir işçi gibi her şeye rağmen "*çıkıp gidebilir*"), müşterisine öfke duyar ("Artık dayanamıyorum, diye inledi, ama sen, sen sahte rahip, SENDEN GINA GELDİ..."), taksiyle geri döner, tanımadığı bir şoförle salyalı ve coşkun bir orgazma ulaşana dek sevişir -işte sermaye organik bedenin ve duygusal uyumun erkek ve kadın aşıklarına bunu vaat eder. Sermaye ne erkek ile erkek ne de erkek ile kadın arasındaki ilişkinin doğasının bozulmasıdır, o, jenitalliğin, yeniden üretimin, (hayali?) cinsel farkın ilkselliğinin sarsılmasıdır; yerini bulmuş olanın yer değiştirmesi, her şeyi gerekçelendiren ve tek gerekçelendirme ya da bağ kurma aracı olan para üzerinden en delice dürtülerin ipini kopartmasıdır, o mutlak olarak hiçbir sorumluluk tanımaz ve zırvalar, hem tutkular hem de aynı zamanda onların enerjik protezlerini sofistleştirir; ve eğer sermayenin toplumsal bedene uygulamak istediği "birlik" Marx'ı bu denli korkutuyorsa, bunun nedeni onun, büyük geçici zarın araya girip fark edilmesini sağladığı bütünsellik ve bütünleyicilik karşıtı birtakım çizgilere sahip olmasıdır.

Bu, büyük geçici zarın keşfidir, en azından onun, aşık genç kadını gerileterek sermayenin soğuk sularında ortaya çıkışının başlangıcıdır. Bu toplumda sevilecek ne kaldı, çok sevgili saf ruhlarla doğal, dolaysız, tutkulu bir bağ kurulmasını sağlayan nedir? Küçük kız Marx avukat adam Marx'a sabit bir görev verir; bir aşk nesnesini, *bedellerin* çökertilmesinde saklanan, unutulan aşırı pahalı bir şeyi, değerlerin fuarında değerlerin ötesinde bulunan bir şeyi, doğanın bozulmasında bir doğa olarak bulunan bir şeyi keşfedecektir. Paranın ve emeğin kapitalist işlevinin her türlü duygulanım harcamasına el koymasına duyulan pornografik bağımlılığın aşağılık yalnızlığında doğal bir *bağlılığı*, bir Biz'i, Sen ile Ben'in bir diyalektiğini yeniden bulacaktır.

Eğer fahişeliğin kapitalist toplumdaki ilişkinin modeli olduğu doğruysa, bunun arkasından iki şey gelir: İyi bilinen birincisi, bütün ilişkilerin dolayım kazanması ve pezevenk-kapitalistler

Ortamı'nın kendi üstüne yeniden katlanmasıdır; ama birincide saklanan ikincisi, *organik bir bedeni dikkate alan bir bakış açısından*, bu organik bedenin ortadan kalkması, onun yerini müşteriler ile fahişeler arasındaki tekil, anonim, kayıtsız ilişki serilerinin almasıdır (ama yalnızca bu bakış açısından). Müşteri bedenlerin bir araya gelmesi ne organik bir beden ne de fahişe bedenler meydana getirir. Bu yalnızca, bir bedeni, gizli kapaklı bir bedeni, majör bir durumu meydana getiren, kapitalist pezevenklerin kolektifliğidir, ve o yalnızca, dürtülerin, pezevenklerin iktidar merkezlerinde bulunan, müşterilerin ve fahişelerin, tüketicilerin ve üreticilerin bir tür kolektif varoluşu olması gereken bütün dürtülerin mevki edinmesidir. Özetle, Marx ve Baudrillard sermayenin tertibatını mahkûm ederek organik bedenin "kaybolmasını" suçlarlar.

Oysa bu ret, libidinal işlev ya da sermayenin her "ileri karakoluna" bağlı libidinal işlevler konusunda aklımızı başımıza getirmek şöyle dursun, tam tersine, kapitalizmin her analize önsel bir inkâr biçiminde bizi duygulanımlardaki yoğunluklardan mahrum bıraktığı fikrini sürdürür. Bu inkâr tam da birbirinden ayrılmış, yani ön varsayımları birbirine abes ve boş gelen bilimler olarak politik ekonomi ile göstergebilimin sunduğu şeydir; ama o aynı zamanda bu "bilimler"in *eleştirisinin* zemininde yatmaya da devam eder ve bu eleştiriyi yapmak isteyen Marx eğer bu inkârın nihilizminden kurtulamıyorsa, bunun nedeni bir hata değil, onun bütün eleştirisinin itici gücünü şu yadsımadan almasıdır: *Hayır, beni boşaltamazsınız.* Baudrillard da şunu ekleyerek bu çizgiden geri kalmaz: Beni ancak *sapıkça*, iki yanlılığın dışına yerleştirerek ve biseksüelliği ve hadım etmeyi inkâr ederek boşaltabilirsiniz. Çünkü bu sınırlandırmanın neden sermayeye özgü olduğunu görmüyoruz. Mesela, hangi *keyif* tarzlarının Yunan eşcinselliğinin çevresinden ya da hangi Ortaçağ loncalarının hiyerarşik örgütlenmesinden dışlandığını tam olarak görüyoruz. Öte yandan, ister mallar ister hizmetler olsun, kapitalist değiş tokuşların uçsuz bucaksız ve ağdalı döngüsünde *bütün keyif tarzlarının* olanaklı olduğu ve hiçbirisinin aforoz edilmediği ortaya

çıkar. Aynı şekilde bu döngülerde, geçici ve anonim çokanlamlılığında su yüzüne çıkan bir miktar libidinal şerit de vardır.

Demek ki şimdi eleştiriyi tamamen bir yana bırakmalıyız, sermayeyi eleştirmekten vazgeçmek anlamında onu libidinal soğukluğun ya da dürtüsel tek yanlılığın sorumlusu, organik bir beden olmamasının, oyuna giren terimlerin doğal bir dolaysız ilişkisi olmamasının sorumlusu olarak görmeye bir son vermeliyiz. Oyuna giren akla hayale gelmez, sözcüklerle anlatılamaz dürtüsel olasılıkları saptamalı, incelemeli, methetmeli ve bundan hareketle asla organik bir beden bulunmadığını, dolaysız ilişki ve duygulanımlarla kurulan bir yer anlamında doğa olmadığını ve (in)organik bedenin, sermayenin kendi tiyatro sahnesindeki bir temsil olduğunu anlamalıyız. Eleştiri teriminin yerine, sermayeyle kurduğumuz halihazırdaki ilişkilerimizde, büroda, sokakta, sinemada, yollarda, tatilde, müzelerde, hastanelerde ve kütüphanelerde fiili olarak karşılaştığımıza yakın bir tavrı, yani keyif tertibatının bütün dizisinin dehşete düşüren cazibesini koyalım. Şunu demek gerekiyor: Küçük kız Marx dürtüsel düzensizliğin bizde harekete geçtiği bu dehşete düşüren cazibeye karşı kendisini korumak için eleştiriyi (ve sakallı, şişko savcısını) icat eder.

Fahişelik elbette hâlâ bir düzen, bir parçalara ayırma ve dürtüsel hareketlerin seçik kutuplara bir dağılımıdır. Bu kutupların her biri malların ve keyiflerin dolaşımında tanımlı bir işlevi doldurur. Ama yoğunluklar burada her olanaklı ağdan daha az barınıyor değildir. Madam Edwarda fahişeliğin bir göstergebilimini ve bir sosyolojisini yetkili kılan bu düzen anlamında yalnızca bir fahişe değil, aynı zamanda bir *çılgın*dır. Onun çılgınlığı nereden gelir? Mesleğindeki aşırı keyiften. Soğukluk kuralı itibar görmez: Tam tersine o, Madam Edwarda'nın mesleğinden yararlanarak elde etmeye cüret ettiği orgazmdan ve öfkeden kuralsızlaşmadır. Bu, (farazi) aşığa ait olan ile müşteriye ait olan arasındaki ayrılma değil; *ama ayırıcı işlevin kendisinde dönen ayırma çubuğu*, bir dışarıya hiçbir gönderme yapmadan, ama bu *dışsallaştırmayı* akkorlaşıncaya kadar ısıtarak

kendisini üreten yoğunluktur. Taksi şoförü sanki dar bir geçitteymişçesine atışını yapacak; ama bunun için hiçbir şey ödemeyecek, arabası bir otel odası işlevi görecekti; hiçbir şey sormadı ve sonunda bu, onun tutunduğu ve içine girdiği bir deliliğe dönüştü, ve fahişe artık, etkisi olmayan satılık bir et parçası değildir. Fahişe Edwarda mal-bedeninin satılık konumu sayesinde her pezevenk organizasyonun ötesinde, ama bu organizasyonla aynı yerde, aynı arazide gezinir.

Açıktır ki onun ayırıcı çubuktan, müşteriler ile zanaatkârlar arasındaki bütün öfkeleri sınırlandıran şeyden çıkıp gelen öfkesi Bataille'ın eskizini çizdiği bir başka çizgiyle, onun fahişe organizasyondaki özerkliğiyle el ele yürür. Eğer fahişe kendi kendisinin metresiyse, eğer o kendisini, pezevenkler kabalıklarından dolayı özür dilemeseler de sunuyorsa, eğer İsa babası daha onu çağırmadan çarmıha tırmanıyorsa, o zaman ıstırap-keyfin bedelini toplayacak hiç kimse yoksa, her şey apaçık olur demiyorum, ama nihayetinde, yoğunlukların organizasyonla gizlendikleri niyetlerin perdesi, bu organizasyon kadın ticareti ya da iş organizasyonu ve onun pazarı da olsa bir nebze olsun açık hale gelir ve Edwarda'nm her yerdeki kaçıklığının, maaşa dayanan-fahişe düzenin bünyesinde bile pek az uğraşılarak uyandırılabileceğini ortaya koyar (tıpkı Chaplin'in *Modern Zamanlar*'da gösterdiği gibi: Kalifiye işçi, bedeninin makinelerden aldığı ve yine onlara aktardığı keyfin gitmesine izin vererek bir tür çılgın tanrıya dönüşür): Bu asgari gereklilik gönderme çemberinin, Ortam'ın ve tanrısal üçgenin, yani hesapların yeri olarak sermayenin yıkıma uğratılmasıdır. Bu demek değildir ki yasa, kadını müşterisinden *ayıran* ayırma ortadan kalkar, buna karşılık geride geçit vermez bir çubuk (iktidarın geri dönüşüne, hesap kitabın, göstergebilimcinin geri dönüşüne her zaman olanak tanıyacak bir çubuk) kalır, ama aşırı keyif *bu çubukta ve bu çubuk üzerinden* ortaya çıkacaktır ve bu aşırı *keyif* yalnızca bütün müşterileri değil, aynı zamanda personeli; yalnızca müşteriyi değil, aynı zamanda kadını da içine alması itibariyle aslında bir yoğunluktur -öyle ki burada *delilikte* ana hatları çizilen, (ister mülayim İsa, ister

katı pezevenk, isterse de herhangi bir kapitalizm olsun) dinin ortadan kalkmasıdır.

Peki bu, Sade'ın, derin bir şekilde eşitlikçi şehvet kurumlarında tasarladığı proje değil miydi? O eşitlik ki sermayenin hesabına kattığı ve onun denklemlerinden duyulan pek az bir korkuda bile bitip tükenen eşitlikten tamamen farklı bir eşitlikti; mülkiyet (bu, sermayedir) üzerinden değil, *keyif* üzerinden ya da hatta *keyif* üstündeki mülkiyet hakkı üzerinden keyif almaya elverişli bir eşitlik anlamında bir *eşitlikti*. Bu cumhuriyetçi sefahat evlerinde yalnızca, "bütün erkeklerin bütün kadınlar üstünde eşit *keyif* hakkı vardır" değil, aynı zamanda "kadınlar kendilerini arzulayanlara kendilerini vermeleri kaydıyla, kendilerini tatmin etmeye yaraşır olduğunu düşündükleri herkesten eşit şekilde keyif alma özgürlüğüne sahip olmalıdırlar[157]". Madame Edwarda hayatını kazandığı genelevi bu demokratik şehvet evlerinden birine, politik eşitlikteki yoğunlukların çıkış yerine dönüştürmek üzeredir. Ve hem küçük kız hem yaşlı adam Marx bir eşitliğin bir diğerinde nasıl gizlendiğini, merkantilist eşdeğerliğin şehvet değiş tokuşunu bir yandan onu saklayarak nasıl cesaretlendirdiğini ve biraz sonra da, *keyif* üstünde sınırsızca başıboş dolaşan haklara eşit bir şekilde sahip olmayı nasıl cesaretlendirdiğini dehşete düşmüş bir şekilde fark eder. Bir eşitlik düzendir; ve tamamen aynı, ama pezevengi ve parası olmayan bir başka eşitlik ise bu düzenin yıkımıdır. Yoğuşarak yıkılma: Kız kendi kendisinin pezevengidir, çalışan ise kendi kendisinin patronu. Ama hepsinden önemlisi, düzüşmekten ya da çalışmaktan alınan keyif bir yokluk üstünde, Ortam, Sermaye üstünde mevki edinmiş değildir. Yabancılaşmanın sonu mu?

Belki de bununla hiçbir ilgisi yoktur ama Sade bu tuhaf sefahat kurumunda politik bir düzen etmeni de görür. Mevkilenmelerin ve muhasebenin çemberi, ekonomik döngülerin yanı sıra politik çemberde de kurulur. Buna belki de toparlanma diyecekler-

157 *La philosophie dans le boudoir*, "Fransızlar, bir gayret daha...", Pauvert, 1972, s. 215-217 [Marquis de Sade, *Yatak Odasında Felsefe*, çev. Kerim Sadi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002].

dir ama hiç de öyle değildir; yoğunluklar asla oldukları halleriyle dolaşmazlar, ancak gizlenmiş olarak dolaşırlar, bunu satın alınır eşdeğerlikte yapamadıklarından dolayı da cumhuriyetçi eşitlikte gizlenirler. Bu yer değiştirme eğer Sade'ın umduğu gibi yayılsaydı tam bir yer değiştirme olur, hiçbir şekilde özgürlüklerin ya da daha çok libidinal keyiflerin ortadan kaldırılması söz konusu olmazdı ve Marx da böylece bu konuda yanılmamış olurdu. *Adam Marx*, kapitalist fahişelikte doğru yoldan çıkıldığını ifşa eder; ama *burada* ifşa ettiği, bir efendisi olmayan çokanlamlı sapıklık, Edwarda'nın kendi elleriyle açtığı "eski püskü elbisesi"dir, çılgınlık ve talih ve anonimliktir çünkü mastürbasyonda meme başlarına, klitorise, penis başına uzanan eller ne bana ne de bir başkasına aittir ve bu ellerin penisi kaldırması ve indirmesi ne erkeğin ne de kadının elleri sayesinde olur, bu eller onların ürünü değildir, onlar hiçbir şeye atfedilemeyen gerilimlerdir.

Ya da şu çiftleşme figürünü de alabiliriz: Kalçanın üstüne çömelme, kıllar birbirine karışana dek anal ilişkiye girme, sol kolun dirsek kıvrımına yerleşen sol göğüs, sol avuç içinde duran sağ göğüs, sol başparmak ile işaret parmağı arasında mıncıklanan ve sertleşen sağ meme başı, sol omuzda ters tarafa doğru duran kafa, açık duran ağız, ortadaki üç parmağın yokladığı ağzı açık barınak, çıkan sıvılarla sırılsıklam olan dil ve damak. Geriye iki el, dört ayak, soluklar, sırtın geniş yüzeyindeki teması örten, arayüzeydeki ter kalıyor. Hangisi kime ait?

Ya da şu ayırma figürünü: Onlar patikalardan tırnaklarıyla kazıyarak çıkarttıkları deri parçacıklarını kalçaların çıkıntılarına, açık halde duran koltuk altlarına, boyun altına ve sırtın en dar kısmına taşırlar. Bunlar, ayrımda birbirinden ayrılan iki kimlik, her biri ayrı birer kimliğe sahip iki beden değildir. Paylaşım çubuğu, görme, dokunma, koklama ve işitme alanlarını önceden kestirilemez bir şekilde kat eder; deri dokusu onu seven ya da ondan nefret eden dillere de "ait"tir, yoksa bir tek onu saran şu beden denilen şeye değil. Parçalar "bu senindir, bu da benim"in düzeni bakımından içinden çıkılamaz bir şekilde karmakarışık hale gelir.

Bu düzen sermayenin düzenidir, ama bu düzensizlik de onundur. Düzen, yazılarını hesaplar ve üretir, düzensizlik bu hesaplarda çoğalır, onun üzerinden şok dalgaları gönderir. Madame Edwarda figürü yazar-mastürbasyoncu figüründe eksiksiz biçimde kapitalist olan tertibatı tekrarlar: "Yansımada öyle bir görüntü vardır ki, bu sistemde sol eliyle otuzbir çeken ve sağ eliyle yazı yazan bir çocuğun görüntüsünden çok daha vahşice heyecan vericidir. Böylece ortaya çıkan bu keşmekeşte, aynı anda hem görülen hem gözetleyen (gören), hem pezevenk hem fahişe, hem düzen hem düzülen olma istenci, bu karşıt dürtüsel istenç terimlerinden birinin görülmesi gerekir[158]" der Guyotat. Acaba savcı Marx *Kapital*'i yazarken sol eli ne yapıyordu?

Güç[159]

Ekonomi politiğin eleştirisi öyleyse (in)organik beden üstünde mevki edinir; o, uzlaşılan jenitalliğin güzel bedenidir; kapitalizmi ve fahişelikten türeyen maaşlı çalışanları karakterize etmeyi ve reddetmeyi sağlar. Bütün "eleştiri" şu basit ifadelerde eklemlenir: Kâr

158 Pierre Guyotat, "*Langage du corps*" [Bedenin Dili], *Artaud* içinde, Cérisy Kolokyumu, 10/18, 1973.

159 Lyotard daha önceki bölümlerde güç [*puissance*] ile iktidarı [*pouvoir*] birbirinden ayırmıştı, şimdi de *force* ile *puissance* arasına bir mesafe koyuyor. Aristo'daki *dynamis*'in karşılığı olarak kullanılan *puissance* maddenin içinde taşıdığı belirli bir olabilirlik potansiyelini ifade eder. *Force* deyince daha çok fiziksel bir güç anlaşılırken, *puissance* ile daha çok felsefi, metafizik anlamda bir şeyi yapabilme potansiyeli, kapasitesi olarak güç kastedilir. Şu ana kadar bu ayrımı korumak için *force* geçen yerlerde kuvvet dedik, özel bir vurgu olmadığındaysa gücü tercih ettik; mesela işgücü, ya da merkezkaç kuvveti dedik. Ama şimdi bu bölüm özel olarak güç konusuna ayrıldığı için *force* için de güç deyip, *puissance* anlamında güç geçen yerlerde parantez içinde sözcüğün Fransızcasını veriyoruz. Metnin devamında Lyotard *force*'u gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine karar verilemeyecek bir *virtüellik* olarak düşünmeye başladığından, *force* olarak güç ile *puissance* olarak güç arasındaki ayrım gittikçe belirsizleşiyor. Bu yüzden özel vurgu olan yerlerde güç ile kuvvet arasındaki farkı koruyup diğer yerlerde ikisi için de güç demeye, gerek görülen yerlerde sözcüğün Fransızcasını vermeye devam edeceğiz [ç.n.].

artı-değeri saklar, artı-değer işgücünün kullanım değerinin, değiş tokuş değeriyle örtülmesinden kaynaklanır; yani: Onun en temel, en bol gücü değiş tokuş edilebilir, kendine yeter mal özelliğiyle yok sayılır; kapitalizm de büyümesinin *kökeni* hakkında yanlış anlaşılmış olsa gerektir ve bu yanlış anlama onun için ölümcüldür.

Bu, düzendeki gücün [*puissance*] gizlenmesi midir? Hayır. Göstergelerde göstermek istediğimiz şey, yani anlamlı gösterge ile tensör göstergeyi gizleyen, bu yüzden de kullanım değeriyle karıştırılan, değiş tokuş değerinin göstergesi aynı şey midir, yoksa birbirlerinin tam tersi midirler? Hiç alakası yok. Kullanım değeri tıpkı değiş tokuş değeri gibi anlamlı göstergeler sistemine aittir, ona dışsal değildir. Böyle olsa da Marx'ın tam olarak *işgücünün* kullanım değeriyle ilgili olarak söylediklerine uyar. Çünkü işgücü dışsaldır, heterojendir, Marx'a göre sistemdeki olayların sunulmasından sorumludur ve bunun tek sorumlusudur: Sermaye tehdit altındaysa, diye düşünür savcı, bunun nedeni onun çalışma süresini (v) asgariye indirememesi ve bu gücün sömürülmesinden, kâr oranı ve yatırım teşvikini durmadan azaltan organik bileşimin (c/v) artmasından kâr elde etmeye devam edememesidir. Sermaye, gücü ele geçirir ve onu, zamansal olarak sayılabilen toplumsal emeğin aracına dönüştürür: Gücü "bağlar".

Bu şema ile Freud'unki arasında bir çeşit türdeşlik kurulabilir: Herhangi bir şey "psişik aygıtın" ya da kapitalizmin altını oyabilir, bu şey X dürtüsünden ya da güçten kaynaklanan bir uyarım olabilir ve bu da yalnızca, "aygıt"ın ya da sistemin bu gücün düzenlenmiş bir gerilim devresine sunulmasının sonucu olan bozucu etkileri bağlamasıyla değil, aynı zamanda düzenleyici gerilim kapasitesini sistemi çökertmeden değiştirerek ve bilhassa yükselterek verdiği tepkiyle ilişki içindedir. Çünkü savcıya göre sermaye en azından, birikimlerin yön değiştirmesinden, gücün yakalanmasından ve değer yasası altında ve biriken emek ya da "ölüm" biçimi altında düzenlendiği dolaşıma sokulmasından ibarettir. Yaşayan güç, kaynak-olay dürtüsüdür, sermaye onun bağı olarak ölümüdür.

Freud yine de rolleri tam ters şekilde dağıtır: Sistemi yapan, ölüm dürtüsüdür, yaşam Eros'u, sistemin yaptığıdır.

Elbette göstergelerin bu tersine çevrimi Marx'ın bir "iyimserliğini" ve Freud'un bir "karamsarlığını" belirlemeyi sağlar. Ama bu tersine çevirme, yeri geldiğinde asıl önemli olanı saklar: Marksist diyalektiğin kendisi, gücün ve sistemin oyununda bütünüyle tamamlanır; gücün sistem üstündeki istendiği kadar dolaylı etkisi onu kırılma noktasına götüren şeydir. Buna karşılık Freud'da ölümcül dürtüler ile erotik organizasyon arasındaki karşıtlık, (kürün etkisine bağlı olarak) diyalektikleşmiş ve diyalektikleştirilebilir değildir, elbette biri diğerini bağlar ve bu anlamda ondan "fayda" (ünlü "ikincil fayda") sağlar; ama ölümcül dürtüler düzenli aygıta dışsal değildirler, daha çok onda ikamet ederler ve düzenleyici ile düzensizleşmenin aynı göstergelerde düşünülemez şekilde birlikte bulunması her yoğun göstergenin kendisini şifreli göstergede sunması itibariyle gizlenme ya da benzeşmezliktir ve herhangi bir şifreli (ama atfedilemez) gösterge bir yoğunluğu içinde saklar. Freud'un kendisi de, mesela *Uygarlığın Huzursuzluğu*'nda ölüm dürtülerini saldırganlık olarak yorumlayarak ve yeniden bir tür dürtüsel ikicilik kurarak bu konuda yanılmış olsa da, onun 1920 icadı her halükarda gizleyici bir tekçiliğe mahal ya da fırsat verir: Bunun Marx'la hiçbir eşdeğer yönü yoktur, bu yüzden de çok fazla Hıristiyan'dır.

Bu çift cinsiyetli Marx için bütünüyle karar verilebilir (ve kökensel) bir ilk "etki" gücün canlı güç ve ölü güç olarak *bölünmesi*dir. Canlı güç aldığından çoğunu verir, ürettiğinden daha azını tüketir. Bu, bütün zenginleşmenin unutulan kökeni olan abartılı armağanın küçük bir üst-ekonomik mucizesidir. Yeniden üretimde öldürülen, bu mutlak, olasılık dışı, negatif entropik aşırılıktır. Burada mesele sermayenin gerçek kökenidir, genişleyen birikme işlemini durmaksızın destekleyen ve onun ölüm hükmüne neden olması gereken değişmez olaydır. Bu şekilde kavranan işgücü, *harcadığından* daha fazla enerji (sisteme değer olarak tercüme edilir)

dağıtan *güç*, Bataille'ın harcama ve tüketim ile ilgili hazırladığı dilekçenin gereklerini her yönüyle yerine getirir. Bu güç nüfuzlu armağan modelinde bulunan kaçınılmaz bir öğenin eleştirisine geri dönüş değilse nedir? Güç kendisini tüketir ve sermayenin birikmesini sağlayan da bizzat bu tüketimdir. Değiş tokuş modeline karşı böyle bir model kurulur. Değiş tokuş olduğunu sanıyorsunuz der küçük kız Marx ama eşit değerlerdeki bütün değiş tokuşların altında kökensel bir armağan, bütün eşitlikleri ve eşitlemeleri yanılsamalı hale getiren geri döndürülemez bir eşitsizlik ilişkisi vardır. Bu gücün, kullanılan üretim araçlarının değerine ekleyeceği değer ile onun "gerçek" kullanım değeri arasındaki mesafe hesaplanabilir değildir. Bu, onun sabitlenemeyeceği anlamına gelmez; aslında sürekli tartışmalar, diyaloglar ve maaşların ve çalışma koşullarının tanımını kuşatan anlaşmazlıklar üzerinden sabitlenebilir de. Ama eğer gücün armağan edici işlevindeki bedel diğer mallarda olup bitenler bakımından ancak keyfi bir şekilde kurulabilirse, bunun nedeni onun bir nesne olması *değil, değer ötesi* olarak kalmasıdır; bundan dolayı da bu bedel ancak ekstra ekonomik bir bağlamda, değer sisteminin dışında, sınıf mücadelesi bağlamında sabitlenebilir. Güç her nerede ekonomik yaklaşımdan kurtuluyorsa, sözgelimi kökensel işlevinde, orada ayrıca bir de aksilik ve düzensizlik vardır ve onu değerlendirmek için farklı grupların bir araya gelmesiyle oluşan kurumlara ya da uyuşmazlıklara başvurmak gereklidir; bu kurumlar bundan böyle sermayenin düzenli bedeninden değil, bambaşka, belirsiz, çiftanlamlı, aksiliklerle dolu toplumsal-politik beden üzerinden oluşuyormuş gibi gözükürler. Sistemin güçten kaynaklanan aşkınlığı böylece onun tanımının yeniden üretim alanından mücadeleler alanına taşınmasıyla işaretlenir.

Fahişeler pezevenklerin tahakkümüne karşı savaşmak için örgütlenirler. Marksistin aklına hemen "politik" sonuç gelir: Eğer bu, sevişme tarifesinden daha iyi bir yüzde almak içinse, gücün bozuk doğası içinde kalınır, sisteme kaydolunur, bütünlüğü içinde işgücü sistemin içine hapsedilir, sonuç olarak bu güç bir malla bir tutulur. Böylece *ekonomizm* Lenin'in sendikal mücadele eleştirisinde mahkûm edilecektir. İyi mücadele buna karşılık, satılan bedenle-

ri onların sözde pezevenklerinin (bu bedenlerin desteğini alarak) yaptıkları pazarlıklardan kurtarmayı ve (gücünü) *veren Kişi*nin, (sermayeyi) *alan Kişi*nin rezilliğinin maskelendiği muhteşem aşkınlığını her yerde yeniden kurmayı hedefler. Politik genç kadının umudu fahişelerin yeniden doğurgan bakireler, *gerçekte* oluşturdukları saf (in)organik bir bedenin üyesi olmalarıdır basitçe. Ve böylece onların armağanı her birinin ihtiyaçları oranında, tıpkı Marx'ın sağlıklı bir organik bedenin organları arasında dağıtılmasını düşündüğü gibi, kendi aralarında dağıtılmalıdır. İşte bu, sermaye ya da fahişeliktir, toplumsal bir bedenin hastalığı, bütünün güçlerini içine çeken, verilen ile alınan arasındaki ilişkiyi başkalaştıran, alıcı ile verici arasındaki ilişkiyi tersyüz eden kısımdır, çalışan, gücün aşırılığını esrarengiz bir şekilde sağlarken, çalışmayı ve hayatta kalmayı sağlıyormuş gibi gözüken "patron"dur; bu çalışan kendi öfkesini, işlerin, maaşların, ücretlerin düzenlenmesinden çıkarttığı, kendine özgü bir "bilgeliğe" dönüştürür. "Proletarya"nın müzakerelerden sonra fahişeliğinin yeni tarifesini kabul etmesiyle birlikte solcu militanları ya da en ateşli çalışanları ele geçirebilen nefret ya da umutsuzluk duyguları aslında şirket yöneticilerinin, sendikaların ve partilerin (bütün iyi pezoların) şikayet ettikleri gibi pek tabii ekonomik güdülere sahip değildir, onlar *başka bir yer*, sermayenin, iktidar ilişkilerinin *altında* ya da *dışında* bulunan bir gücün soyut bedeninde saklanan organik bir beden tutkusundan beslenirler.

Oysa artı-değerin ve o halde kârın kökeninde bulunan, gücün sisteme aşkın bir dışsallığının bu fikri kapitalist üretimin mevcut durumu tarafından tehlikeli bir şekilde tehdit ediliyor gibidir. Grundrisse'deki bir metnin[160] gösterdiği gibi Marx'ın kendisi de bunu bilir, dolaysız kullanımındaki bireysel işgücünün, geniş sa-

160 Karl Marx, *Grundrisse*, Fransızca çeviri, Anthropos, II, 223. sayfa [K. Marx, *Grundrisse 2, Ekonomi Politiğin Eleştirisinin Temelleri*, çev. Arif Gelen, Sol Yayınları, Ankara, 2003]; Pléiade, sayfa 305'den itibaren. Bu metin şu kitaplarda özetlenmiş ve tartışılmıştır: H. Marcuse, *L'Homme unidimensionnel* [*Tek Boyutlu İnsan*], Minuit Yayınları, 1968, s. 61; Paul Mattick, *Marx et Keynes* [Marx ve Keynes], 1969, Fransızca çeviri, 234-236. sayfalar arası; Naville, *Le Nouveau Léviathan* [Yeni Leviathan], 1. Kitap.

nayinin gelişimi ölçüsünde, böylece "bilginin (*knowledge*) bütünlüğünün dolaysız bir üretici güç olması" ölçüsünde zenginlik *kaynağı olmayı bıraktığını* açıkça söyler. Savcının sömürü ya da burada dediği gibi, "başkasının çalışma zamanının çalınması, zenginliğin mevcut temeli" ile ilgili olarak sermayeye karşı hazırlamakla yükümlü olduğu iddianamenin bu en belirleyici noktası hakkında yapılan açıklama küçük kız Marx'ı umutsuzluğa itmekten geri durmaz. Çünkü bu temel yalnızca mevcuttur ve fakirler bu hırsızlığın intikamını, işgücünün yabancılaşmadan kalan aşkınlığında onurlanmasını sonunda sağlayan bir tersyüz etmeyle (bir devrimle) alabilmeyi beklemelerine rağmen, bu temel "fakirleri üretim sürecinin *marjında* (*neben*) bir yere koyan, onların daha önce temel etmeni oldukları" kapitalizmin kendi gelişimidir. Demek ki daha fazla aşırı-çalışma genel olarak zenginliğin gelişme koşuludur; büyümeyi sağlamak için bir gücün müsrif cömertliğine daha fazla ihtiyaç vardır.

Marx'ın böylece marja konulan fakir özneyle ilgili olarak endişelendiği, bir süre sonra da onun yerine, "üretimin ve zenginliğin bir başka ana destekçisi"ni, "toplumsal birey"i, yani "toplumun bütünlüğünden gelen, doğanın aklı ve hüneri"ni koyduğu doğrudur. Bu toplumsal bireyi nasıl anlamalıyız? Bütünlüğü içinde üretimin *özne*si olan bir toplum mu? *Toplumsallaşma*, yani her bireyin çalışma zamanının asgariye indirilmesi ve boş zamanının artırılması sayesinde "sanatsal, bilimsel, vb. olarak gelişiminin" inanılmaz bir şekilde artırılacağı bir bireyler grubu mu? Bilge savcının formülasyonları bu müteredditt özneye aittir; ama burada önemli olan bu tereddüt değil, dolaysız emeğin gücünün sömürüsüz ve o halde proletaryasız bir üretimi perspektifine yerleşen Marx'ın burada yine bir işgücünün, ama anonim ve muzaffer bir işgücünün taahhüdünü okumasıdır: "İnsanın kendi evrensel üretici gücünü kendisine mal etmesi", aslında yeni toplumsal, bilinçli, bilge ve muktedir bir öznedir. Bu, küçük jenital Renan'ın aşkla istediği, yine aynı birleşik

beden midir? Hayır, bu artık organik bir beden değil, etsiz kemiksiz bir beden, uçsuz bucaksız bir kafaya itaat eden bir makineler bedenidir. Makineler "*insan eliyle yaratılan insan beyninin organlarıdır*: Onlar, bilginin maddileşmiş gücüdür[161]".

Şimdi bu beden sosyalist mi olacak yoksa kapitalist mi? Marx şöyle yazar. "Bunun üzerine değiş tokuş-değeri üstüne kurulan üretim çöker (...)." Ve daha güçlü bir şekilde: "Sermaye bütün bilim ve doğa güçlerini sarsar, çalışma zamanının zenginliğinin yaratımını (nispeten) özgürleştirmek için toplumsal ticareti ve işbirliğini canlandırır (...). Bunlar sermayenin temellerini çatırdatacak olan maddi koşullardır[162]". Neden bu çatırdama? Çünkü sermaye "çalışma zamanında böylece içerilen devasa toplumsal güçlerin ölçülmesinden, içerdiği, hareketsiz kıldığı ve sınırlandırdığı kazanımları" anlar. Ve böyle bir şey "hareket halindeki çelişki"dir: "Çalışma zamanını asgariye indirmek, onu zenginliğin tek kaynağı ve ölçüsü yapmakla olanaklıdır[163]". Yani arkadaşlar, sermaye çatırdamalıdır, bu da bütün zenginliği çalışma zamanı olarak hesaplamaktır, bunun nedeni değerin ölçüsünün ve standardının saat zamanıyla ölçülen işgücü olması ve öyle de kalmasıdır. Peki bunu diyen kim? Değerin temeli açısından, bu arada sermaye değildir, onun kökenini bilmeyen ve bilmek de istemeyen, ama *nedenlere* çatan sakallı savcı; bu çelişki ancak onun nefretinin yoğunluğu kadar ölümcüldür, elbette.

Değerlerin ölçüsüne gelince, kapitalistin cevabı hazırdır: Biz çalışma zamanını hesaplamıyoruz, herhangi bir birimi alıp (üretmek için üreten) sistemimizde bulunan olguların asgari bir tutarlılığını sağlayıp sağlamadığına bakıyoruz; bu yüzden kocaman soyut bir kafayla doruğa ulaşan makinelerin bedeni ki siz buna toplumsal özne ve insanın üretici evrensel gücü diyorsunuz, modern sermayenin bedeninden başka bir şey değildir. Burada işin içinde olan

161 K. Marx, *Grundrisse*, Pléiade II, s. 307.
162 *a.g.y.* s. 306-307.
163 *a.g.y.*, s. 306.

bilgi hiçbir şekilde bütün bireyler tarafından oluşturulmamıştır, o ayrıdır, sermayenin başkalaşımındaki bir momenttir, sermayeyi yönettiği kadar ona boyun da eğer. Ve bugünün maaşlı çalışanları burjuva efendileri ve bürokratları savunmaya devam edeceklerdir, onlar çalışma zamanının satış bedelini ve yeniden dağıtılan artı-değerin bir kesimini ayrı ayrı içermiyorlar mi? Ve çok iyi biliyorsunuz ki ilave sermaye biçimlenmesini kullanım değeri ile sözümona çalışma gücünün değiş tokuş değeri arasındaki metafizik fark açısından, yalnızca artı-değerin kökeninde bulunan fark açısından itham etmek olanaksız hale geldi; ama bu biçimlenme basitçe genel olarak sistemde bir yerlerde bulunan potansiyel bir eşitsizliği ya da bir farkı gerektirir, bu fark bu sistemin yalıtılamayacağım, ama onun yeni enerji birikimlerini *daha fazla mala* dönüştürmek için bu birikimleri hiç durmadan çekmesi gerektiğini kabullendiği sırada onun çerçevesini çizer. Sistem belki de öncelikle insanların enerjisini çekmek "zorunda kaldı", ama bu onun için mutlaka gerekli değildir ve siz fakirlerin savcısının anladığı anlamda sömürüyü gayet iyi ayakta tutabilir ve her karmaşık doğal sistemde olduğu gibi, enerjisinin çekildiği biyo-fiziko-kimyasal bağlamla kurduğu metabolik ilişkisinde ancak geri döndürülemez bir üstünlüğü gerektirir. İşte bu yüzden sistemin dışsallığı hiç de aşkın değil, sadece doğaldır. Siz bile demiyor musunuz Bay Savcı: "Toplumun bütünlüğünden gelen, *doğa*nın aklı ve hüneri"? Nedir bu doğa sayın savcı? Üretici toplumsal bir "özne"nin karşısında bir "nesne"; ya da tam da, *aynı şekilde doğal* bir sistemin enerjisini çekmesindeki (doğal) bağlam mı? Durum buysa, suçlu nerede?

Totoloji

Eğer sermayenin sistemi nihayetinde *doğal* bir bütünlükse ve Marx'ın kendisi de pek çok itirafında olduğu gibi bunu kabul etmekten uzak değilse, Marx'ın savunduğu varsayılan[164] nedenin en üst ihaneti, pek çok karşıtlık, *verileri bölme arzusundan çıkan dallar* yerle yeksan olmalıdır. Örneğin "sabit ihtiyaçlar"-"yapay ihtiyaçlar" karşıtlığını bozmak güzel bir oyun olurdu[165]; şimdilik, ikili değere *karşı* kullanım değerinin tasfiye edilmesinden çıkan sonuçlarla idare edelim.

Öyle görünüyor ki değeri belirlemek için iki şey gereklidir: Üretime giren bütün mallara uygulanabilir bir nicelik *standardı* ve farklı üretici kollarındaki ürünlerin yeniden dağılımı için oran belirleme kuralları tanımlanmalıdır. Piero Sraffa da bunu böyle anlar, sermayenin kendi kendini üreten sisteminde [*boucle*] düzenlenmiş bir bedenini varsayarak mal standardı dediği şeyi inşa eder. Bu standart, ürünlerin önceki dağılımını yeniden kurar; o, aynı

164 "Ricardo'nun, üretimin olduğu haliyle araç olamayacağını düşünen bazı duygusal muhalifleri gibi yapmak istersek, şu formülü unutmamız gerekir: Üretim için üretim basitçe şunu ifade eder: Bütün insani güçlerin gelişimi, öyleyse kendi kendisinin amacı olarak konulan insan doğasının zenginliğinin gelişimidir. Eğer bu amaç bireyin hayrına değilse, örneğin asla savaş yapmamak gerekir çünkü savaşta bireyler ölür (...), bireyin en üst gelişiminin ancak, bireylerin kurban edildiği tarihsel bir süreçle başarılabileceği anlaşılamaz. Bütün bu gözlemlerin kısırlığından bahsetmeye bile gerek yok çünkü bitkisel hükümranlıkta olduğu gibi hayvansal hükümranlıkta da türlerin avantajları her zaman bireylerin avantajları karşısında zafer kazanır. Ricardo'nun zalimliği bu yüzden basitçe bilimsel bir bakış açısından dürüst değildir; ama daha çok bu bakış açısından bilimsel olarak dayatılmıştır. Sonuç olarak, üretici güçlerin gelişiminin toprak mülkiyetini ya da işçileri öldürüp öldürmediği onun için pek az önemlidir (...)". Karl Marx, *Histoire des doctrines économiques* [Ekonomik Öğretilerin Tarihi], Fransızca çeviri, Costes, IV, s. 11, aktaran S. Latouche, *Epistémologie et économie* [Bilgi Felsefesi ve Ekonomi], s. 569-570.

165 Marx, *Alman İdeolojisi*'nde "Saint Max"'tan alınan bir bölümde arzuların sabitlenmesi konusunda, yani cinsel ve beslenmeyle ilgili ihtiyaçların *doğal sabitlenmesiyle* ilgili olarak Stirner'a karşı çıkar. E. Fromm *1844 Elyazmaları*'nın New York 1960 baskısına yazdığı "Marx'ın İnsan Kavramı" başlıklı giriş yazısında bu metni alıntılar. R. Kalivoda ise bütün bu tartışmayı *Marx ve Freud* kitabındaki uzun bir notta yeniden alır, Fransızca çeviri, Anthropos, 1971, s. 81-84.

yöntemlere göre üretime yeniden başlamayı sağlayan bir oransallık yasasına göre *n* sayıda ürünün toplamını yeniden dağıtan *n* sayıda üretici sektörle oluşan bileşik bir birimdir.

İki ayrı koldan ya da işletmeden oluşan bir üretim bedenini alalım, biri buğday (B), diğeri de demir (D) üretsin; B'nin ürettiği bütün buğday asgari düzeyde geçimi sağlamanın aracı olarak ve (işçilere sağlanan) üretim aracı olarak B ile D arasında dağıtılmalıdır; aynısı demir için de geçerlidir. Değer, der Sraffa, 100 kental buğdayın y tonluk demire karşılık değiş tokuş edildiği orandır, buna göre her iki ürün de B ile D arasında tamamen dağıtılacak, bunun için B ile D'nin ilk durumda sahip oldukları nicelik dikkate alınacaktır. İki kolda düzenlenen şu üretim sistemi örneğini alalım.

(B) 280 kental buğday + 12 ton demir → 400 kental buğday
(D) 120 kental buğday + 8 ton demir → 20 ton demir

Türdeş üretime izin veren tek bir demir/buğday ilişki oranı vardır ve o da burada 1/10'dur. Aslında B, yeniden üretimi için 400 ürün başına 280 kental buğday kullanır; D ile aradaki farkı satar, bu da D'nin yeniden üretimi için gerekli olan 120 kentaldır. Buna karşılık D, B'ye (20 - 8) = 12 ton demir satar, bu da B'nin yeniden üretimi için gereken değerdir. Demek ki 120 kental buğday 12 ton demirle değiş tokuş edildiği takdirde, bu iki sektörün üretim araçlarının bileşimi böylece onların ilk durumlarında yeniden oluşacaktır. Değer, der Sraffa, o halde 10 kentallık buğday ile 1 tonluk demirin eşitlik ilişkisidir.

Burada asıl sorun bir ölçü standardıyla ilgilidir çünkü "tek bir değiş tokuş-değeri kümesi vardır, bu değer pazar tarafından benimsenirse ürünlerin kökensel dağılımını yeniden kurar ve sürecin tekrarını olanaklı hale getirir[166]". Mal standardı ya da sistem

166 Piero Sraffa, *Production de marchandises par les marchandises. Prélude à une critique de la théorie économique*, 1960, Fransızca çeviri, Dunod, 1970, s. 4. [*Malların Mallarla Üretimi. İktisat Kuramını Eleştiriye Açış*, çev. Ümit Şenesen, Yordam Kitap, İstanbul, 2010].

standardı karmaşık bir grup içinde, üretim bedenini ilk oranlara geri götürmeye izin veren değiş tokuş değerlerinin bu biricik kümesi olacaktır. "Böyle değerler doğrudan, üretim yöntemlerinden akıp gelir", diye ekler Sraffa, böyle bir formülün hedefi elbette neomarjinalizm ve talep ve öznel kullanım ile ilgili bütün değer teorileridir; ancak Marksizmi ve çalışma niceliğiyle ilgili değer teorisini de epeyce etkiler. Çünkü böyle bir hesap, "görüngüsel biçim" ile değerin maddi gerçekliği arasındaki ayrımı, üstelik de Marksist öğreti için kaçınılmaz olan ayrımı bütünüyle dışlar[167]. Sraffa'yla birlikte bölünmeden ve tiyatro özelliklerinden vazgeçilir. Ve bunun nedeni sistem öncesi bir dışsallıkta *demirlemek*ten vazgeçilmesidir, Marx'ın ekonomi eleştirisinde güçle ve felsefi yaklaşımında (in)organik bedenle tuttuğu rolün bir yana bırakılmasıdır.

Sraffa, Marx'ın yaptığı gibi olgulardan hareket eder, ama onların olguları aynı değildir: Marx'ın olgusu romantik savcının kariyerini baştan sona kat eden, mülkün, sermayenin emeğe yabancılaşmasıdır; bu, bir ilk olgu değildir ama daha arkaik ve saklı bir "olgu"ya gönderme yapmaya devam eder. Bu olguda emek ve ihtiyaçlar dolaysız bir aracılıkla toplumsal bir doğada ya da doğal bir toplumda kaybolarak mevki edinir: Bu, malzemeye yorum katan *nihilist* olgudur. Sraffa'nın olgusu malların üreticisi ve tüketicisi olarak sermayenin sistemidir: Kurulmuş olan pozitivist bir olgudur. Burada ne *sahici* köken noktası vardır ne de *gerçeklikten kopan* bir varış noktası; kapanma vardır, mallar mallara dönüşür ve kâr gibi ücret de elbette birbirine bağımlı değişkenler olarak alınır (kâr = 1 - ücret), ama bunlar açıklanmaya ya da yorumlanmaya ihtiyaç duyulmayan gözlemlenebilir verilerdir; açıklanması, yani kurulması gereken diğer yandan, sektörlere göre farklılaşan ("organik bileşimlere epey yakın") "üretim yöntemleri"yle sistemin kendisini hiç değilse nasıl dengede tutabileceğidir. Değer basitçe, bütün ticaret-ürünlerinin, üretimin ticaret-mallarına dönüşme kurallarının kümesidir. Bu dönüşümlerin bütün sistemi birim (= 1) olarak alı-

167 Marx bunu "Wagner İncelemesi Hakkında Notlar"da tekrar eder, (1880), Pléiade II, s. 1532- 1551.

nabilir ve her malın değiş tokuş değeri bu "standart-bileşim-mal" terimleriyle, yani mutlak olarak *kapalı* bir biçimde açıklanabilecektir; demek ki sektörlerin *sistemi* seviyesinde bir kapanma söz konusudur: "Değiş tokuş (temel bir ürün[168]) ilişkisi diğer temel malların üretiminde bu ilişkiyi kuran kullanıma olduğu kadar, bu malların üretimde kullanıldıkları ölçüye de dayanır." Ve *her sektör* seviyesinde bir geri besleme vardır: "Temel bir ürün durumunda, ürünün üretim araçlarının bedeli onun bu bedelinin bu araçlara dayanmasıyla aynı şekilde kendi bedeline de dayanır[169]".

Bu tip *geri beslemeler* bir malın değerinin belirlenmesi için malda içerilen bir madde niceliğinin (örneğin işgücü niceliğinin) *analitik bir şekilde* dikkate alınmasını içermez, ama onun, önceden (malın niceliğinin üretim araçlarının niceliğiyle ilişkisi) ya da *sonradan* (malın niceliğinin üretime katkıda bulunan bütün malların niceliğiyle ilişkisi) değiş tokuş edilebilirliğinin dikkate alınmasını içerir. Bu yalnızca, değerin okunabildiği devreler kümesinde (en azından temel ürünler kümesinde) olur; değer burada, kaynaklara dönülerek değil, verileri bütünleyen ve eklemleyen teorik bir modelin inşasıyla okunur. Kullanım değeri ile değiş tokuş değeri ya da daha çok kullanım değeri ile olduğu haliyle değer arasındaki üst-ekonomik karşıtlık burada bütünüyle ortadan kalkar: Yalnızca değiş tokuş-kullanım değerleri vardır, bunların bedelleri malların karşılıklı bağımlılığı ya da niceliksel ilişkiler üzerinden belirlenir.

Neticede Sraffa'nın yaklaşımıyla nasıl bir meselemiz olabilir? Doğrusu teorik bir söylemle meselemiz var; bu söylem kendisini bir dışsallığa ve ekonomik gerçekliğin tersyüz olmasının diyalektiğine yapılan her türlü başvurudan men eder, yalnızca, dönüşüm yasalarıyla düzenlenmiş ayrılıkları, hiçbir gönderme ayrıcalığına sahip olmayan terimler arasındaki oyuna sokar. Burada sistemdeki herhangi bir mal, standart olarak alınabilir ve bileşik mal, gön-

168 Bir ürün doğrudan ya da dolaylı bir şekilde *bütün* malların üretimine girdiğinde ona temel ürün denir. Bir tek bu tür ürünler standart olarak kullanılabilecek bileşik ticari mala aittirler.

169 Sraffa, *Production de marchandises* ..., [*Malların Üretimi*] s. 10-11.

derme alanında ya da ampirik sistemde değiş tokuşları fiili olarak düzenleyen şeyin yalnızca en doygun eşdeğeri olarak hemen belirlenir. Böyle bir söylem Saussure'ün dil için kurduğu söylemle her noktasında benzeştir, aynı tür bir bilgi felsefesi yaklaşımına sahiptirler (sözle ilgili olmaktan çok dille ilgili bir dilbilim, özneler ve mallarla ilgili olmaktan çok malların sisteminin bir ekonomisi) ve öyleyse anlamlama-gösterme kavramının yerine *düzenlenmiş aktarma* olarak aynı değer kavramı konulur. Bu tamamen sözdizimsel bir bakış açısıdır.

Sraffa'yla karşılaştırıldığında, Marx'ın sistemi (ve sistemdeki kendi kitabını...) kendi kendisini yenileyen bir hale getirme girişimi ve başarısızlığı saçmalıktan başka bir şey değildir, Althusserciler ne derse desin: Marx'ın böyle bir "bilimsel" betimleme yapmasını engelleyen, ona atfedilen savcı işlevini yerine getirmesinin gerekliliğidir; bu işlev malların, araçların ve kişilerin tek bir bedende bütünleştirilmesi arzusu, uyumlu jenitallik arzusu üzerinden Marx'a verilir. Sraffa'nın "bedeni" tıpkı sermayenin bedeni gibi yakalanamazdır; malların kendileri ancak hiç bitmeyen bir başkalaşımın terimleri olarak mevcuttur; bu da sermayenin işletimi ile teorik bir sistemin işletiminin tıpatıp aynı olmasını önerir. Sraffa böyle bir yaklaşımı elbette, felaket içeren her türlü perspektifi dışlayarak izler: Sermayenin ölümü ona dışarıdan, herhangi bir çelişkiden gelemez, çelişki yoktur, olsa olsa dengeli olmayan haller vardır, aksaklık yüzünden ölüm söz konusu değildir.

Sraffa küçük kız Marx'ın sözcük dağarcığında kendi alanını ve büyük pezevenkler grubunun stratejisini tanımlar: Pezevenklerin çıkarı için insanların ve şeylerin en acımasız fahişeliğinin örtüsü altına saklanan ekonomist ideoloji. Biz de bunu demiyor muyduk? Baudrillard'ın terminolojisinde, suçlama bu yapılanmanın eksiksiz fetişizmine götürülür: Hadım etmenin ve nötr malların anonimliğinin konumundaki iki yanlılık yok sayılır. Artık bunu söylüyor değiliz. Şunu söylüyoruz: Mal değiş tokuşlarının konuştukları dil, yapısal bir sözdizimidir; bu öyle görünüyor ki en sağlam yaklaşım-

lardan biridir (ama biz bu konuda bir hüküm vermek için yeterince ekonomist değiliz). Bu sözdizimi kendi dışında bir şey bırakır mı? Ona, işgücü-malın heterojenliği ile her türlü diğer malı birbirine karıştıran Serge Latouche[170] gibi mi yaklaşıyoruz? Bu, bir tözü, bir dışsallığı bir kez daha araştırmak, (insancıl, tanrıtanımaz) tanrıbilime devam etmek için adımlarımızı geriye doğru atmak olurdu. Tam aksine, biz sistemin soğukluğunu ve onun mutlak hitabet eksikliğini seviyoruz: Sermayenin bedeni bir anlamda, yalnızca *ratio*, banknot ve hesap, totoloji olarak konuşur.

Eğer herhangi bir şey Sraffa'mn açıklamasında bu bakımdan bir sorun çıkartırsa, bu aynı zamanda onun zemininde bulunan şey olacaktır: Bu *ratio*'daki libidinal mevkilenme, geçici zar denilen *continuum*'un parça parça hale gelmesiyle ve burada parçaların yerlerinin totolojik olarak değiştirilmesiyle elde edilen akkorlaşmadır, son olarak da: *Değer*den, yani ertelemeden ve onun cebirsel iptalinden keyif elde edilmesidir. Teorik söylem herhangi başka bir söylemden daha az keyif veriyor değildir; keyif alman şey kendisini, kurduğu modelin aynı soğukluğuna yerleştirir ve bu model, hipoteze göre bir *denge* modelidir (denge statik ya da dinamik olabilir), yani konu ettiği nesnede, ama bilhassa kendi söylem düzenlemesinde fiili olarak elde ettiği nesnede varsayılan *maksimum bağ*dır. Akışkan olmayan, kendisini doğruluğu tartışılmaz bir aksiyomun vidalarıyla sabitleyen, öyleyse hareketsiz ya da hareketsiz kılan bir dil bedenine, ölüm mü yoksa yaşam mı olduğu sonsuza kadar tartışılsa da karar verilemeyecek bedene doğru yönelen söz.

Ancak ne var ki kapanma söyleminin bu pozitivist değerlendirmesi libidinal bakış açısından mükemmel olmanın çok uzağındadır. Arzunun totolojide mevkilenmesi onun kapitalist tertibattaki en önemli biçimlenmelerinden biri değildir. Marx'ın artan birikim dediği ve ekonomistlere büyüme açısından sorun çıkartan tuhaf bir işlem vardır. Bu işlemin, totolojik olması itibariyle ekonomik teoriye çıkarttığı zorluklar tam olarak, kararlı halde düzenlenmiş

170 S. Latouche, *Epistémologie et économie* [Bilgi felsefesi ve ekonomi], 547-550. sayfalar arası. S. Latouche Sraffa'mn kitabının çevirmenidir.

bir sistemde bir değer fazlalığı olmasıyla birlikte gelen sorunlar olabilir. Bir sistem, bir döngünün sonunda nasıl olur da üretim süreci boyunca tükettiğinden daha fazlasını elde eder? Bu soruya verilecek yanıt temel olarak şu tiptedir: *Sistem yalıtık değildir*, dönüştürdüğü, döngülerine dahil ettiği ve onun hep böyle kendisini farklılaştırmasını sağlayan enerji ilavelerini kendi dışından alır ya da çeker. Fizyokratlar bu dışsallığa doğa derken, Marx işgücü, pek çok Marksist ya da Keynezyen ise üçüncü dünya ya da eşitsiz değiş tokuş der[171]. Ama her halükarda sistemi, kendi totolojisiyle ve ele geçirilebilir bir dışsal enerji birikimiyle temasa sokan bir *sınır çizgisi* kavramının sunulması gerekir.

Bir fetih ve öyleyse totoloji kurallarının ötesinde bir yolculuk tertibatı, yalnızca askeri ya da ticari emperyalizmin çok açık dışarıları olarak değil, çok daha incelikli ve ilginç bir biçimde zamanın fethi olarak hayal edilmelidir. Çünkü kendi kendine fetih kapitalizme özgü bir işlem değildir, büyük baskıcı Devletler ve kuşkusuz göçebeler bunu her zaman uygulamışlardır; ama o, bu göçebeler için tehdit edici olmaz çünkü onlar için bu yalnızca gelip geçici enerjilerin talan edilmesi, süreksiz bir geri çekilme ve bu şekilde düzenli-düzenleyicidir; buna karşılık fetih baskıcı Devletler için her zaman ölümcül olmuştur çünkü fethedilen enerji nicelikleri ile özümsenen enerji nicelikleri arasında anlaşmazlık çıkmıştır: Fethedilen enerji nicelikleri, özümsenen enerji niceliklerine her zaman ya çok fazla ya da çok az bağlıdır. Buna karşılık kapitalizm artan birikim, büyüme, gelişme... vb. adı altında *fethin bir düzenleme tertibatım*, kalıcı bir fetih tertibatını içerir. Bu tertibatın özgünlüğü para biriminin belirli bir kullanımında yatar; bu kullanım, zaman ile oynanan bir oyundur. Onun *libidinal işlevi* iyi kavranmalıdır; merkantilizmi ve öncelikli olarak da ticareti inceleyerek ona yaklaşabiliriz.

171 Yine bu noktada S. Latouche Sraffa'dan ayrılır (550-551. sayfalar): Ricardo'nun ve "belirli bir Marx'ın" (bize göre o da *ertelemeden* keyif duyar) mirasçısı Sraffa sistemin büyümesi ve başlangıçtaki iş alanlarının kaçırılmaması için zorunluluğu dışarıda bırakır, "unutur". Latouche bu yüzden eşitsiz değiş tokuşa dönülmesi gerektiğini ilan eder.

Ticaret

Nikomakhos'a Erotik

Şu olayı biz libido ekonomistlerini meşgul eden sorunların esası haline getirmek için tarihçilerin onu doğrulamasını beklemeyelim (çünkü belki de çoktan doğruladılar): Détienne'in, Vidal-Naquet'nin, Vernant'ın ve Finley'in Antik Yunan'daki savaşçı-konuşmacı kolektifinin boş merkezine yerleştirdikleri *mezon* [orta], yağmalanan bütün ganimetlerin toplandığı depo yeri, sivil dünyanın ortasındaki bu mahkeme, vatandaşların *yasa önünde eşitliğinin* bu geometrik planı, bütün politik yarıçapların örneklendiği ve bütün değiş tokuş çaplarının etkisizleştiği bu tekerlek göbeği, sonuç olarak bu sıfır tam da Aristo'nun ekonomik değiş tokuşların *yargıcı* olarak para adı altında kurduğu şeyle aynıdır. Onun dağıtımcı adaleti öncelikle değiş tokuş terimlerini ve bir başkasının sahip olduğu şeyi isteyen ("arzulayan", ona ihtiyaç duyan, onun için heves eden, motive olan, onunla ilgilenen) değiş tokuşçuların kendilerini *iptal etmelerinden* ibarettir. *Nikomakhos'a Etik* metinlerini tekrar okuyan Marx onlar üzerinden, tümüyle *bedellere* ve *ihtiyaçlara* dayanan bir değiş tokuş teorisinin, bir masaya karşılık neden üç değil de iki sandalye teklif edildiğini anlamada yetersiz kaldığı kanaatini taşır. Ve şöyle diyecektir: Nesnel bir değer şarttır, iki terim arasında ortak olarak ölçülebilir bir öğe olmalıdır, bu yüzden pazar sahnesinden aşağı inmeliyiz ve en aşağıda öznel ve olumsal değiş tokuşların tamamen nesnel ve zorunlu işleyişini bulmalıyız. Marx böyle yaparak bedeli yüzeye, ekonomik bedenin *derisine* ve neredeyse bir yanılsamaya dönüştürerek, onun yerini açık ve kasıtlı bir şekilde *değersizleştirir*.

Öyleyse para-yargıcın sıfırıyla, Aristo'nun anladığı anlamda onun iptal etme işleviyle yeniden başlarsak (kendimizle ilgili endişeye kapılmadan, eşitlikçi savaşçı-politikacı çember figürünün na-

sıl ve daha az da neden ekonomik alanda bulunup bulunmadığını, ya da daha iyisi, nasıl ve neden Aristocu dünyada silah ve sözcük taşıyan adamlar yerine tüccarlar ve mallar olduğunu bilmek için bunu tekrarlamalıyız) bedenin bu derisini her açıdan ciddiye alırız, tam olarak şundan dolayı ki: Libidinal ekonomide içeride ve dışarıda deriden başka bir şey yoktur, yalnızca bir yüzey vardır, işleyiş diye bir şey yoktur, yalnızca tek yüzlü bir yüzey vardır, libidinal beden bir Möbius şeridi dir ve *mezon tertibatına* benzer bir tertibat, sahne platosunun ya da kulisin altındaki bir işleyiş değildir; buna karşılık bu tertibat şerit bedendeki libidinal güdülerin belirli bir şekilde mevkilenmesini, belirli bölgelerin engellenmesini ve dışlanmasını kontrol eder: Böylece geveze ve oğlancı savaşçılar kadınlara, kölelere, meteklere,[172] çocuklara, yabancılara, doğaya kıçlarını bile göstermezler, ama ölümlerin ve yaşamların, üretimlerin ve sözcüklerin iç borçlarının biriktirici çılgın çemberiyle birlikte olmaktan endişe ederek, özellikle bütün bunların dengelenmesinden ve zararlarının karşılanmasından, düzenleyici sıfırda himaye edilmelerinden büyülenerek, herhangi bir "dış" güç kendi ifadesini, kendi yerini ve kendi etkisizleşmesini hesapçı-vatandaşlar dünyasında bulabildiği müddetçe onu ele geçirmeyerek *profillerini* gösterirler.

Böylece "politik" düzenleme ve sözcüğün en dar anlamıyla merkantilist düzenleme, değiş tokuşların ödeme parası kullanılarak yapıldığı pazar düzenlemesi bizim tarafımızdan *başka bir şey*in ifadesi, mesela saklı üretim ilişkilerinin, deşifre edilmesi gereken bir yeraltı düzeninin ifadesi olarak değil, hayır değil; ama bir tarz, bir figür, genç-yaşlı, kadın-erkek, Yunan-Yunan olmayan "bedenlerin" yüzeyine doğru akan dürtülerin bazen bir araya geldikleri, birleştikleri, kumpas kurdukları ve sonunda her zaman iptal edilmiş olmaları gereken bu merkeze doğru geri çekildikleri, bazen de ilk olarak "dışarıya" itildikleri bir tertibat olarak alınır. Bu da, metaforik anlamda değil, pek çok şeyi beraberinde getirir, başta da

172 Metek (Eski Yunanca: *métoikos*, Fransızca: *métèque*, İngilizce: *metic*): Antik Yunan'da yurttaşlık haklarına sahip olmayan site sakinlerine verilen ad [ç.n.].

şunu: Yurttaşın "bedeni", ünlü Yunan bedeni çok biçimli şeridin (tek yüzlü şeridin) çok küçük bir parçasıdır, ve site, *politeia* bandın yalnızca bu çok küçük parçasını *kullanışlı*, kullanılabilir hale getirmekten ibarettir. Atletin hacimli, uyumlu bütünlüğü libidinal yüzey parçaları bakımından işin yalnızca bir yönüdür. Bir yurttaş-beden nedir? Dürtülerin penise ve logosa yatırımıdır. Ama kamış ve dil diğer toplumların yapılanışlarınm onlara sunduğu yük yerlerinden burada *saparlar.*

Dişi dölyatağı ve dolayısıyla üreme için meni ayırmayan Pisagorcu oğlancılar, meniyi bölüştürürler. Onlar kadınlarını elbette dölleyeceklerdir, ama bu ancak genç erkeklerin eşcinsel çemberde eğitilmeleri, silahlandırılmaları, sunulmaları ve iptal edilmeleri karşılığında olacaktır. Üreme için bir parça, erkeksi ticaret için bir parça sperm. Onlar doğal olduğu sanılan bir tertibatın terimlerini tuhaf bir şekilde tersyüz ederler, bu da onların, kendilerini fahişeleştiren kadınlarıyla yattıklarında olur çünkü fahişe, müşterinin keyfini paraya dönüştürür ve böylelikle sapık libidoyu ya da basitçe onun kullanımını, topluma yayılan ve bu yüzden de toplum için tehlikeli olan, toplumun organik birliğiyle hiç alakası olmadan onu her yönde harekete geçirmeyi becerebildiği için ölümcül olan dürtüsel enerji fazlalığını soğukkanlı bir şekilde dönüştürür -öyleyse bu enerji sapıklıklarını ya da sapmalarını paraya, parayı da mala (aslında sermayeye) dönüştürür, jenital kısırlığın kutsal lanetini üstüne alarak, ama eşzamanlı bir şekilde de toplumsal değiş tokuşlar dolaşımında bu "kayıp" harcamaların geri dönüşünü kışkırtarak toplumsal bütünün korunmasını gözetmiş olur. Öyleyse fahişe, ürününü, tam olarak meniyi değil ama onun eşdeğeri olan parayı müşteri üstünde gidip gelirken zorunlu olarak kapanan dölyatağının kanalına değil, ama mallar pazarının ve dolayısıyla toplumun kanalına tekrar koyarak sapıklığı (dürtülerin sapmasını) geri kazanır. Şu halde savaşçımız karısından çocuk yaptığında, müşterisinin kısır sapıklığı üzerinden toplumdan para kazanan fahişeden farklı davranıyor değildir. Ve müşterinin, Eros'a hürmet göstererek bir

şekilde elde ettiği keyfin kısırlığını parayla ödemesi gibi, yurttaş da ancak yurttaş homo-erotizminden başka bir yerde tatmin olduğu bu gerçekten kısır keyfi kadının cinsel organına bıraktığı meniyle öder. Demek ki bu, ölümcül enerjinin para biçimi altında ele geçirilmesi değil, onun jenital biçim altında düzenlenmesidir. Ama bu jenital biçim bu andan itibaren ortaya çıkar ve bu da sonu gelmez bir Yunan tersyüz oluşudur, tıpkı yeni ve gerçek fahişelik, tersyüz olan fahişelik şu andan itibaren kısır olmayan, ama döllenmiş olan, spermi çocuğa, potansiyel savaşçıya dönüştüren bir makine olan kadın gibidir -buna bağlı olarak, nefret edilen, ama burada çenesi düşük yurttaşların, oğlancıların ve savaşçıların toplumu olarak keyfin tek yetkili işlevi için de zorunlu olan ek bir organ olarak beliren her kadın gibidir. Bu kişiler için fahişelik üremedir, yani eşcinsel keyfin kısır yoğunluklarının, çocukların çoğaltılmasıyla kaçınılmaz bir şekilde tekrar kazanılmasıdır. Onlar meninin yoldan sapmasını meniyle öderler. Onların bu yüzden iki kamışı vardır, biri bu ödeme için, diğeriyse yurttaş *keyfi* içindir.

Şimdi, sınırlarındaki ödemeden ayrılan, insanlar çemberinin içindeki bu yurttaş keyfi neredediir? Burada değiş tokuş edilen bundan böyle çocuklar, yani yeniden üretim araçları değilse nedir? Savaşçılar çemberindeki libidinal şerit-bedenlerinin bağlantıları nasıl düzenlenir? Bu çemberin üyeleri için mutlak bir kimlik gereklidir; bu, yurttaşların eşitliği, *izonomya*, merkeze, *mezon*a eşit uzaklık olarak adlandırılır, burada şöyle bir gerçek vardır ki çemberin bütün üyeleri erkektir ve Attik ve Hoplit dilini konuşurlar; merkeze, hiç kimsenin işgal etmek ve uzun dönemli olarak kendine mal etmek zorunda olmadığı bu boş mahkemeye gelebilirler; öte yandan politik karar sözcükleri karar verildikten sonra (*bouleusis*) *tetralogos*un tekil kuralına uyulması gerekir (konuşuyorum, cevap veriyorsun, sana cevap veriyorum, sen bana cevap veriyorsun) -bütün bu ayırıcı nitelikler *politeia*'yı *farkların iptal edilmesi*nin tuhaf bir tertibatı haline getirir. Bu iptal etme, oyunun başlamasıyla işlev kazanır çünkü yurttaşların bu çemberi için yalnızca erkekler ge-

reklidir; ve bu iptal etme, politik yönetimin bütün kurallarının kuralı olarak çalışır, görevlerin gelip geçiciliği, görevlilerin seçilmesi, atamaların feshedilebilirliği, bütün kararların kamuya danışılması, oyların sayımı: Her durumda sıfıra geri dönüş, sıfırla etkisizleşme vardır. Bu demokrasi, denilecektir ki cinsiyet farklılığının ve emeğin örtbas edilmesine dayanır. Ama o ayrıca bağrında dürtüsel bedenlerin geometrik biçimlenmesini taşır ve dürtülerin cebirini, onların karşılaştırılabilir, değiş tokuş edilebilir olmalarını ve birkaç etkisiz bileşen aracılığıyla iptal edilebilir olmalarını gerektirmeye devam eder.

Alkibiades'in Sokrates'le tehlikeli olanaksız ilişkisi (en azından Platon'un *Şölen*'de anlattığı kadarıyla) zaten bildiğimiz gibi Eros'un yurttaşlar nezdinde iş başında olduğunu kanıtlamakla kalmaz, daha çok, *politeai*'daki arzulayan bedenlerin çembersel organizasyonunun bu bedenleri zorunlu olarak tam eşit bir değiş tokuşa, eşdeğerliliğe kaydettiğini de bize öğretir. Alkibiades gençliğinden ve güzelliğinden zevk alsın diye kendisini Sokrates'e sunar ama bir yandan da Yaşlı Adamın bilgeliğinin sırrını elde etmek ister. Pazar vardır ve terimlerin değiş tokuş edilebilir olduğunu varsayar, terimler burada bir yandan anüs-penis bölgesi (Alkibiades) ve diğer yandan da söylem-ağız bölgesidir (Sokrates). Bu iş teklifinde özel bir tür aşk peşinatı görmek gerekir. *Keyif* politik ekonomik sapıklığı içinde bir kazanca dayanır ve verdiği peşinat üzerinden indirim yapar: En kârlı olanı ve en az kaybettireni harcayalım. Alkibiades bu yüzden hesap yapar ve pazara girilmesini açıkça reddetmeyi meşrulaştıran Sokrates aslında (politika olan basit merkantilizmde) her türlü pazarın teorisini yapar. Bu teoriye göre *kazanılacak hiçbir şey yoktur*, her şey değiş tokuş edilir ve her türlü hesap dengesi sıfırdır. Bilgeliğimin altın olarak karşılığı, der Sokrates, sıfırdır. Bu, *politeia*'nın gerektirdiği *erdem*dir: Güdüsel değiş tokuşların sıfırına sadık kalmak, kaybetmeden ya da kazanmadan yaşamak, libidinal enerjilerin dolaşımını minimaksta, minimum kayıpta ve maksimum kazançta düzenlemektir. *Sıfır toplamlı bir oyun*da (de-

ğiş tokuş edilen nicelikler sabittir) ve *tam bilgi*ye dayanan bir oyunda (her oyuncu diğer oyuncunun ortadayken ne soracağını bilir), mesela satrançtaki beraberlik durumunda bu mümkündür.

Öyleyse kamışlar kısırlaştırılır ve tazminat meniyle ödenir; ve aynı zamanda değiş tokuşçu yurttaş sayısı sınırlandırılır, ve dahası bu politik oyunlarda kaçınılmaz *duyuruların* yapılmasıyla söz erotikleştirilir. Site böylece tümüyle, kendisine giren bedenler üstündeki bir çalışmadan, onların etrafını birkaç faydalı organla dönüştüren ve bütün diğer organları, bütün vajinaları, bütün yabancı dilleri, öldürmeyi değil ama yalnızca çalışmayı becerebilen bütün elleri, *merkez*den başka bir yerde söylenen sözleri ve kuşkusuz daha başka pek çok şeyi def eden bir çerçevelemeden ibaret hale gelir... Tam bir erkek olmaktan uzak olan *kalos kagathos*[173] dürtüsel şerit-bedenin bir alt-bölümüdür, libidonun yatırımının ve onun yük boşaltımına doğru akışının katı bir şekilde sınırlandırıldığı bir yüzey parçasıdır. Ama bundan da şaşırtıcı bir şey vardır; bir bedenden diğerlerine yük boşaltılmasına karşılık bir bedel ödemek gereklidir. Böylece dürtülerin çember üzerinden çizdikleri bütün güzergâh, merkezi sıfır tarafından zorunlu olarak kat edilmelidir ve her çemberden sonra *quitus* -yani *quies*[174] hiçliğin sükuneti- değiş tokuşçularm tamamı tarafından telaffuz edilmelidir. Demek ki yurttaş-bedenin parçalara ayrılması değildir yalnızca söz konusu olan -bu ona özgü değildir çünkü dürtüsel beden asla kendisiyle bir bütün olmamıştır ve olmayacaktır ve hiçbir toplumsal organizasyon onun olanaksız bütünlüğünü destek noktası olarak alamaz- ama bu bedenin yararlı parçasının merkezi sıfır üstünde mevkilenmesidir. İptal edici sapıklık, sitenin meydanında hareket üzerinden iptal eder. Etrafı dönüştürme.

173 *Kalos kagathos*: Eski Yunanca'da güzel-iyi, yakışıklı-cesur gibi ikili anlamlarda kullanılan, zamanla ideal ve mükemmel insanı tarif etmek için başvurulan söz öbeği [ç.n.].

174 *Quies* (Latince): Sükun, sükunet; kargaşanın, hareketin, endişenin, saldırganlığın olmadığı durum, çatışmadan uzak durma [ç.n.].

Bu özellikle, bu politik işleme yardımcı olan kullanım ve değiş tokuş değerleri arasındaki bölünmenin kendi kurumu içinde olur. *Politeia* [politika] oyunundaki bedenler ile Aristo'daki *koinonia* [topluluk] oyunundaki mallar ve ihtiyaçlar nihai sıfırın yasasına göre değiş tokuş edilebiliyorlasa, bunun nedeni onların öncelikle, katı bir libidinal "eğitim"e maruz kalmış olmalarıdır. Bu libidinal eğitim, keyfin dönüştürülebilir bir biçimde mevkileneceği bu parçaların *agora*da, pazarda yer bulmalarını sağlamaktan başka bir şey yapmaz. Ticari eşdeğerlik politik eşcinselliğin ikizidir: Daha fazlanın ve daha azın göstergeleri bu beden parçalarına ve onları kat eden akışlara uygulanabilir çünkü onlar özdeş olarak konulmaları itibariyle nicelikçe hesaplanabilirdirler. İlk politik ekonomist olan Aristo'nun ihtiyaç, *chreia* dediği şey, dürtüsel yükün etrafı dönüştürülmüş eş yasalı-bir beden parçasında zevk almaya itilmesiyle gerçekleşir. Ve bir malın kullanım değeri, çemberin o koşullarındaki keyif olarak değeri bu malın sahip olduğu kapasite olacaktır. Bu mal arzulayan bedeni boşaltıma götürmekle kalmayacak, aynı zamanda ürünün pazara yeniden dönmesini sağlayarak arzulayan beden parçasına kendisini bağlayacaktır, böylece kayıp ve kazançların son kez denkleştirilmesinde iptal edilebilir olacaktır. Sonuçta değiş tokuş değerine dolaysız bir şekilde tabi kılınan kullanım değeri erotik bilimcilerden çok ekonomistlerin verdiği anlamda keyiftir.

Burada keyfin olmadığını, onun bir yanılsama ya da yabancılaşmış bir şey olduğunu söylüyor değiliz. O bu tür bir şey değildir ve sırtımızı dikkat çekici bir biçimde bu eski eleştiriye döneriz. Onu ayakta tutabilmek için bir kez daha, toplam bir libidinal bedenden ya da her noktada yatırım yapılabilir olan bir organlar şeridinden ya da koleksiyonundan bahsedebilmemiz gerekir. Bu noktalar burada ya da orada mevkilenen her keyfin mutlaka gerçek anlamda bir organ kesme faaliyetine karşılık gerçekleşmesine bağlı olarak istisnasız her yerde keyif almaya elverişlidirler. Biz libido ekonomistleri bu eski hayali biliyoruz; o, fantazma olarak pek de fazla

keyif sayılmaz (tamamen hüzünlü ve nihilist bir fikir), ama bir bütünleştirme, ölüm dürtüsüne sahip olmayan (ya da onunla uzlaşan -Marcuse) bir Eros, hiçbir kayıp içermeyen bir birlik hayalidir. *Mekanizma*dan uzaklaşmayan fikir gözüktüğü kadar tuhaftır: Çünkü hipoteze göre bundan ayrı bir mekanizma ve fiziksel hareket teorisi yoktur, temel ilkeye göre bastırılamaz bir düzensizlik, beklenmedik anlarda ve değerlendirilemez tarzlara göre hareket organizasyonlarını bozmaya ve mekanik bedenlerin organlarını birbirinden ayırmaya yeltenir. Oysa Freud'un bahsettiği ve bizim libido ekonomizmimizin temelinde yatan ölüm dürtüsü buna karşılık (kendisinde değil, ama ayırt edilemezliğinde) muazzam bir *rastlantı* içerir ve eğer Freud buna *ölüm* dürtüsü dediyse, bunun nedeni bu rastlantının, yerlerinde duran *tertibat*ların düzensizliğini, onların ölümcüllüğünü kaçınılmaz bir şekilde kapsamasıdır. Aynı şekilde bu tertibatların "doğru" çalışması -mesela yurttaşların ve malların eş yasasının doğru çalışması- da suyu çekilmiş, kısırlaştırılmış asi libidinal akışların dolaşımında elden kaçırılan şerit-bedenin bütün parçalarının gıcırtılarını ve çığlıklarını kendi uyumlu müziği altında boğar. Eğer kullanım değeri sitenin ve pazarın geometrisinde ve cebirinde değiş tokuş değeriyle birlikte hemen kuruluyorsa, bunun nedeni onun, bu değiş tokuş değeri ve bu eşyasalılık olmadan bir hiç olması ve Marx'ın yaptığı gibi, sahici olanın yerine zorla ele geçirilenin konulması gibi bunların da birbirlerinin yerlerine kullanılamamalarıdır. Her şey yanlıştır ve her şey doğrudur. İşe yararlık ve onun "değer"i, bedenin parçalara ayrılmasıdır ki bu da değiş tokuşa ve onun eşdeğerine karşılık gelir. Bunların hepsi tek bir tertibattır. Kullanım ve ihtiyaç değiş tokuşun eleştirilebildiği dışsallıklar ya da doğallıklar ya da göndermeler değildir, onlar değiş tokuşun bir parçasıdır.

"Her şeyin sabit bir değeri olması gerekir: Böylece önce değiş tokuş, sonra da topluluk her an olanaklı hale gelir. Aslına bakarsanız", diye ekler Aristo, "birbirinden büyük ölçüde farklı şeyleri birlikte ölçülebilir hale getirmek olanaksızdır ama ihtiyaca bağlı

olarak uygun bir ölçülebilirlik bulunabilir. Bunun için belirli bir standart olmalıdır ve bu standart tamamen uzlaşmaya (*ex hypotheseos*) dayanmalıdır. İşte buna para deriz (...). O halde para her şeyi birlikte ölçülebilir hale getiren bir ölçü olarak her şeyi eşitleyebilir (...). Para bir çeşit aracı bir terim (*mezon*) haline gelir (...). Böylece para, uzlaşmaya bağlı olarak ihtiyacı temsil eder[175]" (*Nikomakhos'a Etik, 5, 8*).

O halde *aslına bakarsanız* değiş tokuş terimleri değiş tokuş edilebilir değildir, *libidinal şeridin her parçası mutlak olarak tekildir.* Ama uzlaşıma bağlı olarak, arzu güçlerinin bu şeridin herhangi bir noktasına itilmesi ihtiyaç adı altında ölçülebilir hale getirilecektir ve uzlaşıma bağlı olarak, bağlantı ve boşalım için mal adı altında bir başka bedenin ya da bu bedenin ürününün oranında arzuya karşıt olunacaktır. *Kimdir bunu yapacak olan*? *Politeia-koinonia* tertibatı. Ve paraya gelince, o, hesap parası olarak standarttır ve para ödemesi olarak da etkisiz elemandır: İhtiyaç uzlaşmalarının uzlaşmasıdır. İhtiyaç parada kaybolup giden şeydir. Para ihtiyacın sıfırıdır. Ama bunun nedeni ihtiyacın öncelikle, arzuların medyanı olması, tıpkı eş-yasalı yurttaşın farklı yasaların ve yasasızlıkların bastırılması üzerinden elde edilmesi gibi yoğunlukların da ölçülebilir niyetler olarak yeniden emilmesidir. İhtiyaç, kimlik kanonlarında tutulan arzudur; o, farklı ya da farksız olmadığı için değiş tokuş edilebilirdir.

"Gelecekteki değiş tokuşlarla yüzleşmek gerekir. Şu an için hiçbir ihtiyaç olmasa da, gelecekte olduğu ve değiş tokuşun olanaklı hale geldiği gün, para güvencemiz (*egguètès*) olmalıdır[176]". Paranın bu sıfırı demek ki hâlâ başka bir şeydir: O zamansal bir mevki, olanaklı değiş tokuşun, öyleyse olanaklı ihtiyacın ve malın ebedi şimdisidir. Bu, pazarın ve topluluğun "her zaman için"idir. Para, ekonomik döngü ile düşünce *aracı üzerinden* mevki edindiği müd-

175 Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, çev. Saffet Babür, BilgeSu Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 5, 8 [ç.n.].
176 *a.g.y.* [ç.n.].

detçe, bu ikisinin bir tam-zamansallığını sunar. Paranın sıfırı, iptal etmenin potansiyel, her zaman olanaklı bölgesidir: Karnım aç, bir şey satın alıp yiyorum; burada bir ihtiyaç ile bir malın dışsallığı söz konusudur. Geriye, satıcının eline geçen paranın sıfırından başka bir şey (karşılanan ihtiyaç, tüketilen mal) kalmaz. Satıcı hiçbir ihtiyacı sınamaz, satıcının elindeki bu sıfır, satıcının onu bizdeki bazı mallara karşı *yeniden* dolaşıma *sokmasıyla* beni, hepimizi (çevrede olanları) güvence altına alır. Bizi bırakıp giden, değiş tokuşun geçmişinin bu sıfırı aynı zamanda gelecekteki ödemelerin peşinatıdır. Arzunun bu ekonomik politik biçiminin temel özelliği ödenebilme yeteneği, yani parada olası olarak çözünme ya da yitip gitmedir; ihtiyaç ile bu yitip gitmenin kendisi arasında kalan paranın sıfırı demek olan bu biçim sürdürülebilir olanın süresini, kalıcılığı açar. Parayla alınabilen ihtiyaç kendisinde eşit bir şekilde öngörülebilirdir. Ve politik merkantilist çemberin çevresinde bulunan her şey, o halde olanaklı olan üstünde mevkilenmiş durumdadır. Oysa iki boyutlu zarın küçük parçalarına çengelle tutunan dürtü için hiçbir şey olanaklı olandan daha bilinemez değildir.

Düşünce olanaklı olanla başlar. Bu yüzden de *logos*, *politeia* ve pazar ile başlar. Bu sanki ses ya da yazının, göstergelerin değiş tokuş amacıyla üretiminin tüccar-yurttaş bedenlerin neredeyse bütün libidosunu tekelleştirmesi gibidir. Ama konuşan, yazan, düşünen bedenin keyif almadığını söylüyor değilim, bu beden dürtülerin düz bedeninin bir parçasıdır, ama onun yükü tekil yoğunluklarda bulunmak yerine, yalnızca pazarın ve sitenin ihtiyacı üzerine değil, aynı zamanda her ikisinin de merkezde toplandığı sıfırın, paranın ve söylemin sıfırının üzerine de örtülür. Nihilizm bu yükle birlikte gelir: Denilecektir ki ihtiyaçlar ve böylece onları taşıdığı varsayılan bedenler, mallar ve onların sahipleri, konuşan ağızlar, bütün bunlar hiç durmadan yalnızca transit geçiş yaparlar, edimsel hiçbir şey yoktur, bir tek ölüm ölümsüzdür, *koinonia*'nın üyeleri bu boş *mezon* etrafında çekime kapılırlar.

Biçimden biçime transit geçiş yapan mal Ulysses İtaka'ya geri döner. Konuşmacı ve yalancı Ulysses'in ister yanlış ister doğru bütün sözcükleri en son tanımada, en son kimlikteki bütün denemelerinde kendisini iptal eder. Ulysses Hegelci tindir, olanaklı olanın tahakküm altına alınması, bütün olumlamanın bir hiç uğruna değersizleştirilmesi, kendi boş tamlığına çoktan varmış olan Hegelci kuşkuculuktur. Bir hiç uğruna çembersel bir yolculuktur. Bu, paranın yolculuğudur; para, her türlü cisimleşmesi üzerinden başkalaşır ancak bunların hiçbiri değildir; bu cisimleşmeler bir *hiç* olan, para olan bir şeylerin anlarından başka bir şey değillerdir. Ama bu yine de, deneme yanılma yoluyla mantığın (*belirlenim*) kuralına göre değiş tokuş yapmaya çalışan ve tıpkı paranın her şeyi *olanaklı* özelliklerine baş aşağı çevirmesi gibi, olumlayıcı-olumlanmış tekillikleri temsillere ya da kendisinin biçimlenmelerine indirgeyen kavramın yolculuğudur.

Ölmek ya da ölmemek. Dilbilimci, evetin ve hayırın bu salınımında (A. Culioli'ye göre Fransızca'daki yansıtmalı-soru mastarları bunu mükemmel açıklar: *Voyager...?*[177]) olanaklının tarz değişimini görür ve bunu yine kavram olarak adlandırır. Bu tarz değişiminin farklı yüzey ifadeleri altında her dilde mevcut olduğu düşünülebilir; ancak Yunanlılar için, bahsettiğimiz tertibatı ya da figürü oluşturan şey, bu tarzın diğerleri üstündeki egemenliği, olumsuzun egemenliğidir: *Hayır* ile *evet*in tam eşitliği, olumlamayla olumsuzlama, ancak belirlediği, dışladığı müddetçe kendisini olumlayan olumlamadır. Sokrates'in çalışması, olgun Platon'un ikili analizidir. Oysa güçlerin [*puissance*] libidinal bedende yer değiştirmesi olarak arzu hayır nedir bilmez. Belirli bölgelerin dışlanması, belirli seslerin engellenmesi, enerji niceliklerinin bu bölgeleri sulayan kanal türleri olarak yatırımlanmasını sağlayan kesintiler, bu işlemlerin hiçbirisi olumsuzlayıcı ya da reddedici değildir, hepsi de

177 Fransızca'da mastar haldeki fiiller aynı zamanda soru kalıbı olarak da kullanılabilir. *Voyager*, yolculuk yapmak, seyahate çıkmak fiili, aynı zamanda "seyahat mi ediyorsun?", "seyahate mi çıkıyorsun?" anlamlarına da gelir [ç.n.].

yalnızca libidonun yatırımından ileri gelir -ve bu yalnızca, dürtüsel kıskançlık haricinde, bir belleğe sahip bedende, bellekte, kalıcılıkta, tam da bu yüzden onun yaşamının (hayatta kalmasının) kavramında mevki edinen bedende gerçekleşir, bu yalnızca böyle bir bedende ve ona, onun sözde bütünselliğine bağlı olarak gerçekleşir. Denilecektir ki "onun" bu bölgelerden *keyif* elde etme gücünün [*puissance*] mevkilenmesi, diğer bölgelerin etkisizleşmesi ve sonuç olarak, kendi bölgelerinde kabul edilmeyen nesneler bakımından diğer bölgelere odaklanan bir tür reddetme ile birlikte gelir.

Burada Freud'un metaforlarım tümüyle ciddiye almalıyız; bu da onları *metaforlar olarak değil*, oldukları gibi almak demektir. Freud bu metaforları, tıpkı Piranesi'nin *Zindanları* ya da Escher'in *Başka Dünyaları*'ndaki Roma ya da Mısır gibi, görünüşte (logos için) en zıt yatırımları eşzamanlı olarak libidinal bedenin bütün noktalarında biriktiren, tamamıyla olumlayıcı bir bilinçdışı olarak önerir. Freud'un, zaman-mekânın en temel kurallarını küstah bir şekilde ihlal ederek bize düşündürtmek istediği şey tam olarak, libidinal arazi işgallerinin olumlayıcılığıdır. Nihilizm Sokrates'den gelir, hiç kuşku yok ki Nietzsche'nin *Trajedi'nin Doğuşu*'nda düşündüğü gibi biraz naif bir ikilik inancından değil, ama Platoncu ilk dönemlerin Sokrates'inin gösterdiği savaşçı, konuşmacı ve eşcinsel yurttaş modelinden gelir.

Platon, Alkibiades'in pazarlığını reddeden Sokrates'in diline *nihil*i soktuğunda, bu (bir kereliğine...) bir aşkınlık *nihil*i, kapsam dışında tutulan, bir başka bölgede bulunan bir düşünceler ya da duygulanımlar durumunun *nihil*i değildir: Bu, bu bölgenin olumsuzlanmasıdır, tam da bu yüzden varlığı kabul edilen [*hypostasié*] bir yerin olumsuzlanması, söylemin ve ticaretten farklı bir yere sahip olan bilginin bir yerinin olmadığının onaylanmasıdır ve bu da ancak en yüksek bedel ödenerek kazanılabilir. İşte bu şekilde filozofun sözcükleri bir anda kendi yerlerine, iptal edici değiş tokuşa dönebilir ve böylece kendilerini bütün değiş tokuş edilebilir şeyler gibi yok oluşa bırakılabilirler; diğer yandansa bu şeyler bun-

dan böyle tam da yok olabilir olarak konuldukları anda, onları ele geçiren bedenin arzusu onları pozitif genişletmeler olarak yakalar; bu şeyler tam da arzulandıkları anda muhasebenin sıfırı tarafından yok oluşa bırakılırlar. Eğer bilgimin altın olarak değeri sıfırsa, der Sokrates, bunun nedeni onun bir hiç olması değil, onun para olması, değiş tokuşlarm, aracı ve "borçları" iptal etmenin aracısı olmasıdır; bu da libidinal bedenlerde durdurulan güç kesintileri, *yanılsamalar* ve *hatalar* demektir.

Öyleyse nihilizmin hükmü çemberin içinde sürer. (Dilbilimcinin verdiği anlamda) *mefhum*un, yani (filozofun verdiği anlamda) kavramın ya da paranın egemenliği enerji yer değiştirmelerini ihtiyaçlara dönüştürerek yalnızca bedenleri, boşaltım amacıyla şeylerin bağlantılarını kullanım değerine dönüştürerek bu şeyleri etkilemekle kalmaz, kader anlatılarının üretiminden, bundan böyle mitlerin popüler tasvirinden ya da trajedilerin sanatsal bir şekilde sahnelenmesinden, yani libidinal bedende türdeş olan taklitlerden artık zevk alamayacağını kişiye dayatarak, konuşan ağzı da etkiler. İzleyici denilen ve zevklerini-acılarım pompalamak ve dökmek için bu taklitlere kudurmuşçasına bağlanan kişilerin ağlatılması, sevindirilmesi ve çığlık attırılmasıyla taşınan aşırı yoğunluklarla değer kazanır taklitler -hayır, yurttaş ağız, savların polisleşmiş politik değiş tokuşundan keyif almak zorundadır; İsokrates'in, Lysias'ın ve bütün benzer müştekilerin, Peyrefitte ve Marchais'nin kılı kırk yaran *Yüz Yüze* ve *Eşit Silahlı* eserlerinden, ton ile mizacın *eşitlendiği* doğru tondan, ton ile mizaç arasındaki mesafenin retorik olarak ayarlanmasından keyif almalıdır. Anlatıların yerine sav söylemleri geçer. Ağız bu şekilde keyif almak *zorundadır*, bu mutlaka gerçekleşecek demek değildir, Platon bunu başaramadığından ve bütün demokratların hödük olduğundan, Kalikles'liler'in minimaksa ulaşmak için değil, rakibini saf dışı bırakmak için konuştuğundan ve despot sitenin akla hayale gelmez kutuplarla bölümlere ayrılmış bir beden gibi olduğundan sıkça şikayet eder. Bununla birlikte iyi (geçersiz kılan) politikanın yokluğunda, bu ihtiyaçtan, etkisizleş-

tirici bir işleve sahip diyaloglar aracılığıyla felsefi söz doğacaktır. Burada sözcüklerin kaderi, bütün kahramanların (çerçevelenmiş yurttaş bedenlerin) üzerinde uzlaştığı ve sonuçta tartışmayı takip etme gerekçelerinin sonunda ortadan kalktığı bir mefhumla sonlanacaktır. Bu mefhum, bu kavram oyuncular arasındaki borçların kapatılacağı bir sözcüktür. O, yeni ağızların parası, bu ağızları harekete geçiren libidinal güçleri [*puissance*] her zaman yok edebilen *nihil* olacaktır. Ve yurttaş bedenin, dölyatağım, üreten elleri, barbar sesbirimlerini ve sözdizimlerini reddetmesi gibi, yurttaş-ağız da çığlıkları, libidoya ait bütün göstergelerini Dionysos gecelerinin zindanına sürgüne gönderecektir. İlk kapatılma: Apolloncuların güzel güneşli sıfırerotik bakış açısından gece, ilk cezaevidir. Onun pazarsız karaborsasıdır.

Lidyalılar'a Övgü

Herodot (I, 94) şöyle der: "Bizim bilgimize göre altın ve gümüş madeni parayı ilk kez kullanan Lidyalılardır; perakende ticareti de ilk kez onlar başlatmışlardır." Bir satır yukarıda, Yunanlılar ile para basıcı ve merkantilist Lidyalılar arasındaki tek farkın Lidyalıların kızlarını fahişeliğe zorlamaları olduğunu not eder. Bu libidinal tutarlılığa hayran kalmak lazım. Ödeme parası, *oradaki mezonda* [ortada] kurulmuş sıfırdır ve bu sıfır üzerinde (bu sefer ticaret yaparak) merkeze toplanan insanlar *koinonia*'sıdır [topluluğu] ve değiş tokuşçuların ve değiş tokuş edilecek malların türdeş normalliğinin biçimi altında pazar üzerinde kurulmuş eşcinsel sapıklıktır. Bu normallik kısır olması anlamında sapıktır çünkü bütün geçmiş değiş tokuşlar iptal olabilirler. O, çoğalmaya yardım etmek şöyle dursun değiş tokuşu üretici olmayan bir cebirin çıkmaz sokağına götürür.

Tam tutulmuş hesabın sıfırı üzerinde merkezlenen pazar mevkisi alıcılar olarak adlandırılanların bedenlerinde, bu merkantilist

çemberin etrafı üzerinde burada ve orada doğan "ihtiyaçların" daha önceden düzenlenmiş nabzına göre tempo tutabilir yalnızca. Satın alıcılar demek ki merkeze, pazara gelirler ve herkesin almayı istemesiyle (alabilmesiyle) herkesin verebildiğiyle (istediğiyle) yüzleşirler. Burada ve orada malların mali düzenlemesi marjinalizmin gösterdiği gibi zorunlu olarak ihtiyaçların mali düzenlemesidir: Çünkü A'dan B'ye her türlü değiş tokuş aynı zamanda A'nın kendisindeki bir değiş tokuş, sahip olduğu ile sahip olmayı arzuladığı arasındaki bir karşılaştırmadır. Öyleyse sunulanın ve talep edilenin, edimsel olanın ve olanaklı olanın oransallığının kurulması sağlanır. Böylece ünlü deve sırtındaki eğrilik kurulacaktır; Morgenstern ve Rapoport matrislerinin bu eğrilikleri ayrıca sayıya dökülecek, değişik seçimlerin fayda ekseni üzerine kaydını sağlayacaktır; bu konuya tekrar değineceğiz.

Eğer oyunu birisi kazanmak zorundaysa, eğer A'nın kazanabileceği her şey B tarafından kaybedilmişse, böylece eğer yurttaş değiş tokuşlarının çemberinde *dışsallık* yoksa ve burada geriye kalan ortamın sıfırıysa, bu sistemin mükemmel bir şekilde verimsiz olduğu açıktır. Bu tüccar insanlar toplumu tümüyle tekil bir libidinal tertibattır; libidonun bu koruyucu tertibatı *koinonia*'nın üyeleri tarafından kurulan bir tür dürtüsel hazinede bulunur. Burada zenginlikler, çemberin içinden hiç çıkmadan üyeler arasında gezinir ve hiçbir libidinal ilave sunulmaz. Öyleyse yalnızca çok seçici değil, dürtüsel anlamda çok da koruyucudur bu tertibat: Çünkü değiş tokuş iptallerinin sıfırı, yoğunluk terimleriyle anlaşıldığından, tüccar-yurttaş toplumun, çemberin etrafında mevcut yoğunlukların toplamı olan bir gerilim birliği üzerinde kendi kendine programlanmış bir gerilimler düzenleyicisine mükemmel bir şekilde itaat ettiği bir göstergedir. Eğer bu yoğunluklar hesaplanabilirlerse, söylendiği gibi, dürtüsel bedenin labirent şeridinin çok büyük parçalarını dışlayan *politeia*'nın filtresinden daha önce geçirilmişler demektir. Bu hesaba göre, özdengesel düzenlemede ayarlanmış bir birliktelik olarak işleyen bu Pazar ya da bu site değiş tokuşun

kışkırtmasındaki ön duruma basit *geri dönüşü* işaretleyen sıfırdır. Ekonomik döngü (ama hiç kuşkusuz politik ve erotik döngü de) bütün işlemlerin, farkların iptal olduğu bir *araç*, ya da *mezon*, ya da *Mitte*, bir aracı, ya da *minimaks* üstünde mevki edinmesiyle böylece belirlenir. Ama farklar ancak özdeş bedenli aşık-tüccar-yurttaş ortakların eşzamanlı olarak oluşmasında ortaya çıktıklarından dolayı iptal olabilirler, burada arzu katı yer belirlemeler aracılığıyla ve eğitici katı düzenlemelerle gerçekleşen gerilim sıçramaları aracılığıyla başıbozukluğundan sıyrılmış bir halde, eşit nicelikler üzerinden kendisine karşı değiş tokuş edilebilecektir.

Bütün şeyleri dikkate alan hesabın sıfırı öyleyse burada aynı zamanda *koinonia*'nın kısırlığıdır. Para yalnızca ödeme parası olarak iş gördüğünde, *hiçbir şeyin meydana gelmemesini* sağlamış olur. Öyle ki bu durumda toplum kendisini yeniden üretemez. Bunun sonucunda da kenarda kalmış olan kadınlar ve işçiler, toplumu genç değiş tokuşçularla hem de epey taze değiş tokuşçularla doldurur. Ama bu kenar, tekrar edelim, kadınların oğlancı vatandaşlar tarafından hamile bırakılmasıyla işler, o zaman onlar da karşılık olarak fahişelik yaparlar: Eğer eşcinsel sapıklık normallik modeli olmuşsa, doğurgan heteroseksüellik ancak, prensipte fahişeliğin aşırı değersizleşmesiyle gerçekleşir. Yunan yurttaş eşini dölleyerek heyecanlarının bir kısmını *politea*'nın çemberinden ayırır. Yurttaşlık hakkına sahip olmayan bir şeye, bambaşka bir şeye heyecanlarını yöneltir ve adar; ama bu şey rahimdir, başka bir şekilde yani çocuk olarak, dışlandığı siteye bunu iade eder; soylu oğlancı işlevinden ayrılmış olan vatandaşın erkeklik organının ona döl olarak verdiği çocuk olarak topluma kazandırılır. Oysa fahişe ya da onun sahibi, fahişenin bedenini meslek haline getirerek kazandığı para biçimi altında, müşterilerin kullanılabilir olmayan sapık keyfi olarak *toplumsal organizma* denilen şeye geri döner. Bütün bunlar çok Hegelci anlamda yabancılaşmadır. Bununla birlikte bu, kendisini fahişeleştiren kadının "güncel" durumunda bedenin *yararlı* bölümünü biçimlendiren matrisi değil, (müşterinin talebine göre)

onun herhangi bir parçasıdır. Böylece kadın fahişe (fark yaratmadan-kayıtsız bir halde) erkek *bir* fahişeye dönüşebilir. Bu dönüş, çocuk biçimi altında oluşmayan toplumsal bedenin "topluluğuna" bu *geri dönüş* öyleyse çocuğa (müşteri de sapık da çocuk istemez ve bundan kaçınır) eşdeğer bir biçim altında gerçekleşmelidir: Paradır bu.

Lidyalılar kızlarını fahişeleştirdiklerinde, Helenlerin bir adım önüne geçtiler ki bu büyük bir adımdır. Helen'ler yalnızca kamışlarını kullanarak fahişelik yaparlar; bu da vatandaşların üremesini sağlayan zamanı, yani en alasından edep yeri olan rahimler aracılığıyla dürtüsel harcamalarının bir kısmının onlara dönmesi zamanını onlara sağlar. Bu, fahişeliktir; çünkü ilk olarak, medeni kuruma ait olan dürtüler onun dışına sapmıştır; ve ikinci olarak da, yolundan sapmış bu nicelikler çocuklar üzerinden bu kuruma geri dönmüştür. Tüm bunlar basit hayatta kalma ve özdengesel düzenleme hesabıdır. Temelde, vajina ve rahim aracılığıyla eşcinsellik sürdürülmektedir, fahişeyle pezevengi arasında da aynı durum söz konusudur: Müşterilerin sapıklığı aracılığıyla zenginleşme peşinde koşulur.

Ama Heredot'un Lidyalıları biraz da onun hayalinin ürünüdür, bu yolun yolcusu olma yolundadırlar, öte yandan aniden *pazarı genişletirler*. Çünkü sözü edilen üretim işlevini muhafaza eden eşlerini değil de kızlarını fahişelik yapmaya zorlamaları, bir yandan onları kısırlığa mahkûm etmek ve diğer yandan elden ele geçebilen mallar ve mal sahipleri olarak (bu fark etmez) onları değiş tokuşlar pazarının çemberindeki oyuna dahil etmektir. Dor savaşçılarının eşcinselliği burada *eşitlik yasasının* karakteristik çizgisi olarak kusur haline gelir. Gerçek tüccar bir cinsiyetle değiş tokuş yaptığı kadar diğeriyle de yapar. Üretilecek makine olarak kadın bedenini kavramayı ve onu pratik etmeyi sürdürür, onu keyiflerin dolaşımı üzerinde bağlantılandırabilir; ama bu bedenin daima kısır kalması, onun "doğal" doğurganlığının üstünün çizilmiş olması ve parada bir yeniden üretim kapasitesinin yerine geçmesi koşulu (sapık, eş-

cinsel) her zaman geçerlidir. Lidyalı yurttaş buradaki bu kadını (kızını) hamile bırakmaz; onu, kızı ya da onun sahibini *tazmin eder*; yurttaş ona ödeme yapar ve bu ödeme parası malların pazarında dolaşan parayla aynı şeydir. Ona ödeme yaparak, yani onu tüketmiş olarak, tüketimini iptal edebilir (ondan kurtulabilir) çünkü bu para tatmin edilecek bir takım ihtiyaçlara sahip kız ya da onun sahibi bir yerlerde tamamlayıcı mal arayışında olduğunda şu ya da bu biçimde merkeze geri dönecektir. Ve böylece hiçbir şey meydana gelmemiş olacaktır.

Herodot'a inanarak "Lidyalı" diye adlandırdığımız bu tertibat, kapitalizmi "önceler," ve bundan dolayı o, Attika'nın oğlancı katillerinin aristokratik çemberinden hâlâ daha ilginçtir. O, kapitalizmi iki defa "önceler". İlk önce ölçülmüş ve karşılaştırılmış olanın olanağını dürtüsel beden şeridinin diğer parçalarına yayar. Yunanlılar kadınları eşitlik yasasının dışında en azından daha az bırakırlar; onlar cinsiyetsizliği icat etmemişlerdir. Lidyalılar dişi aygıtın, eşcinsellikten, öyleyse niceliksel mali düzenlemenin koşuluna bağlı olarak birtakım başka parçalarla birlikte dengelenmesinden ve kısırlaşmadan elde edilecek keyif fırsatıyla karşılaştırılabilir bir keyif fırsatı sunduğunu kabul ederler. Buradan yola çıkarak söz konusu olanın, sonsuz sınırı içinde dürtüsel beden labirentinin bütün parçalarının değiş tokuşların çemberine sunulması olduğunu anlarsınız. Bu, çarpıklaşmış, kıvrımlanmış, çekip uzatılmış yüzeydir; eğer onun üzerinde düz bir izdüşüm yapabilseydik, bir uçsuz bucaksızlık fikrine sahip olurduk -ama "tam" bir izdüşüm bağırsak mukozasının hiçbir kıvrılmasından, hiçbir kapakçıktan, yararlı ya da yararsız hiçbir boru girinti çıkıntısından, en ufak epitelyum kabuğunun hiçbir hafif dokusundan, beyin zarının hiçbir kırışığından, ayak tabanlarının hiçbir sertleşmesinden yakasını kurtaramayacağından dolayı, yapmacıksız haritacılık, anatomik levhaların akademik kabartmalara dönüştüğü haritacılık da mümkün değildir; bu durumda da en başta, dışarısı ile içerisi arasındaki ayrım sorgulanmamış olarak kalırdı, onun maskesi düşürülemez-

di; erkek ile kadın arasındaki ayrım da aynı yolların yolcusu olurdu - işte tam da bu yüzden bu, dürtüsel labirentin yüzeyidir, Lidyalı kızlarla birlikte merkantilleşmeye aday olan yüzeydir. Çünkü eğer para aracılığıyla (*Vermittlung*) bir anüs ile aynı başlıkta bir vajina için alıcı buluyorsanız, o zaman bu alıcı büyük labirent şeridin her parselinin ortamda (*Mitte*) kendisini paraya dönüştürebilmesiyle karşılaşıyor demektir. *Ve bugün de evrensel kapitalizmde aynı şey söz konusudur.*

Ama bu elbette, Lidyalılar için bile, keyif vesilesiyle pazarda paraya karşılık değiş tokuş edilmeye elverişli dürtüsel beden parçalarının her biri, daha önce kendi kendine ağırlığını tartmış ve böylece bir başka parçayla dengeye gelmişse gerçekleşebilir. Böylece bu parçanın *sahibi*, onun pezevengi olur (pazarın bu koşullarında *normal insan*, bedeninin bütün olanaklı bölgelerini satışa çıkartan bir pezevenk olarak düşünülür; o yalnızca, şu ya da bu bölgede yapılan libidinal yatırımı belirleyen mevki olarak vardır; o, ödeme niyetlerine bağlı olarak, yatırım yapılan bölgenin "kültürü" ya da eğitimidir). Öyleyse bu sahip bir başka bölge için kendi ağırlığını önceden kendisi tartmış, hesaplamış, buna göre bir tercihte bulunmuştur (bu elbette tümüyle bilinçli bir şekilde gerçekleşmez), olanaksız bir karşılaştırma işine girişmiştir. Bu olanaksız bir iştir çünkü karşılaştırma dürtünün kendisini hiçleştirememesini, olanaklı bir hale getirememesini gerektirir; işte bu yüzden de o, tarzları değiştirmeyen olumlamadır. Dürtünün aynı anda birçok yerde olabilmesi, ona labirent beden üstünde burada ya da orada yatırım yapılabilmesi, klitorisle *ve* mesela anal yoldan *uyarılabilmesi* ya da tam da bir baş ağrısı ve jenital bir rahatsızlık olması *böyleyse... o zaman, belki de, tam da* tarzındaki cümlelerle ya da tarz değişmeleriyle herhangi bir ilişki içinde değildir. Fransızca gibi çekimli dillerde mastar, daha önce de dediğimiz gibi, dürtüsel yatırımı bir yere oturtmak için bile yeterli değildir. Çünkü mastara her zaman gölgesi, olumsuzu eşlik eder: -dir/değildir kalıbı düşünülen şeyi, kavramı sınırlandırıp dönüştürdüğü müddetçe kendisine ait *olmayan* her şeyi *Verne-*

inung [inkâr] tarzı altında dışlar. Çünkü herhangi bir belirlenimin olanaklı olan üzerinden değer konumu kazanmasıyla zaten düşünce sürecine girmiş oluruz; böyle bir konum, düşüncenin karşıtı ve ondan farklılaşanı olarak ondan dışarıda bırakılanın zemininde derlenip toparlanarak düşünülendir.

Freud rüyanın ya da şizofreninin sözcükleri şeyler gibi işlediğini söyleyerek, dürtüsel olanın düşüncenin düzeninde de var olduğunun altını çizer: Dürtüler orada, zihinsel olarak kabul edilemez olan etkileri üretirler; bu etkiler, farkında olmadan düşülen yanılgılar, açmazlar, kanıtlanmadan doğru gibi alınan önermeler, kısır döngüler, hatalar, unutmalar, tutarsızlıklar, saçmalıklar anlamında *figürsel olanın* etkileridir ve son olarak da dürtüsel olanın parodi noktasına yükselmesiyle aşırı *sayıklamanın* etkileridir; burada dürtüsel olan, kuşkuculuğun çok ötesinde yer bulan bir tür teröre bizi batırmak için gösterilen çok büyük bir çabada akılsal düşüncenin organizasyonundan ayırt edilemez bir hale gelir: Düşünmek, yani ayırt etmek mümkün müdür?

Ama Bellmer'in bahsettiği bu avuç içini, koltukaltı kıvrımını kaplayan dürtü aynı zamanda vulvanın dudaklarına yatırım yapar, orada mı yoksa burada mı *mevki edineceğine* çok fazla takılmadan orada ya da burada konaklar, tükettiklerini birleştirmek gibi bir kaygıya asla kapılmaz. Bundan dolayı, birleştirme amacıyla karşılaştırılan parçaların yok edilmesini gerektiren karşılaştırma, dürtüler ve onların tekil yatırımları üstünde birlikçi düzenin mahvedici baskısını uygular. Lidyalıların bize anlatmak istediği şeyin bu olduğunu, bu birlikçi düzenin gerçekte *yok edici* bir organizasyon olduğunu çok iyi görmek gerekir. Çünkü birlik, dürtüler labirentinin şeridi üstünde ancak her yatırım bir başkasıyla karşılaştırılabilir ve onun oranında değerlendirilebilir olduğu takdirde gerçekleşecektir, karşılaştırma ve değer biçme, libidoda her zaman olumlanır bir tarzda yatırım yapılanın yok edilmesini ya da olanaklı hale getirilmesini gerektirir. Şeridin bölgelerini öğüten ve engelleyen rastlantısal libidinal el koymaların serbest bırakılması ve elden kaçırılması

ölçüsünde yaklaştığımız organik bedenin *birliği*, dürtüsel ekonomide yatırımların dengeleme amacıyla bir tür iptal edilmesine tabi kılınır. Çemberdeki özne, yurttaş-tüccar-özne labirent şeridin döküntüleri üstünde yapılan bir pazarlık türüyle çağdaştır.

Düzen temsilcilerinin bakış açısıyla safça bir basitliğe sahip olan psikiyatrlar, histerik olanın normalleşmesini şu terimlerle betimlerler: Klinikte uygulanan döverek koşullandırma [*matraquage*] hastayı saplantısından vazgeçmeye zorlar; aynı zamanda da saplantısı bakımından ona *kuşkuya* kapılmayı (yani sayıklamaya kendisini bırakmasını) yasaklar. Bu yüzden ne saplantılı yatırım ne de sayıklamalı yatırım söz konusudur: Hastayı duygulanımların sıfırına götürmek gerekir (der her zaman psikiyatrlar) ve bu dayanılamaz bir şey olduğu için doktora yapılan aktarım gibi bir şeyle süreç sonlanır, bu da olanaklı bir iletişimin açılması demektir...

İşte böylece betimlenen *paideia*'dır. Çünkü eğitim, libidinal beden üstündeki dayaklarla bunu engeller ve o yolu açar, karşılaştırmalara kapı açar, dürtüsel olarak hiçbir kazancın dikkate alınmadığı yerde *çıkarı* sunar. Eğer doktor bir *kârdan*, libidinal bir *faydadan* -Freud açısından Dora'nın öksürüğü bağlamında bir fayda olabilir- bahsedildiğine rastlarsa, hastalıktan gelen bir ilk kârdan (çaba *tasarrufu* olabilir, iş kazası sonucu yatalak kalan bir işçinin elde ettiği kâr) ve aynı zamanda ikincil bir faydadan -Freud'a göre kaza yapan işçinin yalvararak elde ettiği kazançları alkol için harcamaktan çekinmemesiyle (gerçekten böyle olabilir) karşılaştırılabilir- kuşkulanırsa, bu karşılaştırmalar libidinal ekonominin ele alınmasındaki en ciddi, en tehlikeli karışıklığı sunarlar. Bu karşılaştırmalar sorunu tersten koyar, Dora'nın dürtüsel labirentini sanki bir ekonomi bakanı, bir bankacı ya da hatta işsiz bir proleter yönetiyormuş gibi temalaştırır. Bütün bu tüzel kişiler aşırı toplumsal farklılıklarına rağmen politik ekonominin çemberine ve onun merkezi sıfırına ait olmaları ve ancak yararları hesaplayarak ve seçim yaparak var olmaları itibariyle ortak bir noktaya sahiptirler. Böylece tek yüzlü büyük labirent şeridin *başsızlığı* ortadan kalkar, psikiyatr ya da

psikanalist onun yerine karşılaştırmalara ve oranlamalara uygun bir *homo economicus*'u koyar. Bu negatifle kafası dolu olan bir Alman filozof bütün çalışmayı onun yaptığını söylemeye cüret ederek noktayı koyar; anlayın işte: Ticaret.

Lidyalılar'ın fahişelikleriyle ve paralarıyla aradıkları bu yerine koymadır. Dürtüsel beden üzerindeki karşılaştırmalar ve oranlamalar para aracılığıyla gerçekleşecektir ve böylece beden, libidinal akışların süpürdüğü bu olanaksız manzara olmaya bir son verecektir. Beden parça parça, kısım kısım değiş tokuş edilebilir hâlâ gelecek, kendi sıfırı üstünde merkeze gelecek, kendisini kendisiyle akılsal oyunlar oynamaya, bu oyunları ölçmek ve en kazançlı *kombinasyonu* hesaplamak için yatırımları taklit etmeye uygun bir hale getirecektir. Sıfır, bütün bölgelerin saf dışı bırakılması bedeline karşılık kaçınılmaz bir şekilde bedenin üstüne yerleşir, burada Ben'in [*Je*] kuruluşu meselesiyle karşılaşırız. Bu Ben önceden tanımlanmış ve kontrol edilmiş libidinal alanların sahibidir ve böyle alanları ve alan parçalarını arz ve talep etmek için ticarete özgü çemberlerin çevresine gitmeyi göze alabilir. Lidyalı çember üstündeki her şey mala dönüşür; mal, evrensel atılımını yapar, Ben onun pezevengidir.

Vera Schmidt'te ticaretin kuruluşu şöyle anlatılır: "Çocuklar çiçek toplamaya başlarlar. (3 yıl 3 aylık) Wolik çiçekleri topladığında onları fazla uzakta olmayan çimenlikteki sandıklara koydu. (2 yıl 10 aylık) Genja onları almak için yaklaştı; Wolik ona uzaktan bağırdı: "Buna hakkın yok, onlar bana ait!" Genja ağlamaklı bir şekilde: "Ama bu sandıkları istiyorum." Ona dedim ki: "Görüyorsun Genja, Wolik sandıkları sana vermek istemediğinde bu hoşuna gitmiyor; ve sen de ona el arabasını vermediğinde bu da onun hoşuna gitmiyor. Bir dahaki sefere sen ona istediğini ver ve o da sana versin." Wolik yaklaşır ve dikkatli bir şekilde dinler. Konuşmamı bitirdikten sonra Wolik sandıklarını Genja'ya havalı bir şekilde uzatır: "Al Genja, işte sana veriyorum." Genja çok memnun olur, sandıkları alır ve birden fikrini değiştirirse diye kaçmaya hazırlanır ve ar-

kadaşça sorar: "Wolik, el arabamı istiyor musun?" "Ah! Evet, evet!" diye cevap verir halinden hoşnut Wolik. Genja el arabasının yanına gider ama (2 yıl 10 aylık) Wolodja onu önceden almıştır bile... El arabasıyla oynamaya başlamıştır ve onu Wolik'e bırakmaya hiç niyeti yoktur. Genja hareketsiz kalır, çatık kaşları ve sabit gözleriyle bir şeyler düşünür. Daha sonra Wolodja'ya doğru bir adım atar, durur, ona sırtım döner; ters tarafa doğru birkaç adım daha atar, yeniden yarım tur yapar ve Wolodja'ya doğru hızla koşar. "Wolodja, iki sandık ister misin?" Wolodja kabul eder ve el arabasını Wolik'e bırakır. İkisi de memnundur: Genja'nın bir, Wolodja'nın iki sandığı ve Wolik'in el arabası vardır[178]". Ve Vera Schmidt'in ise toplumsal bedeni vardır.

Kurumsal Fahişelik

Hepsi bu kadar da değil: Lidyalılar değiş tokuş edilebilirliği kullanılmayan parçalara doğru yayarlar, bu bir şeydir; bir başka şey de *böyle yaparak* sapıklığı yaydıklarının vurgulanmasıdır. Çünkü bildiğimiz ve Lidyalıların "her zaman" bilmiş oldukları gibi, keyif veren bedenin her parçası önceden, potansiyel olarak, etrafı dönüştürmesinin koşulu altında "mal" olarak, yani "hiç"e (paraya) göre değiş tokuşların çemberinde dönüştürülebilir bir nesne olarak yer alır. Bunun arkasından bu parçanın doğal ve öyleyse çokanlamlı sapık bir kullanım için hazır olan (ama bahsedilen koşul altında) bir işleyişin yanılsamasından bir çırpıda çekip çıkartılması gelir. Çokanlamlı bir kullanım; çünkü o, dürtüsel akışların döküldüğü şeridin olanaksız bütününden gelir. Dürtüsel akışın keyfi bir şekilde geri çekilen her parçası ticaret devrelerinde kendisine yer bulmayı başarmak zorundadır; sonuçta bu devreler merkezi geçersizliğiyle birlikte, olanaklı yatırımlar üzerinden libidinal ekonomi-

178 Vera Schmidt, *Rapport sur le Home expérimental d'enfants de Moscou* [Moskova'daki Çocuk Deneyevi Hakkında Rapor] (1921-1924), çn. Jean-Marie Matagne, *Les Temps modernes* [Modern Zamanlar], Mart 1999.

nin kendisini sonsuzlukta ya da en azından çok büyük bir sayıda sunması için benzersiz bir fırsattır. Başkalaşım koşulu altında, öyleyse, çok büyük bir çokanlamlılık vardır. Koşulsuz olana, içerikler (anlamlamalar, değerler, kodlar, inanışlar, yani şerit-beden parça gruplarının bütün istikrarlı ve çok özel düzenlenimleri) bakımından fazlasıyla dayanan yer değiştirebilirliğin [*commutavité*] bu biçimsel koşulu "her zaman" kapitalizmin koşuludur. O, matematiğin ve onun mantığının da koşuludur. Bu ya da şu, her zaman kaplamda [*extension*] çalışır dediğimizde, basitçe bunların anlamanın bakış açısını önemsemediklerini söylemiş olmayız, anlama da kaplam kadar yayılmıştır; o olmazsa olmaz bir tümleyendir, kullanım değerinin değiş tokuş değerini tümlemesi gibi, onun içerisi de dışsallığını tümler. Hayır, ilkesel olarak vazgeçilenin yoğunluk olduğunu kastediyoruz, o *karşılaştırılamaz olan*dır. Çünkü bütün ticaret ve politika karşılaştırılabilirliğe dayanır. Ve karşılaştırılabilirlik zorunlu olarak yoğunluklara oranlar verilmesini gerektirir. Nasıl ki Floransalı ilk perspektifçilerin kağıdı *karelere bölmesi* eski Çinli sulu boya sanatçılarının plastik yoğunluklarına karşılık geliyorsa, oran verme de yoğunluklara karşılık gelir. Yoğunlukların her ölçüsü bir ölçüsüzlük türüdür (yeri geldiğinde yüksek bir yoğunluk gücü [*puissance*] kazanmaktan geri durmayacaklardır: Yoğunluk sıfırla, olanaksız olanla, bilinçle ve yanlış bilinçle ilişki içindedir). Bu ölçüsüzlüğün adı akıldır. Akıl bir *araç* ya da *oransal bir araç* ya da minimaks arayışı üzerinden elde edilir: Yoğunlukların dolaşımını *düzenleyen* her mevki, değiş tokuşun "uygun bir şekilde" gerçekleşeceği duruma göre yoğunlukları yoğunsuzlaştırır ya da aşırı yoğunlaştırır.

Etrafı dönüştürmenin bu ölçüsüzlüğünün, oyun teorisinde çok iyi bir modeli vardır; buna politik ekonomide "marjinal fayda" denilir. A. Rapoport *Tosca*'yı anlatır: Polis şefi Scarpia, Tosca'nın aşığı Caravadossi'yi hapseder. Tosca'nın kendisini ona vermesi karşılığında Caravadossi'yi bırakmaya hazırdır. Burada Scarpia'nın hesabı şudur: Eğer oyunu oynarsam, nefret ettiğim bir rakibin hayatını

bağışlarım ama Tosca'ya sahip olurum; eğer oyunu oynamazsam iki masada da kazanabilirim. Diğer tarafta ise Tosca hesaplarını şöyle yapar: Korkunç Scarpia'ya vererek aşkımı kurtarabilirim: Eşit skor; en iyisi polisin isteklerine uymak zorunda kalmadan Caravodossi'yi almak olurdu. İki taraf da kendi çıkarı için hile yapmaya hazırdır; Scarpia Tosca'yı alıp rakibini öldürebilir, Tosca ise Caravadossi'yi polisin elinden kurtarıp kaçırabilir. Rapoport'un dediği gibi, "bireysel olarak Tosca ya da Scarpia üzerinden üretilen hiçbir sav onları ikna edemez; en iyisi, birbirlerini aldatmalarındansa pazara saygı duymaları (oyunu açık yüreklilikle oynamaları) olurdu. Her iki tarafı da dikkate alan bir sav yeterince güçlü olurdu. Yalnızca ortak bir akıl yürütme iki tarafın da ihanetin tuzağına düşmesine engel olacaktır[179]".

Çok bilge, çok Aroncu, çok Aristocu sonuç: *Temkinli ve demokratik* bir sonuç. Her iki oyuncuyu da dikkate alan akıl yürütme kimin tarafından yapılacak? Bir sıfır mevkisi, bir aracı, aracı bir terim, bir hesap noktası, boş bir merkez aracılığıyla yapılacaktır. Kimin uzlaştırıcı rolü oynayacağının bir önemi yoktur. Önemli olan karar değil kayıp ve kazançların, zarar ve çıkarların hesaplandığı kıstastır. Rapoport şu matrisi önerir:

	Tosca		Scarpia		
S / T	Si	Sk	S / T	Sk	Si
Ti	+5	-10	Ti	+5	+10
Tk	+10	-5	Tk	-10	-5

S "Scarpia" yı, T "Tosca" yı, Si "iyi niyet içindeki Scarpia'yı ", Sk "kötü niyet içindeki Scarpia'yı", Ti "iyi niyet içindeki Tosca'yı", vb gösterir ve bu matris iki tarafın hesaplamalarını özetler.

179 A. Rapoport, *Les Temps modernes* [Modern Zamanlar], Ekim 1963, s. 704-705.

Görülecektir ki hesaplar yeniden yapıldığında Rapoport değiş tokuşun doğasına göre *bedellerin yüzergezer* olduğunu kabul eder: Öyleyse Tosca için, paylaşılan iyi niyet durumu (Scarpia'yla yatmak) +5 puan getirirken, bu durum Tosca'ya -5 puana mal olacak ve Sk (Caravadossi'nin hayatını kurtarmak) Toska için +10 puan getirecektir. Ama o zaman da Toska'nın Scarpia'yı kandırdığı durumda (Tk.Si), bedeller aynı kaldığında, Tosca'nın bakiyesinin +15 ile kâra geçmesi gerekirdi (+10 puan Caravadossi için ve +5 puan da Scarpia'nın elinden kurtulduğu için). Eğer Rapoport bunu yalnızca +10 puan sayıyorsa, bunun nedeni Scarpia'nm can sıkıcı bir durumda olması, kendisini Scarpia'ya vermesinin herhangi bir değer taşımamasıdır. O zaman (Tk.Si) eşittir: 0 + 10'dur ve +5 + 10 değildir.

Nispeten karışık olan bu hesaplama gerçekten adil midir? Buna karar verilemez. Söylenebilecek olan, +10 puanlık durumda (Si. Tk) Tosca'nın vereceği karardan elde edeceği kârın, durumu ilginç bir hale getirecek kadar *yüksek* ve Tosca'yı tereddütte bırakacak kadar da ortada (+15'lik durumda hemen bir tercih hayata geçirilirdi) olduğudur. Bu makul ve kârlı durum hiç kuşkusuz, Tosca'nın Scarpia'nın yatağından kaçmasına 5 değil de 0 puan verilmesiyle elde edilir, bu da Tosca'yı hile yapmaya itebilirdi. Her şekilde bu, tam tersine Scarpia'nm Caravodossi'yi öldürüp Tosca'dan istediğini elde etmesiyle aynı durum olurdu. Aslında Scarpia bu durumda haklı da olurdu, genç kadının aklına girmeyi (?) başaramadığında Caravodossi'yi öldürüp iki defa hile yapmış olurdu ki bu durum matrislerde gösterilmemiştir ve *politeai*'daki ortakların çemberinden dışlanmıştır. Eğer iki taraftan birinin öldürülmesi gerekiyorsa, bu, dikkatlice düşünülmesi ve tanımlanması gereken merkezi *sıfır* üzerinden gelecektir: Sokrates.

Burada dürtüsel şerit-beden üstünde yapılan yatırım pazarlığının, pazarlık eden özneyi nasıl *ürettiğini* görüyoruz. Bu özne pazarlıkçı *değildir*, sonu gelmez bir pazarlığın değişken sonucudur.

Neg-otium[180]: Akışların boş zamanlarda akıp giden akışkanlığının sonudur. Cinselliğimi, polis onu sevgili haydutum için biriktirebilsin diye polisin ellerine ve organlarına mı bırakmalıyım? Ama diyelim ki böyle yaptım, o zaman sevgilim için *aşırı pahalı* olacak bu olanak için ödeme yapmış olduğum için bir şekilde dolandırılmış ve sürtük yerine konulmuş olmaz mıydım? Genç adam, sevgilisi polisin kollarındayken, onun dudakları, parmakları, gözleri altındayken, penisini dışarı çıkartırken, bütün bu beden parçaları daha çok göstermelik bir ziyafetten artakalanlarmış gibi polisle paylaşıldığı ve ona teslim edildiği andan itibaren değil, sevgilimin ve benim keyfimiz oranında bir pazarlığın konusu oldukları, nihayetinde bir fahişeye dönüştüğüm andan itibaren kendisini nasıl rahat hissedebilir? Tosca bu belirsizlikten nasıl çıkacaktır? *O bir öznedir*, yani *bir fahişe olduğu müddetçe bir sorun*dur. Eğer o Scarpia'yla birlikteyken kendisini cazibenin kollarına bırakmış gibi yaparsa, bunun amacı Caravadossi'yi hayatta tutmak ve onun için hayatta kalmaya devam etmektir. Karşılaştırılamaz yatırımlar bir anda anonim şeridin belirli noktalarını tekil *keyiflere* bağlarlar (biz böyle hayal ediyoruz) ve genç kadın ile genç haydutun aşkını bir araya getirirler; işte bu yatırımlar bir anda çözünür, serbest bırakılır, hiçlik üstünde, kalıcılığı sağlayan aynı serbest bırakma anıyla yıkıma uğratıldıkları için zorunlu olarak olanaksız olan bir kalıcılık üstünde mevki edinirler. Birisinin kendisini hayatta tutması ya da nihai bir keyif için kendisini biriktirmesi bu yoğunluklara zamansal bir sürekliliğin sıfırında mevki vermek ve onları para üstünde dümdüz etmektir. Klossowski (kendi verdiği anlamda) "fantazma"nın "aşırı bir bedel"inden bahsettiğinde tam olarak, kısmi organların labirent şerit adı verilen, çokanlamlı sapık bedene bağlanmasıyla elde edilen yüksek ya da alçak yoğunlukların orantısız olduğunu ve bu yüzden onların şimşek gibi geçişleri için ölümcül bir bedel

180 *Neg-otium* (Lat.): *Otium* boş zaman anlamına gelirken, burada kullanılan *neg-* ön eki "boşa akmanın sonu"nu ifade eder. *Negotium* sözcüğünün kendisiyse "önemsiz konu" demektir [ç.n.].

ödemiş olan hiç kimsenin bunu avantaja dönüştürmeyi asla başaramayacak olması gerektiğini kasteder. Oysa Tosca'nın şimdi tam da bu yoğunluklar üstünde indirime gitmesi ve onları sayması gereklidir, kazancını, çocuğunu taşrada büyütmek için harcamak zorunda olan bir fahişenin durumundan ne eksik ne fazla bir durumdadır. Tosca giriş ve çıkışların, girdi ve çıktıların hesabını tutar ve bu daha şimdiden fahişeliktir. Bu fahişelik şarjların ve deşarjların pezenvengi olarak onun var olmasını sağlar. Yine sıfır mevkisindeyiz, kazanç mevkisindeyiz: Bileşimden, kalıcı olandan, başka bir zamandan, öznenin başka bir zamanından gelen mevki.

Burada şu soru ortaya çıkar: Bu hesaplanabilirliğin, sıfır üzerinde böyle bir mevki edinmenin dışında keyif var mıdır? Lacan şöyle der: Keyif 1/0'dır, arzunun, birim öznenin kuruluşu (1) ile onun olmayan bir gönderme üstünde mevki edinmesi (0) arasında sonu gelmeyecek bir şekilde salınmasıdır. Klossowski aşırı keyfi, karşılaştırılamaz olan nasıl karşılaştırılabilir, aşırı bedel nasıl değerlendirilebilir, onaylanmış olan nasıl yok edilebilir şeklindeki bir açmazla birlikte anlaması itibariyle bu defa libidinal ekonomi terimleriyle aynı şeyi söylemiyor mudur? Freud'daki ikame biçimlenmesiyle hiçbir alakası olmayan, kısmi organların katı, ortadan kaldırılamaz ve tekrarlayan bağlantısı olan Klossowskici fantazma her şeye rağmen gücünü libidodan, iç içe geçmiş, bir yerlerde, bu kanalda akan Eros ve ölüm dürtülerinden değil, ama daha çok bir *kişinin* (duruma göre kurban ya da işkenceci olabilir), yani bir yandan evrensel eğilimlerle gelen bir birliğin varsayılan varlığı ile diğer yandan *aptal* ve saçma sapan küçük bir uğraş, kendisini bir bütünlük olarak küçük bir *tekil* dürtüsel tertibattan sunan her şeyin katili arasında yapılacak baş döndürücü bir karşılaştırmadan mı almaktadır? Ve bu karşılaştırma zorunlu olarak keyifte içerilmiş durumdaysa, bunun nedeni karşılaştırılamaz bir onaylama olarak keyif olmaktansa bir ilişki olarak onu ele geçiren ve kavrayan pazarlıkçı düşünce tarafından keyfin yerinin önceden her zaman belirlenmiş olması değil midir? Öyleyse demeliyiz ki Lidyalı fahişelik (elimiz-

den geldiğince kesin bir şekilde söylersek sermaye), Tosca gibi aşırı ağırlığın bütün *yükünü* sırtında taşıyan fahişelik aynı zamanda keyifle ilgili olarak söylenen ve hissedilen her şeydir. Ve en azından bir yoğunluk üstünde mevki edinen bir libidinal ekonomi projesini bile bir yana bırakmak, para kazanıyor olmayı düşünmektir; tutkular konusunda düşünen bu kişi zorunlu olarak bir orospudur.

Ama bunun üstünden bir kez daha geçelim, mesele o kadar da basit değil: Lidyalılar para basarak, daha önce de dediğimiz gibi, bütün aracılıkların *mezon*'undaki yoğunlukları düzenlemekle yetinmediler, kızlarını da fahişeleştirdiler ve böylece vulvaları, klitorisleri, memeleri ve meme başlarını, bütün kalçayı, saçları, zevkten atılan soprano ve kontralto çığlıkları, vajinadan çıkan salgıların kokularını, deride sıkışıp kalmış meniyi, kolların ve butların iç yüzeylerindeki pürüzsüz dokuları, tüylerin, irislerin, farklı erkek dokularının, farklı kemik yapılarının, farklı pozisyonların ve sevişmelerin farklı renklerini aktarılabilir malların çemberine soktular. Lidyalılar değer biçilebilen ve değiş tokuş edilebilen labirent şerit parçalarının niceliğini yaydılar. Ve aynı zamanda kadının (ya da en azından kısmen kızın) sözde doğasını kaldırmakla kalmadılar, onu ticaret pazarında tasarlanan ve gerçekleştirilen bütün doğalsızlaştırma süreçlerine de maruz bıraktılar (*prostituere*). Oysa bu doğalsızlaştırma süreçleri ilkece tek bir koşul altında, daha önce söylediğimiz gibi eşyasallığın ya da değiş tokuş edilen mallar arasındaki oransallığın koşulu altında geçerli oldukları için sayılabilir değildir. Böyle bir bedel belirleme, tekil yoğunlukları içinde alınan libidinal beden parçalarının değersizleşmesini içerdiği takdirde, bunun yanısıra akışların dolaşımında bir tür itici gücü harekete geçirebilir: Çünkü bu akışlar kendilerini bedenlerin sınırsız şeridinde yeni yollar açarken bulurlar ve bu yüzden keyif veren bağlantıların çokanlamlılığı libidonun başıboşluğuyla birlikte artar. Penis gibi kalkan yüzeylerin bu bütün işitilmedik parçalarını hayal edin; yükler, bir darbeden kaçabilmek için burada toplanmayı başarabileceklerdir. Onları *minimaksın* yasasına mahkûm olmuş bir halde

görmek yeterli değildir; yeni arzu yoğunlaşmalarının, yalnızca ihtiyaçlar biçimi altında onaylanmış olsalar bile, kışkırtma ve *tatmin etme* olanağına sahip olduğunu görmek gerekir.

Ve ihtiyaçların onaylanan bu biçimi buna ek olarak, sanıldığı gibi *yararlı* bir biçim değildir. Tam tersine, Lidyalıların parasal kuruma eşlik eden bu fahişeliğiyle birlikte, kullanım değerinin, yaygın anlamıyla yararlığın kesin olarak hiçbir anlama sahip olmadığını, ancak değiş tokuş edilebilirlik kuralına bağlı olarak belirlenebilir olduğunu, Lidyalı kızın bedeninin doğal bir yazgıya sahip ve bu yüzden de belirli bir kullanımı gerektiren bir şey olarak var olmadığını, buna karşılık yalnızca, dürtüsel bedenlere karşılaştırmalı olarak değer biçilmesiyle varsayılan, boş, pazarlıkçı mevki olarak, tıpkı kapitalist işleviyle sıfır-beden gibi var olduğunu görüyoruz; oysa bu bedenin sözde *kullanımı*, organlar arasındaki değiş tokuş edilebilirlik üstünde en ince ayrıntısına kadar pazarlık yapılmasından başka bir şey hiçbir zaman değildir. Bu bedenin böylece saptığını ya da sapık olduğunu bile söylememeliyiz çünkü o asla hiç değil*dir* (ama o, *bu hiçtir*) ve bu yüzden önceden belirlenmiş hiçbir kullanımdan *başka bir yöne gidemez*. Aslında onun etrafı dönüştürülmüştür; bu beden, burada ya da orada, evrendeki yıldızlar gibi patlayan ve sönen yoğunlukların ticari kalıcılığındaki boş mevkinin üzerini örtmeye eğilimlidir.

Özellikle fahişenin, yani "erkek" de olabilen pazarlıkçı modern "kadın"ın doğurganlıkla hiçbir ilişkisi yoktur ve artık olmaması da gerekir -erkek için de aynısı geçerlidir. Bu kadının elde etmeyi başardığı yoğunluklar vesilesiyle çocukları üretmesi dölyatağına giren meniyi aldığını gösterirdi; oysa o paradan ve cüzdanından başka bir şey almayı beceremiyor olsa gerektir. Çünkü ilk sava göre bu para, pazara zorunlu olarak dönüştürülebilirken, çocuk öyle değildir. Çocuğun kendisinin ekonomik döngüye dahil olması, onun alman (başka bir yerden gelen) bir armağan olarak algılanmasından vazgeçilmesi, çocuk yapmaya razı olan kadına ödeme yapılması (öncelikle aile yardımı biçimi altında, daha sonra çalı-

şanların izne çıkabilmesi ve çok sonra da hiç kuşku yok ki basitçe maaş verilmesi) ve böylece boş aracı merkezin *kendi bakış açısını*, her zaman iptal edilebilir olan eşdeğerliklerin bakış açısını, labirent şerit-bedenin bu yeni parçalarının ticaret döngüsünde dolaşıma sunulmasını yönetmeyi üstlenmesi için Lidyalılardan "sonra çok zaman" geçmelidir. Çocuk bedenlerin etrafı dönüştürülür. Tuhaf bir durumdur bu: Dönüştürme, tarih açısından en son gelir, parçaların çoğu hâlâ gelmemiştir. Bu parçalar açıktır ki sapıklıkta bulunan en olumlayıcı ve en süreksiz bedenlerdir; keyif bağlantılarının keşfinde görülen en alışılmadık bedenler oldukları için en yoğun bedenlerdir. Ama eğer bu bedenlerin masumiyetine, ticareti az sonra olanaklı kılan bir kalıcılık üstünde mevcut duyguya mevki edindirme kapasitelerine, libidinal açıdan değil-öznelliklerine dikkatle bakarsak bu gecikme gayet anlaşılırdır.

Ve ikinci sav: Hep söylendiği gibi, kadınların kendi bedenlerinin *özgür kullanımına* sahip olabilmeleri, özellikle de çocuk yapıp yapmamak konusunda özgürce karar verebilmeleri için verilen mücadeleler, transseksüel libido ekonomistleri olarak bildiğimiz ve desteklediğimiz bütün bu mücadeleler, Lidyalılardan gelen sonuçlardır. Lidyalıları ve kızlarını pek seviyoruz! Gerçekte burada söz konusu olan özgür *kullanım* değildir, özgür ya da değil hiçbir kullanım değildir. Bizim arzuladığımız (ve sermayenin de arzuladığı), kadın diye adlandırılanın gerçekten ticaret statüsünden yararlanabilmesidir. Bunun iki yönü vardır: Kadına atfedilen her türlü şerit bedenin en ufak zerreciğinin, penis gibi kalkması ve inmesi öncelikle tamamen olanaklı hale gelmeli ve sonra da böylece pazarda yer bulabilmelidir. Bu yüzden erotik yasaklar kaldırılır ve kadın otomatik bir üreme doğasından kurtulur.

Aynı zamanda hem sapıklık hakkı hem de pazarlık hakkı gereklidir. Bu da *politeia* demektir. Bir çocuk; evet, ama o zaman bir pazar nesnesi, çocuğun temsil ettiği yükü ilkesel olarak iptal etmesi gerekecek olan bir değiş tokuş meselesi, libidinal terimlerle konuşacak olursak çocuğun içine çektiği duygulanım yoğunlukları

meselesi haline gelir. Öyleyse anneler yürürlükten kaldırılacak ve onlarla birlikte oğlancı savaşçılardan beri, kendilerine verilen çocuklara annelik etmekle yetinen eşler de yürürlükten kaldırılacaktır. Bu, özgür bir kullanım değildir çünkü kullanım, doğal ereksellik kategorisi "özgür" bile olsa kadını bu yeniden üretici ereksellik kavramı altında tutacak, kadının özgürlüğünü üreme anının ve partnerin seçilmesiyle sınırlandıracaktır. Bu, değiş tokuş edilebilirliğin kadının sözde bedenine yayılmasıdır, yani bilinmeyen şerit parçalarının değiş tokuşlar döngüsüne ve marjinalistlerin değer biçmelerine sokulmasıdır. Kadın dediklerimiz, ancak kısırlığa ve çokanlamlı sapıklığa, parasal özelliklere kavuştukları takdirde yurttaşlık haklarına tamamen kavuşabilirler. Bu, penisin her kalkmasını istediği için düşük yapma ölçülerini kuran labirent şeridin bütün parçalarına yayılma süreci içinde olan çemberin kendi figürüdür.

Eğer kadının bedeni, yeryüzü ya da öyle bir şey, bir öğe, bir alıcı olmaya bir son verirse, buna bağlı olarak penislerin kısmi fahişeliği de ortadan kalkar. Erkeklik bundan böyle Yunanistan'da olduğu gibi, erkeklerin iptal edici keyfi ile rahimleri dölleme görevi arasında bölünmüş durumda olmamalıdır. Kadın bedeninin doğal denilen yazgısından özgürleşmesiyle konulan çocuk düşürme ölçütleri, *politeia* erkeğinin (?) günümüzün sperm bankası kurumundaki konumuyla simetriktir: "Bugün insan sperminin sıvı nitrojende dondurulması süreci, gebe bırakma kapasitesi normal olan spermatozoidlerin ciddi sayıda üretilip yıllar boyunca korunmasını sağlar[181]". Sperminizin etrafının dönüştürebilir olması için birkaç koşul istenebilir: Kırk yaşın altında olacaksınız, babanızdan normal bir çocuk olarak dünyaya gelmiş olacaksınız: Ürünün kalite yönü önemlidir. Seçim ve öjenizm yapma savunulur; çok baskıcı bu durumdan hareketle tıbbi Nazi pratikleriyle bir benzerlik olduğu itiraf edilir. Aile kurumu açısından durum görünüşte kurtarılır: Evli olacaksınız ve karınıza haber vermiş olacaksınız. Ama

181 Martine Allain-Régnault, *Le Monde*, 14 Şubat 1973.

günü kurtaracak olan ürünün mantığıdır, ona hiç şüphe yok: Ürünün niteliği eşin rızasından ve bürokratik süreçlerden kaçınılmaz bir şekilde bağımsızdır. Yine de öyle görünüyor ki bazıları buna bayılıyor. Acaba bağışçıya para ödenmediği için mi? (Ve eğer onlarca genç işsizi bu sperm-bağışçılığı işine çekmekten ve üretilmiş mal stoklarının dolup taşmasından korkulmuyorsa o zaman neden bağışçılara ödeme yapılmıyor?). Hayır, derler, temelde şu etmenlerden dolayı karşı çıkarlar: "Sperm toplanması için mastürbasyon gereklidir ve bu edimin zinaya dönük bir karakteri vardır (kadınlar buna genelde çok içerlerler); insan sperminin gelişimi hakkında pek az bilgi sahibi olduğumuz gerçektir". Zina korkusunun cevabı hemen hazırdır: Bağışçı evli olmayacak. Baba olup olmadığını bilmeme kaygısı (aşağılık bir kaygı olduğunu söylemeye gerek var mı?), anne ve babanın kendilerini çocuk sanki bir ürünmüş gibi onun üstündeki bütün mülkiyet haklarını yerine getiriyormuş gibi hissetmeleriyle yine aile kurumuna açık kapı bırakır. Sonunda ilk engel için, sperm bankasının mastürbasyoncuların katılımı dikkate alınarak garantiye alınmasını öneriyoruz: Sermayenin büyük ticareti içinde, tamamen benzer bir şekilde, bütün küçük tertibatlar, bütün bağlantılar bildiğimiz kadarıyla çok uzun bir süredir ahlakın sansürlerine ve geleneklerin getirdiği yaptırımlara *her yerde* tahammül etmekle kalmayıp, aynı zamanda özgür ruhların, aslında tam olarak devrimcilerin horlamalarına maruz kalmaları itibariyle kendilerine pazarda yer bulabilirler. Bu tertibat şudur: Otuzbir çekerek boşalmak -sonucunda tam olarak geri döndürülemez *bir kısırlık bulunması nedeniyle* (sperm yere akıtılacaktır)- ikame ve pazarlık edilebilir, tam anlamıyla *kayıtsız* ve ertelenebilir olduğu için merkantilist sistemde doğurgan bir şekilde üremenin ayrıcalıklı aracı olacaktır. Annelerin kaybolmasıyla aynı zamanda, babalardan ve onların oğullarının ve kızlarının biçimini alan sperm kazancı kaygılarından da kurtuluruz: İşte bu, Lidyalı fahişeliğin daha sonra içereceği şeydir; sermayenin genişlemesi sayesinde bu fahişelik libidinal şeridin yeni bölgelerine doğru genişler. Ama bütün bunlara rağmen büyük Sıfırdan kurtulamayacağız, hatta tam tersi.

Kaçış Bedelinin Ödenmesi

Sıfır işin içine girdiğinde Sadecı savların dolaylarında mıyız peki? *Ahlaksız felsefenin* gücü, çember ve dönmenin bu mekanizmasının anlaşılmış olmasından mı ileri gelir? Sade'ın romanı *Yatak Odasında Felsefe*'nin arasına konulmuş yergi yazısında, doğanın tümüyle başkalaştırıcı bir kavramsallaştırması adına insan öldürme meşrulaştırıldığından buna inanılabilir: "Varlıkların sonsuzluğu eğer doğa için olanaksızsa, onların yıkımı doğa yasalarından biri haline gelir. Eğer yıkımlar doğanın onlarsız yapamayacağı kadar yararlıysa ve eğer doğa, kendisini ölüme hazırlayan bu yıkım kütlelerinden çekilmeden yaratmayı başaramıyorsa, o andan itibaren ölümle bağlantılı olarak düşündüğümüz yok oluş fikri gerçek olmayacak, artık sabit bir yok oluş bulunmayacaktır; yaşayan hayvanın sonu diye adlandırdığımız şey artık gerçek bir hedef değil, basit bir değişim dönüşüm olacaktır. Bu değişim dönüşüm, kalıcı hareketin temelidir, maddenin gerçek özüdür ve modern filozofların kabul ettiği yasalardan biridir. Bu reddedilemez ilkelere göre ölüm, öyleyse, artık bir biçim değişiminden, bir varoluştan bir diğerine algılanamaz bir geçişten ve de Pisagor'un ruh göçü dediğinden başka bir şey değildir. Bu doğrular bir kez kabul edildi mi, yıkımın bir suç olduğunu iddia edebilecek birisi olup olmayacağını merak ediyorum (...). Yıkıma boyun eğerek yaptığımız tek şey, biçimlerdeki bir çeşitlenimi gerçekleştirmek olacaktır".

Şimdi şunu araştıralım: *Keyif çember üzerinde* nasıl mevki edinir? Sade'dan Pisagor'a ve ruh göçüne göndererek ortaya konulan *doğalcılığın hâlâ* Tao'ya ve Spinozacı *Etik*'e de gönderme yaptığı varsayılır. Filozofların iyi bildiği bu doğalcılık, öznenin ve birleşik bedenin surlarının yıkılması yönünde büyük bir adımdır; ama bunun ötesinde o, felsefe olarak kalır ya da kalabilir. Doğalcılık bireysel öznelerde reddedilen yoğunlukların, yurttaşların çevrede bulunan keyiflerine mevki veren aynı sıfırdan başka bir şey olmayan uçsuz bucaksız bir hiper-özne üzerine örtülmesinin bir aracı olarak kalabilir. Oysa Sade ölüm cezasının bir yasa olduğu için bir

rezillik olduğunu çok sağlam bir şekilde söyler; bu, yoğunlukların bir düzenlemesi demektir. O zaman öldürme eylemi, eğer tutkuyla yapılıyorsa artık yalnızca bir orgazmdan ibaret olan bir suç olarak kavranacaktır. Ve Sade, XV. Louis'nin bir katille ilgili vereceği hükme rehberlik eder: *Seni bağışlıyorum, ama aynı şekilde seni öldürecek olanı da bağışlıyorum.* Ruh göçüne dayanan bu doğa, *öyleyse*, dürtüsel şeridin de kendisidir ya da öyle olmak *da ister*: Akıldışı tutkuların makul ve neşeli bir çıkışı değil, ama bu tutkuların dolaşımı ve yoğunlukların akışı.

Burada *iki model, iki paradigma* ile karşılaşıyoruz çünkü burada bir *başka sıfırı*, ikinci bir ölümü sunmalıyız; bu ölüm artık merkezin ölümü değil, çemberin çevresinde dolaşacak ve onu bükecek, ezecek, labirent şerit-bedene olabildiğince yaklaştırmak için onu uzatacak şeyin ölümüdür. Sıfır yalnızca merkeze yerleştiği sürece, *mezonun* Yunan organizasyonu her türlü farklı yasayı ve heterojenliği yasakladığı ama ticaretle birlikte dürtülerin yerinin doldurulmasına ve bu yerini doldurmanın kasası olarak uygun bedenin kurulmasına gerek duyduğu sürece, hâlâ akılsallaştırmada ve arkadaşlıkta, hâlâ yoğunluğunu kaybetmiş eşcinsellikte, hâlâ gerilimlerin düzenlenmesindeyizdir. Öyleyse Bataille'a göre bu çemberin çevresindeki marjda dışarıya doğru, çemberin varsayılan dışsallığına doğru belirli kanal türleri bulunacaktır ve bu, çemberde sıvı hale gelmemiş yoğunlukların, ticaret koşullarında, penis gibi kalkmayan beden döküntülerinin bir kaçış yolu bulacak olmasıyla gerçekleşecektir.

Bu, görünüşe göre epey genelleşmiş bir tertibattır; kurban, fahişelik, psikanaliz burada yüzlercesi içindeki bazı illüstrasyonlarıdır. Tahliye, üç durumda da farklı vanalarla, hayır parası, "mermiyi atma", aktarım gibi çeşitli adlar altında sağlanır; bir anlamda, kurulmuş dolaşımlarda değiş tokuş edilemeyen libidinal yükler söz konusudur. Üç durumda da bu, elbette keyiftir; çünkü keyif ölümcüldür, saçma harcamadır, çemberin dışında kötü yola düşmüştür. Ama dikkatimizi bu kurumların ihmal edilen ama yine de çok il-

ginç bir başka yönüne verelim, yani değiş tokuş edilebilirliklerin (kurbancıya, fahişeye ve psikanaliste *ödeme* yapmayı sağlayan mallar) aracının başka türlü yasaklanmış olan bu keyfin doyuma ulaşmasıyla kurduğu bağlantıya dönelim. Eski Veda metinlerinin[182] betimlediği Hint kurban ritüelinde *daksina*, resmi olarak çalışan rahiplere yapılan ödemeden oluşur. Bitkilerden, hayvanlardan alınan küçük parçalar, bir ateşin gökyüzüne, tanrısal olanın burun deliklerine doğru yükselmesi gibi adaklar, demek ki bir arada var olurlar -ve Brahmanlar adak adayanlardan altın, kıyafet, at, eğer mümkünse kadın gibi farklı adak türlerini de kabul ederler. (Rahiplere yapılan ödeme genelde kurban adağından çok daha önemlidir.) Oysa bu ritüelin koşul olarak kurban edenin, yani kurbanı tanrıya sunanın dindışı bedeninden kurban sırasında ayrılmasını ve sonradan onu yeniden bulmasını istemekle kalmaz, aynı zamanda bu ayrılmanın bedeninin bir uzvunu vermesiyle olacağını öne sürer; bağışçı her rahibe tek tek şöyle diyecektir: Sana kollarımı veriyorum, sana karnımı, sana kulaklarımı veriyorum (uyduruyorum). Dürtülerin kurala uymayan şeridine çok yakın olan bu yeni beden, keyif bedenidir ve onun "kurumsallaşması" kurbanı keyif olarak gösterirken, kurban zamanı da keyif alma zamanı olarak ortaya çıkar.

Aynı şekilde yine Bataille ve Caillois'yı izleyecek olursak, adak parçaları tüketilip tamamen yok olurlar (burada Hintliler eli sıkı görünürler...). Ateşin ve büklümlerinin de libidinal geri alınamazlığın etkileriyle ilişkili olduğunu da söylemek gerekecektir: Çünkü küller, *geriye kalanlar* bile olmayacaktır ve eğer hiç artığın kalmayacağı bir ölüm deşarjı isteniyorsa, o zaman *yakmak* gerekecektir -Hintliler (ve ortaokuldaki gençler) bunu iyi bilirler. Öyleyse burada sayılabilir kazanç yoktur; hatta hesaptan düşülse bile, kurban eden, kurbandan bir geri dönüş etkisi, tanrısal bir lütuf beklese bile, bir yarar hesaplasa bile, hipoteze göre bu hesap sonsuz nicelikler-

182 Ch. Malamoud, J. P. Vernant'ın araştırma seminerinde sunmuş olduğu, yayımlanmamış bildiri.

le ilgilendiğinden gerçekleştirilebilir değildir ve bu yüzden de bir düzen içindedir. Hesap, Pascal'ın bahsinin gerçek bir hesap olabildiği bir hesap değildir artık çünkü ticarete konu olan nesneler her açıdan birlikte ölçülebilirdir. Pascal bahis demek istemedi, Kierkegaardçı anlamda paradoks demek istedi; bu da tamamen başka bir şeydir ve Pascal bir kazancı, bir kârın her türlü gerçekliğinin ilkece dışlandığı keyfin bir başkalığına bir kez daha gönderme yapar.

Ama bu yararsız ateşe vermenin yanında, Brahman rahibe bir de bahşiş verilir. Peki neden? Çünkü karşılıksız veren kişinin ödeme yapması gerekir. Keyif zamanı satın alınır. Onun bozulmuş, kırılmış, sevinçten havalara uçan kutsal bedeninin zamanı para toplar (ve epey pahalıya patlar). O zaman bu kişi *daksina parasını ödediğinde*, değiş tokuşların, burada kozmik değiş tokuşların kapalı döngüsünde yeniden yola koyulacak olan organik, birleşik bedenini yeniden bulmuş olacaktır. Atina'da olmadığımıza göre bu ödeme Amaya işareti altında yapılır; o, ölümcül insanların Tanrısıdır. Ödeme onu yasaya, döngüye geri döndürür, yani ölümü kapsayan gerçekliğe getirir; bu ölüm, kozmosun merkezi sıfırı üstünde mevki edinmiştir, bölümlere ayrılmış ve uçucu bir öznenin ölümünden başka bir şey değildir ve kendi gerçekliği içinde yalnızca sürekli başkalaşımdır. Ve öyleyse yaşamdır.

Demek ki adak kanalıyla keyif ölümü, rahibe yapılan ödeme kanalıyla da düzen ölümü gelir. Geri alınamazlığın aynı ölçülemez *zamanı* rahibin çalışma zamanı olarak hesaptan düşülür. Adakçının dumana karışma ve geri gelmeme, Nirvana'ya yükselme riskiyle karşılaştığı tam o yerde, merkezi sıfırın insanları ve onların değiş tokuş edilebilirlikleri herkese kendi payını geri verir ve tekil olanla birlikte genel olanı üretirler. Kurban tutkusal bir suçtur; *daksina* adakçınm, minimakslaşmış yoğunlukların devresinde vadesinin dolduğunu kabul etmesinin bedelidir. Çıkış yerinin sıfırı girdi-çıktı matrislerinin sıfırı üstünde bağlantı kurar. O dumanla ve alevle mi çıkmaktaydı dışarı? O zaman paraya dönüştürülebilir mallarla geri dönmesi gerekir. O dışarıya mı boşalmaktaydı? O dölleyecektir.

Bu bakış açısından, fahişeliği yöneten de aynı bağlantıdır: Libidinal enerjinin yönünü sapık keyfe çevirmesi, satılık kadına yapılan ödemeyle gerçekleşir; bu kadın, ondan bir parçayı ücret biçiminde değiş tokuşların devresine götürür. Böylece fantazmanın tekilliği ve onun sağladığı duyguların geri alınamazlığı bir kafalama bedeli için kendilerini paradoksal bir şekilde pazarlık ederken bulurlar. Eğer kafalama bir aşırmaysa, bunun nedeni adakçı-müşteri bedenin kendine barınacak bir yer bulmasıyla açılan zamanın kendi üstüne kapanması ve böylece adakçının *kendisine geri gelmek*, geri dönmek zorunda kalmasıdır. Akkorlaşmanın yok olmasına katlanmak durumundadırlar. Bu bitmek zorundadır, yani döngünün kendisini toparlaması, sonra yeniden başlaması gereklidir. Bu bedele karşılık rahatlama sağlanır. Ölüm-keyif ile rahatlanır. Fahişeler otelinin şöminesinde, ölümcül bir tek gecelik ilişki için ayrılan banknotlar *bir kenara* konulmuştur. İşte bu, daksinanın işlevidir, son kertede psikanalistin ücretidir.

Ama psikanalizdeki durumda ilişki daha karmaşıktır, tutkuların ısrarla istenmesi fahişelikte olduğundan daha öteye gidecektir. Elbette ki fahişe olarak psikanalist keyif almamalıdır; bu, karşı-aktarımın kontrol kuralıdır ve psikanalist tıpkı bu kuraldaki gibi başkasının keyfini etkisiz hale getirir; ona değiş tokuş edilebilirliğin sıfırı üzerinde mevki verir ve bu da ödeme sayesinde olur. Arzunuzu benim üzerime yatırımlayarak keyif alacaksınız; yatırım yapabildiğiniz karakterlerin bütün rollerini bana oynatacaksınız (bu aslında, bağlantıların sizin sıfır-Beniniz için birkaç yoğunluk sağlayabilmiş olduğu bütün şerit-beden parçaları demektir; siz bu parçaları onlara atfedilen adlarla bilirsiniz ama aslında onlar hiç kimseye ait değildirler çünkü bir kimse hiç kimsedir) -bunu diyen artık psikanalist değildir, buna karşılık o şöyle devam eder: Öyleyse divanınızdan bu dolaşımların yer aldığı sahneye yatay olarak girebileceksiniz ve beni de kendinizle birlikte oraya götüreceksiniz; bir büyük amca, bir genç hizmetçi, bir zengin anne, bir küçük kız kardeş ve bir eski arkadaş, sırası geldikçe bunların işlevlerini üstlenerek ben de işin içine gireceğim ve Brahman rahibin çıkardığı

ateşle yaşayan şeylere, otlara, çiçeklere, tenlere ve kemiklere, adağa eşlik etmesi gibi ben de bütün bunlara kendimi vereceğim. Bütün bunlara eşlik ettiğim sırada, der psikanalist, sizi bağlantılarınızdan kurtaracağım; onları semptomlar, fantazmlar, yanılsamalı duygular olarak ele alacağım; onlar Sokrates'in yanılgı içinde yaşayan genç Atinalıların kafalarından çekip çıkarttığı şeylerle aynıdır, böylece bütün bunları doğurtacağım. Peki nedir burada doğurtmanın anlamı? Yatırımların tekilliğini paraya çevirmektir. Yalnızca, bir *kafalamayla*, adağın bir zamanıyla, bir seansla böylece yatırım yapılan keyif anını sınırlandırmak değil, aynı zamanda fantazma, gündüz rüyası, semptom adı altında da olsa akışların dolaşımlarını ve yoğunluk geçişlerini paraya çevirmek için onları yakalamaktır; bu defa bu para artık değiş tokuş edilebilir mallar değil, akli *sözler*dir. Çünkü şeylerin söylenmiş olması için, yerinde duramayan ve çok zor kontrol edilebilen büyük labirentten anlaşılır bir ses çıkmalıdır; psikanalistin ofisindeki dürtüsel gezintilerin öngörülemez şiddeti yavaş yavaş, tekrar edile edile, seanstan seansa, adamadan adamaya geri dönüşe açık kapı bırakmalıdır.

Şimdi, "en ince ayrıntısına kadar inceleme" denilen bu çalışmanın fahişelikten ya da kurbandan farklı olduğu çok açıktır. Böyle bir çalışma, bir mevkinin kaçınılmaz bir şekilde bir kurum olarak çalışılmasıdır; bu mevki dürtüsel başkalaşımlara gönderir ve sırası geldiğinde onları sözcükler ve hatta dost canlısı duygular olarak taşıyacaktır. Bu mevki, bireysel olan ya da Ben ya da toplumsal varlık diye adlandırılan şeyle tam olarak aynıdır; buna karşılık onun geçersizleştirici işlevi, bulunmayışı, sıfır niteliği konusunda ısrar edilir. Seans tam da kurbansal bir adak ya da fahişeliğin kendisine yer bulmasıdır. Ama o, politik ekonominin devreye girmesine izin verir; deyim yerindeyse, bunların libidinal düzeyde yaptıklarından çok daha ileriye gider çünkü o, kendisini labirent beden-şeritten çıkartıp değiş tokuş edilebilirliklerin çemberine yerleştirmek isteyen duygulanımdır. Oysa Freud'da duygulanım, enerji "temsiller" üstünde çalışmaya başladığında enerjinin yatırımlarında ve yer

değiştirmelerinde enerjinin kendisinin taşıdığı pek âlâ pek güzel bir addır. Dora öksürmeli midir, astım krizine mi yakalanmalıdır? Freud Dora'nın *ne öksürdüğünü* ve *neyi baskı altında tuttuğunu söylemesini* arzular; peki, Freud onun bunu söylemiş olduğunu nasıl tanıyabilecektir? (Üstelik bu vakada Freud bunu tanıyamadı, hatta kendi konuşma arzusunu bile göreli olarak tanıyamadı diyebilirim). Freud bunu, ağızla ya da solunumla ilgili bu semptomun jenitallik üstünde, yani basitçe yeniden üretici beden üstünde mevki edinme isteğinin itiraf edilmesinde tanıyacaktır. O halde yoğunluklardan bahsetmek ve böylece onları sözcüklerin parası üstüne örtmek değildir yalnızca söz konusu olan, aynı zamanda onları organik bedene göndermek, onları fizyolojinin ve üremeyi de içeren kimyanın bedeninin haritacılığında işaretlemektir. Dora yalnızca Ben-Sıfırında *itirafa* zorlanmış değildir, M.K. kapalı dükkanda Dora'yı kendi isteğine karşı zorlar, yani ilginç bir şekilde yoğun olan bir terörün bu bağlantısı, akışların geçtikleri ve labirent zamanda bir anda tamamen hem yayıldıkları hem de tutuldukları bu kesinti, değiş tokuş edilir; ama bunun yanında Dora'nın astımının, öksürüğünün, ağız ve solunumla ilgili semptomlarının, baskı duygusunun yer değiştirmesinden ileri geldiği hipotezi üretilir. Bu baskı duygusu, genç kız, M.K. onu kendisine çektiği sırada göbeğinde hissettiği kalkık penisle gelir ve göğüs kafesiyle solunum sistemi yer değiştirir: Dora sıkıştırılmış-baskı altına alınmıştır; burada ters bir şekilde içerilen, solunumla (ya da ağızla) ilgili bölgeye Freud'a göre ancak *ikame etmeyle* yatırım yapılabilecek olması ve sonuçta tek *gerçek* yoğunluğun jenital olduğudur. Bu da *doğurtmak*[183] sözcüğüne verilebilecek bir başka anlam, neredeyse en uygun anlamdır. Bu, evreler öğretisi olarak alınsaydı da yine aynı üzerini örtme bulunurdu. Evreleri çoğaltmak mümkündür; ayna evresini, soluk alma evresini ekleyebiliriz ancak yine de kısmi denilen dürtüler

183 Burada kullanılan *accoucher* sözcüğü bebek doğurtmak, doğum sancısı çekmek, meydana getirmek gibi anlamlara gelmekle birlikte burada psikanalistin koltuğuna uzanmak anlamı da ima ediliyor [ç.n.].

sonunda jenitallik göstergesi altında ele geçirildiğinde ve toplandığında, geriye en sonunda böyle bir durum, böyle bir *ne olsa uyar* kalacaktır.

Seans sırasında "gerçeğe" *adanmış* zamanın, gerçekliğini kaybeden zamanın paraya dönüşmesi ile diğer yanda kısmiliklerin -sapık ve birbirinden gittikçe uzaklaşan akış yollarının, libidinal yüzeyin köşesinin bazı yerlerinde beklenmedik bloklaşmalar oluşmasınmjenitalliğin, yani çoğalmanın bedeni üstünde mevki edinmesi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki iki döngünün, para döngüsü ile türün üremesi döngüsü arasındaki yakınlık ve uzaklığın görülmesini sağlar. Eğer psikanaliste ödeme yapılıyorsa, bunun nedeni seansta geri dönüşsüz bir ölüm-keyfine kapılma riskinin olmasıdır; bu risk Hintlilerin kurban ritüelinde ve genelde adakçının her ödemesinde önlem alınmaya çalışılan risktir. Eğer psikanaliste nakit ödeme yapılıyorsa, bunun nedeni para sistemi içinde olunmasıdır. Son olarak da psikanaliste bir de *sözcüklerle* ödeme yapılıyorsa, bunun nedeni buradaki kurbanın Yahudiliğin ve bilimselliğin karmaşık tertibatına boyun eğiyor olmasıdır: Bu, öyle bir bilimselliktir ki dilin tamamını değiş tokuş edilebilirlik kategorisi altında düşünülür hale getirir ya da her şeyin, duygulanımların, dürtülerin, yer değiştirmelerin, yük seyahatlerinin, kayıp deşarjlar ve artık *her ne varsa* onun dil kategorisi altında düşünülebilir sayılmasını sağlar -çağdaş felsefe ve bilim literatüründe bunun çok güzel örnekleri vardır, yalnızca birisinin onları bir araya toplamaya tenezzül etmesi gerekiyor. Öte yandan öyle bir Yahudilik söz konusudur ki sözcüklerin anlamlamalar olarak değil, armağanlar olarak, değiş tokuş edilebilir birimler olarak değil, duygulanımların sıvı akışkanlığına damlayan, dilin yüzeylerindeki güzergâhlar olarak, öyleyse akıl olmaktan çok dua olarak işledikleri sürece önem kazanmalarını sağlar. Psikanalizde iki tertibat vardır; bazen etkisizleşebilen göstergeler ön plana çıkartılır, bazen heyecanlar yüzünden borçlanmalar önem kazanır. Ama söz konusu olan beden olduğunda, o, her durumda uçsuz bucaksız buruşuk şerit olarak iptal edilir ve

her türlü dikilmenin vajinalarda ve penislerde sabitlenmiş olduğu varsayıldığı sürece, bu beden hasta düşmeye (nedenlerle, dışsallıklarla bozulmaya) çok elverişli bir organ çantası olarak kurulur. Fahişenin bedeninin epey uzaklarındayız; bu beden müşterinin bütün sapıklıklarını para üzerinden iptal etmeye hazır, pazarlıkçı bir bedendir. Buradaki analizde orospu psikanalisttir (psikanalistin, hastanın değiş tokuş edilebilir keyfini yutmak ve aynı zamanda onu bir kavrama dönüştürmek için para almasından dolayı) ve yalnızca, hasta onun müşterisi değildir; psikanalist-eğitmen hastadan "normal", cinsiyete sahip bir beden elde etmek istediğinde hasta da onun öğrencisi olur. Psikanalist pedagog bir yalaka, satılık bir Musadır. Bu şekilde analizde yoğunlukların değiş tokuş devresine bağlanması gerçekte üç aşamada gerçekleşir: Birinci aşamada hasta keyfini tekrar etkin hale getirmek için ödeme yapar, böylece keyif paraya doğru başkalaşır; buna bağlı olarak ikinci aşamada arzuyu söyler ya da söylemeye çalışır, böylece arzuyu kavramlara çevirir; üçüncüsünde ise seks üstünde özellikle durularak ve orada mevkiler verilerek yapılan çalışma vesilesiyle libidonun sekse, seksin de cinselliğe bağlandığı yerde normal bir beden kurulacağı varsayımı ortaya atılır; bu bir yeniden üretim vaadidir.

Gümüş Savaşı, Ölüm parası: Merkantilist Politika

Yoğunlukların eşdeğerliklerin kendi çemberi üzerinde mevki edinmesi bir ilk fikir verir, bu fikir sermayedeki keyfin ne olabileceğine yakın bir fikirdir. Bunun ne dereceye kadar bir libidinal parçayla ya da dürtüsel güç olarak parayla ilgisi olduğunu, onun karmaşıklığı ya da daha çok *ilk ve aşikâr bir gizlenme* üzerinden anlamak için XIV. Louis-Colbert çiftinde[184] ete kemiğe bürünen *merkantilist politikanın* genişleyen merceğinde bu fikri incelemeyi deneyebiliriz. Burada ikili mevkilenmenin dikkate değer bir ter-

184 Pierre Deyon, *Le Mercantilisme* [Merkantilizm], Flammarion, 1969.

tibatını kavrıyoruz, bu tertibat sayesinde hem Marx'ın kapitalist ekonominin öncülü olarak bahsettiği merkantilist ekonominin neredeyse olanaksız, değişken bir varlık türü, teorik bir model inşası olduğu izlenimini onaylarız hem de merkantilizme yönelik ekonomist ya da hatta tarihçi yaklaşımda eksik olan şeyin tam olarak, şu anda *çıkar* diye adlandırılan tarzdan farklı, mallarla ve parayla ilişkili bir keyif tarzının ele alınması olduğunu kavrarız.

Colbert'in Krala yazdığı şu mektubu ele alalım[185]: " (...) Mali durumun iyi olması ve Majestelerinin gelirlerinin artışı Krallıkta sürekli dolanan, paraya çevrilen gümüş miktarının bütün araçlarla artmasından ve eyaletlerin sahip olması gereken tam oranın muhafaza edilmesinden (...), kamu ticaretinde gümüşü geldiği ülkelerden çekerek, onun krallığın içinden çıkmasını engelleyerek ve insanlara kâr elde edebilecekleri araçları sağlayarak halk arasında yapılan ticarette gümüşün artırılmasından kaynaklanmaktadır. Devletin büyüklüğü ve kudreti, Kralın görkemi bu üç noktadan ileri geldiği için büyük gelirlerin sağladığı fırsatla yapılan bütün harcamalar sayesinde Kralın ve devletin büyüklüğü pekiştirilmiştir çünkü bu sırada komşu devletlerin gelirleri azalmaktadır. Bütün Avrupa'da dolaşan tek bir sabit gümüş niceliği olması ve bu niceliğin Batı Hintlerinden[186] gelen gelirlerle zaman zaman artması bakımından şu çok açıktır ve açıklayıcıdır ki eğer halk arasında dolaşan yalnızca 150 milyon gümüş lira varsa, aynı anda komşu ülkelerdeki 20, 30 ve 50 milyonlar kaldırıldığı takdirde bu miktarda artış sağlanabilir (...). Majesteleri yalvarırım kendisine şunu söylememe izin versin, finans yönetimini haşmetmeab aldığından beri bütün Avrupa Devletlerine karşı bir gümüş savaşı teşebbüsünde bulunuldu. İspanya, Almanya, İtalya, İngiltere'ye karşı, onları büyük bir sefalete ve zorluğa düşürerek kazandı ve onların ganimetleriyle zenginleşti, bu pek çok yeni araçlar sundu ve her gün de sunmaya devam ediyor. Geriye bir tek, hâlâ büyük güçlerle savaşmaya devam eden Hollanda kaldı: Hollanda gücünü sınırsız sayıda ülkeyle

185 Aktaran Deyon, s. 101-102.

186 Batının ele geçirdiği Doğu ülkelerindeki sömürgeler [y.h.].

yaptığı ve sürdürdüğü ticaretinden alır, Kuzey (...), Batı Hint, Ortadoğu (...) ticareti, bunların üretim alanları, Cadix, Gine onların ticaretini beslemektedir. Majestleri onlara her yerde saldıran, ordu gibi birlikler kurun (...). İmalathaneler, denizaşırı denizcilik ticareti için kurulan kanal ve Majesteleri'nin yaptığı diğer yenilikler siz Majestelerinin bu savaşta görevlerini en iyi şekilde yapmaları için hiç yoktan yarattığı ve oluşturduğu birikimlerdir (...). Bütün bu şeylerin başarısının elle tutulur meyvesi, krallıkta büyük bir gümüş niceliğini ticaret aracılığıyla çekerek, yalnızca ticarette dolaşan gümüş ile halk tarafından ödenen vergiler arasında olması gereken bu oranı yeniden inşa etmeye koyulmak değil, ama tam da her ikisini de birbirlerine göre artırma, bu şekilde kazançların artırılması ve halkın savaş ya da başka zorunlu durumlar karşısında gözle görülür bir şekilde hazır hale getirilmesidir (...)".

Bu beyanda her şey söylenmiştir. Önce para; o iki işleve ya da daha çok iki konuma sahiptir; o, bir ödeme aracı, borçların kapatılmasının aracıdır, Aristo'nun *nomisma*'sıdır. Kralın tebaasının vergisini vermek için paraya ihtiyacı olması gibi, krallığın kendisi de olur da yabancılardan alacakları olursa onlardan kurtulmak için paraya başvuracaktır. Paranın bu işlevine malların aynı anda üretimine verilen yeni önem karşılık gelir gibidir. Bu mallar doğadan alman nesneler değildir, ama elde edilen nesnelerden hareketle imal edilmiştir ve yine de buradan hareketle keyfi, insani işaret ile parasal araç aynıdır. Buna rağmen bu mallar ne eski Yunan'da ne de burada ürün olarak içerdikleri emek açısından ele alınmazlar; eğer bunlar Colbert'i ilgilendiriyorsa, savaş makineleri olarak, yabancı *müşterilerin yıkıma uğratılmasının* araçları olarak ilgilendiriyordur. Ödeme sayesinde parayla borç kapatılabilir; öyle gözüküyor ki dış ticaret dengesi için değiş tokuş ya da tazminat sayesinde mallarla borç kapatılabilir olmalıdır -ama hayır, mal temel olarak bu statüye sahip olmayacaktır, para da yalnızca borçların ortadan kaldırılması rolüne indirgenmeyecektir.

Para aynı zamanda elbette değerli bir şeydir, "Devletin büyüklüğünü ve kudretini, Kralın görkemini" işaret eden bir hazinedir.

Merkantilizm her zaman bu şekilde *madenciliğe* bağlanır -Colbert parayı gereksizce şişiren, onu köpük haline getiren, saf olmayan para üreterek zenginliğe benzer bir şey uyduranlara savaş açacaktır; itibari para biçimlerine şimdilik girmeyelim; ve merkantilizm aynı şekilde *nicelikçiliğe* [*quantitativisme*] de bağlıdır, bize tuhaf gelen bu öğreti, zengin olmak için *mümkün olduğu kadar çok para* toplanmasını ister, bunun için de paranın da bir hazine olarak ele alınması gerekir. Gümüşün bu konumu itibari modern paranın yayılması ve karmaşıklığıyla, son olarak da değiş tokuş oranlarının geleneksel referans standardı olan altın bakımından tamamen ayrılmasıyla ortadan kalkar.

Colbert'in politik ekonomisinin diğer özelliği de paraya bağlı zenginliğin, sonlu bir niceliğinin olmasıdır: "Bütün Avrupa'da dolaşan tek bir sabit gümüş niceliğine sahip olmak". Bu, Colbert'in başka bir notunda yazdığı gibi en sert politik sonuca bağlı olarak yorumlanabilir, burada Colbert Hollandalıların deniz ticaretinde sözümona tekel olmalarıyla elde ettikleri kârları kısa bir şekilde değerlendirerek, vardığı sonucu şu terimlerle açıklar: "Bu varsayıma göre şöyle bir sonuç çıkarmak kolaydır, Hollandalıların kralın tebaları üstünden elde ettiği kazançlarını ve bize getirdikleri malların tüketimini azalttığımız ölçüde, krallığa zorunlu tüketim malları aracılığıyla girmesi gereken, para biçimindeki gümüşü artıracağız ve böylece Devletin kudretini, büyüklüğünü ve bolluğunu da artırmış olacağız[187]". Bu, oyun teorisinde *sıfır toplamlı oyun* diye adlandırılan oyunla aynı konuma sahiptir:[188] Bir partideki her kazanç rakibin kaybıyla kapatılır; bu, hiç kimsenin kaybetmek zorunda olmadığı, olasılığın iki oyuncu arasında eşzamanlı bir kazanç olarak dağıtıldığı sıfır-toplamlı olmayan oyunun tam tersidir.

Oyun teorisyenlerinin kurdukları teoriyi hatırlayalım, sıfır toplamlı bir oyunda oyuncular eğer "akılcı" bir politika uygularlarsa,

187 Aktaran Deyon, s. 100.

188 Rapoport, *Combats, débats et jeux* [Kavgalar, Müzakereler ve Oyunlar] , Fransızca çeviri Dunod, 1967.

birbirleriyle niyetleriyle ilgili bütün bilgileri paylaşırlar (tam bilgiye dayalı oyun) ve böylece böyle bir oyunda makul bir şekilde elde etmeyi umdukları en iyi sonucu elde ederler; bu, *minimakstır* ya da maksimum birlikte olamazların minimumudur. Tosca'nın durumunda,[189] Tosca ve Scarpia "anlaşmış" olsalardı, her ikisi de beş puan elde edebilirdi. İşte bu, genel müzakere düşüncesidir. Öyle görünüyor ki bu tamamıyla merkantilist bir fikirdir çünkü amacı oyuncuların kazanç şanslarını eşitlemek ve oyunun sonunda katılanlar arasında dağıtılacak zenginlik ya da zevk niceliğini eşit biçimde paylaştırmaktır. Bir minimaks politikası ortaya konulan malların birbirleriyle karşılaştırılabilir, beraberce ölçülebilir, hatta sınırları zorlarsak oyuncuların bile değiştirilebilir olması anlamına gelir: Her şeyin birbiriyle eşdeğer olmasının genelleştirildiği bir sistemde (ya da fantezide) yüzülmektedir. Burada yoğunluklar oyuncuların ikisi tarafından da kabul edilen, ama keyfi bir gönderme birliği üstünde mevki edinen nicelikler yararına aşınmıştır. Bu hiç kuşkusuz, oyun teorisyeninin *aslında* böyle bir organik gönderme bedeni olduğuna, toplumsal bir beden, akılsal bir dayanışma, birlikte mümkün en iyi sonucun elde edileceğinden *emin olmak* için iki oyuncunun da *çıkarını* gözeten bir aracı *olduğuna* inanma saflığı ya da daha çok sapkınlığıdır. Oyun teorisyeni, oyuncunun yıkımını ve her oyunun sonunu kapsayan, *birlikte mümkün olamayan* en iyi sonucu elde etme *tutkusu* sanki oynama arzusunun genel bir pathosu değilmiş gibi davranır.

Akılcı politikayla önvarsayılan ve rekabete dayalı sporlardaki ya da sosyal oyunlardaki mekânsal ya da zamansal konum değişiklikleriyle işaretlenen, oyuncuların kendilerinin değiş tokuş edilebilirliğinin, yeri geldiğinde partilerin ilkece sonsuz tekrarını içermesidir. Değiş tokuşa dönük makul "bakış", değiş tokuşun sonunun gelmediğidir, oyunun hiç sonlanmadan sürebileceğidir. Bundan dolayı rakibi yok etmek yakışıksızdır çünkü o bir ortaktır, onsuz

189 Bakınız, s. 164.

oyun mümkün değildir. Bu yüzden, genel olarak ticarete özgü olan ve zorunlu olarak ticari faaliyetle bağlantılı gibi gözüken değiş tokuşun kutuplarını korumaya dönük bir kaygı söz konusudur. Burada para ve mal, şeyler değil, ama değiş tokuş ilişkilerinin somutluk kazanması ve oldukları halleriyle ele alınmalarıdır.

Oysa Colbert, kralına bunun tam tersini söyler: Kralın zenginleşmesi gerekiyorsa o zaman o, "bütün Avrupa'da dolaşan" sabit madeni para niceliğinin ve zenginliğin ta kendisi olan bu altının *maksimumunu* elde etmelidir. Bu, kısa ya da uzun vadede oyuncuyu ölüme mahkûm etmektir. Bu ticaretin zamanı sonsuza kadar değildir ama Avrupa'daki *bütün* altının Versay'a geldiği ana kadar sınırlanmıştır. Ve bu, altını zenginliğin genel biçimiyle, dünyayla birlikte tanımlamaktır. Krallığın topraklarına altın çekmek, sınırları altın kaynaklarına kadar yaymakla aynı şeydir. Dünya yuvarlak olduğu için, fetih ilke olarak kendi üzerine kapanmak, doğuya doğru giden ordular batıya doğru gidenlerle buluşmak ve bu sınırlar içerisinde dünya imparatorluğu kurulmak zorundadır. Altının, krallığın sınırları içerisine kapatılması Colbert için göreceli olarak aynı işlemdir: Bu, altın-dünya ya da hareketini kralın kasalarında tamamlaması gerekecek olan altın dünyasıdır. Birinci durumda krallık dünya üstünde yer değiştirir, onu kuşatır ve onun kasası olur, ikincisinde yeri değiştirilen altın, krallığın içinde tutulacaktır.

Merkantilizmde söz konusu olanın tam da fetih olduğunu Colbert gizlemez. "Finans yönetimi bir gümüş savaşıdır," der ve bu savaşta Fransız ticari şirketleri Hollandalı şirketlere saldıran "ordular" gibidir; imalathaneler, büyük yapılar sınırların arkasında tetikte bekleyen "çok sayıda birikim müfrezeleri"dir. Krallık bir karargâh, sınırlar cephedir. Himayeci gümrük tarifeleri, Fransız surlarını koruyan siperlerdir.

Bu savaş ilkesine göre krallık, oyuncunun bir düşkünlük durumu, bir ihtiyaç durumu içinde tahayyül edilmesine dayanır. Şansını Marx'ın düşüncesi de dahil olmak üzere ekonomik ve toplumsal düşüncede arayacak olan bu ihtiyaç fikri basitçe, merkezdeki bir

partinin geri alınamaz ve hiyerarşik bağımlılığının organik metaforudur. "O, komşuları olmadan da yapabilen tek monarşidir", diye onaylar Gomberdière; "Fransız kralı güçlü olmalıdır," diye akıl verir Laffemas, "böylece komşularımız bizden vazgeçemezler". "Krallığın komşularından bir şey ödünç almasına gerek yoktur," der Montchrétien, "çünkü yalnızca Fransa komşu toprakların sahip olduklarına sahip olmadan yapabilir, oysa komşu topraklar bunu asla başaramazlar". Jonchère ise şöyle der: "Krallık her tür yabancı ticaretlerden vazgeçebilir. Ama yabancılar krallığın şarap, buğday, tuz, vs. ürünlerinden vazgeçemezler[190]". Bunun sonucunda değiş tokuş terimleri onlar için hep sakıncalı olarak kalacaktır. Üstelik de bu doğal, verili avantajlara sahip Fransa, bunların yanına Colbert'in yapmaya çalıştığı gibi altyapı ve imalathanelerin yaratılmasının sonucunda elde edilecekleri de ekleyecektir. O, her zaman *satın almadan satabiliyor* olacaktır. Vergi toplayabilecek, altın isteyebilecek ve nicelikleri toplayıp ödemeleri kabul edecektir. Ve işte böylece bu nicelikler kraliyete geri dönecek ve krallıkta kalacaktır.

Şimdi bu tekil *libidinal politik ekonomik tertibatın* hızlı betimlemesine devam etmek için bu altının ne işe yaradığı merak edilebilir. Hemen hemen hiçbir işe *yaramaz*; temel olarak ona yeniden yatırım yapılmış değildir ama eğlencelerde, temsillerde ve itibar harcamalarında tüketilmiştir. Versay, yani krallığın sahnesi ya da mihrabı bu altından yapılmıştır ve işte orada zenginlik dağıtılmış, yıkıma uğratılmıştır; o, keyfi har vurup harman savuran hazinedir. Malın, para ve imalatın saçma harcamayla beraberliğinden daha az şaşırtıcı hiçbir şey yoktur. Merkantilist beden bir "canavardır", tıpkı bir at adam gibi kısmen sürdürülecek değerden, kısmen yıkıma uğratılacak altından, kısmen akıldan, kısmen de aptallıktan oluşmuştur. Ve bu merkantilizmde mal, görünüşe göre üç işlevli bir varlıktır: Değiş tokuş ilişkilerinin somutluk kazanması, bir gümüş savaşı silahı, mahvedici bir biriktirme aracı. Bu tarifelerin, gümrüklerin, himayeci düzenlemelerin oluşturduğu kalenin merkezinde yoklu-

190 E. Silberner tarafından birleştirilmiş metinler, aktaran Dayon, s. 99.

ğun borusu ötmez, bitmez tükenmez döngülerin içinde artık-değerleri yeniden dağıtan ya da değiş tokuşları iptal eden sermayenin ya da temiz pak *civitas*'ın [yurttaş] ortasında yokluğun bir hükmü yoktur. Burada borusu öten, kralın ve onun sarayının güneşten avizesini besleyen ve yakan bir ateştir.

Tertibatın libidinal ölçüsünü alabilmek için *Sodom'un Yüz Yirmi Günü*'ndeki dört çapkın efendiyi hayal edelim. Bu efendiler, Sade'ın düşündüğü gibi yalnızca sahip oldukları ciddi arazi kiralarından değil, merkantilist kazançlarından da keyif alırlar. Colbert'lerin, asistanların (burada iki keyif kutbu olduğu için iki mevki arasında zorunlu bir iktidar dağılımı vardır) bazı komşu şehirlerde (Paris) gümüş savaşı açmakla meşgul olduklarını, ticaret yaptıklarını, temel işlevi aslında elbette yağma olan ama ticarette takas usülüyle işleyen vergi sistemini ve askeri yönetimi ayarladıklarını hayal edelim. Bunu tamamlayan bir hamleyle, Versay'ı bu *yüz yirmi günün* geçtiği şato olarak hayal edin: Kral ve saray ahalisi bu çapkınlardır (biraz daha hiyerarşik); gelir kaynaklarından çekilir ve uzak dururlar; şehir ve kasaba bütün değiş tokuşların ve katkıların geri dönüşsüz aktığı bir yer olarak zevk şatosunu kurar. Fransa'yı meydana getiren eyalet nüfusunun Sade'ın çapkınlarının dayanılmaz bir sefalet bedeline karşılık kiralarını çıkarttıkları aynı köylülerden oluştuğunu hayal edin ve buna ek olarak üreticilerin, armatörlerin, bankacıların, Colbert'in gayretleriyle harekete geçen girişimcilerin tek işlevinin mallarını satarak Versay sahnesindeki zevkleri daha uzağa taşımak, onları kırılma noktalarına yayarak yönlendirmek olduğunu hayal edelim. Para ve mal, bu tertibat içerisinde kendileri adına yatırım yapılmış şeyler midir? Belki de bunu yapacak olanın burjuvalar, imalatçılar ve tüccarlar olacağı söylenecektir, elbette saray ahalisi değil, onlar keyif araçları olarak kalmaya devam ederler. Ama hayır, söylenmesi gereken daha çok bunun tam tersidir: Merkantilistler tanımları gereği asla nesnenin kendisine yatırım yapmazlar, yalnızca onun değerine, yani onun yayılma ve çıkar gücüne yatırım yaparlar. XIV. Louis'nin ve Büyük Güçlerin de aralarına

dahil olduğu bu merkantilistler tam da, malları ve parayı geride hiçbir şey bırakmadan yıkıma uğrattıkları için malları yoğun bir şekilde "sever"ler ve parayı fani bir şey haline getirmek zorunda kalırlar: Bu da sermayenin gözünde bir paradokstan başka bir şey değildir; savurgan libido içinse durum başkadır.

Öyleyse yoğunluklara neler olmaktadır? Klossowski çapkınların keyif alabilmeleri için kurbanların dolaysız bedenlerinin yeterli olmadığını, ama yöneticilerin sömürdüğü köylülerin belirlenmemiş daha büyük bedenlerinin de gerekli olduğunu gösterir: Sapık haksız vergilerin nesnesi ile en kötü toplumsal sömürülerin nesnesi arasında bir metafor ya da bir benzerlik kurmak uygun değildir; burada gerçekten *aynı beden*, despotik Sadeci keyif için kaçınılmaz olan gönderme bedeni, yıkıma uğratılacak bir beden söz konusudur. Şatonun içindeki kurbanlar tarafından oluşturulan bedene çok benzeyen bu beden, köylülerin dışsal bedeniyle ilişkili bir şekilde hem kendisinin herhangi bir parçası olarak hem de şehvet sahnesindeki *temsilcisi* olarak ortaya çıkar. Burada oldukça önemli olan tiyatro kesidine yeniden değineceğiz; burada Fransa'yı tiyatro olarak, kralın tebaasını gösteriyi katkılarıyla finanse eden izleyiciler olarak, Sarayı sahne olarak, saray erkanını trajedileri canlandıran oyuncular olarak alabiliriz. Ama daha önce, kraliyet ve derebeylik vergilerinin teatral duvarlarında hapsedilmiş Fransız köylülerinin bu gri bedenine, Yabancıların hâlâ çok uzaktaki bedenini ekleyin. Bu yabancılar hâlâ köylüdürler ama ticari şirketler üstünde ve Colbert'in adamlarının dayattığı tek taraflı sözleşmeler üstünde, efendileri üstünde aracılar üzerinden baskı yapmaya başlamışlardır. Versay çapkınları "Avrupa'da dolaşan bütün zenginliğe" sahip olmalıdır ve bu zenginlik Colbert'in ticaretin silahları aracılığıyla topladığı altını çekeceği bütün Avrupa toprağının gri bedeninden gelir, Colbert bu bedeni, kendi flaması olarak kansız ve beyaz hale getirinceye kadar altın çekmeye devam edecektir.

Ticaret burada, yıkıma uğratılacak bedenin, Sade'da modeli olan bir keyfin gönderme mevkisinin kapsamını genişletmeyi sağ-

lar. Şehvetin bedeli olmadığı doğruysa, bütün Avrupa'yı gümüş savaşlarıyla işkenceye ve ölüme mahkûm etmek kralın zaferini, yani onun keyfini sağlamak için çok pahalı bir bedel değildir. Burada *sonlu* bir beden tahayyülüne, organik bir beden gibi etrafı dönüştürülmüş ekonomik bir beden tahayyülüne *ihtiyacımız vardır* çünkü bu ancak şehvetin kendisini yoğunlaştırmak için ihtiyaç duyduğu yıkımla bir araya geldiği takdirde mümkün olacaktır. Sonsuz bir beden nasıl yıkıma uğratılabilir? Colbert'in Avrupa'da sabit bir para niceliği olduğu hipotezi, görünüşte teknik hipotez (1680-1700 yılları arasında yaşanan ekonomik "durgunluk" ya da "küçülme" ile elbette bağlantılıdır) merkantilist libidonun hesaba katılmasından ibarettir. Çünkü merkantilist libido kâr yapmak için değil har vurup harman savurmak için ticaret yapar ve bu, bizim kapitalist gözümüzde bir paradokstur. Mal kaçakçılığı yüzünden ya da Amerika'daki altın ve gümüşün 1600 ile 1650 yılları arasında Sevilla'ya girmesi ya da üretilen ipeklerin, pazenlerin ya da kumaşların 17. yüzyılın son çeyreği boyunca kuzey şehirlerine girmesiyle ortaya çıkan düşüşe merkantilist tertibatın neden olduğunu düşünmemeliyiz. Bütün bunlar merkantilist tertibatın bir parçasıdır. Merkantilist arzu, *bizim* ekonomik durgunluk ya da kıtlık olarak adlandırdığımız, ama kendisi için bir artık-keyif koşulu olan şeyi ister. Sonsuz bir ekonomik beden sonu gelmeyen ve bölünebilir olan bir büyümenin perspektifini açar; karanlık, şevki ilkece yasaklar; bu şevk Colbert'in efendisine vaat ettiği şevkle *karşılaştırıldığında* Perslerin kralların kralı dedikleri gibi bir şevktir.

Hume *kıskançlığın*, merkantilizmin ekonomi politikasının merkezinde olduğunu söyler ve onun "çelişkili" etkileri üzerinden onun yanlışını göstermeyi umar. Eğer aslında çok fazla altın diğer ülkelere zarar verecek şekilde tek bir ülkeye akarsa, Hume zarar gören ülkelerin fiyatları artıracağını, bu ülkelerdeki ithalatın artıp ihracatın düşeceğini söyleyecektir. Buna karşılık, "Büyük-Britanya'da mevcut olan para dolaşımının 4/5'i bir gecede yok olsaydı, bu olayın sonucu ne olurdu? İşgücü ve mal fiyatlarının oransal olarak düşmesi

gerekmez miydi? O zaman hangi millet bizimle yabancı pazarlar için mücadele ederdi? Kaybettiğimiz parayı yeniden kazanmak ve bütün komşu milletlerin seviyesine gelmek için pek az bir zamana ihtiyacımız olmaz mıydı?[191]". Akıl yürütme çok da ikna edici değil ama burada çarpıcı olan, denge aşkıdır; biz bunu Lavosier'nin pathosundan[192] ve pazarlıkçı iptal etmeye yönelik genel tutkudan da biliyoruz. "Temel"e bakıldığında, dört çapkın, suçlarının onları mahvolmaya götürdüğüne ve bunun çıkarlarına ve hatta hayatta kalmalarına aykırı olduğuna, kazanç sağladıkları halktan elde ettikleri zenginliği bir şekilde *iade etmeye* aynı derecede ikna edilebilir. Sapıklığın, nesnelerine nazaran daha demokratik ve eşitlikçi olması aynı derecede önerilebilir. Gerçekte Avrupa'nın bedeni Hume'ün döneminde, en azından İngilizler için, sermayenin istediği şekilde, keyif ya da çeşitli keyif özelliklerine sahip bir sermayeleşme bedeni haline gelmiştir; Colbert'e göre o aynı zamanda keyifli bir bedendi ama tamamen farklı bir biçimde.

Ulusal ticaret bilançolarının dengesi, yani sıfırın yasası burada dikkate alınmaz. Arzu sonsuzluğun koşullarını kendisi üstlenerek burada deliliğini göstermez, para burada potansiyel *kredi* olarak işlemez, ortağa mal ya da hizmet alımlarını *öngörmesi* için sunulan olanak olarak işler; kredinin yerini *kıskançlık* alır. Merkantilistin zamanı, kıskanç kişinin kredisi gibi geriye doğru sayılır: "Hâlâ büyük güçlerle savaşmaya *devam eden* bir tek Hollanda kaldı..." ve bu zaman, Versay'ın kudretiyle boşalan Avrupalı bedenin beyazlığında ve Versay efendisinin kan kırmızısı şişinmesinde sonlanır. Ve bu efendinin zamanının kendisi *ölüme* sayılır: "Benden sonrası tufan"; kalıcı olmayan bir şişinme, bir kalıcılığın yoğunluğunda değil ama bir tükenmenin yoğunluğunda aranan şehvet. Kapitalist (önce Hume ve sonra da onun arkadaşı A. Smith) Avrupa'yı kâr getiren bir yatırım bedeni olarak görürken, Colbert ve efendisi

191 D. Hume, *De la balance du commerce* [Ticaretin Dengesi Hakkında], *Oeuvre économique* [Ekonomi Üzerine Yazılar], Fransızca çeviri, Paris, s. 66; aktaran Deyon, s. 103.

192 Hiçbir şey kaybolmaz hiçbir şey yaratılmaz pathosu [y.h.].

kendisini tüketen bir ihtişam bedeni olarak görürler. Hiç *biz* yoktur; *ben/onlar* ikililiği vardır. Organik bir gönderme kıskançlık için olduğu kadar sapıklık için de gerekliyse, Klossowski'ye göre bir yaşam da öldürmek için gereklidir. "Tarihte hiçbir zaman," diye yazar Keynes, "farklı ülkelerin çıkarlarını birbirlerine karşı ayarlamaları konusunda, altın-standardı sisteminden daha etkili bir sistem icat edilmemiştir[193]". Altın-standardı itibari para dönemine kadar *altın-beden*den, merkantilizm için organik gönderme bedeninden geriye kalandır. Altın-standardı, kıskançlığın ayırıcı işaretidir. Hakiki kapitalizmin parası haset doludur, imrenilecek bir şey değildir; krediyle ilgili işlevi içinde, girişimde bulunulması ve kâr edilmesi için izin verilmesinden başka bir şey değildir; ve onun zamanı geriye sayılmaz; tam aksine, o, borçların sonu gelmeyen kışkırtmasıyla hiç durmadan yeniden üretilir. Sermayenin hakiki parası bir hazine, bir toprak nesnesi olmak şöyle dursun, bir ilişki, elbette bir iktidar ilişkisidir; çünkü onun krediyi üstüne alarak, *öngörme hakkını verebilmesi* ve kredi almaya uygun olduğunu kanıtlayarak krediden yararlanabilmesi gereklidir. Öte yandan o aynı zamanda arzunun kendisinden ayrılmasının ilişkisi, libidinal enerjilerin engellenmesi ve itici gücüdür, daha sonra çizmeye çalışacağımız şemadır. Sermayenin parası yalnızca bir anlamda, verilen ve geri alınan, öngörülen ve ertelenen zamandır. Merkantilist para erotik ve ölümcül bir şeydir.

Merkantilist tiyatroya geri dönelim. Belki de onun enerjiyle dolu analizi bu tuhaf kıskançlığı daha iyi soruşturmamızı sağlar; doğru ya da yanlış anlaşılmış da olsa, gördüğümüz gibi, onun çıkarla hiçbir ilişkisi yoktur. Klasik tiyatroda bir değil ama *iki sınır* olması gerektiği doğruysa, ilk önce tiyatronun, sonra da sahnenin yeri sınırdır. Birincisi temsilin olduğu yerdedir, bütün salonu ve sahneyi kapsar; diğeri oyun mekânının etrafını dönüştürür -merkantilist mekânın da aynı yapılaşma sahip olduğunu göreceğiz. Gümrük

193 *Théorie générale de l'emploi, de l'intérêt et de la monnaie* (1936), Fransızca çeviri, 1942, s. 362 [John Maynard Keynes, *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*, çev. Uğur Selçuk Akalın, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2008).

sınırı bu tiyatrodaki, yani krallıktaki girişi sınırlandırır: Aslında izleyiciler kralın tebaasıdır, salon onlardan oluşur. Fransız mekânın içindeki Saray ikinci bir sınırı, Büyük Güçlerin aktörler olduğu kendi sahnesinin sınırını dönüştürür. Klasik Fransız trajedisine yol açan tiyatro tertibatının, merkantilizmin politik ekonomisiyle benzerliği açıktır.

Buna rağmen ikili sınırdaki organizasyon hiç de merkantilist mekâna özgü değildir. Eski Yunan bunun güçlü bir modelini sunar: Yurttaşlığın bir sınırı vardır ve politik alanın da içeride bir sınırı vardır; konuşmacı merkeze (*mezon*) gelip olup biteni ve olacakları anlatır ve burada şehir onun üzerinden temsil edilir. Bu şema yalnızca trajik ve komik tiyatroda biraz farklıdır. Ama Yunan politika sahnesi monarşik sahne değildir ve yapısal olarak *boş* olduğu müddetçe de olmamaya devam eder. Her yurttaş ilkesel olarak oraya gelip konuşabilir ve böylece sitenin aynası, yansıması haline gelir. Bu cumhuriyetçi oluşum, bambaşka bir *yıkımın* düzenlenmesiyle ilişkilidir: Bu düzenleme ancak şehrin sınırlarının dışında, düşmanlara ya da asilere karşı verilecek bir savaşta ve dost ülkelere karşı uygulanacak bir emperyalizmde ortaya çıkar. Burayı kim yıkıma uğratır? Kral değil, savaşçılar kolektifi. Bu tam da böyle bir sitenin gücünü ve zenginliğini savaşlarda, itibar fetihlerinde tükenmeye götüren güç (*Macht*) arzusudur. Ama bu arzu politik alana içsel olan ikinci bir kapanmanın (Versay sahnesinin) etrafını dönüştüren despotik bir figür üstünde mevki edinmiş değildir; her yurttaş burada yakalanır. Bununla birlikte ikinci sahne eğer cumhuriyetlerde bile varsa, bunun amacı, zenginliklerin hazinesinden çok sözcüklerin hazinesini ayırt etmektir. İktidarın ve temsilin belirlenmesine özgü özellik, çubuğunu herhangi bir yerde sabitler; o burada malların derisinden çok dilin derisi üzerindedir; mahkeme kısa bir süre sonra boş ve ulaşılabilir bir ortam olmayı bırakıp sözcüklerin toplandığı ve çarçur edildiği tiyatro haline gelir, bu da itibar sağlar. Retorikçilerin ve sofistlerin dil *sanatı*nda [*technè*], sözü etkileyen bir profesyonelliğin semptomunu görmek yeterli değildir, onu aynı zamanda toplanmaların sahnesine ayrıcalık veren bir

*ifadeler hazinesi*nin elde edilmesi ve kullanılması olarak ele almak gerekir çünkü sadece bu ifadeler *kredi için güvenilirdir*: Mahkeme, dilin saf itibar ve kayıp olarak harcandığı yerde bir sahnedir. Bu, merkantilizmde olduğu gibi ticaretin (sözcüklerin) genellenmesini dışlamaz, içerir; ama merkantilizmde olduğu gibi dolaşım, burada dille ilgili dolaşım yurttaşlar arasında eşitlikçi bir tarzda sözleşmeye bağlanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin örtüsü altında sözcüklerin krallarına, retorikçilere ve sofistlere ortaklarının konuşma kredisini mahvetme ve bu noktadan itibaren sözün hazinesine tek başına sahip olma olanağı sunar.

Klasik Fransız merkantilizmi ticaretin bir başka genellemesini bilir; imalathaneleri çoğaltarak ticareti çalışmaya yaymaya başlar (bu hâlâ sermaye birikiminin ruhunda değil, ticaret aracılığıyla savaş birikimin ruhundadır); bununla birlikte o, değiş tokuşların merkezinde artık-değerleri istifleyen ve yıkıma uğratan karşılıksız bir yer kurar. Bu despotik Devlet böylece, çifte kapanmanın kurulması ve akışların dışında yakalanan güdü ilavelerinin merkeze doğru ilerletilmesi ve orada yok edilmesi niyetine elverişli enerjilerin önemli bir kısmının seferber edilmesini ister. Obur ve narsist sermayesiyle bildiğimiz "politik" mekân ve onun polislerden ve "adalet erkanından" oluşan örümcek ağı, merkantilizm tarafından organize edilmiştir: Derin şekilde savaşçı ve yağmacı olan bu imparatorlukta çalışma ve ekonomik girişim, despotun elindeki gerçek ya da potansiyel silahlardan başka bir şey asla değildir, üretimler krediye değil, ama prensin kaprislerine yol açar.

Avrupa o zaman bu iki bedenli canavardır: Merkantilist bir beden, büyük ince zarın elverişli olduğu bütün yoğunlukların etrafının dönüştürülmesiyle ve genel eşdeğerlik aracılığıyla iptal edilmeleriyle oluşan değiş tokuşçu bir çemberdir; ama o aynı zamanda altın bir bedendir: Fethedilecek, yağmalanacak, mahvedilecek barbar kıyılardır; Almanya, İtalya, İngiltere kıyılarıdır. Pazarlıkçı beden *ve* kurban beden soyguna ve yıkıma soyunan barbarların da aralarında bulunduğu müşterilerden oluşur. Onlara bir şey *satılır*,

onların altınları *yağma edilir*. Himayeci set Fransız olan ile barbar olan arasındaki sınırı çizer, bunlar muhafaza edilecek özne ile yok edilecek müşteridir. Bu set sayesinde öznelerin kullanmadığı malların ihracatı, savaşlardan ve eğlencelerden gelen madeni hazinelerin ithalatı filtrelenir. O, hayatta kalmak için dışarıdan gelen canavarları dışarı bırakır; bu canavarların Fransa'ya ihtiyacı vardır ve Fransa olmadan kolayca "yapamazlar;" bu set, zafer ve yıkım malzemelerinin, aşırı pahalı, "değiş tokuş edilebilir" malzemelerin içeri girmesine izin verir.

Ticaret eşdeğerliklerin ve minimaksın yasasının egemenliğini kurmaya başladığı anda, merkantilist politika olanaksız bir formül içinde onun işlevinin yönünü saptırır: Benden hayatta kalmanı satın al, der Colbert Yabancıya, ama bunun bedeli olarak bütün satın alma araçlarını kaybetmen gerekiyor ve ben burada senin can çekişmeni temsil edeceğim. Dürtüler büyük ince zar üzerinde koşmaya devam eder; ama bir ihracatlar akışının tek sıkıntısı, alıcı bölgelere birlikte ölçülemez bir ithalatlar akışını yoğunluk olarak geri göndermektir. Böylece bir "dışarısı," tek rolü bir "içerisi"nde içini boşaltmak olan gümrük setlerinin diğer tarafında oluşur, Avrupa'nın muğlak bedeninde akan enerjiler muazzam ölçüde devredilir; bu beden, Versay eğlencelerinin akkorluğunu besler. Ve dışarısı aynı zamanda orada içini boşaltır, kendi yıkımını kendisinde temsil eder çünkü ticaretin hareketiyle asla tükenmemiştir. Hazinelerin, Saray sahnesinde doğru yolda kullanılmamış gibi gözüken tüketimi *Yabancının yıkımını temsil eder*. Bu tiyatrosallıkta bir değil de *iki sınır* varsa, bunun nedeni birincisinin dışsallıkta savaştan ve gümüş yıkımından, despotik tutkunun kurbanından, geri kalmış ülkelerin altın bedeninden, barbar üçüncü dünyadan sıkıntı çekeni belirlemesi; ikincinin ise içsellikte zenginliklerin bu yok oluşunda ritüel bir tarzda tekrar edeni belirlemesidir: Hükümdar ve onun sarayı Merkezin kutsal mekânında, Çevredeki barbar ülkelerin dünyevi mekânını kırıp geçiren ölümcül gücü [*puissance*] temsil eder ya da bu güçle temsil edilir. Bu, merkantilizmi besle-

yen despotizmin kıskançlığıdır, merkantilizm almakla ve yıkıma uğratmakla yetinemez, bunun yerine onun kendisini dışarıda yok edilenle tanıtması gereklidir.

Batının tamamı fetih emperyalizminde *ithal etmeyi* sürdürecektir; ithal etmek burada Batının kendi bedeninde, dünyanın bedeninden yoksun kalan "fazlalığın" tekrar edilmesidir. Ama bu fazlalık, ancak merkantilist terimlerle hesaplandığı, yaşamın sözde minimum *değeriyle* ölçüldüğü, sözde *ihtiyaçlarda* hesaba katıldığı takdirde, öyleyse "onsuz da yapabilme"nin Avrupalılarla ticari teması sağladığı barbar Yabancılarla kaplı dünyanın bedeni olarak fazlalıktır. Libidinal şerit, ikame etme aracılığıyla bu kapanmanın dışladığı şeyin dahil olmasıyla kendi üstüne dolanır. Bastırılmış olan geri döner, isterseniz şöyle diyelim: Barbar, kraldır. Ama bu, bir eksiğin (bütün bunlarda eksik nerede?) kalıcı olarak ikame edilmesi olarak değil, ama kendisini erotik olarak tanımlama sürecinde olan organik devletin tam ortasındaki ölüm dürtülerinin peşi sıra gelen bir şey olarak anlaşılmalıdır. Buradan hareketle trajik olanın ve hemen onun arkasından da Terörün hakimiyeti merkezi sahnede yerini alır.

Para dışarıdaki insanları, onların zenginliklerini (*ürünler*) ve fakirliklerini (*ihtiyaçlar*) satın aldıkları mallarla birlikte ölçülebilir kılmak için genel eşdeğerlik haline gelir. Ve böyle olduğu ölçüde, elbette etrafı dönüştüren merkezi sıfırdan ve her merkantilist döngünün nihai sıfırından *başka bir şey* değildir. O böylece nicelikler arasındaki hesaplanabilir ilişkileri, malların arz ve taleplerini belirlediği için *bedelleri* belirler. Para bu yüzden *ratio* olarak, hesap olarak ortaya konulur. Ama merkantilizm onun sırlarından birini, daha çok da onun yaydığı sırlardan birini ele verir: Para, yalnızca, Avrupa pazarının, yani küresel pazarın sürdürülebilir bedenini oluşturmaya katkı veren Eros'un bir aracı değildir, aynı zamanda bir gıpta etme silahıdır; oluşturduğu bu kendi bedeninin tükenmesi ve yıkımıdır; bütün diğer yüzeyler için de bir öneridir. Para değiş tokuşların yasasıyla kendi üstünde birleşen ve kapanan Av-

rupa toprağı değildir yalnızca; aynı zamanda dağılmış parçalar, vampirin ısırmasıyla acı çeken insanların parçalarıdır, diyecektir merkantilizmin liberal eleştirisi; vampirde eşdeğerden fazla bir şey gizlenir, bu zaten sermayedir diyecektir Marksist-Keynesyen eleştiri. Biz ise şöyle diyoruz: Tensör, değiş tokuş edilebilir göstergede gizlenir ve tersi. Güç [*puissance*] iktidarda gizlenir ve tersi. O zaman, kapitalizmde, merkantilist paranın bu (neredeyse apaçık) gizlenmesinden geriye ne kalmıştır?

Sermaye

Coïtus Reservatus[194]

"Harcamalar" görüldüğü gibi yeniden üretici döngünün mutlak dışına çıkmayı hiç de beceremezler: Dürtüsel yoğunlukların varsayılan bir *dışarıya* doğru dökülmeleri her zaman ikili bir sürece yol açar: Bir yandan bu libidinal niceliklerin az ya da çok önemli bir oranı bir geri dönüşle, *daksina*yla, kafalama ya da seans için yapılan ödemeyle, nicelikler dildeki küçük bir değişikliği, kavramı ilgilendirdiğinde sözcüklerin kendileriyle telafi edilir; diğer yandan bu süreç hiçbir bu tür döngüde *geri alınamayan ve kullanılamayan* bir dürtü niceliğini ısı, duman, keyif olarak harcar. Öyleyse bunlar çember üstündeki sürekli başkalaşım etkileridir, saf kayıp olarak harcamalarla, savurgan keyiflerle güçbela kesintiye uğramış etkilerdir. Ama çember üstündeki keyfin neden ibaret olduğu sorusu bütünüyle açıkta kalır. Bu keyfin kurbansal, analitik ya da fahişe adak üzerinden akanlara bağlı olarak sapık olduğunu, aynı şekilde, tam tersine, keyif mevki edinme noktası olarak alındığında adamanın sapık olduğunu anlamışızdır en fazla. Bu keyfi, Yunan sitesinin merkantilist işlevi olarak bize bir şekilde rastgele verilmiş olan modeli olumlu bir şekilde kavramak kaldı hâlâ geriye.

Güdülerin labirent şerit üstünde seyretmeleri gibi, her zaman aynı dolambaçlı ve manasız yolu kullanarak klasik Çin erotiğinde bu keyfe yaklaşan bir şey bulacağız. Burada pek çok öğretinin, Batılı nostaljimiz için sevimli de gelseler, kökünü kazımamız gerekiyor; Tao'ya, onun hayranlık uyandıran güçsüzlük öğretisine bile itibar etmeyelim, hâlâ nihilizmin tarafında kalanları, libidinal konularda mağrur incelikler gösterenleri de reddedelim.

194 Tam anlam olarak biriktirilmiş sevişme, ama aynı zamanda hem sonra kullanılmak için ayrılmış hem de daha çok keyif almak için yapılmış hesaplar anlamında *coïtus reservatus* [çn./yh.].

"Cinsel alışverişte sperm en değerli madde olarak incelenmelidir. Onu tasarruf ederek erkeğin koruyacağı, yaşamın bizzat kendisidir. Her boşalmadan sonra, kadının özü emilerek sperm kaybı telafi edilmelidir. (Spermi ekonomik kullanmak için) her dokuz atış serisinden sonra dokuz mola verilmeli ya da organın altında konumlanmış nokta üzerine sol elle (sol elin parmaklarıyla) baskı uygulanmalıdır. O zaman sperm geri dönecek ve bu, organizmanın hayrına olacaktır. Kadının özünü soğurmak için alternatif olarak dokuz üstünkörü ve bir derin atış yapılır. Ağız 'düşmanın' ağzına konularak nefesi içe çekilir ve tükürüğü emilir. Yutulacak olan mideye inecek ve oradan da *Ying* özünü *Yang* özüne dönüştürecektir. Bu böylece üç defa yapıldığında, yine üstünkörü dokuz atış gerekli olacaktır; aralarda bir derin atış yapılarak sonunda *Yang* sayısını tamamlayan dokuz kere dokuz seksenbir sayısına ulaşılacaktır[195]".

Çin erotiğinin, özünde Taocu olan bu büyük tezleri *Yi-hsin-fang*'da kayıtlıdır. Ve burada, canlı bir ilgiyi hak ettiği için kısaca göz gezdirdiğimiz akışlardan çok farklı olan akışların bir yön değiştirme tertibatının işbaşında olduğunu görürüz. Çünkü burada durum kafalamanın, kurbanın ve seansın tam tersidir; bunların hepsi de sapık keyfi harcayan enerjinin bir kısmını değiş tokuş edilebilir bir biçim (para, rahiplere maaş olarak verilen mallar, dil) altında toplar, yeniden üretim ve iletişim döngüsünden bir şekilde çıkan *artığı* tabiri caizse, sapık (adakçı, müşteri, analiz edilen kişi) tarafından toplumsal organizasyondan çalınmış beyhude ve tamamen kayıp yoğunluk olarak bırakırlar; buradaki Taoist erotikteyse düzenleme için kılı kırk yaran bir analiz yapılır ve keyfin azamiye çıkartılmasına uygun vücut pozisyonları ve yöntemleri dikkatle belirlenir; bunda da amaç kadının *Yin enerjisini çalmak için* onu uyarmaktır. Fahişe, rahip ve psikanalist için her bir alanın farklı bakış açılarından gelen kabul edilemez güdüler söz konusudur ve

195 *Presriptions secrètes pour la chambre à coucher*, [Yatak Odası İçin Gizli Reçeteler] (c. 600 p. C.), *Yi-hsin-fang* (982-984) içinde derlenmiş. Aktaran Van Gulik, *La Vie sexuelle dans la Chine ancienne* [Eski Çin'de cinsel Yaşam], Gallimard, 1971, s. 191.

giriştikleri işe karşılık ödenen profesyonel uzmanlık parasının istikrarlı bir kazanca dönüşmeme riskiyle karşı karşıyadırlar. İşte bu üçü keyfi ve riski asgariye indirmenin katı bir kuralını ararken, Çin yatak odası bambaşka bir pazarlığın yeridir: Burada keyfin öznesi olduğu sanılan kadın -tabii bu sözcüklerin bir anlamı varsa, iyisi mi şöyle diyelim: Yoğunluğun bölgesi olarak kadın ve belki de yine şöyle demek lazım: Jenital bölgesinde bütünüyle ve özel olarak ele alınan bir bedene sahip kadın (Van Gulik'in bu erotiğin "normalitesine" şükretmesini sağlar)-, ereksiyonların ve heyecanların yerini böylece belirleyen bu bölge (fahişenin dölyatağının kayıtsızlığında, adağın yüceltilmesinde ya da divan konuşmasında ve betimlenen ödemeler aracılığıyla) reddedilmek ve ikameye tabi olmak şöyle dursun, bu bölge erkeğin sözcüklerinin, ellerinin, ağzının, bakışlarının, penisinin ve belinin oyununda yapılabilecek ne varsa yapılarak uyarılır. Ama bu bağlantı *Hsuan-nu-King*'in dokuz ya da *Tong-hsuan-tze*'nin otuz pozisyonu üzerinden Yeşim Taşı Sapının Yeşim Taşı Kapısından[196] geçerek tohum biçimindeki kovuğa girmesinden başka bir şeyle ilgili olmasa da, bu girişin, yapılan hazırlığın, izlenen yolun ve çıkışın kuşatılmış olması bizi şunu söylemek zorunda bırakır: Bu, hiç de Klossowski ya da Sade'ın basitçe, türlerin üremesi işlemi diye adlandırabilecekleri gibi bir mesele değildir. Özellikle, spermin kaderi ileride ne olursa olsun, Çinli penis hiç de Yunan penis gibi davranmaz. Yunan penis, eşinin kovuğuna girdiğinde çok temel bir şekilde tamamen çoğalma amacıyla orada olabildiğince çabuk bir şekilde menisini biriktirmekle ilgilidir yalnızca: Yunanistan'da kadın orgazmı diye bir sorun yoktur ve penis heteroseksüel hale geldiğinde, bu, daha önce söylendiği gibi, sözümona bir fahişeliktir çünkü eşcinseller topluluğu kadınların aracılığı olmadan kendi kendine çoğalamaz.

Bu, Çinlilerde de aynı şekilde olabilir, okumuşlar, memurlar, her tür askerler, valiler, prensler ve bizzat imparatorlar (elbette yurttaşlar gibi bir çemberde toplanmış değillerdir, ama bir tapınağın tava-

196 Taocu literatürde cinselliği ilgilendiren terimler bu şekilde ifade edilir [ç.n.].

m gibi bürokratik bir piramitte konuşlanmışlardır) devlet aygıtları aracılığıyla nüfusun sadece çoğalmasını sağlayamazlar. Bu yüzden burada da kadınları görevlendirmeleri gerekir. Ama görevlendirmekten çok daha fazlasını yaparlar ve kendini çiftleşmeye adayan erkek yurttaş, penisini keyif almadan çoğalmanın hizmetine sunarak onu anlık bir şekilde fahişeleştirmektense, yatak odasında bir strateji ve erotik adı altında bütün bir kozmolojiyi ortaya koyan ve bütün bir politikayla bir araya gelen bir tıbbı izler. Kadın bedeninin yararlı kısmı olası çocuklar açısından yalnızca doğurganlığına göre alınmaz -göreceğimiz gibi bu kısım tamamen başka bir yerdeyse de, burada *Yin* olarak yoğun gücüne [*puissance*] göre alınır, *Yin*, *Yi-hsin-fang*'a göre beş kadınlık işaretiyle, kadının beş arzusuyla, kadının dokuz ruhuyla gösterilir. Bazen kapsam sınırlandırılsa da bunun bir tıp meselesi olduğunu bütün Taocu metinler onaylar: Kadın keyfinin yoğunlaşması erkek enerjisi olan *Yang*'ı güçlendirir. Ağızdan, memelerden, vajinadan gelen sıvılar erkeğin ağzı ve kanalı tarafından çekilir, bir enerji fazlası gibi duran libidinal bedenin bu parçasına girer. Bu elbette *Yin*'dir ve *Yin* hiçbir şeyi tamamen tüketmeden kullanan durgun sudur; bundan dolayı *Yin* ateş olan ve bu yüzden söndürülebilir olan *Yang* ilkesini tehdit eder ve bundan dolayı erotik aynı zamanda bir stratejidir ve kadın "düşman" olarak belirlenir. Ama keyif spazmlarıyla uyarılan *Yin* kaynayan sudur; o daha önce ateştir, *Yang* tarafına geçebilir; yalnızca unsurların değil, ilkelerin de birbirlerine sürekli dönüşmeleridir çünkü birinin içinde her zaman diğerinin nüvesi vardır ve bu nüvenin birinin içinde genişlemesi onu diğeri olmaya götürür. Kadını bocalamaya ve ağlamaya götüren şey İncelemelerde betimlendiği gibi sıvıların haddi hesabı olmayan taşmalarıyla suyun çok fazla çalkalanmış olmasından daha başka bir şey değildir ve bundan dolayı *Yang* tarafında olan erkek kadını ele geçirerek *zenginleşebilecektir*. İyileşme dönemi olarak sunulan zenginleşme yalnızca küçük hastalıkların değil ama aynı zamanda ciddi hastalıkların da iyileşmesidir (bunları iyileştirmek için uygun beden duruşları ve hareketleriyle ilgili

kesin reçeteler vardır); ama bu, özellikle potansiyel ölümsüzlüğün zenginleşmesidir -seküler ya da toplumsal versiyonda, Konfüsyüsçü versiyon da böyledir- çünkü bu enerjik sermayeleşme üzerinden güzel erkek çocuklardan fayda sağlamayı umarlar -erotiğin kullanımı Taocu gizemciliğe kaydığında böyle olur. Tam kapasite çalışan *Yin*'in bu pompalamalarının tekrar edilmesiyle Tao'nun kendisinin, kendisini hiç durmadan dönüştüren *Ad-sız* olarak tanımladığı ölümsüzlüğe ulaşmak için bu çocuklara güvenirler.

Ama bütün bunlar ilk olarak, bunu nasıl anladığımızın ve uyguladığımızın ötesinde, Yunan yurttaş kocanın pagan işlevinin tam tersine, ancak Yeşim Taşı Sapı şişkin bir şekilde kalkık kaldığı ve boşalma gerçekleşmediği müddetçe değer kazanır. Öyleyse bir yandan sıvılar kovuklardan ve kadın denilen fışkırmadaki dürtüsel şerit bedenin kıvrımlarından dökülür; diğer yandan sert bir penis bu uyarılmayla gelen sıvıları kana kana içer ve onları muhafaza eder: *Coïtus reservatus*.

Bu tekil tertibat nedir? P'ong Tsu, adamın böylece boşalmasını tutarak hiçbir zevk almamasına şaşıran Seçilmiş Oğluna, tohum atımının bir şehvet duygusu değil, ama kuşkusuz bir keyif anı sunduğu cevabını verir: "Eğer buna karşılık erkek boşalmadan cinsel eylemi gerçekleştirirse, yaşamsal özü güçlenecektir; bedeni tamamen rahatlayacak, duyması incelecek ve görüşü keskinleşecektir; hatta erkek tutkusunu bastırsa bile kadına olan aşkı artacaktır. Bu, sanki erkeğin kadına hiçbir zaman yeterince ait olmaması gibidir[197]". Bu karışık cevabın ardından izlenecek iki çizgi daha vardır: Spermin tutulması organlar üstündeki, labirent bedenin parçaları üstündeki libidinal enerji bağlantıları yerine bu defa *kişiler* üstündeki bir başka bağlantıya izin verdiği ve aşk bu kişiler için anonim bölgelerdeki boşalmanın yerine geçtiği ölçüde, birinci çıkış noktası platonik, kibar, olanaksız, romantik aşk temaları ile ilgili olacaktır. Böylesi bir yer değiştirme erkek açısından olduğu kadar kadın açısından da özne üretimini gerektirir; özne burada, tanımı gereği

197 Aktaran Van Gulik, s. 188-189.

aslında asla yeterince "sahiplenilemeyecek" olan bütünsel ve boş mevkiler demektir; çünkü mevkiler dürtülerin bir mevki edinme sıfırından başka bir şey değildir. Bu yönde devam edildiğinde Lacan'dakine benzer şekilde, "modern" denilen sorunsal keşfedilebilir, bunlar keyif almaktan mahrum kalma ve libidinal nesnenin ele avuca sığmazlığı kavramlarını işaret ederler. Buna rağmen, Tao düşüncesinin ve ondan da daha az onun erotiğinin hiçbir şekilde ilgilenmediği bir kategori olan özne kategorisinin bu sorunsallara egemen olduğunu gözlemleyelim. Çünkü eğer Tao biz libidinal ekonomistler için önemliyse, bunun nedeni onun nihilizmi değil, onun araştırmadaki inceliği, değişkenliği onaylaması ve böylece onda özne sorununun bulunmayışıdır.

İşte bu da diğer çizgidir ve P'ong-tsou'nun cevabı üzerinden gelir, Van Gulik onu diğer bütün metinlerinde doğrulamıştır: Erkek bedeni güçlendirilir; işitmesi, görüşü, atikliği incelir; *Zen*'den sonra, Cage'ın dediği gibi, bu şey, her şeyi önceki halinde bırakır ama şimdi her şey yerin üç karış üstündedir -bütün bunlar tohumun geri çekilmesiyle ve kafaya geri göndermenin gerek zihinsel gerekse de fiziksel teknik araçlarıyla (dışarı atmadan önce kanal üzerinde baş ve orta parmağın baskısı gibi) gelen sıkıntıyla elde elde edilmiştir. Bütün bunlar nihilizmden değil, yoğunlaşmadan gelir. Bu adam yattığı kadını hiçbir şekilde umursamaz. Çinli kodamanlar binlerce kadının olduğu haremlere sahiptirler: İşte anonimlik. Bununla birlikte belki adam için de aynısı geçerlidir. O ne yapmalıdır? Dolaşımları, bağlantıları çoğaltmalı, belini yakan bu ateşle suyu tahrik etmeli, *amatörler için sanat* kitaplarının kurallarıyla verilen çok küçük marj içindeki aşırı birikimde seyahat etmelidir. Bu kurallar mimikleri, şarkıyı, dansı ve Nô gösterisinin müziğini yöneten kurallar olarak en ince ayrıntılarına kadar anlaşılmalı ve uygulanmalıdır: Onlar yalnızca acemiler için rehber niteliği taşırlar; acemiler için, *tam ters yönlerde* bulunan şeylerin alanı yapamayacakları şeyler üzerinden sınırlanır. Ama büyük sanat, tıpkı Taocu erotikte ve hiç kuşkusuz delilikte olduğu gibi, ku-

ralların sınırlandırdığı bütün alanın allak bullak olmasından ibarettir. Kurallar alanın etrafını dönüştürmektense onu süpürerek bir tür *yer-olmayan* haline getirirler; bu yer-olmayan'da, güdük kalmış çalışmanın bu eğiliminin, tefin böyle çalınmasının, kolun bu hareketinin kuralın ötesinde mi yoksa berisinde mi olduğu asla bilinemez. Nô için tiyatroda rol yapma ilişkisi, Aşkın El Kılavuzu için cinsel ilişki, ölçüyle birlikte, birincinin ölçülemez yoğunluğunu tek başına belirlediği noktaya kadar tamamen ters çevrilerek sonunda karşılaştırılamaz ve karar verilemez yoğunluğa girilir. Kural artık alanın *etrafından* geçen bir hat değildir; bu alanda gerçekleşmesi *gereken* yapılır ve gerçekleşmemesi gereken dışlanır; ama bütün bunlar kendi üstüne bir dönmede (ve kural olan sağdaki parçanın üstüne kendisini taşıyan eksensel dönüş noktasında), olan biteni (mesela Nô tiyatrosunda kafanın hareketlerini, çiftleşmede penisin itişlerini, kalçaların dalgalanmalarını) yakalanamaz ve bellekte tutulamaz hale getiren salmımlı bir dönüşte gerçekleşir; öte yandan kural, eylemi kendisiyle ilişkisi içinde konumlandırmanın olanaksızlığıyla tam olarak yoğunluk geçişi olan bu olmayan-yeri ya da düşünülebilir olmayan bu yeri meydana getirmekten başka bir şeye hizmet etmez. Hat, heyecanı tutuşturan uçucu bir bölgeyi meydana getirir, bu bölge labirent şeridin bir araya gelemeyen en âlâ parçasıdır.

Erotik reçetelerin kılı kırk yaran libidinal işlevinin bu olduğu inkâr edilemez. Bununla birlikte onlar *coïtus reservatus*'a ilişkin çok özel özelliği açıklayamazlar. Bütün tutkular burada, ölçülemez tekilliklerin yeni mekânını yaratmaya eşit bir şekilde elverişli olmak zorundaymış gibi gözükür. Eğer öyleyse Tao ve bütün Çin geleneği bütün yoğun işlevi spermin geri çekilmesiyle sınırlandırır; bunun nedeni, Klossowski'nin niyet dediği şeyin yoğunlaşma üzerinden burada ortaya çıkmaya devam etmesidir ve gerektiğinde tohumun yönünü doğrudan beyne çevirmesi tesadüf değildir. Özünde niyet, asla sanıldığı gibi kadın düşmanı değildir; başka bir yerde kadının da kendi açısından vajinal salgılarını tasarruf etme ve partnerinde

işleyen *Yang* ilkesini soğurma gücüne sahip olduğu söylenir. *Yu-fang-pi-kiue* burada kadınlara bütün *Yin* özünü çiftleşmede harcamamaları ve orgazmı ertelemeleri için öğütler verir. İnceleme şöyle diyerek çok daha ileri gider: "Eğer bir kadın gücünü beslemenin ve iki özü (*yin* ve *yang*) uyumlu hale getirmenin yolunu biliyorsa, kendisini bir erkeğe dönüştürebilir. Eğer kadın çiftleşme boyunca vajina salgılarının erkek tarafından emilmesine engel olabilirse, bu salgılar kendi vücudunun organizmasından geri çekilecek ve böylece onun *Yin* özü erkeğin *Yang*'ı tarafından beslenmiş olacaktır[198]". Cinsiyetler arasında aşılamaz farklar olmadığı, her cinsiyetin potansiyel olarak diğer cinsiyetin eşleniğini içerdiği ve böylece "düşman" tarafına geçmesinin olasılık dahilinde olduğu bundan daha güçlü bir şekilde onaylanamazdı. Hayır, sorun feminizm sorunu değildir; *biriktirme* niyeti bir erkeğin olduğu kadar bir kadının da *kafa*sında yer edebilir. Bu noktada Sevme Sanatı fark tanımaz ama nihayetinde, bir şeyin geriye akması ve biriktirilmesi için bir kafa gereklidir. Ve bir ya da hatta daha fazla amaca ulaşma niyetine eşlik eden bir toplama ve değiştirme mevkisi olmalıdır. Öncelikle, önerilen en gizemli ve popüler amaç ölümsüzlüktür; değişken olmanın boşluğuna geri dönüştür ve gerçek güç olan zayıflıktaki sahte öznelliğin kaybıdır. "Herkesin kendi zenginliği vardır, / elinden her şeyi alınmış yalnızca ben gibiyim. / Zihnim bir cahilin zihnidir / çünkü çok ağır. / Herkesin görüşü keskindir / Karanlıkta kalan bir tek benim. / Herkesin her şeyi kavrayan zihni var, / zihni karışık olan bir tek benim / deniz gibi kabaran, rüzgar gibi esen / Herkesin belirli bir amacı var, / bir köylü gibi küt zihinli olan bir tek benim. / Yalnızca ben diğer insanlardan ayrılıyorum / çünkü ben Annemin memesinden süt emiyorum[199]". Deniz sudur, kadın *Yin*; rüzgâr erkektir, *Yang*: Bu karışıklık Tao'ya olduğu kadar çiftleşmeye de aittir ve "orada" (Lacan'ın dediği gibi, *benim* düşünmediğim o yerde) olunduğunda, o zaman bu tam da niyet ve değerli amaç olmadığında ortaya çıkan yoğunluktur.

198 Aktaran Van Gulik, s. 205.

199 *Tao-tö-king*, XX [Tao Te King, Lao Tzu, çev. Levent Özşar, Biblos Kitabevi, 2010].

Ama şimdi niyet biraz yana doğru kaymış ya da bir kenara konulmuştur; geriye, "Anneden süt emme" niyeti kalır. Bu Anne, Evrenin Annesi, Taodur; oysa onun hakkında şöyle söylenir: "Ben onu "büyüklük" olarak çağırmaya çalışıyorum. / Büyüklük yayılımı içerir. / Yayılma uzaklaşmayı içerir. / Uzaklaşma geri dönüşü içerir[200]". Anneden süt emmek *Yin* ya da *Yang*, çok önemli değil, pompalamaktır, onun en üst boşluğunda yayılan ve oraya geri dönen dalganın sonu gelmeyen akışkanlığında kaydolmak için mümkün olan en fazla enerjiyi toplamaktır.[201] Bu yüzden olabildiğince yoğun ilişkilere girerken, sol elin parmaklarının yumurta kesesiyle anüs arasında yaptığı bu küçük baskıyı, karnın gelgit hareketinin bu askıda kalışını *unutmazsınız*; ortağınızla rekabet ederken o parmaklarla alacaksınız onun size (saymadan?) verdiğini ve tam size geçirirken çalacaksınız artık-gücünü; haydi o zaman, Tao olan akışkan manasızlık içinde, onda ne varsa sermayeleştirmeye çalışın: "Otuz tekerlek kirişi tek bir göbeği paylaşır, *ama ortadaki boşluk*tur yürüten arabayı[202]": İşte bu, kozmolojik düzende Yunan ve Lidyalı merkezi merkantilist sıfır ile aynı tertibattır. Siz etrafı saran çemberin üstündeydiniz ve aşırı bir yoğunluğu tüketerek kendinizi boş Merkeze doğru, yaşam ve ölümün dışına doğru fırlatmanın ya da girmenin hesabını yapıyorsunuz. Pazarlık yapıyorsunuz. Bu çiftleşme bir savaş mıdır? Bunun bir önemi yok. Önemli olan, şöyle denilmesidir: O zaman, strateji geliştirelim. Çünkü strateji pazardır, hesaplanan olasılıklar arasında ölüm de vardır. Libidinal bedenin olmayan-yerinin çıkıp ayrılmasını sağlayan düsturların incelmesi için biraz önce söz konusu edilen şey, şimdi, meselenin ahlaki bir değer kazanmasıyla ve burada kapsamı merkezi sıfırla sınırlandırılan nihilizmle enerji dolu kârın basit bir maksimizasyonu olarak belirir. Bunun nedeni kârın kozmolojik ya da ontolojik olarak biliniyor olması değildir; bu pek de ilginç ya da güvenilir olmazdı. Taoist bir ticaret vardır. Bu, erotik metinlerde yapılan simya

200 *Tao-tö-king*, XV.
201 *a.g.y.*, XVI.
202 *a.g.y.*, XI; altını ben çizdim.

yorumlarında açıkça görülebilir. Hiçbir şey simyadan daha ticari değildir: Zenginleşme ve hatta mutlak zenginlik amacıyla duygulanım simülakralarının ticareti, yaşam ve ölüm dürtülerinin bir nicelik kazanması, cinsiyetlerin ölçüp biçilmesi: Başka bir deyişle altın. Bütün bu tertibatın, Lavosier dengesi ve *vücut ağırlıklarının değiş tokuşuyla* ilgili denge konumu üzerinden sanayide keşfedilmesi şaşırtıcı değildir. Merkezi nihilizmleriyle birlikte Taocu erotik, strateji, simya, etik, bütün bunlar genel merkantilizmi yöneten şeyle derin bir şekilde benzeşen etrafı dönüştürmelerdir.

Ama dahası da var, en azından daha dolaysız ve etrafı doğrudan dönüştürülmüş başka şeyler: Eğer erkek (çünkü nihayetinde, metinlerin çoğunda vampirleşen yine erkektir) *biriktirilmiş* sevişmeyi uygularsa, bu, Tao'yu gerçekleştirmek için değildir yalnızca, bu aynı zamanda tohumu korumak içindir, böylece tohum zamanı geldiğinde bırakılır, biriktirilmiş olan bütün tohum güzel erkekler ve kızlar üretir. Elbette uygun bir erotik, iklimsel, mevsimsel, toplumsal şartlar gereklidir; geriye, penisini dik tutarak öğrendiği *birikim* kalır; bu yalnızca, merkezi sıfırda yok oluş değildir; bu, Çin politik ekonomisinin döngüsündeki en iyi üremedir. Ve biriktirilmiş tohum kafaya doğru kalkar ve kendisini onda toplar, o zaman bu kafa gizemli bir kafa değil, daha çok bürokratik bir kafadır. Çünkü bu kafa bir aile reisinin kafasıdır ve bu reis erkeklerin sayısı ne kadar çok olursa o kadar güçlü olacaktır ve onlar ne kadar çok sayıda ve enerjik olurlarsa reis de o kadar çok sperm tutacaktır ve onun sperm hazinesi, ne kadar çok metresi olursa o kadar zengin olacaktır; bu yüzden o, ne kadar zengin ya da muktedir olursa -mesela bir asker ya da yüksek düzeyli bir memur olabilir- kendisine o kadar çok kadın bulacaktır. Kısacası, kadın bunun üzerinden bütün enerji kaynağı (isterseniz buna güneş, toprak, işgücü, çağlayan, rüzgâr diyebilirsiniz) olma işlevini yerine getirir. Bu işlev erkeğin kadının sağladığı gücü sahiplenmesiyle gelir, erkek kadının ürününü optimize eder, onu başka bir enerji biçimine (burada çocuğa) dönüştürür, yeri geldiğinde de sürekli

dönüşümlerle ilave enerji verecektir (buradaki durumda, ailenin iktidarını ve bürokratik hiyerarşinin üst üste gelen mekânları üzerinden müşterilerin iktidarını sağlayan büyük bir aile, çok sayıda sağlam erkek varis). Biriktirilen çiftleşme üzerindeki bu Konfüçyüsçü perspektif, kendi kendisini çok fazla biriktiren perspektif edepsiz Tao erotiğini yargılar ve onu bastırır. Ama bu perspektif aynı zamanda hem iktidar bayağılığının çöküşü, hem de Taocu, yok edici yoğunluklar arayışının ters ve tamamlayıcı tarafıdır.

Yunanlılar kadın ve çocuk üzerinde asla böyle bir bakış açısına sahip değillerdi ve bu, dürtüsel ekonomist için, yurttaş cemaatini ve "doğulu despotik" toplumu güçlü bir şekilde farklılaştırmaya izin veren bir bakıştır. Nedir bu Çinli tohum? Bir tasarruf nesnesi mi? Hayır, dahası: Bir sermayeleştirme nesnesi. Bir tasarruf, keyif vesilesiyle basitçe tohum biriktirme olmuştur. Tasarruf jesti döl yolu üzerindeki sol elin parmaklarının baskısına indirgenir. Ama Çinli erotik bu jestten çok daha fazlasını ister: O, ortağının gücünü mümkün olabildiğince *çıkarıp almak*, öyleyse yeniden üretici beden olacak olan bir beden içinde *yeni* enerji niceliklerini sunmak ister. O, yalnızca yayılma, yani harcama, askıda kalmış olan, tasarruf edilen değildir, aynı zamanda güçlerin *artışının* araştırılmasıdır. Penis artık, aşırı-doluluk için bir kaçış yolu olarak işlemez; ters yönde, bedenin (ana-karanın) kıvrımlarında uyuklayan enerji yüklü maddelerin toplanması, stoklanması (jenital organlar, omurga, kafa, pompalama istasyonları, boru hatları, depolar) ve akabinde üretim araçları (doğurgan tohumun dışarı atılması, yeniden üreme denilen amaçlarla hidrokarbon yakılması) olarak dolaşıma geri gönderilmeleri üzerinden bir kanal açma olarak işler. Benzetme henüz yetersizdir: Kanal açma, kendisi üzerinden düşünülmelidir; o, katmanlara vaat edilen, üzerinde delik açılmış devasa penislere açılan ve onlarla temas kuran katmanlarda harekete geçirilen, onların içerdiği enerjiyi daha önce çoğaltan uyarım üzerinden düşünülmelidir. Delmenin kendisiyle ilgili doğru olmayan şey, çatlama için doğrudur. Bu, penetrasyonu kuşatan erotik manevralar gibi bir şeydir.

Ortağın orgazmının maksimize edilmesi burada nesneyi basit bir yeniden üretimin kaygılarına yabancı bir araştırmanın nesnesi haline getirir. Bürokratik ya da Taoist gizemcilik *niyetiyle* hedeflenen, *genişleyen* bir yeniden üretimdir. Basit Yunan *philia*'sında, malların ve ihtiyaçların değiş tokuş edilebilirliğine ve değiştirilebilirliğine yönelik basit arzuda baştan aşağı yanlış anlaşılan bir öğe, bu *yoğunlaşma niyetinde* kendini ele verir. Libidinal olan ile politik olanı her ayırma girişiminden bu sonuç çıkmaz. Çünkü eğer biriktirme niyetinin soğuk hesaplamasının, vücut duruşlarının ve tarzların erotizminin tetiklemesiyle yoğunlukların kaynamasını örteceği doğruysa, öyle görünüyor ki bunun nedeni *niyetle ilgili soğuklukların çemberinde* yeni yoğunluk fırsatlarının daha önce ortaya çıkmasıdır. Ve bu güzergâhın incelenmesiyle şu soruya geliyoruz: *Çemberdeki* bu keyif nedir ve dolayısıyla kapitalizmin kendisindeki bu keyif nedir?

Etrafı Dönüştürmenin Sıfırı

Hem biriktirme hem de yoğunlukların maksimize edilmesi olan bu keyiften kim keyif aldı? "Keyif alan *kim*?" değil. Onun yerine: Nasıl keyif alınır; hangi yerde, hangi tarz altında yoğunluk üretilir; geçici ve labirent büyük zarda hangi çalışmaya, hangi bozulmaya, hangi özel dansa, hangi karmaşıklaşmaya maruz kalınır? Sol elinin parmaklarıyla tohumunu (gücünü) tutan ve onu kafaya doğru geri gönderen bu adam hangi harekete yakalanmıştır? Her bir karşılaşmadan (kaçarken korku ve güçle taşman güzel bir rakiple karşılaşılmasından) çıkan çok sayıda labirent koleksiyonunda bile değil, bir yoğunluktan bir diğerine geçişin bile değil, yalnızca bir biçimden bir diğerine geçişin söz konusu olduğu bir labirentte gücün [*puissance*] çokanlamlı bir hareketine mi, başkalaşımlar döngüsüne saf bir şekilde eklenmeye mi; öyleyse bir kaçışa ve bir başka kaçışa, bir başka akkorlukta karşılaşılan, alıkonulan, dönüşülen *Yang*'ın akkorluğuna mı yakalanmıştır? Ya da bu Çinli ada-

mın kendisiyle birlikte taşıdığı bir sermayeleşme niyeti, merkezde, kuşkusuz boş bir merkezde, aslında Tao'nun kendisi gibi mevcut olmayan bir merkezde, ama başkalaşımların egemen olduğu bir merkezde mevki edinme midir? Başkalaşımların gücüne dalınması mıdır? Yoksa başkalaşımların iktidarında mevki edinme midir bu?

Bu tereddüt iki tür sıfır arasında salınır ve bu tür sıfırlar sermayenin kendi işleyişinde gizlenirler. Çünkü sermayenin işleyişi belirli bir Sraffa'nın modelini kurmaya çalıştığı iyi yağlanmış makinecilik asla değildir ve artık, belirli bir Marx'ın böyle bir makineciliğin yaşama şansının olmadığını göstermek istediği, çelişkilerle dolu bir makine de değildir; bu, ilke olarak merkezi bir sıfır üzerinde, bir standart-mal üzerinde, bu yüzden de eşdeğerliğin genel, yapısal bir kullanımıyla, paranın belirli (hesabı tutulabilir, ödeyici, kredi verici) bir kullanımıyla yönlendirilen bir yasa üzerinde mevki edinen bir işleyiştir; ama aynı zamanda eşzamanlı olarak bu kullanımda gizlenen bir de sarsıcı bir karşı-işleyiş vardır; bu, mesela, *spekülasyon* adı altında yeniden üretim sistemini tehlikeye atar, spekülasyondan çok daha fazlasıdır, madde için karşı-madde neyse, paranın üretici kullanımı için de bu odur.

Zenginliğin, yani güç-iktidarının [*puissance-pouvoir*] iki kullanımı vardır: Yeniden üretici bir kullanım ve yağmacı bir kullanım. Birincisi döngüsel, küresel, organiktir; ikincisiyse kısmi, ölümcül, kıskanç. Bunlar paranın iki kullanımıdır, ancak onları paranın bu iki kullanımıyla, bu iki parayla, isterseniz şöyle diyelim, kavranabilir ve sistemde etkili bir şekilde işlemsel olan bu iki çeşit sıfır ile karıştırmamak gerekir. Buradan, *iptal etmenin* bir sıfırını ve *fethin* bir sıfırını, değerin ya da bedelin bir sıfırını ve kârın ya da artık-değerin bir sıfırını belirleyerek (evet, kavram adamları...) başlayalım. Daha sonra iki fetih türü arasında ayrım yapabileceğiz. Biri eklemeler yaparak ve diğeri yağmalayarak kapitalist paranın kredi işlevinde, yani kârın sıfırında gizlenir. Bu gizlenme, burada sürekli bahsettiğimiz gizlenmeyle aynı şeydir; o, sermaye yönünde olan bütün yoğunluğu kumanda eder. Kapitalist (var olan ya

da olmayan) bir fatihtir ve fatih bir canavar, bir at adamdır: Onun ön taraftaki organları, standart-malın yasası altında kontrol edilen başkalaşımlarla düzenlenmiş sistemin yeniden üretilmesinden beslenirken, arka taraftaki organları aşırı uyarılmış enerjilerin yağmalanmasından beslenir. O bir eliyle sahiplenir, öyleyse tutar, eşdeğerliklerin içinde yeniden üretir, yeniden yatırım yapar; diğer el ise alır ve yıkar, çalar ve kaçar, bir başka mekânı, bir başka zamanı derinlemesine kazar. Bu formüllerin simetrisi hâlâ aldatıcıdır. *Her zaman* ekonomik gösterenler, yani başka göstergelere gönderenler olarak değer kazanan aynı parasal ya da merkantilist göstergeler de bütünüyle farklı yoğunluklar, yıkımdan gelen keyifler ola*bilirler*. Yeniden üretme yıkmayı gizler, yıkma yeniden üretmeyi gizleyebilir; ama hepsinden önemlisi, yıkmanın labirent zamanları yeniden üretimin biricik zamanından türetilebilir değildir.

Öncelikle sıfıra geri dönelim. Her sibernetik sistemde sisteme bir olayın sunulmasıyla üretilen uyumsuzluğun ölçülmesini sağlayan bir gönderme birimi vardır. Bu olay, bu ölçüm sayesinde sistem için malumata tercüme edilebilir. Son olarak da eğer kararlı durumda düzenlenmiş bir bütün söz konusuysa, bu uyumsuzluk iptal edilebilir ve sistem önceden sahip olduğu aynı enerji ya da malumat niceliğine geri döndürülür. Sraffa'mn standart-malı bu işlevi yerine getirir. Eğer sistemin büyümesi düzenlenmişse, döngü (*feedback*) işleyişinin modelinde değiştirilecek hiçbir şey yoktur: Basitçe, gönderme ölçüsü o zaman artı u değil, ama Δu olur. Model Freud'un *Eskiz*'de ya da *Ötesinde*'de başka adlar altında psişik aygıtın işleyişini betimlediği modelle aynıdır... Erotik işleyiş bütünlüklerin sürdürücüsüdür. Bu Eros bir sıfır üzerinde merkezlenmiştir: Bu sıfır, kararlı düzenlemenin apaçık sıfırıdır ama daha genel olarak, sistemin her önemsiz uyumsuzluğunun, her tehditkâr olayın *feedback* (yani bağlama işlevinin tekrar edilmesi) aracılığıyla iptal edilmesidir.

Burada biraz duralım. Bu bakış açısının toplumda kabul görmesinin, yani merkezi sıfırın varsayılan yerine yerleşen ve böylece

(Lévi-Strauss'un diyeceği gibi) kendisini Hiçliğin matrisiyle birlikte tanımlayan efendinin despotik fantezisinin, efendiyi *tehdit* ve dolayısıyla *savunma* fikrini yaymaya zorlamaktan başka bir şey yapamayacağını görüyoruz. Çünkü bu açıdan bakıldığında hangi olay tehdit içermez ki? Hiçbirisi, tam tersine çünkü onlar döngüsel bir düzenin, aynıyı (u ya da Δu) üreten, sahiplenme ve dışta bırakma niyetleriyle enerjinin harekete geçirilmesini gerektiren bozukluklarıdır. Bu çok mu soyut? Bir "örneğe" ihtiyacımız var mı? Mesela, Fransa'da ve yüksek mertebeli yerlerde hâlâ süregelen, toprakları operasyonel Piyade Merkezine karşı korumak için oluşturulmuş operasyonel Savunma Birimi projesini alabiliriz. Bu kurumun özelliği "toplumsal bedenin" karanlık köşelerinden kaynaklanan "iç" tehditleri önlemektir; yönetim kademesi görülemeyenleri gören bir kafadan daha azı olmadığını iddia eder: Bu her şeyi görür olmanın adı ulusal fişlemedir; tehdit o zaman "küresel anlamda yayılır, sadece askeri değildir, ama diplomatik, ekonomik, bilimsel, içsel ve hatta kültüreldir;[203]" olayın sistem için malumata dönüştürülmesine istihbarat denilir: "Öngürülebilir bilgi" demek olan istihbarat "her kararın anahtarı" değil midir? Bu araştırma, sonuç olarak "insan etkinliğinin ve bilginin bütün dallarını ilgilendirir (...). O, politika, askerlik, ekonomi, bilim gibi alanların hepsine yayılır[204]; sonunda, düzenleyici emirlerin yerine getirilmesi ve "toplumsal bedene" kaydedilmesi, özellikle bu durum yoğun bir heyecan olarak düşünüldüğünde, mesela nükleer savaş tehdidinin gerçeğe dönüşmesiyle (bu şu anlama da gelir: Delilik olarak kabul edilen her türlü protesto, itiraz, sivil itaatsizlik dalgasının yayılmasıyla) bu yürütme tarzı toplumsal "ten"deki iletişim kanallarının özenli ve incelikli bir şekilde filtrelenmesini gerektirir; burada, üst düzey bir memurun çok iyi ifade ettiği gibi: "Anlık hareketlerin polisi[205]" iş başındadır.

203 Général Beauvallet, *Revue de la défense nationale* [Ulusal Savunma Dergisi], Ağustos-Eylül 1973. *La Double capture: l'armée contre la constitution* [İkili Yakalama: Ordu Anayasaya Karşı] başlıklı bir dosyada aktaran G. Dupin.

204 Yarbay Jean, *Fransız Silahlı Kuvvetleri*, Haziran 1973.

205 Ordu generali B. Usineau, *Revue de la défense nationale*, Ağustos-Eylül 73.

Totalitarizm efendi grubun, köleleştirilmiş grup üstünde tahakküm kurma sürecinden başka bir şey değildir. Bu süreç geçici, duruma bağlı, herhangi bir politik partinin (sağ partinin) ya da belirli bir toplumsal sınıfın (burjuvazinin) kaderine bağlı değildir: Muhtemelen proletarya adına çalışan, birleşik ya da birleşik olmayan herhangi bir sol tehdidin saptanması, istihbaratın merkezileştirilmesi, emirlerin dağıtılması, olayların ve bu olaylarla temas halinde olduğu söylenen insanların ya da grupların bertaraf edilmesi konusunda benzer bir çalışma içinde olacaktır. Herhangi bir grupta olduğundan çok daha belirgin olan solun arzusunun erotik boyutunun, enerjilerin dolaşımına karşı sermayenin birleştirme iktidarına bağlı herhangi bir başka biçimlenmeden daha korunaklı olup olmadığı bile sorulabilir. Her durumda, birinci işçi devriminden yarım yüzyıl sonra, bir yanda ekonomik döngülerin ve kültürel, politik düşüncenin komünist parti aracılığıyla devletleştirilmesi ile diğer tarafta "serbest girişim"in olduğu bir ülkede toplumsal bedenin bütün parçalarının okul, kışla, anaakım medya, reklam, konformizm ve eksiklik korkusu aracılığıyla koşullandırılması ve çerçevelenmesi arasında bugün nasıl bir ayrım yapabiliriz? Dürtüsel geçici büyük zar üstünde mutasyona uğramış yoğunlukların kızıl şiddeti açısından, buradaki ve oradaki, her yerdeki beyaz terör içinde çok ince farklar vardır. Totalitarizmde ve etrafı dönüştürmenin iktidarında ince farklar vardır.

Önemli olan Batı ile Doğu arasında bir karar vermek değildir, buna hiç şüphe yok. Sorun daha çok, etrafı dönüştürmenin kendi süreci olan totalitarizmin, ilgili yüzeylere hiç durmadan yayılacak, ve "toplumsal" bedende yatırım yapılacak kısmı dürtüler için uygun olan fırsatları çoğaltacak, böylece toplumsal bedenin birliğini belirsiz hale getirecek olan yeni enerji niceliklerinin sermaye denilen şeyin dolaşımında içerilmesi ölçüsünde yayılabileceğinin belirtilmesidir. Bu, eski ayrımları, mesela askerî ile sivil, politik ile özel, ekonomik ile kültürel arasındaki eski ayrımları yıkan bu bütünleştirme hareketidir; bu hareket, bu çok çeşitli ayrımların geçmişte kalan kendilerine özgü saygınlıklarını ellerinden alır ve onları

merkezi istihbarat ve karar verme teşkilatının Kataloğunda aynı başlık altında fişler. Ve eğer politik ekonominin bir krizi varsa (ama göreceğimiz gibi yalnızca bu değildir), bunun nedeni öncelikle, genişleme hareketine neden olan bu sonu gelmez bütünleştirme sürecinde "bilim" denilen şeyin elbette Latincesini kaybetmesi, ama öncelikle nesnesini kaybetmesidir: Çünkü fiyatlar değiş tokuşçular arasındaki bütün tartışmaların ötesinde, hiç kimsenin (40 yıldır araştırma yapan teorisyen hariç) tanımlayamayacağı karmaşık bir mal standardına göre kendilerini belirlediklerinde, söz, bilgi, fikir, yetenek mal varlıkları üzerinden hesaplanabildiğinde ve bu bir gereklilik olarak belirdiğinde, sermaye yatırımları hakkındaki karar artık zorunlu olarak sermaye sahiplerine ait olmadığında, asker ekonomist, ekonomist psikanalist, bilimci asker, pedagog bilgibilimci olduğunda, o zaman "zenginlik" nedir, "mal" nedir, "değiş tokuş" nedir, "emek" nedir?

Bu, Taylorizmdeki işçinin "bedeni" seviyesinde, büyük metropollerin en yoğun saatlerindeki şehir haritası ya da sanayi ülkelerinde tatile çıkılan günlerde ulusal harita seviyesinde, istihbarat ve karar vermenin nesnesi haline gelen zaman ve mekândır. Bunlar sözde "motivasyonlar"dır, ihtiyaçların son çığlığıdır; pazar araştırmalarıyla ve reklam kampanyalarının ardından satışların izlenmesiyle nicelikler kaydedilir, yoğunluklar olabildiğince ölçülür. En aklı başında sosyolog, ofisinde bilimsel liyakatın ışıltısına hakkını veremediği için şikayet ederdi (ve gülerdi). Ama şimdi her "disiplin" kendi yerinde böyle bir kuşkunun aynısını içinde büyütmeden edemez. Bilimsellik fikri iki defa başarısızlığa uğrar: Bilimsel işlevlerin büyük dönüştürücü olarak sermayenin işlevlerine boyun eğmesi ya da hatta işlevlerin birbirine karışmasında ve kurumsallaşan araştırma alanlarında bu defa büyük sapık olarak sermayenin geçişini üreten, bölümlerin ortadan kalkmasının etkisi altında başarısızlığa uğrar. O kadar ki bugünün bilimi ilk bakışta yalnızca bir verimlilik, yani iktidar araştırmasıdır; ve ikinci olarak da yalnızca tuhaf ve verimli kurguların üretilmesidir. Yalnızca "ekonomik şey" yok değildir, "bilimsel şey" de yoktur.

Büyük dönüştürücü istikrarlı devreler, eşit döngüler, öngörülebilir tekrarlar, dertsiz hesap verilebilirlikler ister. O her kısmi dürtüyü saf dışı bırakmak, bedeni felce uğratmak ister. Borges'in bahsettiği imparatorun kaygısına uyar bu durum; imparator, imparatorluk topraklarının tamamım gösteren ve böylece onun ölçüsünün ikizini çıkartan eksiksiz bir imparatorluk haritası istemiştir; hükümdarın tebaası haritayı bitirmek ve devam ettirmek için çok zaman harcamış ve o kadar çok enerji tüketmiştir ki imparator, harita projesi mükemmelleştikçe "kendisini" daha da yıpranmış hisseder -işte bu, imparatorun temsil edilmeden "duramayan" bir bedeni felce uğratma arzusu merkezi büyük sıfırın çılgınlığıdır. İşte bu, Sraffa'nın kurgusunda da gördüğümüz, politik ekonominin çılgınlığıdır. Ama bu, daha önce küçük kız Marx'ın çılgınlığıydı, toplumsal bir jenitallik arzusuydu; bu arzu, bütün kısmi dürtülerin geri emilmesini, kendi birliğine kendisinde sahip olmayı ister ve sonunda politik ekonominin "hakikati"nin egemen hale geldiği bir duruma, bir yeniden üretim olarak doğaya uygun hale gelir. Birlikçi bir bütünlük arzusu olan bu "doğa" arzusunda, etrafı dönüştüren gözü dönmüş bir enerji vardır.

Kredinin Sıfırının Nihilist Teorisi

Şimdi *diğer* sıfıra bakın; o, artık *Nikomakos'a Etik*'teki para gibi, merkezde mallar ile ihtiyaçlar arasındaki ilişkilerin adil bir şekilde iptal edilmesiyle işe başlamaz; değiş tokuşların aynı döngüsüne, tabiri caizse, fırlatılmıştır. Değiş tokuşlarm hacminin artmasını ve kapsamlarının genişlemesini, zenginleşmeyi sağlıyor görünür. Bu sıfır artık, ödeme parası, iptal etmelerin keyfi standardı değil, kredi parasıdır. Aristo, Marx'ın 1857'den itibaren hiç durmadan tekrar okuduğu *Politika*'sında üç servet edinme yöntemi, ihtiyaçların doyurulmasıyla ilgili üç tür yöntem arasında ayrım yapar. Birincisi mükemmel bir şekilde organiktir, ihtiyaçlarına göre üreten bir aile topluluğunun bedenine kaydolur, bağımsızdır ve paraya hiç ihtiya-

cı yoktur. Bu tür, bir yanda malların, diğer yanda ihtiyaçların aşırılıkları belirdiğinde görülür. Burada, doğal topluluklar arasında yeni bir değiş tokuş ihtiyacı ortaya çıkar, bu değiş tokuş söz konusu mallarla birlikte bir tür ilk güvensizliği beraberinde getirir çünkü mallar onları üreten aile bedeninin ihtiyaçlarının hemen doyurulmasına değil, bir başka aile topluluğunun ihtiyaçlarının doyurulmasına yönelirler: Malların kullanım-değeri o halde değiş tokuş-değerleriyle dolaylılık kazanmıştır. Bununla birlikte, bu servet edinme türü, der Aristo, eğer parayı ve onun politik hakemliğini gerektiriyorsa, doğaya karşı değildir; o, ihtiyaç ve *koinonia* üzerinde olabilecek en organik şeyi, aileyi kural olarak almayı asla bırakmaz. Marx'ın kapsamını önemli ölçüde genişlettiği, doğal ekonomi ile politik ekonomi arasındaki bu bölünme, buna karşılık Aristo tarafından asgari düzeye indirilir çünkü bu tür değiş tokuşlar üzerinden toplamda edinilecek servet, onun gözünde sınırlı, sonlu olacaktır; değiş tokuş yapan aile topluluklarının ihtiyacına göre ölçülecektir. Bununla birlikte, perakende ticaret, *kapelikon* işleminin düşünün; tüccar sabahleyin geçimlik malzemesini satın alır ama bunu kendi kullanımı için değil, akşama daha pahalıya satmak için alır: Buradaki durum, der Aristo, doğaya karşıdır, burada, potansiyel bir tehlikeli *sonsuzluğu* içeren bir prosedür vardır: Burada sınırlandırılan ya da durdurulan artık ihtiyaç değildir, yalnızca, tüccarın almak ve tekrar satmak için kullandığı para niceliğidir; şimdi bu nicelik işlemin kendisi boyunca artmaktadır. "Doğal yoldan servet edinme, ev ekonomisi (*oikonomike*) üzerinden gerçekleşirken, perakende ticaret (*kapelike*) mal yaratma sanatıdır. Ve bu ticari biçimin," diye ekler Aristo, "parayla bir ilişkisi vardır çünkü para bu durumda değiş tokuşun bir parçası ve sınırıdır. Bu şekilde tanımladığımız bu servet edinme türünden kaynaklanan bu tür bir zenginlik ortaya çıktığı andan itibaren artık onun önü alınamaz[206]".

206 *Politique I* [Politika], 1257 a (çeviren Tricot, gözden geçiren Austin ve Vidal-Naquet, *Economies et sociétés en Grèce ancienne* [Eski Yunan'da Ekonomiler ve Toplumlar], Armand Colin, 1972, sayfalar 189-190.

İşte burada ortaya çıkar kredi parası. Küçük tüccar kendisini bir peşinat haline getirir; o kendisinin hem borçlusu hem de alacaklısıdır; borçlu olarak, sabah mal alırken harcadığı parayı akşam satıştan yaptığı kazançla kapatmak zorundadır; alacaklı olarak, "borçlandığı" toplam üzerinden bir kâr elde edecektir, bu kâr bu durumda kazanılan toplam ile harcanan toplam arasındaki net farktan gelir. Bu, paranın ödeme işlevi geçmiş ya da gelecek bir borcu kapatmaya zorlandığında hâlâ gelmekte olan bir sonucu önceleyen paranın kullanımıdır. Ticari mallar ile para arasındaki ilişkilerin tersine çevrilmesi, zamanın bu tersine çevrimine karşılık gelir: Para kendisini burada bir amaç olarak alırken, aileler arası ilişkiler üzerinden servet edinme durumunda ihtiyaçları gidermenin bir aracıdır: P-M-P yerine M-P-M[207]. Bu tam da *coïtus reservatus*'un boşalmayı erteleyerek, zenginliği tohum olarak, öyleyse Tao yoğunlukları olarak birikime koyarak, diğer yandan da kendisine enerji sağlamaya uygun bölgeleri (kadın) tahrik ederek gerçekleştirdiği aynı tersine çevirme değil midir? Tüccar ilk önce mutlaka kullanışsız, hatta doğadışı gözükecek olan yeni değiş tokuşları kışkırtarak ticaret döngülerini etkinleştirip yaymaz mı? Ve o, tıpkı doğulu erotikçi gibi, boşalmayı, yani dolaşıma soktuğu malların yalnızca, onlarla ilişkiye geçebilen şeyler yararına kullanımını, *finansal enerjiyi*, para olarak enerjiyi ertelemez mi?

Aracının (burada paranın) özerkleşmesinin bu açıklamasını izleyerek, az sonra elbette Hegel'le[208] karşılaşırız. Hegel 1804'de arzunun *engellenmesinden* (*Hemmung*) hareketle *Potenzen*'in [potansiyel olarak güç], *Mitte*'nin [aracı] biçimlenmesini açıklar. "Arzu, dolaysızlığı içinde," der Hegel, "yıkıcıdır; onun doyuma ulaşması hem arzulanan nesneyi hem de arzulayan özneyi olduğu haliyle her zaman ortadan kaldırır." Arzunun bu nihilist kaderden kaçmasıyla özne ile nesne arasında zorunlu olarak bir *aracı terim* icat edilir. Aile (ve çocuk) kurumu bu arzunun gücünü reddetme-

207 P: para, M: mal anlamına gelir [ç.n.].
208 G.W.F. Hegel, *Realphilosophie I* [Gerçek Felsefe].

ye ve biriktirmeye kalkmazsa, partnerler ve cinsel arzu orgazmda yok olup gider, aksi takdirde kendilerini tüketmeye kadar giderler. Aynı şekilde, adlandırma dürtüsü eğer heyecan veren ifadenin dolaysızlığında da doyuma ulaştırılsaydı, meydana gelişlerin her birinde, geride hiçbir şey bırakmadan kaybolmaktan başka bir şey yapamazdı: Bu her bir meydana geliş bir andan diğerine kendisini sürdürmeyi beceremez ve seyrek görülen ani patlamalar aracılığıyla tasarlanan nesneyi tanıma konusunda da daha iyi bir durumda değildir: Bu, burada da alıcı ile dilsel göstergeler sisteminin *Potenz*'ini, kurum olarak dili kendisiyle arasına koyan gönderme arasındaki aracılık üzerinden olur. Sonunda aynı şey çalışma için de geçerlidir; çalışmada, imalatçı özne kendisini yok ettiği sırada, eğer aynı zamanda ihtiyaç-arzunun belleği ve nesnenin biçimine karşı oyuna sokulacak olan malzemenin biçimi aletin *Potenz*'inde kaydedilmezse, bu özne bütün malzemesini de yıkıma uğratır. Böylece, der Hegel, arzunun yalnızca nihilist gücü, *Mitte* (*ortam*da tutulan bir aracı: Aşkın aracı olarak çocuk, söylenenlerin aracı olarak sözcük, çalışmanın aracı olarak alet) üzerinde mevki edinerek kendisini eli kolu bağlanmış, yavaşlamış bir halde bulur; ve bunun kurulması için bir geri dönüş, *ein Rückkehr* gereklidir, yıkıcı olduğu kabul edilen arzu, akışını tersine çevirir, tamamına ermesinin felaketinden başka yöne sapar ve kendisini kendi aracısında sabitleyerek engeller. Hegel burada, Freud'un kullanacağı sözcüğü kullanır: *Hemmung*, engellenme.

Arzunun, yıkıcı olduğuna hükmedilen gücünün [*puissance*] bu şekilde engellenmesinin kılıfı altında açıklananm sermayeleşme olduğunu söylemek gelir içimizden. Üretim sürecinin, kendisi de bütün bileşenlerini -işgücü, malzemeler, aletler- bir "yok etme" işlemi olan sürecin yukarı akması ve aşağı akması hiç değilse muhafaza edilebilirse, bu, politik ekonomideki oyunda yer bulan yıkıcı dürtünün benzer bir engellenmesi sayesinde olmaz mı? Ve bu engellenme, tıpkı işaret etmenin kendisinin sistem "içi" anlamlamasını ve sistem "fazlası" temsilini ya da (duyulur, görüngübilimsel)

algısını bölmesi gibi; ya da tıpkı ailenin, partneri ikiye, iktidara ve düzenlenmiş haklara sahip hayat arkadaşına ve libidinal nesneye bölmesi gibi, nesneleri şeyler ve insanlar olarak *ikiye yarar*. İşin somut ve soyut olarak, değerin kullanım-değeri ve değiş tokuş-değeri olarak *bölünmesiyle* ilgili bütün Marksist analiz, gücün [*puissance*] aracıya ve *Potenz* olarak onun kurulumuna indirgenmesinin aynı figürüne aittir. Bu, Hegel için olduğu kadar Marx için de bir yabancılaşma figürüdür -tabii Marx'a göre Hegel bunu yeterince *temellendiremez*. Aracı mevki üstünde yoğunlaşma ve dolaylanmış mevkilenmelerin bölünmesi (*Entzweiung*, bu terim genç Hegel'in yazılarında yeniden ortaya çıkar) olarak iki büyük işleve sahip olan bütün diyalektik düşünce libidinal ekonominin bakış açısından tam da bir *engellenme* düşüncesinden ibaretmiş gibi görünür.

Yine de, iktidarın kendisinden çıkan, yıkıcı olduğu varsayılan gücün *engellenmesinin* bu tuhaf eyleminde içerilen nedir? (Çünkü *Potenz* adı altında iktidar söz konusu edilir). Burada en az iki düşünce bir araya getirilmiştir. Öncelikle iktidar, adının da işaret ettiği üzere, işlevsel virtüellik anlamında bir potansiyeldir [*puissance*], bu potansiyel geçmişteki ve gelecekteki olayların bir organizasyonu olmadan, bunlar bir arada ölçülmeden ya da en azından kavranmadan gelmez. Sonra da iktidar, arzunun engellenmesiyle bağlantılıdır; o, arzudan bir araca ya da aracıya indirgenir. Ama bu, Marx'ın 1843'de yazdığı gibi, hafif kalan bir ifadedir çünkü bir sentez düşüncesinde her şey aracı olabilir; ve böylece her şey bir iktidar meselesi olabilir. O zaman iktidarın, üzeri örtülmüş olan arzudan geldiğini söylemeliyiz, daha fazlasını değil. (Ve kuşkusuz Freud'daki Ben'den de aynı sonucu çıkartmalıyız: Ben kayıp nesnelerin yasının tutulmasıyla ve bununla birlikte gelen tersine çevirmelerle sürekli olarak kurulur; o hiçbir şeydir, dürtü varsayılan bu ilk "uygun kişi" üzerinde tersine çevrilmeye ihtiyaç duymaz; o daha çok, Ben'in doyuma ulaşmasının uçucu mevkisi olarak Ben'i sürekli olarak üreten bu tersine çevirmedir (Green'in narsizm çalışmasında yazdığı gibi, dürtüsel amacın engellenmesidir bu)).

Olayların *düzeninin* (iki terime bir kümede düzen verilmesi anlamında) ve arzunun engellenmesinin bu iki fikri böylece *Potenz* ya da iktidar fikriyle birleştirilir.

Engellenme bu şekilde, Freud'un ikincil olarak adlandırdığı zamansallığın sunulmasıyla, Hegel için kavram anlamına gelen bu zamanın etkinleşmesiyle örtüşür. Çünkü gerçekleşmesini ("yıkıcı", bir kez daha kabul edelim) askıya alarak ortadan kalkmak için doğru zamanı bekleyen bir eksik ile aynı zamanda bir enerji birikimi ya da deposu yaratır. Bu bekleme bir gelecek aralığı açar, ve biriken bir tutma sürecinde engellenen enerjiyle şişmiş olur; böylece ikincil zamandizinsel düzen kurulmuş olur. Birikim, tıpkı orduda olduğu gibi tekrar hizmet sunabilen bir şeydir[209]: O, bir önceki görevde tamamen tükenmeden hizmet vermiştir ve bu göreve başlamak ya da devam etmek için bir kullanım sürecine girebilir. Bu geçmişten gelir, kendisini kanıtlamıştır, bu yüzden tekrar *yapabilir*, öyleyse gelecekten gelir, ama elbette geçmişe özdeş bir gelecekten gelir. Charles Malamoud hem Veda metafiziğinde hem de Hint beslenme ritüellerinde kalıntı kategorisinin önemini gösterir: Bu, kalıcılık figürüdür[210]. Bu birikim böylece potansiyel olarak, dolaysız yatırımdan çekilen güç olarak iktidar olacaktır.

(Ve burada Freud'la yine bir paralellik kurulabilir, Freud *yer değiştirebilir*, *yüzen* enerjiyi cinsiyetsiz, yani onun gözünde yatırım yapılmamış enerji olarak düşündüğünde ve birikimi Ben'in kontrolüne verdiğinde böyle bir paralellik düşünülebilir. Buna bağlı olarak denilebilir ki her kullanılabilirlik -bunun sermayedeki paranın işlevi için önemli olduğunu göreceğiz- her potansiyel ger-

209 "Toprakların operasyonel olarak savunulması bölgesel türdeş birimlerin hemen seferber edilebilmesine bağlıdır. Siz Ulusal Yedek Subaylar Birliğinin üyeleri", diye sorar R. Galley, "bir coğrafi bölgenin ve çok iyi tanıdığınız bir nüfusun savunmasını kim sizden daha iyi sağlayabilir? Yerel bir şubedeki yedek subayları kim sizden daha iyi eğitebilir... ? Bu bir kez daha, tahmin edeceğiniz üzere, "anlık hareketler polisi"nin formüle edilmesiyle ilgili bir meseledir." (*Forces armées françaises* [Fransa Ordu Güçleri], Haziran 1973, dosyada aktaran G. Dupin).

210 Charles Malamoud, "Brahmanizmdeki 'kalıntı' kavramı hakkında gözlemler", *Zeitschrift für die Kunde Südasiens*, XVI, 1972.

çekçi mevkiye, yani demek istiyorum ki gerçekte olanı ve olmayanı belirleyen şeye aittir. Tam olarak, ekonomik meselelerde tek gerçekçi olan şeyin sermaye mevkisi olması gibidir. Şimdi, bu yüzen enerji kütleleri eğer her zaman Ben'in ve Sermaye'nin birikimi olarak Eros'un hizmetinde sayılabilirlerse, o zaman beklenmedik bir şekilde düşmana, İd'e, kısmi dürtülere ve aşırılık üzerinden ölüme geçtikleri görülür ve bu, onların yer değiştirebilir olmasıdır; enerji kütlelerinin bu yer değiştirebilirliği efendilerinin onlara verdiği savunma işlevleriyle sınırlandırılamaz, ama, tıpkı özel muhafızların imparatoru tehdit etmesi gibi, efendileri tehdit bile edebilecek şekilde yayılabilirler. Sermaye birikiminin kendisi de tehditkâr ola*bilir* ve bu hiçbir diyalektiğin sonucu değildir. Ama bir iki adım önden giderek konuşuyorum...)

Öyleyse Hegel'in perspektifinde kredi ne olurdu? Aristo'nun en kötü kavrayışla öngördüğü canavar sonsuzluk değil, ama bu enerjik niceliklerin dolaşıma geri dönmesini ve orada biriktirilmesini içeren, arzunun engelleyici düzenlemesi olurdu. Kredi kullanımında ima edilen sorun, alacaklının borçludan gelen peşinatla tam olarak ne yaptığını bilme sorunudur. Mesela: Bankacı P-M-P işlemindeki peşinatla ne yapar? Bu işlemi bir bireyin meselesi olarak değil de libidinal ekonominin bir işleyiş tarzı olarak ele alırsak, bu işlem finansal sermayenin borç verene dönüştüğü *son tarihten önce* çekilen *enerjik bakiyelerle* gerçekleşir. İşlem akışı boyunca P2 ile P1 arasındaki fark olarak *faiz* adı altında bankacının kullanabileceği şey, borçlunun geri ödeme dönemi boyunca kendi enerjik harcaması üzerinde zamanı geldiğinde yapmaktan geri duramayacağı indirimin sonucundan başka bir şey değildir. Faizli kredi böylece, normalde daha sonraki bir tarihte uygun olacak olan bir enerji ilavesinin güncel bir peşinatından başka bir şey değildir. Krediyi veren ve sizi kredi için güvenilir bir hale getiren şey, öyleyse, denilecektir ki sizin uzatılan engelleme kapasitenizdir. Borç verenin para koyduğu şey (sizi böylece sıkıntıya sokacağı şey) sizin ikinci dereceden olumsuzluğunuzdur, olumsuzlamanın olumsuzlanması,

tohumunuzu geri gönderterek sahip olduğunuz güçtür [*puissance*]. Ama Hegel'e göre hâlâ, bu konuda kötü sonsuzluğun hiçbir riski yoktur; tam aksine, birikimin ve reddetmenin doğurganlığı söz konusudur. Eğer para taciri size bugün 100 birim verir ve sizden *n* yıl boyunca 15 birim değer alırsa, bunun tek nedeni, sizin durduğunuz geçiş noktasında kendisini üretmekten geri kalmayacak olan sermayenin (biriktirilmiş enerjinin) bir biçimlenmesini öngörme kapasitesine sahip olmasıdır. Marksist artı-değerin kökeni teorisi de bundan farklı değildir: Eğer işgücü bir ilave kaynak olabiliyorsa, bunun nedeni bu gücün ona sahip olan işçiye, onun satıcısına, patronuna verdiği enerjiden daha aza mal olmasıdır. Peki o zaman neden, en azından bir zaman için yalnızca işçi "üretken olmayan" enerjik harcamasını (tüketimini ve bakiyeyi...) engelleme becerisine, patron da yine bir zaman için işçinin üretken harcamasını etkinleştirme becerisine sahip olabiliyor? Üretimin yer ve zamanında kazanılan her şey berbat bir engelleme sayesinde "yaşam"ın yer ve zamanından soyutlanmamış mıdır? Ve bunun yalnızca efendilerin işi olmadığı ve Reich'ın bazen yaptığı gibi, proleterlerin de bunu arzuluyor olması gerektiği gösterilebilirse, bu, Hegelciliğin gözünde büyük bir keşif değildir çünkü sorun *kimin* bastırdığını değil, ama onun nasıl engelleyebildiğini bilme sorunudur.

Böyle bir analizin eksikliği su yüzüne çıkar: Eğer her faiz engellemeyle elde edilen, hâlâ oluşmakta olan enerjik bir bakiyeden gelen bir peşinattan başka bir şey değilse ve *kapalı bir* enerjiler *sistemi* varsayılabilirse, sermaye büyümeyi asla başaramayacak, ama hayali bir ilkel topluluğun temel bir eşitliğiyle ya da şans eseri ilk başta paylaşılan enerjik niceliklerin, potansiyel sistemin asla artmayan toplam niceliğiyle birlikte faiz ve kâr oyunu üzerinden alacaklıların eline geçmesine izin verecektir. Eğer dolaşıma sokulan ilave, bir şekilde *zaten oradaysa*, yeni enerji kaynaklarını özgürleştirmek için arzunun doyurulmasını ertelemek yeterliyse, o zaman bunun nedeni bu enerji kaynaklarının yalnızca *tasarruf*tan ileri gelmesi, tasarrufun sınırlayıcı mı yoksa anlık mı olduğunun bir öneminin

olmamasıdır. Aristo'nun tüccarı mesela -ona (T) diyelim- satıcısına (S) kendisinden verdiğinin daha fazlasını alıcısından (A) alarak, alıcıyı gelirleriyle giderleri arasındaki (sabit olduğu varsayılan) dengeyi yeniden tesis edebilmesi için alımlarını (bu onun ekonomik döngülere katılımıdır) düşürmeye zorlar. Yeter ki (A) sıra kendisine geldiğinde tüccar (T) gibi davranmak için ve bu defa satıcı olarak potansiyel bir satıcıdan, önceki satıcıya (T) kaybettiği enerjilerin bir kısmını geri almak için fırsat bulamasın. Ama eğer sistem kapalıysa, söz konusu alıcı (uzun dönemde) (S)'den başkası değildir, (S) tüccarla (T) yaptığı ilk alışverişten zaten kazanç elde etmiştir, böylece (S)'den gelen enerji ilavesini kaldıran (A), (S)'nin (T)'den elde ettiğini telafi edecektir, ve sistem hiç kuşkusuz dengede olacaktır, ama genişlemeyecektir.

Ya da tam da tasarruf gerçek bir tasarruftur; o, engellenme tezini libidinal zenginliğin sonlu bir niceliğe sahip olduğu teziyle tamamladığı takdirde kapsar; ya da tam da tasarruf adı altında bu, gerçekte, yeni enerji niceliklerinin sisteme sunulması meselesidir. Ama önemli olan, sistem yalıtık olmadığında, onun zenginlik ilavesini iç engellemeyle değil, dış genişlemeyle, "dışsal" enerji kaynaklarına el koyarak bulmasıdır. Bu ikinci hipotezde, keyif ya da daha iyi bir ifadeyle yoğunluk boşalmadan hemen önce sol elin parmaklarının spermi geri göndermek için sperm kanalına baskı yapmasıyla bu gizemli geri beslemede takılıp kalmayacaktır; ya da bu yer belirlemenin yoğunlaşmayla hiçbir alakasının olmadığı onaylanamadıkça en azından özel olarak orada kalmayacaktır. Ama bunun üzerinden, her şeyden önce, erotiğin ya da "doğaya karşı" servet edinmenin ilk olarak sistemin barınağına yerleşen enerji depolarında harekete geçirdiği irkilme olgusunu tanımak çok daha gereklidir: O, erkek erotizminin ürünlerini açığa çıkartan, kadınlığın giriş yuvalarında hareketsiz duran *Yin* katmanlarıdır; o, sermayenin sınırlarında hareketsiz uzanan ve sermayenin yakalayıp sömüreceği doğal (kömür, su, petrol, nükleer) ya da insani (zanaatkârlar, işsiz köylüler) enerji kütleleridir. Öyleyse kapitalizmin muktedir

olduğu yoğunluklar özel olarak engellenmeyle ya da biriktirmeyle ilişkili değildir, ama onlar zorunlu olarak *fetih* ve harekete geçmeyle bir aradadır.

Bu kısaca, arzu kendi üstünde döndüğü ve ertelendiği için onun bir birikim mekânı açtığına, bu mekânın da arzuya, geri ödemeler oranında bu birikimi yeniden oluşturduğu müddetçe para çekme konusunda epey özgürlük tanıdığına inanmanın saflığı ya da gaddarlığıdır. Arzu, Hegel'in düşündüğü gibi yıkıcıysa, o zaman onun negatif potansiyelinin artışı, etkilerinin doğasını neden tersine çevirsin? O zaman Ben-Tarih-Sermaye'nin matrak-mevkisine kapı açan dürtüsel harekette engellenen nedir? Bu yıkıcı güç müdür, tek kelimeyle onun gücü, kuvveti değil midir? Libidodan çekilen ve mevkide düzleşen nedir? Aynı kuvvet nasıl kendi "amacına", kendi yayılmasına gittiğinde yok oluyor, yıkıcı hale geliyor, kötü oluyor da bir geri dönüş yaptığında, kendisine geri döndüğünde ve kendisini nesnesi olarak aldığında, durmaya ve kendisine aşık olmaya kalktığında, dönüşlü ve totolojik olduğunda iyi oluyor? Eğer gerçekçi mevkinin kurucu geri dönüşünün bu fikrini kabul ediyorsanız, o zaman bununla birlikte Hegel'in Platonizmini, Hıristiyanlığını, nihilizmini olduğu gibi devralıyorsunuzdur. Çünkü eğer nihilizm varsa, şunu demenin vakti gelmiştir: O elbette, arzunun yayılmacı gücünde değildir, bu güç onu yaydığı varsayılan kutupları yıkmak şöyle dursun, kırkyamanın parçalarında geçici olarak yatırımlanarak onları icat etmeyi asla bırakmaz. Hayır, nihilizm büsbütün şu fikirdedir: İyi, ciddi ve hakiki, geri dönüşü, *Rückkehr*'i ve *Potenz*'in kurulumunu meydana getirir; engellenme doğayı ve ona boyun eğen kuvvetlerin kapsamını değiştirir ve onları daha iyisi için değiştirir. Bu temelde kurulan her politik ekonomi "negatifin fesat gücüne" dayanan bilinç felsefesine özdeş olacaktır. Oysa sermaye sorunu olumlayıcı güç olarak arzunun nasıl birikim ve kurum haline geldiğini bilme sorunudur.

Yeniden Üretici Kullanımında Kredi Parası

Para-sermayenin peşinatı tasarrufla nihai olarak yeniden oluşturulacak olan enerjik birikimleri basitçe erkenden dolaşıma sokmak değildir. O, neredeyse uyumsuz iki libidinal işlevi gizler, biri artan birikme işlevi, diğeriyse yağmalama işlevidir; ama ikisi de fetih, ele geçirme ve kırkyamanın eşi benzeri görülmedik parçalarını kendine mal etme işlevidir. Bundan dolayı bu iki işlev iki paranın anlamının üzerine binen iki sıfırın anlamını üretmenin olanaksız olduğu kredi parasında birlikte gizlenir. Sanki, mesela merkezdeki iptal etmenin, ticari etrafı dönüştürmenin sıfırı hesap ve ödeme parasına (ve döngülerin düzenleyici iktidarına) karşılık gelir, deniliyor gibidir. Kredi parası, kendi açısından diğer sıfırı kapsar; bu sıfır bir peşinat (neyin peşinatı?) biçiminde değiş tokuşların aynı döngüsüne fırlatılır ve döngünün yayılacağı kapsamı genişletir. Aslında kredi parası hem hesap tutmanın sıfırını hem de kredinin sıfırını kapsar; ve o yalnızca tekil, öngörülemez bozukluklar -histeri atakları gibi olan "krizler"- vesilesiyle kredinin, biri yeniden üretim ve diğeri kıskançlık olmak üzere birbirinden ayrılamaz iki kullanımı haline gelir. Burada derdimizin iki para ve iki işlev değil, ama iki para ve üç işlev olduğunu görmek gerekiyor: Düzenleyici sıfır yalnızca kararlılığa ulaşmış bir sistemdeki değiş tokuşları etkilemez; o, genişleyen yeniden üretimi sağlayan bu sermaye peşinatında hâlâ mevcuttur; bir başka deyişle, kredi parası bir artış rejimini düzenleyen bir ödeme parası olarak da düşünülmelidir; ve son olarak bu aynı kredi parası buna karşılık, bütün kapitalist döngülerin en önemli düzen bozucusu haline gelebilir. Öyleyse iki para: ödeme parası, kredi parası; üç işlev: özdenge, dinamik denge, dengesizlik.

Aristo ödeme parası hakkında her şeyi söyledi. Ama bu ödeme artan bir rejimde yer aldığında ne olur? Marksistler bu soruyu artı-değerin gerçekleşmesi adı altında bilirler. Eğer büyüme varsa, bunun nedeni bir enerji ilavesinin (hangi doğa olursa olsun önemli

değil ama mutlaka ticari mal biçimindedir) her döngüyle birlikte sisteme sunulmasıdır. Ama sistemde gezinen terimlerin (ya da isterseniz, genel bir hesap görmede ilkece her zaman olanaklı olan iptal edilmelerinin) virtüel olarak dengelenmesinin benzersiz aksiyomuyla düzenlenen bir sistem, parasal emsallerine sahip olmayan yeni terimleri (ticari malları) hiç bozulmadan kendi nüvesine nasıl sunabilir? Ekonomistlere tanıdık gelen bir sorudur bu.

İşte burada libidinaller, hayal gücümüz bize şöyle bir öneri sunar: İlk önce sorunu tersine çevirin, yani üretimle ve kârla değil, bankayla ve faizle başlayın; girişimcinin, şimdiye dek dokunulmadan kalan enerjik alanlardaki parçaları etkin bir şekilde yakalayıp yakalayamadığını anlayın çünkü o kazanmadan harcamaya (ürünleri satmadan bu yakalamanın araçlarını satın almaya) meyillidir; bizim bakış açımıza göre, girişimcinin parayı bankadan temin etmeye mi yoksa kendisi bulmaya mı yöneldiğinin hiç önemli olmadığını anlayın çünkü sistem için tek soru şudur: Girişim için gereken parayı temin etmenin tek yolu *ürünlerin* satışı olduğunda, girişimin *araçlarını* nasıl satın alacaksın?

Çember gibi dönen tekrarcı zamanın sorunu şudur: Kredi, girişimde bulunma araçlarının biçimi altında, girişimin ürünleri olarak ancak olaydan sonra verilen zenginliğin biçimi altında basitçe erken doğmuş oluşumdur. Kredi parasının bu işlevi Keynes'in *Genel Teori*'de önerdiği işlevle karıştırılmamalıdır... Keynes önceden verilmiş üretim araçlarının yalnızca 1930 krizi sonrasında kullanılmadan kaldığı bir sistemi hedefliyordu. Bu yüzden onun projesi şeyleri tekrar yerine koyma projesiydi. Ama kendimize soruyoruz, bir genişleme döneminde fetih ve yeni enerji birimlerinin dolaşıma sokulması, yani sermaye yaratımı nasıl gerçekleşebilir? Şu halde para biçiminden geçmeden, parayı belirli bir amaçla kullanmadan gerçekleşemez, bu, sistemin kendisinin bir tür *ön-kopyalaması* ya da ön-katlanması olurdu. Borç veren borç alana bir şeyi, hipoteze göre sistemde bulunan borçlunun ya da alacaklının ve hatta hiç kimsenin sahip olmadığı bir araçlar ilavesini peşin verir. Ancak gi-

rişim başarılı olduğu takdirde ve girişim sayesinde bu ilave sisteme verilecektir. Kredi mevcut olmayan, mevcut olmak için yapılmış zenginliğin peşinatıdır.

Sistem kendisine bir peşinat verir. Bu peşinat ticari mallar açısından düşündüğümüzde *hiçbir şeyin peşinatıdır*; yalnızca bir peşinattır, yani zamanın kredisidir. Ama bir zaman kredisi sistem seviyesinde hiçbir tayin edilebilir anlama sahip değildir: Ancak kozmik bir saatin, sistemin zamanıyla birlikte ölçülebilen dakikaların varlığını kabul ettiğinizde ona sahip olabilirsiniz.

Bu standart mesela şöyle bir durumda anlam kazanabilir: Toprak sahibi peşinatı kiracısından tohum olarak alır çünkü peşinat gelecek yılın ürünü üzerinden hesaplanmak zorundadır ve çünkü yıllık döngü tarımsal üretim sisteminin kendisi tarafından değil, bağımsız bir saata sahip olan mevsimlerin sistemi tarafından belirlenir. Ancak gelişmiş ikinci ya da üçüncü üretim denilen, hiç de kozmik zamanda yerleşmiş olmayan üretimde durum bu değildir. Burada zaman kredisi yalnızca, genişleyen bir düzenleme sürecidir; sistemde yeni enerjileri içerecek bir iktidarın ortaya çıktığı keyfi bir eylemdir. Böyle iktidarlar ortaya çıkarma kapasitesi bütün iktidarların iktidarını oluşturur.

Yine de bu kapasitenin kendisi üretim koşuluna bağımlıdır; alacaklı borçluya şöyle der: İşte bir P toplamı, onunla M'yi üreteceksiniz; bunlar sisteme giren ve orada elbette (çünkü P zaten dağıtılmış durumdadır) finansal eşdeğerini bulan terimlerdir. Üretmek gereklidir. Bundan dolayı bu kredilerin özellikleri çok çeşitlidir: orta ya da uzun vade, yatırım sabitleri, ortalama kâr oranlarına bağlı borç faiz vergisi. *Kapelikon*'dan [perakende ticaret] çok uzaklara gittik, orada, borç çok kısa bir zaman için yer bulur ya da görülür veya borç verenin borç alana dayattığı hiçbir üretme yükümlülüğü yoktur. Üretmenin buradaki anlamı özel olarak *yeniden üretimi yaymak*, sermayeyi dokunulmamış enerjik bölgelere geçirmek, daha önceden orada olmayan "nesneleri" ticari mallara dönüştürmek, girişimde bulunmaktır.

Bu o zaman bir hiç peşinatıdır ama bir hiç için değildir. Bir borç para biçimi altında bahşedilen bu enerji ilavesi ek mallar biçimi altında iptal edilmeli ya da gerçekleştirilmelidir (nasıl isterseniz, burada ikisi de aynı şeydir). Böylece, bu (üretici) şekilde kullanılan kredi parası ödeme parası olarak, iptal edici sıfır olarak, bir yeniden üretim mevkisi olarak işlemeye devam eder: Bu kısaca, genişletilmiş bir yeniden üretimdir; sabit olmayan, ama artış halinde olan gönderme birimidir. Bu kullanım (yeniden) üretim aracılığıyla sınırlandığı müddetçe, kredi Aristo'nun korktuğu anlamda hiçbir kötü sonsuzluk içermez. Para burada temelde, yalnızca *başka şey göstergesi* olarak, ticaret ya da sanayide yatırıma dönüştürülmüş sermayenin göstergesi olarak işler. O kendi kendisinin ne amacı ne de sınırıdır: Böyle olanlar döngünün sonunda paraya karşı değiş tokuş edilecek olan yeni ticari mallardır. Peşinatın gerçekdışılığı bu yüzden zamansaldır (geçicidir); o, malların kendi "gerçekliği"yle değiş tokuş edilecektir. Elbette, bunlar sıra kendilerine geldiğinde araçlardan başka bir şey değildirler ve sermaye için araçlardan, büyürken kendisini yeniden üreten araçlardan başka bir şey olmadığı çok açıktır. Ama bu, tam olarak ertelemenin, göstergenin bu işlevidir, bu işlev sistemdeki gerçeklik statüsünden istenecek ne varsa bahşeder. Banka tarafından girişimciye peşinat olarak verilen hiç, değiş tokuşlarla değiş tokuş edileceği için bir gerçekliktir. Kredi parası bu hiç peşinatını vererek toplamda, bir sistemdeki göstergenin doğasını tamamına erdirmekten başka bir şey yapmaz; bu tamamlama sürekli başka göstergelere göndermekten başka bir şey değildir.

Bu peşinatta oyunun içinde olan zamansallığa gelince; o, yapıların zamanı gibi temelde zamandışı olan, yeniden üretimin zamanıdır. Elbette, sistemde oyuna sokulan unsurların niceliği sabit değildir ve sonuçta onların bir döngüden diğerine birbirine özdeş olan bütün olanaklı kombinasyonlarını bulmaya gerek yoktur. Bu, tam tamına döngüsel bir tarihle ilgilidir. B. Russell bu tarih hakkında

"Nihai durum sayısal olarak bir önceki duruma eşittir," "Bu durumun iki defa vuku bulduğunu onaylayamayız çünkü bu, zamandizinsel bir sistemi ima eder" diye yazar ve bu tarihi şu şekilde ifade etmek gerektiğini söyler: "Belirli bir durumla eşzamanlı olan bütün durumlar kümesini inceleyelim; bazı durumlarda bütün küme kendisinin önünde gider[211]". Büyüyen sermayenin tarihi yalnızca kendisiyle karşılaştırılabilirdir: $n+1$ döngüsünün zamanında sunulan yeni mallar peşin verilen paradadır; aynı şekilde n döngüsünün malları da öyleyse dolaşımda olan paradadır. (Yeniden) üretici kullanımında kredi bu karşılaştırmaya dayanır: Onun açtığı geleceğin geçmişten bir farkı yoktur. İkisi de ilke olarak birbirine özdeştir, bundan dolayı tersine çevrilebilirdir ve bundan dolayı alacaklı kendi geleceğini satın alabilir.

Spekülatif Kullanımında Kredi Parası: 1921

"Spekülatörler", yani sermayenin dürüst yöneticilerinin sırtından suç işleyen kötü insanlar yoktur. Sermaye parası tuhaf ve beklenmedik bir kullanıma her an elverişlidir, oysa bazı ekonomistler sermayenin yalnızca yeniden üretici işlevini görmekte ısrar ederler. Ama merkantilizm vardır. Marx, sermayenin genel formülünü çıkartmak için başta para analizine girişmek ve malum sermayenin biçimlenmesinde kaçınılmaz bir aşama olarak merkantilist sistemi düşünmek zorunda kaldı. Merkantilizm aslında kapitalizmin kurucusudur ama onun biçimlendirici bir "aşaması" değildir; yeniden üretimde konaklayan ve onun kendi koşulu üstünde, para biçimi üstünde mevki edinen merkantilizm bir yoğunluklar gücüdür. O, bir sistem değildir, en fazla bir anti-sistemdir, sömürdüğü

211 B. Russell, *An Inquiry into Meaning and Truth* [Anlam ve Doğruluk Hakkında Bir Soruşturma], 1940, s. 102; "Le temps circulaire" [Çembersel Zaman] içinde aktaran Borgès, *Histoire de l'éternité* [*Sonsuzluğun Tarihi*], Fransızca çeviri U.G.E., 1951, s. 226.

bedenin tükenmesiyle ölümü kapsadığı için kendisini sürdürmeye muktedir değildir. O daha çok, bir dağılma ve talan ederek fethetme virtüelliğidir, ekonomik organizasyonlarda muhtemelen daima mevcuttur ama onun etkileri açısından önemi para üstünde ne kadar *kıskançlık* (kıskançtır) uygulandığından gelir; bu, sermayenin başkalaşımlarındaki kaçınılmaz bir andır, ve böylece, merkantilizm sonuçta sermayenin dolaşımını ciddi bir şekilde değiştirebilir. Çünkü spekülasyon kapitalizmdeki merkantilizmdir; merkantilizm Colbert ve XIV. Louis'nin madeni paradan çıkartmasını bildikleri aynı tür yoğunluğu sermayedeki parada arar. Tarihçilerin ve ekonomistlerin ekonominin genel durumu üstünden söyledikleri gibi, "spekülatif ateşin itici gücünü" eyleme geçirmek istemek yararsızdır. Vaat edilen kâr oranları üretimdekinden çok daha fazla olursa sermaye böyle bir yola girebilir ve böyle bir yatırım teşvik edilebilir. Ama bu makul açıklama sermayenin bu yer değiştirmesinin ima ettiği libidinal farkı göz ardı eder. Borsa o zaman en iyi yatırım değildir, aslında bir yatırım da değildir; o bir savaş alanı ve alım ve satım aracılığıyla bir fetih alanıdır. Ticaretin yapıldığı bu yerde kullanılan çok karmaşık para, üretmek için değil, almak için kullanılır.

Eğer tarihteki oyunda yıkıcı güçler aslında varsa, bunlar savaşı üreten güçler ya da zorunlu olarak bu güçler değildir[212]. Savaş üretimi bir savaş üretimidir, yine de bir üretimdir. Ama yıkım en barışçıl üretimde, ölüm ise zenginliğin birikmesinde gizlenir. Hatta bunun sermayeyi birikme süreci üzerinden toplumları mahvetmeye sürükleyen kader olduğunu bile söylemeyeceğiz. Bu kesin değildir; bu diyalektik vaat ettiği felaketin umudu ve korkusunda hâlâ dinseldir. Tıpkı ölüm dürtülerinin yaşam dürtülerinde gizlenmesi gibi, yıkıcı güçler de üretim güçlerinden ayrılamaz. Ve tıpkı öldüren ya da yiyip bitiren işlevin hiçbir belirli dürtüsel mevkiye ait olmaması gibi, spekülasyonun ölümcül ve üretimin erotik olduğunu da hiç kimse söyleyemez; tersi de daha doğru değildir. Ve

212 Bakınız Domarchi, *Marx et l'histoire* [Marx ve Tarih], L'Herne, 1968.

önemli olan, bu ikiye çekilirliğin hayran bırakması bile değildir; önemli olan daha çok keyfin ya da yoğunluğun yeniden üretimden yağmaya doğru nasıl kaydığını belirlemektir.

Merkantilizm, Devletin merdivenine çıkan *kapelikonun* politikasından başka nedir? Aristo'nun çok korktuğu, parayla servet edinmenin sınırsızlığı iptal etmenin sıfırıyla sınırlanmış olan, sermayenin yeniden üretici kullanımının bir özelliği değildir ve olamaz. Kapitalist büyümenin sınırsızlığı ilke olarak bir mal standardı üstünde düzenlenmiş olduğu için hiçbir şekilde korkunç ya da ölümcül değildir. Ve olur da bu standart onu düzenlemezse, bu, bilhassa merkantilizm yüzündendir, sermayenin "gerçekten kapitalist" olmadığının söylenebileceği sermayenin bir kullanımı yüzündendir çünkü temel olarak bir (yeniden) üretim tarzı olan bir sermaye tasviri vardır; zenginliğin yağmalanması "toplumsal beden"in hayatta kalmasını riske atacak kadar ileri gittiğinde ve sistemde bulunan etkin ve belki de olmazsa olmaz güdülerin bir kısmı haline geldiğinde sermaye gerçekten de bir üretim tarzıdır. XVII. ve XVIII. yüzyılların merkantilizminde satmak için üretilir ve para niceliğini artırmak için satılırdı. Buraya gelinceye kadar hiçbir şey çok kapitalist değildir; ama daha az kapitalist olan şudur: Bu para niceliği temel olarak biriktirilmesi (ve harcanması) hedeflenen zenginliktir.

Böyle bir durum aşırılıktır, sınırsızlıktır: Biriktirilen sermaye değildir, döngülerin ve iptal etmelerin kurallarına göre dolaşıma sokulan bir şey değildir. Savaşın hazinesini ve şanını biçimlendiren metal nicelikler biriktirilir; böyle yapılarak bu nicelikler döngülerden ve değiş tokuşların ölçüsünden çıkartılır ve ilke olarak yeniden üretimi sağlayan şeyi engeller. "Kötü" sonsuzluk, aldığı hiçi geri getiren, yeniden üretici bedenin tüketimine götürmekten başka bir şey yapmayan bu yağmalamadan gelir. Bu "beden"in bir parçası ile diğeri arasında zenginlikleri gittikçe daha güçlü bir şekilde ezen bir eşitsizlik yaratan tüketici bir istiflemedir bu: Libidinal kırkyamanın bir parçası ile diğeri arasında yoğunluklar bakımından gittikçe

daha fazla nefretle dolan bir kıskançlık yaratır. Sonsuzluk Aristo'ya göre ölümcülse, bunun nedeni merkantilizm tarafından sömürülen bu bedenin sonlu olması, ve bedenin parçaları arasında artan bir uyumsuzluk sürecinin bedeni patlatmak zorunda kalması gerçeğidir: *Koinonia*, organları arasındaki derin bir potansiyel farka katlanamaz.

1929 krizini ele alın, orada büyük ölçekli merkantilist makineyi göreceksiniz. Gerek güçlü yağmalama dürtülerinin bir amaçtan bir diğerine iş başında olmasında olsun, gerek emsali olmayan bir şeyin aşırılığının sermayede su yüzüne çıkmasında olsun, burada olay vardır, onun olumlayıcılığı vardır. Aynı şey çok benzer bir olayda, bugün küresel kapitalizmin işleyişini sıkıntıya sokan, para piyasalarındaki spekülasyonda vardır. Buna karşılık '29 krizi bugün, sermayenin libidosuna göz gezdirmemizi sağlayacak bir tür dev mikroskoptur. Orada para kullanımının dürtüsel ikiyüzlülüğünü kolayca ortaya çıkartmak mümkündür: Yatırım, spekülasyon; ve tekrarlı-benzersiz, çoklu-dakik zamanın yatırımı, spekülasyonu; ve paranın kendisinin yatırımı, spekülasyonu: Araç, hazinedir ve öyleyse yoğunluk yatırımı, spekülasyonu: Erteleyerek biriktirme, dağıtmadır. İki akkorlaşma birlikte bulunur, etkilerinin araçları söz konusu olmadığında birbirlerinden ayrılamazlar. Her bir akkorlaşma farklı bölgelerde değer kazanır; aynı sermaye parası heterojen ve karar verilemez, yan yana duran iki zaman-mekânda, ama aynı yerdedir: Aynı yerin *yanında* [*neben*] işler. Bunun *nedeni* yeniden üretici sermayenin işleyişinin spekülatif işleyişinin işe koyulmasını olanaksız ve zor bir hale getirmiş olması değildir: Nedir böyle bir *olanaksızlık*? Bir sistemin yeniden üretimi ne zaman olanaksız olur? Bunu söylemek trajik olanı ucuza kapatmaya çalışmak, ve geçmişteki ve şimdideki bir tekil olaylar zincirini, bir olayı diyalektik bir kaderde kaydetmeye çalışmaktır: Eğer bunun kanıtladığı bir şey varsa, o da en soyut ve öyle görünüyor ki ekonomistin gözünde en masum *ekonomik göstergelerin ikiyüzlülüğüdür*. '29 krizi toplumsal "beden" dedikleri bedenin -aslında, ilke olarak yeniden üretimin

kapitalist, paranoyak yasası altında bir araya gelmiş milyonlarca kırkyama paçavrası söz konusudur- dağılabileceğini, parçalarına ayrılabileceğini ve uzun bir süre (1950-1955 arasında, yani *Dünya Tarihinin* (*Weltgeschichte*) saatinde bir çeyrek asır) pelte gibi kalabileceğini acımasızca (milyonlarca ölü, milyonlarca yıkım) doğrular; ve üstelik Birinci Dünya Savaşı'ndan beri, Aristo'nun korktuğu anlamda servet edinilen sermayenin kullanımını geliştirmeyi hiç bırakmayan kıskanç öfkeli dürtülerden başka hiçbir "gerekçeye" yer bırakmaz.

1914'ten sonra küresel pazar diye adlandırılan, yani kapitalizmin sürekli bir şekilde kendisini vermeye çalıştığı beden kendi organik idealinden çok uzaktadır. Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ticari dengesizlik derindir: 1922'de Birleşik Devletler'deki ticaret 11.000 milyon dolar daha fazladır. Burada kredi parası ilke olarak yeniden üretici işlevi içinde işleyecektir: Borçlar ve krediler Amerikalılar tarafından savaş boyunca müttefik devletlerde paralarının değerini korumaya yönelik olarak ayarlanmıştır: Bu dolarlar sayesinde Borsaların dolara ya da altına karşı her yerde satışa geçmesiyle değerini kaybeden paralarının değerini yükseltirler; ve savaştan sonra merkezi imparatorluklardan doğan devletler enflasyondan etkilenen ulusal paralarının değerini korumak isterler: Orta Avrupa'nın yeniden üretim araçlarının yıkımı, bu devletleri ödemelerini karşılamaları ve düzelme sürecine girmeleri için para göstergelerini çoğaltmaya götürür. Avrupalı girişimciler kendileri açısından, satışlarını Birleşik Devletler'de yapmak için kendilerine Amerikalı sanayi ya da ticaret şirketleri tarafından sunulan kredi olanaklarını kullanırlar.

O zaman 1921'de olup biten nedir? Bir tür kriz '29 krizini belirli açılardan önceler. Amerikalı alacaklılar Avrupalı müşterilerinin ticari faturalarında indirime gideceklerdir; para basma yetkisine sahip kurum olan Amerika Merkez Bankası (AMB) bu faturaları onlardan satın alır; öyleyse indirim yapılan faturalara karşılık kağıt parayı serbest bırakması gereklidir. Böylece Amerika Merkez Ban-

kasının ticari portföyünün değeri Haziran 1918'den Aralık 1920'ye kadar 435 milyon dolardan 1578 milyon dolara çıkar. Buna paralel olarak altın rezervlerinin yüzdesi düşer; 1921'in başında yüzde 42,4'tür, bu sırada minimum yasal oran %40'tır[213]. Avrupa'daki enflasyonun Birleşik Devletler'e yayılma riski vardır. AMB çok temkinli bir teknik ölçü kullanmaya karar verir: İndirim vergisini önce yüzde 6'ya, sonra da yüzde 7'ye çeker. Ticari krediler böylece (Haziran 1921'den itibaren) düşmeye başlar, bunun sonucu olarak da AMB'nin ticari portföyünün değeri Aralık 1921'de 659, Haziran 1922'de 294 milyon dolara düşer. Öyleyse doların istikrara kavuşması için basit bir ölçü kullanılmıştır.

Ama bu ölçünün sermayenin "bedeni" üstündeki güçlerin dağılımının dengesini yeniden ve ciddi bir şekilde bozması yeterli olmuştur. Ticari kredilerin sınırlandırılması beraberinde Amerikan ihracat hacminin ve sonunda küresel fiyatların düşüşünü getirmiş (bakın, nedenler ve etkiler!), bu düşüş orta ya da uzun vadede her türlü yatırımın cesaretini kırmıştır. Enflasyon Avrupa'da, aşina olduğumuz bir dönemece girmiştir: Aralık 1920'de altın-mark 17 kağıt-mark ederken, Aralık 1921'de 46, Aralık 1922'de 1.778, Haziran 1923'de 45.000, Ağustos 1923'te 1.000.000 kağıt-mark edecektir.

Bütün *bunlarda açıklanacak bir şey* var mıdır? Bu, libidinal ekonomistin işi değildir. İki önemli şeyi ortaya koyalım: İlk olarak, Birleşik Devletler kendisini Avrupa'nın bir parçasının (orta ve batı) zenginliğini tüketmiş bir ülke konumunda bulur; bu konum Birleşik Devletler altın ya da dolar gibi (o dönemde temel gösterge altındır) istikrarlı bir gönderme üstünde değiş tokuşlarına mevki kazandıramadığından dolayı onun organik ölümüne hız kazandırır. Keynes ekonomistlerin ikiyüzlü bir şekilde "dolaşımın hız vektörü" dedikleri şeyi libidinal açıdan betimler: "Moskova'da insanlar para tutma konusunda büyük bir isteksizlik içindeydiler, para belirli bir dönemde ancak büyük bir yoğunluğa ulaştığında onu çok kısa bir

213 Bütün bu bilgiler (ve daha fazlası) Jacques Néré'nin kitabından alınmıştır, *La Crise de 1929* [1929 Krizi], Armand Colin, 1971.

süre için tutuyorlardı. Bir bakkal yarım kilo peynir satmışsa, kazandığı rublelerle koşarak soluğu hemen Merkezi pazarda alıyor, en azından parası değerini kaybetmeden önce stoklarını peynirle doldurmak için hemen oraya varmak istiyordu[214]". Schacht bu bakımdan para değeri, yani bir standart olarak kullanılan para biriminin unvanı ya da derecesi için Almancada "sürmek" anlamına gelen *Währung, währen* sözcüğünün kullanıldığını vurgular. Ve J. Néré buradan yola çıkarak şunu gözlemler: "Sürenin ortadan kalkması insan beynini ya da sinirlerini bozar.[215]"

Doğrusunu söylemek gerekirse, Moskovalı bakkal rahatsız durumu içinde kalıcı bir kural, yani peynir arayışı içindedir: Peynir kağıt-paraya kıyasla çürümeye daha az açıktır. Bu 1921[216] krizinde şaşırtıcı olan o zaman *değiş tokuşların sayısı kadar kurulan*, bu bakımdan bizim labirentimizin zamanına çok benzeyen, baş döndürücü bir başka zamana giriliyor olmasıdır. Bu öyle bir kaçış zamanıdır ki herbir işlem sırasında, değiş tokuşçuların payına düşen kağıt-paradan kurtulmaya koşar, sözkonusu olan daha iyi olacak sonraki bir konuma gelerek işlem yapabilmek değildir. Bu daha iyi konum satıcının lanetli konumudur; söz konusu olan bir peynir stoğu oluşturma umuduyla, paradan bağımsız bir gönderme birimini yeniden kurarak bunun iyi bir para değerine karşılık gelmesini sağlamaya çalışmaktır. Peynircinin rublelerle her karşılaşması, kaçtığı katlanılamaz bir olay olarak tahayyül edilmelidir; onun kaçışının onu yol boyunca daha çok ve gittikçe daha çok parayla karşılaşmaktan alıkoymadığı tahayyül edilmelidir. Ve bir kaçıştan diğerine süreklilik yoktur. Bir kağıt para yığınından diğerine özdeşlik yoktur, basit bir niceliksel fark bile yoktur. Her "değiş tokuş" bir olay haline gelir, ölümün bahis konusu olduğu bir macera türü açar.

214 J. M. Keynes, *La Réforme monétaire* [Para Reformu], Fransızca çeviri, Paris, 1924, s. 64, not, aktaran Néré, sayfalar 29-30.

215 *a.g.y.*, s. 30.

216 Lyotard burada 1929 tarihini veriyor. Ancak Keynes Moskovalı bakkal örneğini 1923'te *Para Hakkında İnceleme* çalışmasında verdiğine göre 1921 krizi kastediliyor olsa gerektir [ç.n.].

Kendini bu labirentlerde fesheden parayla ilkesel olarak elde tutulan yalnızca kredi iktidarı değildir, aynı zamanda onun borç ödeme iktidarıdır. Çünkü paranın önünden kaçış, vadelerin korkutucu sınırlamasıyla, ikinci iktidarın kendisinin birincinin bir durumu olduğunu bize hatırlatır: Ödemeyi yapan alıcı genel zenginlik üzerinde, yani üçüncü kişiler üzerinde değer kazanan bir krediyi hak sahibine vermekten başka bir şey yapmaz. Washington'da indirim oranının artırılması Moskova'da bu baş dönmesini üretir, P-M-P'nin M-P-M olarak tersine çevrimini, peynirden başka bir şey istemeyen ve para da istemeyen ve kağıt-parada içerilen krediye ve kredi zamanına artık yatırım yapmayan bir bakkalı üretir. Ticari bedenin kısmi bir organı üstünde ölümcül bir kesinti meydana gelir.

Bu düzensizliğin eşdeğeri dil alanında düşünülebilir: Çok uzağa gitmeye gerek yok, *mikro sözcük haznesinin* bellek kaybını [amnezya] alabiliriz; bu, deyişlerin çokluğu üzerinden bir anlam standardını garanti eden semantik bir ağdır. Mesela, Gelb ve Goldstein renk adları haznesi üzerinden, Cassirer ve Merleau-Ponty'nin[217] yorumladığı bellek kaybını betimler. Merleau-Ponty şöyle yazar: "Kendimizi edilgen bir algı tutumu içinde bir numuneler yığınının önüne koyduğumuzda bu tip (amnezik) bir deneyim elde edebiliriz: Özdeş renkler bakışımız altında bir araya gelirler ama yalnızca benzer renkler birbirleriyle ancak kesinliği olmayan ilişkilere girerler". Ve Gelb ve Goldstein şöyle yazar: "Yığın istikrarsız gibi görünür, o hareket eder, hiç durmayan bir değişim, farklı bakış açılarına göre çeşitli olası renk gruplaşmaları arasında bir tür çatışma saptarız." Cassirer şöyle yorumlar: Bellek kaybı yaşayan kişi için artık renklerin tek bir dili yoktur, renksel deneyimlerin sayısı kadar dil vardır. "Her duyulur izlenim bir 'anlam vektörü'nden etkilenir" ama bu vektörler artık ortak bir yöne sahip değildirler; belirli temel merkezlere yönlenmez, normal kişide olduğundan çok daha fazla

217 Bakınız M. Merleau-Ponty, *La Phénoménologie de la perception* [Algının Fenomenolojisi], Gallimard, 1942, s. 222-224.

birbirlerinden uzaklaşırlar". Artık *bir* tek çember, renklerin gül *demeti* olan bir çember yoktur; ama birbirine temas etmeyen pek çok küçük çember vardır.

İkinci olarak da şunu not edelim: Orada belki de tamamlanmamış bir bellek kaybının acısı vardır. Bu acı tıpkı Rus peynircinin acısı gibi bütünsel bir gerekliliğin izini taşır. Bu deneyim protokollerinde sanki Colbert'in politikasının, "müşterileri" üstündeki etkileri okunmaktadır; çünkü o aynı baş dönmesi, enflasyon adı altında, altından mahrum kalmış olan zenginliklerin "beden"inin parçalarını çok dolaylı da olsa etkiler (1921'de dolar aracılığıyla). Altın unutulur. Çünkü dolar kendini savunmaktadır, kendisine zenginlik olarak muamele ederek, Merkez Avrupa'yı labirentler çölüne mahkûm etmektedir.

AMB elbette XIV. Louis değildir, Fort-Knox'un altın stoğu ilkesel olarak saray eğlencelerini finanse etmek için ayrılmamıştır ve indirim oranlarının artış ölçüsü açık bir savaş çıkartma hareketi değil, ama genel bir koruyucu tedbirdir: Kısacası, tam da kapitalizmin içindeyiz, merkantilist devlet pratiğinde değiliz. Buna rağmen, bunun içinde bütün merkantilizm hipotezini görebiliriz: Amerikan bankalarına doğru yer değiştiren zenginlik Avrupa sermayesinden çekilmiştir, Batı'da dolaşan nakit para niceliği sonlu bir niceliktir ve bu yüzden kredi göstergelerinin kapitalist "beden"in bir kutbunda birikmesi (Avrupa'nın ticaret faturaları) diğer kutba ait olan her şeyi, Aristo'nun çok korkmuş olduğu ölçü-süzlüğe sokup çıkartır: Ekonomik bellek kaybı, ölçü kaybı, yasa kaybı[218]. Ve 1925-1929 yılları arasında Amerikan sermayesi tarafında onaylanacak olan bu ölçüsüzlük konumunu 1921'in Orta Avrupa'sı üzerinden deneyimleyerek bulabildik; o, yeniden üretimin bedenini etkileyen dürtüsel "düzensizliğin" bütün temel özelliklerini ortaya

218 Sırasıyla amnezi, ametri ve anomi. Hepsinde bir olumsuzluk vurgulanıyor. Ametri'deki *-metri* ekonometri, geometri, simetri gibi sözcüklerde kullanılan ektir ve ölçüyü ilgilendiren durumlarda kullanılır. Anomi ise Yunanca'da yasa, norm, kural gibi anlamlara gelen *nomos* sözcüğünün olumsuzlanmasıdır [ç.n.].

koyar, o zaman libidinal kırkyama parçalarının üstündeki akışların geçişiyle bu ölçüsüzlük arasında doğrudan bir biçimsel benzerlik olduğunu kabul edin: Koşan Moskovalı peynirci kısmi dürtüsel bir hareket etkisidir.

Spekülatif Kullanımıyla Kredi Parası: 1929

Şimdi bunu bir de pozitif olarak görmek isterseniz, New York Borsası'na bakın, 1921 krizinin ardından bütün Batı'da bir istikrar başlar, öyleyse 24 ve 29 Ekim 1929'la yetinmeyin, 1924'den başlayın. Birleşik Devletler'de geriye önemli bir sıcak para yığını kalır; Florida arazisindeki emlaklar üzerinden yapılan bir spekülasyon hareketi 1925-26'da fiyaskoyla sonuçlanır; zenginlik göstergeleri iki temel yol izleyecektir: Araziler *kısa vadeli* kiraya verilerek, Avusturyalı, Alman ve hatta İngiliz şirketlerinin tasarruflarının ve işletme sermayesinin ikameleri olarak kullanılacaklardır[219]; yine kısa-vadeli ya da hatta *vadesiz* borçlar biçimi altında Wall Street'teki taşınır değerler üstünde pazarda spekülasyon yapmaya devam etmeyi sağlayacaklardır. 1925 başında, mesela Reichsbank'ın (Berlin) önerdiği indirim oranı yüzde 10, New York Federal Bankasının indirim oranı %3'tür: Bu oranlara göre Avrupa'da yapılan yatırımların, bunlar özellikle kısa vadeli olduklarında, aynı zamanda yeniden üretici olsalar bile "spekülatif" oldukları söylenebilir. Wall Street'deki yatırımlara gelince, bu yatırımlarla, savaştan beri düşük oranda kalan, tren yolu ya da kamu hizmetleri gibi (tam bir durgunluk içinde olan) Amerikan değerlerinin alımı finanse edilecektir. Bu yatırımlar sonunda bir tek Wall Street'in gözünde bu şirketlerin güvenilir sermayeyle hızlı kazançları hedeflediklerini ve bu "sağlıksız" işletmelerden bekleneceği gibi sanayideki karlar oranında bir kazançla ilgilenmediklerini kanıtlar.

219 Néré, s. 52-55.

Öyleyse bu yatırımların ikinci temel özelliği şudur: Onlar başlangıçta hareketlerin ya da yükümlülüklerin (yeniden) üretici değeriyle değil, kendilerine Borsa'da sunulan net kâr olanaklarıyla ilgilenirler; ilgili tahviller yalnızca *göstergeler* (üretim araçları) *olarak değil*, borsada pazarlığa açık tahvillerin verili bir niceliği olarak alınırlar; alıcılar kıskançlıktan başka bir şey aşılamayan *kâr-yapan-azınlıklar* olarak algılandıkları sürece, bir tahvile değer kazandırmak için bir alma hamlesi yapmak yeterlidir. Eğilim terse döner dönmez kıskançlık da sona erer; kıskançlık birikime, sonra da paraya çevirmeye yol açar. Piyasadaki oyunda "psikolojik etmenler" olarak adlandırılan şey, sermayeyle kurulan ilişkinin tuhaf "sapıklığı"dır (biz bu sözcüğü kullanmaya cüret ediyoruz, peki ya diğerleri?): Burada tahviller, altındaki duruma benzer bir hale gelirler; ve altın üstünden altın kazanmanın tek yolu kıskançlığın oyunudur. Ve kıskançlık dediğimizde yalnızca, özneden özneye kişiye özel kıskançlığı değil, aynı zamanda büyük zar parçalarının yoğunluğa yatırım yapan parçalar için her türlü libidoda gösterdiği bu kıskançlığı kastediyoruz; kişiye özel bir sınırın aracılığının olmadığı bu doğrudan dürtüsel kıskançlık borsa değerlerinin bedeninde yüzen sermaye yığınlarının parite üzerinden adaletli bir şekilde dağıtıl*amamasını* sağlar; ama en büyük potansiyel uyumsuzlukları üreterek orada hiç durmadan yer değiştirir. Bu tam da merkantilizmdir ve bir kez daha *kapelikon*'dur, zorunlu olarak *sonlu* nicelikle (pazarlığa açık tahvillerin tamamı) ilişkilendirilen ölçüsüzlüktür.

Ve ikinci özellik: 1925 ile 1929 yılları arasında Wall Street'te taşınmaz değerler büyük ölçüde, hemen alınan borç (*vadesiz borç*) paralarla "sınırda" satın alınır; öyleyse alıcı için söz konusu olan, talep üzerine geri ödenebilir olan yatırımın oldukça esnek olmasıdır. New York'ta bu *vadesiz borçların* faiz oranı Haziran 1925'te 3,32 iken, Temmuz 1929'da 9,41'e fırlar; bu ancak, Amerikan sermayesini Avrupa'ya "çekmek için" belirlenen oranlarla karşılaştı-

rılabilir. Ama burada, borç alman paranın sabit kalma süresi daha azdır. "Tüyo" alan bir *broker*'ın banka (bir bankanın bile söz konusu olmadığını göreceğiz) yetkilileriyle görüşüp vadesiz borç istediği bir durumu düşünüyorum. Bankadaki yetkililer ona bir borç senedi verecekler ve senedi aldıktan sonra, eğer işlem *broker*'ın plandığı gibi kârlı geçerse bu işlemin meyvelerini birlikte paylaşacaklardır. Kredi parası burada üretici sermayenin zamanı olmayan bir *zamana* göre dolaşır: Artık doğal bir döngü yoktur, hiçbir şey karşılaştırılabilir değildir. Artık asla döngü yoktur, yukarı ve aşağı doğru giden trendler ve onların terse dönmeleri söz konusudur; bu trendler fırtınalı dönemlerde kestirilemezler.

Çok kısa dönemli alımlar için kullanılan bu vadesiz borç kredisi azami *yer değiştirilebilirliği* içerir. Burada artık, elinde rublelerle peynir kovalayan peynirci yoktur, tahvil araçlarıyla para kovalayan alacaklı vardır. Bu yer değiştirebilirlik bir kez daha *kapelikon*'un özelliğidir: Tüccarın, P-M-P işlemini bir günde bir değil, iki defa, on defa yaptığını düşünün. Bu onun şehrinin üretme kapasitesine hiçbir şey eklemez elbette; bu, zamanın yağmalanmasıdır ya da daha çok, yer değiştirebilirliğin çabukluğunun kaçınılmaz olduğu yerde zamanın yağmalanmasıdır çünkü burada çabukluk ticarette kimin birinci olacağını, bozkırlardaki göçebeler söz konusu olduğunda toprak üstünde, Büyük Kral söz konusu olduğunda altın üstünde, büyük bir *broker* söz konusu olduğunda tahviller üstünde kimin belirleyici olacağını teminat altına alır. Aynı zamansal baş dönmesi, aynı labirentler ortalığı *kasıp kavuran* enflasyonun 1921'de Orta Avrupa'ya yayılmasıyla görülür. Bu, tutkusal bir zaman, hovardaca harcamalar zamanıdır.

Çünkü tahvil tüccarları şatafatlı eğlenceler düzenlemeseler bile, yağmacı göçebenin durumuna benzeyen bu tuhaf durumdan zorunlu olarak etkilenirler: Bir işlemler dizisinin basit fethinin vadesi gelince değer kaybetmesi, tıpkı bir alanın atlılarca fethinin bir süre sonra orayı bırakmakla sona ermesi gibi kendi tükenişini içinde taşır. Böylece fethedilenler, yağmalananlar daha önceden ölmüşler-

dir ve olabildiğince çabuk reddedilmelidirler. Bu anlamda her fetih ileri doğru, *henüz* değer kaybetmemiş ama buna rağmen yakalanmak üzere oldukları için *zaten* değer kaybetmiş diğer şeylere doğru bir kaçıştır. Bu kıskanç biçimden hareketle labirentin zamanları birbirinden bihaberdir ve her birinin kendi ateş ve kül tadı vardır.

Ama hepsi bu değildir. Bu dönemde Wall Street'teki taşınır mallar üstünde yapılan spekülasyonu ilgilendiren, "görünüşe göre" teknik bir başka özellik de sermaye parasının yoğun, kıskanç, ani bir şekilde kullanımının karar verilemez, gizlenmiş karakterini açıkça ortaya koyar. *Broker*'lara borç vermek temelde bankaların işi değildir, bu tür borçların kökeni temel olarak bankayla ilgili değildir. Mesela, 31 Aralık 1924 tarihinde *broker*'lara 2.230 milyon dolar borç verilmişti ve bu paranın yalnızca 550 milyonu bankalardan gelmiyordu. Ama 31 Aralık 1927'de sayılar karşılıklı olarak 4.430'a 1.830; 31 Aralık 1928'de 6.440'a 3.885 (ortalamanın üstünde); ve 4 Ekim 1929'da 8.525'e 6.440'tır (demek ki verilen paranın dörtte üçünün bankalarla bir ilgisi yoktur[220]). J. Néré'nin gösterdiği gibi, bankalardan gelmeyen fonlar, *sınai ve ticari şirketlerin işletme sermayelerinden* gelir. Bu da demektir ki, ticari malların aracılığı üzerinden kendi yeniden üretiminde "normal olarak" yatırım yapılan sermaye tahvillere karşı, bu tahviller herhangi bir anda en yüksek oranla paraya çevrilebilir olsalar dahi, değiş tokuş edilebilmek için en yüksek fiyattan borç verilmiş olarak burada "oyuna" girer. Öyleyse kötü spekülatörler vardır; yeniden üretim için ayrılmış sermayeyi bile etkileyen bir speküle etme baskısı vardır; şirket yönecileri, ertelemeyi ve gecikmeyi seven, bunları ikinci ya da üçüncü dereceden merkantilizmden kazandıkları zevklere tercih eden sınai ve ticari şirket başkanları vardır demek, yeterli değildir.

Burada, Néré'nin çok yerinde söylediği gibi, 1929 krizinin sorduğu soru Borsa'da neden spekülasyon olduğunu bilmek değildi; bu soru her zaman vardı, diyecektir ekonomist; biz de şunu ekleyeceğiz: Bu, bir libidinal mevkileşmedir, o, sanayi kapitalizminin ken-

220 L. V. Chandler, *Benjamin Stron*, Néré bu tabloyu yeniden oluşturur, s. 76.

disinden (artık pek de gizemli sayılmaz, öyle değil mi?) daha fazla "çünkü" kabul etmez. "Gerçek zorluk *kredili* spekülasyonun kapsamından ileri gelir -demek ki bu spekülasyon fazladan kazançlardan doğrudan besleniyor değildir. Sorun, Borsa'daki bu fazlasıyla riskli spekülasyonun nasıl olup da girişimlerin işletme sermayesini böyle bir dereceye kadar içerdiğini ve kısa vadeli kredinin normal mekanizmaları ile ödemelerin arasını bulduğunu bilmektir". Ve J. Néré şu sonucu çıkartır: "Bu soruya cevap verebilmek için gereken temel bilgi eksiktir[221]".

Aslında dürtüsel kaydın yer değiştirmesiyle ilgili soruya verilecek cevap yoktur. Yoğunluğun, gücün tüketilebilir ticari malların üretiminden çok, değiş tokuş edilebilir şeyler olarak alınan tahvillerin ticaretinde mevki edinmesi jenital bölgede bulunan libidonun anüse ya da kulağa doğru hareket etmesinden daha açıklanabilir değildir. Eğer bu sizi mutlu edecekse buna gerileme diyebilirsiniz. Borsanın (bayağı anlamda) erotikleşmesi açıklanacak bir şey değil, dikkat edilmesi gereken bir şeydir. Borsanın 1929'da ulaştığı oranlar yalnızca şunu onaylamaya izin verir: Burada, gücün kapitalizmde ve kapitalistler açısından yoğunlaştırılabileceği bir *tarz* söz konusudur -her ne kadar bu tertibat ilkesel olarak yalnızca sınırlarda, ve hatta bedelde, yeniden üretimin ve ertelemenin 'normal' denilen yönteminde işleyebiliyor olsa da. Bu örnek sermayenin libidinal ekonomisini betimlemeye *başlamamış olduğumuzu* düşünmek için yeterlidir. Şu birkaç sayfa bu betimlemeye yalnızca küçük bir katkıydı.

Burada hâlâ şöyle diyebilirsiniz: Bu sayfalar kredi parasının kullanımındaki *ikiye çekilirliği* gösteriyor, güven telkin eden bir kredi ve güven telkin etmeyen bir kredi var, peşinatların ve geç kalmaların zamanına göre hareket eden bir kredi ve döngülerin dışında, spekülatif labirentlerin en ince kıvrımlarında hareket eden bir "kredi" var. Bunu düşünmeyin. Önemli olan bu ikiye çekilirlik, yani bir ve aynı yatırımın bir şekilde hem yeniden üretici hem de spekülatif olması değildir; önemli olan iki birbirinden ayrılamaz

mevkilenmenin yoğunluklara sunulması, ve şehvetin buradan oraya ve oradan buraya öngörülemez şekilde gidebilmesidir. Birinin iyimser, diğerinin karamsar diyalektiğini (Küçük kız Marx, Mattick[222]) ikiye çekilirliğin sırları açık eden soytarısıyla karıştırmayın. İkiye çekilirlik birbirine karşıt anlam vektörlerinin bir ve aynı zaman-mekânda bir arada bulunmasıdır. Ama bu kapitalist kredinin ikiyüzlülüğü, göstergelerdeki tensörler ile tensörlerdeki göstergelerin bir arada bulunmasıdır (ama ne için, kim için bulunuyorlar?). Oysa göstergeler ve tensörler aynı zaman-mekâna ait değildirler: Göstergeler tanımları gereği, dönüştürülebilir (değiştirilebilir, tercüme edilebilir, değiş tokuş edilebilir) oldukları sistemden çıkarlar; tensörlerin herbiri kendi geçici zamanını ve uçucu labirent mekânını açar.

Şunun açıkça anlaşılması gerekir ki her türlü merkantilizmi (her türlü spekülasyonu) kıskançlığı üzerinden kapsayan, *sonlu* zenginlik *niceliği* hipotezi bahsettiğimiz aynı labirentlerin kurucu öğesidir. Her yoğunluk ölüme, tükenmeye bir kaçıştır; bu kaçışta yoğunluğun gücü, olabilecek en kuvvetli şekilde harcanır, böylece her birikim sömürülür, her düzenlenmiş beden yıkıma uğratılır: İşte büyük istilaların göçebeleri, işte XIV. Louis, işte 1929'un *broker*'ları. Birinciler ile sonuncular arasında göstergeler değiştirilseydi, taşınır mallara karşı toprak arazileri değiş tokuş edilseydi de, böyle bir "sonluluğun" fantezisi, ve onun *zalimliğinin* ciddiyeti bakımından hiçbir şey değişmezdi. Göstergeler burada düşüncenin gerçekten yerleşik (yapısal) alışkanlıklarının peşinden giden ikameler olarak alınmaz; onlar yer değiştirebilir enerji yığınlarıdır. Göçebenin atı daha hareketli hale gelen dünyadan başka bir şey değildir. Onlar dünyadan ata gittiklerinde -at ne bir alettir ne de bir silah; ama çok daha önemli bir şeydir: Araçtır, onlar attan senede, oradan da vadesiz borca gittiklerinde *olanaklı en büyük yer değiştirilebilirliğe* her zaman biraz daha yaklaşmış olurlar. Gittikçe daha az "küresel", kozmik olan, gittikçe daha libidinal, labirent, geçici olan bir

222 Paul Mattick: 1894-1981 yılları arasında yaşamış Marksist aktivist. Konsey Komünizmi ya da Alman Komünist İşçi Partisi'nin kuruluşuna da katkıda bulunmuş

zamana ve bir mekâna doğru giderler. Spekülasyonun bütün ayrıntılarıyla açıklanabilecek bir zaman-mekânı var mıdır? Borsanın bir tarihi ve bir coğrafyası var mıdır? Buna karşılık, bu şeylerin dolaşıma sokulmasında, yeniden üretimin zaman-mekânmı, diğer bir deyişle yeniden üretilebilir zaman-mekânı tehlikeye atan vahşi bir şey her zaman vardır.

Bir başka örnek de güncel olsun. Suudi Arabistan, Kuveyt, Abu Dabi, Katar ve Libya toplamda 9,5 milyon nüfusa sahiptir. 1973'te Avrupalı petrol alıcılarına dayattıkları petrol fiyatlarını artırdıktan sonra, 1974'te toplamda yaklaşık 45 milyar doları ceplerine attılar. Şimdi Büyük Kral'ın Fransası da dahil olmak üzere, bütün Avrupa gariban bir müşteri ve bir kurban rolüne soyunmuş durumdadır; çünkü merkantilistlerin çok açık bir şekilde anladıkları gibi, Avrupalıların petrol efendilerine karşılık olarak satabilecekleri pek az şey vardır; Avrupalılar bu efendilerin, satılacak olan her ne ise ona *hiç ihtiyaçları olmadığım* düşünürler; (yalnızca adı geçen beş ülke değil) petrol satan bütün Arap ülkeleri bir araya getirildiğinde dahi yıllık ithalatı 20 milyon dolar seviyesinin üstüne çıkartmayı başaramazlar. Onların ihracat fazlalarının, tıpkı Colbert'in metal istemesi gibi, *dolarla* karşılanabildiğini de ekleyelim. Bu hesaba göre Avrupa kapitalizminin er ya da geç çökeceği çok açıktır. (Bunun o kadar da kolay olmadığını iyi biliyoruz...)

Bütün bu gürültü patırtıyı işgücünün sömürülmesi terimleri üzerinden açıklamanın olanaksız olduğunu söylemeye gerek var mı? Ama gerçeklerle yüzleştiğimizde Sraffa'nın düpedüz yapısal fantezisi de gereksizdir. Çünkü bu çöküşten kurtulabilmenin tek yolu, G. Bosquet'nin yazdığı gibi,[223] Sraffa'mn fikirlerine uygun bir şekilde, mesela hem petrol varilini hem de otomobil birimini içeren, yeni bir karmaşık mal standardı belirlemek olurdu elbette. Ama '73-'74 dönemi bu malın *mevcut olmadığım* ve bir anlamda *olmaması gerektiğini* kesin bir şekilde gösterir. Eğer mevcut olsaydı, o zaman bu uyumsuzluklar nereden gelirdi? Yatırım, sistemin yeni-

223 *Le Nouvel Observateur*, 7 Ocak 1974.

den üretimi göz önünde bulundurularak düzenlenmişse, o zaman pek çok gelişigüzel şey sistemden dışlanırdı.

Böyle bir şey politik ekonomide içerilen dindir: O, küçük kız Marx'ın eleştirisi gibi, sermayenin bedeninin bu organik birliğini doğru kabul eder ve ona inanır. Ve hiç kuşkusuz İngiliz, Fransız ve İtalyan "sol"u buna "sağ"dan çok daha fazla inanır. Bu organik birlik sayesinde sol, sermayeyi, hovarda tutkuları elinde tutma ayrıcalığına sahip olur. Politik ekonomi en âlâsından bir solcu yanılsamasıdır.

Feodal Arapların Avrupalı pek ciddi girişimcilerin kaderi üstünde doğrudan uyguladığı ve pek üretici Avrupa'nın kaderi üstünde dolaylı bir şekilde (altın üstündeki spekülasyon aracılığıyla çünkü Arapların petro-dolarlarını neyle değiş tokuş edebilirler ki bu dağılmanın eşiğinde olan garibanlar?) uyguladığı bu iktidar hiçbir şekilde paradoksal değildir. Ancak değerin yasasına inanılırsa, bu değer Sraffa tarzı olsa bile paradoks ortaya çıkar; burada da karmaşık mal standardı, değerin bir kaynağı olduğunu söyleyen hipotezden kurtulmuş olsa bile, yine de denge ve dönüş inancından beslenir. Bu denge mutlaka gerekli değildir. En "modern" kapitalizmde merkantilizm, spekülasyon, emperyalizm, eşitsiz değiş tokuş adı altında, *düzenin* değil, *aşırı çabanın* bir gücü vardır: "Kıskançlık", "aşırı çaba"dan gelir.

Kapelikon'un bu perspektifinden incelenecek başka bir durum daha var: Doların çevrilebilirliğinin bırakılması, para bozdurma oranlarının serbest bırakılması, sıcak para ilkesinin genelleştirilmesi -bütün bunlar, ilkece daha üretken, aynı zamanda daha sinir bozucu, ve spekülatif ya da (bizim verdiğimiz anlamda) merkantilist bir doğanın manevralarını sekteye uğratmaktan uzak, daha büyük bir yer değiştirebilirlik anlamında uygulanabilirdir- olanağın yerini değiştirmekten başka bir şey yapmaz (Bu, başka bir *zenginlik* olmadığından dolayı Arap emirlerinin yaptıkları gibi eski altına bir geri dönüş anlamına gelse bile). Bu yer değiştirebilirlik bakımından yatırım, yani (yeniden) üretim araçlarındaki enerjilerin (genellikle

uzun vadede) yerleşiklik kazanması hâlâ, döngüsel, ilkece düzenli, üretici bedeni bir tür dünyaya, neolitik devrimin dünyasına çeviren doğanın bir işi gibi görünür. Ama spekülasyonun ya da merkantilizmin doğal modeli yoktur: Hatta termodinamiğin uğursuz ikinci yasası bile onların başıboşluğunu açıklamaz; bunun yerine, maddeye çok benzeyen karşı-maddenin esrarengiz hipotezi gibi bir şeye ihtiyacımız vardır, karşı-madde, maddeye oldukça benzer, maddede sabitlenen enerjiden ancak etkileriyle gizlenen, tamamen pozitif bir enerjidir: Madde ile karşı-madde karşılaştıklarında, birbirlerini yok ederler.

Ve (üretim aracı da dahil olmak üzere) ticari mallara yatırım yaparak başkalaşımların düzenlenmesine boyun eğersiniz: Çünkü üretim bir tüketimdir ve her ürün sırası gelince tüketilmelidir. Bu anlamda, Aristo'nun doğal ihtiyaç birimleri (aileler) arasında kullanılan ödeme parası üzerinden servet edinmenin mümkün olduğunu daha önce söylemesi gibi, "kullanım-değeri" denilen değer de yeniden üretim sisteminin vazgeçilmez tarzıdır. Orada ağır, kozmik bir zaman vardır; tohumun ve meyvenin, tavuğun ve yumurtanın, çocuğun doğmasının, balın süzülmesinin zamanı. Para "gösterge"leriyle birlikte bu zamandan ve onun mekânından kurtuluyoruz. Göstergelerde deliye dönüyoruz: Onlar çok defalar, pek çok zamana izin verirler; onlar gaz pedalıdır, onlar frendir; tam da (yeniden) üretime, yani tüketime, yani nihilizme zorlanmış olmadıkları için. Bu göstergelerin çoğalması doğurganlıklarından kaynaklanmaz; yüzlerindeki-değerlerin üretken mallara çevrilmesinden, yani onların yatırımından kaynaklanmaz; bu, bir kutuptan çalınmış zenginliğin, dolaşımın diğer kutbunda yoğunlaşmasından başka bir şey değildir; bu yüzeyleri tüketen, süpürücü hareketlerdir yalnızca. Bu hareketler her türlü üretken tüketimin baskılarından kurtulmuştur; onlar, geçtikleri yüzeylerin dağılmasını olanaklı hale getirirler.

Öyleyse Çinli adam sperm-zenginliğiyle ne yapıyordu? Metafizik Merkezi ya da Tao'yu ya da hatta bürokratik hiyerarşinin

tepe noktasını kazanmak amacıyla mı spermi biriktiriyor ve sermayeleştiriyordu? Sevişme sırasında yaptığı birikim dağıtma amacıyla enerjilerin yoğunlaştırılması ve onların yağmalanması değil miydi? Kadının bedeninde ve kendi bedeninde harekete geçirdiği şey, Moskova Merkez Pazarında ve Wall Street'de doların harekete geçirdiği aynı sinir bozukluğu değil midir? Bu birikim neden yalnızca uzun vadeli, yatırım yapılmış, yeniden üretken bir krediye yol açsın? O aynı zamanda bir vadesiz borç, niyetsizce yapılan bir spekülasyon, ne yeniden üretme ne de artırma kaygısı taşımadan süpürülen yüzeylerin bir akkorlaşması olmasın, iktidarın bir fethi değil de kıskanç bir aşırı çaba olmasın? Elbette. Her sermayeleşmenin tam anlamıyla ölümsüz ikiyüzlülüğü ve gizlenmesi olmasın?

Bu Yazının Ekonomisi

Figüratifin ve Soyutun Ekonomisi

Bu söylem nedir? Nasıl meşrulaştırılır? Nereye yerleşmiştir? İşlevi nedir? Sizin bu şekilde konuşmanıza izin veren nedir? Siz büyük ince zarın işletmecisi misiniz? Ama geçici olan ve elle tutulamayan bir şeyin nasıl işletmecisi olabileceksiniz? Sizin işiniz yalnızca hayalcilik ve laf ebeliği mi? Doğruyu arıyor, onu söylüyormuş, söylemişsiniz gibi mi davranıyorsunuz? Yeni bir felsefeden, yeni bir sistemden başka bir şey yapabildiniz mi? Yine mi yalnızca sözcükler? Bu sözcüklerin en azından dünyayı değiştirme gibi bir iddiaları var mı? Peki yoksa o zaman neye yarıyorlar? Yalnızca bunu saptamaya sefil yaratık! Aslında kendi adınıza tamamen hayali bir şeyler uydurmuşsunuz, "dilin derisi" üzerinde arzunuzu gerçekleştirmişsiniz, kendiniz bile buna sanat düşkünlüğü ve seçkincilik diyorsunuz.

Sorularla cevap verin, onlara şöyle deyin: Nedir bu sizin teori söyleminiz? Sizin bütün sorularınızın temelinde bu söyleme, hakikat sözüne gönderme vardır. Bu göndermeyle gözümüzü korkutmayalım; hakikat hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz ve de hiçbir şey bilemeyeceksiniz. Biz biliriz ki o paranoyanın ve iktidarın silahı, birlik-bütünlüğün sözcüklerin mekânında kavranması, geri dönüş ve terördür. Öyleyse hakikatin beyaz terörüne karşı tekillerin kırmızı zalimliğiyle ve onun için mücadele edelim. Ve size özenle cevap vereceğiz, sorularınızı anlamakta endişelerimiz olduğu için değil, ama bunun sayesinde bu beyaz terörü geçici zarımız üstüne yerleştirebildiğimiz ve aynı zamanda kendi kuvvetimizi bu tek yüzlü şeridin üstünde genişletip onun yerini burada değiştirebildiğimiz için.

Ahh kadınlar, ahh çıtırlar, ahh yaşlanırken gençlere yönelen dostlar, mızıkçı kadın, eli açık kadın, hararetli kadın, barbar kadın,

harika kadın, ahh ibneler, ahh bağımlı kadınlar, ahh Araplar, ahh ateşliler, şu nefret uyandıran hakikatten ve akıldan gelen bu son saldırıyı savuşturmamız için şimdi bize yardım edin, bizi ondan daha akıllı hale getirin, onda olmayan aptallığı bize bahşedin ve bizi ondaki aptallıktan esirgeyin, koltuk altımızdan tutun bizi, fermuarınızı açın, kaldırın, bizi Medusayla[224] tanıştırmaya götürün, onun suratına attıracağız, serin kırmızıyı maviyi, serelim bir gömlekçinin kar beyazı yakalığından çıkan boynun esmer maviliğini, vajina çukurunun kadifemsi kırmızılığını, hafif sert küçük pürüzsüz opera dudakları, kiraz rengi buruşuk geniş tafta dudakları, mor mavi penis başını, akordeon şeklindeki el değmemiş sünnet derisinden çamaşırları, paranın, altının, kil ve kalker bileşiminin içeriye nüfuz edemediği kumsalları, bütün bunları Medusa'nın suratına tutun, işte ona böyle cevap verilecek.

Medusa hareketsiz bırakır ve bundan keyif alınır. Teori hareketsizleşmekten alınan keyiftir. Bu şekilde, kendi ayırma işlevi içinde ayırma çubuğuna yatırım yapılır çünkü ayırmak, onu buna, şunu buna ayırarak, yani kimliklere dönüştürerek hareketsiz hale getirmektir. Bu ayırma teorinin içinde yoğunlaştığında, bu çubuk bu şeyi kendisinin tarafındaki şu şeyden ayırmak için hem hareketsiz kalır hem de ortaya çıkarttığı mekânların bu şeye ya da bir başka şeye atfedilmesinin olanaksız olduğu bir hızda sarmal bir hareket tarafından sürüklenir. Dahası da var: Bu, ayırma çubuğu hareketsizleştirdikçe, ayrımsız bir şekilde süpürdüğünü ayırt ettikçe gerçekleşir. Sizinkini kaldıran ve sizi o kaldırmanın içerisine atan teorisyenler, açık ve seçik olanın, aslında yalnızca seçik olanın soğukluğudur; seçik olan *karşı çıkılabilir olan*dır, açık olan ise seçik olanın özne felsefesine tercüme edilen kuşkulu bir laf kalabalığından başka bir şey değildir. Çubuğu durdurup şöyle deyin: Çıkın çabuk bu pathostan -işte *sizin* pathosunuz. Güzeldir ve felç eder, aslında Medusalaştırır askıda bırakan şu katı ayırma.

224 Medusa Yunan mitolojisinde gözlerine bakam taşa çevirdiğine inanılan yılan saçlı, keskin dişli, dişi canavardır [ç.n.].

Ayırıcı işlev ayrıca aynı zamanda sentetik işlevdir. Şöyle dersiniz: Bu budur, şu değildir; bu, şunu demektir: Bu, bu olduğu kadar, şu değildir de. Bir senteze dayanan eski ilkedir bu çünkü bu oradaki-taraftan bu buradaki-tarafı ayırmak için iki tarafın olması gereklidir. Ayırdığınız anda birleştirirsiniz. Sözgelimi sesbilimcilerin *karşıtlık* adı altında geliştirdikleri her şey bu sentezi varsayar. Bu, çok temel, ama *tutarlı* söylemin inşası için kaçınılmaz bir sentezdir. Bu söylem sürekli kullanımı gerektirir: Her söylenen ifade, bu ile bu-olmayan arasında bir ayrım yapmak için pathosun içinde ilerler, o böylece iki yüzü keskin bir *bıçakla* silahlanmış bir halde ilerler ve keser atar. Onun sağladığı tutarlılık böylece önceden keyfi bir şekilde tanımlanmış bir kabul edilebilirliğe dayanır. Katı bir teorik söylemin biçimsel özelliklerini biliyorsunuz; o, aksiyomlarla örülmüş bir söylemdir: Bu özellikleri kurmayı sağlayan en temel kural, ya bu deve ya bu diyardır: Söylenen bir şey ya kabul edilebilir ya da kabul edilemez (pek çok değerden oluşan bir söylentiler hesabında bu dışlamaya yarayan meta-alet yine de işlevini sürdürür).

İdeal olarak, teorik bir metin *hareketsizleşmiş organik bir bedendir*: O, tabii eğer varsa, gönderme alanı bakımından aksiyomların ya da tamlığın tutarlılık, doygunluk, bağımsızlık gibi biçimsel gereklerini yerine getirir. Organik bir beden, organlar denilen seçik öğelerin (ayırma) bir araya gelmesidir (sentezidir); bu organların söylenenler ve bu bedenin de bir metin olabilmesi yalnızca avanak materyalistlerin başına dert açar ve yalnızca, her şeyin libido için bir malzeme olabileceğini kanıtlar.

Bir anlatı söyleminde organik bir beden de olabilir; ama o, bu söylemin *gönderme* kutbuna yerleşmiştir: Anlatı bir beden etkisi üretecek, anlattığı *hikâye* [tarih] üzerinden basit ya da karmaşık bir öznenin tahayyülünü yaratacak, ve o zaman da sıfatları olaylar olacak olan bir dayanak üzerinde açılan olayları öyleyse zımbayla tutturacaktır. Teorik söylemde, bununla birlikte, bu bedenin silueti metnin kendisi üzerine yerleştiğinde: O zaman bu, söylem aracılığıyla birleşen ve bütünleşen gönderme alanı değildir; ama birleş-

meyi ve bütünleşmeyi kendisi gerçekleştiren bu söylemdir. (Hatta onun göndermeye dayalı biçimsel özellikleridir). Bu söylemin biçimciliği sözcüklerin derisinde gibidir, soyut resimdeki renklerin biçimciliğine benzer. Buna karşılık, anlatıya resimde karşılık gelen şey figürleştirmedir.

Ayırma çubuğu her iki durumda da iş başındadır; ama teori söz konusu olduğunda, onun kesme işinin yeri ile döndüğünde yaptığı işin yeri aynıdır: Metnin bedenidir bu; anlatımda, anlatıyı organize etme etkinliğinde temel ayırmalar ve sentezler metne taşınırlar, bu sırada keyif metnin ötesinde, onun *gösterdiği* şeyin içinde, gönderme tarihi üstünde kendine mevki bulur.

Bu iki mevkilenmeyi libidinal ekonomistler olarak anlayabilir miyiz? Evet, anlayabiliriz. Şunu söylüyoruz: Her figürsel-anlatı organizasyonunun içinde bir *hareketsizleşme kutbu* vardır; ve canlı tablodan, *poz vermeden*, Sade'a özgü ya da genel erotik anlatılardaki vücutların pozisyonlarından, gerçekçi pornografiden, figürsel resimden, bazı *yeraltı* filmlerinden ve belki de *bütün* anlatma ve figürasyondan elde edilebilen yoğunlukların, kurbanın bu hareketsizleşme kutbu (temsil edilen beden) ile bizim malum nedenlerden dolayı en aşırı düzensizlik içinde *müşteri* diye adlandırdığımız şeyin bedenini altüst eden bir kışkırtma kutbu arasında gerilen elektrik kıvılcımları gibi çakmalarını destekliyoruz.

Geçerken şunu da not edin, böyle kutuplaşmış anlatma-figürasyon içinde orada gösterilen şeyleri hareketsiz kılan bir bağlantı önerisi, bu önerinin elde edilebileceği metin, film, tuval gibi araçlarla süreçlerin üstünün örtülmesiyle gerçekleşebilir. Kullanılan dayanağın ve onun işaretlerinin *derisi* silinmiştir (mesela resim ya da sinemada bu dayanak sanki belirli bir uzaklıkta bulunan başka bir yere bakan şeffaf bir cam levhaymış gibi işlenir). Bu, müşterinin heyecanını yakalayan figüratif nesnelerin derisidir. Jacobson'un lehçesiyle konuşacak olursak, gönderme ya da işaret etme işlevi diğer işlevlerin hepsini siler süpürür. Ama sonrasında, tam da gönderme ekseni olarak heyecanı, yani dürtü hareketlerini ele alırsak

ne diyeceğiz? *Poz vermeye* meraklı bir müşteriyi, bir hikâye okurunu, bir kovboy filmi izleyicisini, bir resim tutkununu düşünün: Bu kişi kendisine hareketsiz ya da hareketsizleştiren bir şey olarak sunulan şeyin karşısında sanki bir *avın* önünde duruyormuş gibi durur. Bir av, hareket etmeyi bırakmış organik bir bedendir; canlı etin kabuğu sessiz ve hissiz kalır. Burada müşterinin keyfi hem organikliğini hem de ölümünü ister. Aşırı hareket ya da heyecan müşterinin bedeni üzerinde sabırsızlık, şaşkınlık, salya, gözyaşı, sperm akıtma, tüylerin diken diken olması, sanrı, kekeleme, karıncalanma, "onun bedenini" oluşturan büyük zarın parçaları üstünde sürekli duran ve yer değiştiren duygulanımlar olarak mevki edinir. Bedeni merkeziyle ve kendi birliğiyle toplam bir hacme kapatmaya hiç kalkışmayan bu hareketler, bu bedeni heterojen, bağımsız, özerk akkorlaşmalar için elverişli bölgelere bölerler: Onlar kısmi dürtüler denilen dürtülerden başka bir şey değildir. O zaman tertibat şudur: Müşteri adı altında ve silinmiş, bilinmeyen bir dayanağın aracılığıyla bağlandığı şeyin üstünde duran, birleştirilmiş ve hareketsizleşmeyle ölüme mahkûm edilmiş (kurban) beden, kısmi dürtülerin Brown hareketi.

Soyut resimde önemli bir yer değiştirme meydana gelir: Tablo hiçbir şeyi temsil etmez, gönderme alanında bulunan bir hareketsizleşme kutbuna göndermez. Hareketsizleşme kutbu müşteri-bedenin üstüne yerleşmiştir: Bu tür resim, figürleşmedeki harekette bulunan kısmi dürtülerin bağlanmasını, beklemenin ya da aynı şekilde yetilerin aşırı sakin bir hale gelmesinin yoğunluk kazanmasını, bir bağımlılık durumu içine konulmayı talep eder. O buna karşılık, renklerle işaretlenmiş dayanak-deridir (tuval, araçlar, renk malzemeleri), bu deri harekete geçirilmiştir: Bunun nedeni yalnızca, onun temsil ettiği şeyin (aslında hiçbir şey temsil etmez) "arkasında" artık kendisini silmemesi değil, aynı zamanda noktaların, çizgilerin, düzlemlerin ve renklerin bir araya gelmesinin apaçık hareketsizliğinin, onunla eğlenmeyen bir göz için bir şey ifade etmeyen hareketsizliğin tam da arzuyu motive eden şey olmasıdır.

Aradığımız şeye burada iyice yaklaşmış olduk: Teorik metindeki yoğunluğun mevki edinmesi, hareketsiz hareket. Klee, Delaunay, Newman, Rothko, Guiffrey, üçkağıtçı hareketsizleştiriciler çok küçük renk, çizgi, vb. uyumsuzluklarıyla hareketi yaratırlar. Uyumsuzluklar diyorum, karşıtlıklar değil. Bununla, bir maviye eklenen bir maviyle, bakış açısına göre gizlenmiş olan aynı beyazın iki parlaklığıyla, her türlü gevezeliğin ve renklerle ilgili bilgiçlik taslamanın ötesinde kendimizi harekete geçirilmeye bırakırız.

Çünkü kaba bir soyut, yalnızca sistem aracılığıyla işler; o, teorik bir şeydir, başka bir anlamda, renkli bedeni felç olmaya götürür; ama büyük ressamlar bu bedene hareket kazandırmaya yönelirler. Müşteri, tablonun (metnin) kurbanı haline gelir ve bu tablo kıpır kıpırdır: Renklerin, plastik öğelerin heyecanını taşır. Soyutla büyülenme, belirli bir keyif mevkisidir, Medusa müşteriyi felç eder ama Medusa kımıldayabilir. O, uyumsuzluklarla kımıldar, kurban müşteri onun karşıtlıklar içinde buzlaştığına, taş kesildiğine inanır; gözü sistemden, çubuğun kesme ve sentez yapma olmak üzere iki ayırıcı işlevinden başka bir şey görmez, asıl meseleye kör kalır: Kendisini mavi ile mavi, beyaz ile beyaz arasında sözde bunları ayırmak ve kavramın hükümranlığını sağlamak için bölen bu aynı çubuk bir salınım içinde belli belirsiz döner; bu salınım hiçbir şekilde bir yanılsama ya da kalıcı bir tereddüt değil, enerjinin gizlenmesidir; enerjinin bu yerden ve bu yerde öfkeyle atılmasıdır. Tablonun derisi birleşik bir bütünlük olarak değil, orada burada, köşelerde, renk kumsalları arasındaki bu olanaksız temaslarında, her zaman parça parça ya da kısmi olarak, dürtüsel ince zarın parçalarından oluşan geçici bir yapboz olarak davranır. Müşterinin bedeni kendine gelir, bu yapboza bağımlılığı doğrultusunda birleşir. Bu, etkinlik midir, edilginlik midir? Bu birleşme bir kimlik, öznellik etkisine ve öyleyse müşterinin bir kısmına yönelen etkin bir dikkat etkisine neden olur. Ama biz, bu müşterinin resme bağımlı olduğunu ve tıpkı avcı gibi tam da etrafı gözlediğini sandığı sırada aslında kendisinin gözlendiğini söylüyoruz. Müşteri avdır,

toplanmış bir bütünlük üstünde kurulan ve böylece renk topluluğu tarafında sapık hareketleri başlatan kurban bedendir: Resim-beden yarattığı cazibenin marifetiyle müşteri-bedeni sadistleştirir. Demek ki buradaki tertibat figüratifte işleyen tertibattan bütünüyle farklıdır: Dışlama çubuğunun etrafında atılan volta, heyecan resmi, bağlantı kurulan çokanlamlı yüzeyi, birleştirme tuzağıyla müşterinin kurban bedenini siler süpürür.

Libidinal Olarak Teorik

Şimdi *teorik türe*, daha önce bahsedilen biçimsel özellikleri öve öve bitirilemeyen türe geri dönelim. Onun dürtüsel özelliklerini hatırlayalım: Figürsel-anlatı söylemi gibi o da organik bir bütünlüğü kapsar; ama bu bütünlük gönderme üzerinde konumlanmaz; o metnin kendisi üzerinde konumlanır; soyutlama gibi metin de müşterisinin hareketsizleşmesini ister; ama onun da duygularından kurtulması gereklidir. Bu farklar betimlenmelidir.

Soyut olan, gerçeğe benzer bir şey sunmaz, yalnızca onun araç gerecinin organizasyonuyla etki eder. Oysa teori de aynı özelliğe layık olduğu için övünür, yanılsama ya da ideolojiye başvurmadığını iddia eder. Mesela bir zamanlar "dayanak-yüzey[225]" adlı akıma bağlı olanların "araç gereçleri bozarak" uyguladıkları bir strateji vardı; resmin nasıl olup da gerçeğe benzer şeyler yarattığını uygulamaya döküyorlardı: Sergi çerçeveleri, tuvaller, tek biçimli renkli damgalar, Möbius şeridi gibi bükülen hafif tahta ya da tarlatan makaralar, bütün bunlar duyulur mekândaki bir aksiyomlar kümesinin tam eşdeğerini dil mekânındaki resimler için yaratıyordu: Bunların bu

225 "Dayanak-yüzey" 1967-1972 yılları arasında Fransa'da etkin olan bir grup ressamın kavramsal resme ve diğer dışavurumculuk biçimlerine karşı başlattığı bir akımdır. Ana fikir, resmin nesnesinin yine kendisi olarak alınması ve resmin dayandığı yüzeyin bir sanat eseri olacak şekilde tasarlanmasıdır. Akımın önde gelen isimleri arasında Daniel Dezeuze, Patrick Saytour, Claude Viallat, Bernard Pagès sayılabilir [ç.n.].

aksiyomlar kümesi tarafından tanımlanmış, sözcük düzleminde ve sözdiziminde kabul edilebilir ifadelerden başka bir şey olmamaları gerekiyordu. Ve Dezeuze ve Cane "Bir resim teorisi programı için" adıyla, bu sergilenenlere denk düşen teorik söylemi dile getirdiler.

Bu "dayanak-yüzey" grubu üzerine söylediklerimiz bütün soyut ressamlar için elbette söylenmeyecektir, üstelik bu grup figüratif sanata karşı da daha az eleştirel değildir. Buna rağmen libidinal tertibat her soyutlamada ve özel olarak da her tür teorik soyutlamada kendini gösterir, böylece bunun üzerinden, müşterinin gerçeğe benzetilen bir nesneye, bir göndermeye aktarılmasına engel olur. Aktarma yalnızca araç gereç ve onun düzenlemesi üstünde yapılabilir: Bu doğru mudur? Buna izin verilir mi? Bu ifade kabul edilebilir mi? Bunlar "doğru" sorular haline gelirler, bunlar teorisyenlerin bize sorduğu ve karşılığında bizim de onlara sorduğumuz sorularla aynıdırlar. Hakikat, adalet ve suça ilişkindirler. Teorik metin büyülenmiş müşterisine ne sunar? *Ele geçirilemeyen* bir beden sunar, bir hırsızın, bir yalancının, bir dalaverecinin hiçbir kusurunu bulamadığımızda onu ele geçirememiş olmamız anlamında ele geçirilemezdir. Bu metinde söylenen her şey, metnin aksiyomlar kümesinden ilke olarak türetilebilir. Kendi terimlerinde baştan aşağı tutarlı olan, ve sarih yöntemlerle kendisinden türetilebilen bir metin; müşterinin ilkesel olarak *sürelilik çözümü* olmadan da gezinebildiği varsayılan açık bir organik beden; hiç hata olmadan tekrarlanan ya da tekrarlayan, hiçbir hatayı hoş görmeyen, dışlama aygıtlarını ve içerme kanallarını tanımlayan bir beden. Bu bedende oluşturulan her ifade kendi açısından *haklı*dır: Müşteri bir ifadeyi ilkesel olarak başkalarından türetebilir. Teorik metnin bu hoş totolojik bedeninin dış göndermesi yoktur, yolların ve izlerin kaybolduğu riskli bir iç bölgesi yoktur; beyaz kimliğine mühürlenen bir model kendisini tekrar sunar.

Teorik metin bir model, taklit edilecek herhangi şeydir, ve kendisinin de taklit ettiği bir modeli, kendi aksiyomlar kümesi vardır; ve bu kümenin de tamamen biçimsel bir modeli vardır. Modellerin

kapanmasının olanaksız olduğunu (Gödel teoremi) ve sembolün, olağan dilin her zaman bir ilk geçirimsizliği olduğunu göstermeye çalışmak yerine, *aynıya geri göndermenin, tutku düzeneğinden* ileri geldiğini göstermeye çalışmak gerekir, yorumsamacılığın buna karşı gelerek savunduğu, kaynağa *gönderme işlemi bunun ne daha fazlası ne daha azıdır.* Model her iki durumda da göstergebilimle ilgilidir, karşıtlık yalnızca, göstergeler arasındaki ilişkiye dayanır. O zaman modeli, daha çok gücü üzerinden anlayalım. Bu güç, taklit [*mimesis*] üzerinden, onun yayılımında ortaya çıkar. Manken (*mannekijn*, küçük adam) *koleksiyon* modelleri sunar. O, aynıyı tekrar etmenin sevincini, seri yeniden üretim üzerinden keyfi taşır.

Teorik metnin bu kapalı bedeni, bir model olarak bu aynı keyfi ortaya çıkartır. Onun totolojik mükemmelliği, karşılık vermedeki bağlılığın coşkusundan doğar. O tam da, en azından ideal olarak, biyolojik yeniden üretimin ötesine gider; burada genetik kodların karışması sonucunda gelen benzerlik etkileri, dışlanmamakla kalmaz, aynı zamanda kaçınılmazdır. Organik teorik beden taklit işlevini eşeysiz üremeyle yerine getirir. Teorik olan ile *bakire olan* arasında bir yakınlık vardır. Psikanalistler şöyle diyecektir: Teorik olan, cinsiyet farkının inkârını içerir. Ama bizim gözümüzde "farkın" göstergebilimle ilgili olduğu kuşkuludur. Biz şöyle diyoruz: O, uyumsuzlukların, enerjinin gezindiği mesafelerin ve kesintilerin heterojen olduğunun inkârını içerir; o, çokanlamlılığın inkârını içerir. Onun bir biçime, güzel ve iyi bir biçime ihtiyacı vardır. Böyle bir biçim temelini ve kökenini istikrarlı sentetik ayırmada bulur.

Bu ayırma teorik bedenin içinde ideal olarak, onu hareketsizleşmeye götürmek için çok sıkı çalışır. Figüratifte bulduğumuz *felç kutbu*, göndermeden araç gerece kaymış bir halde burada da bulunur. Bu kutup anlatıda olduğu gibi, söylemle hareketsiz hale gelen şey hakkında konuşulan şey değildir; onun kendisi bir söylemdir, *durmaya* çalışan, "seçilmiş" aksiyomlar kümesinde kabul edilebilir olan ifadelerin sistemidir. Büyük soyut ressamların çalışmasındaki yoğun mevkiden epey farklı bir durum: Soyut ressamların hareket-

siz resimlerinde, boyanan şeyler "hemen oracıkta", algının eşiğinde hiç durmadan harekete geçerler: Harekete doğru hareket içindedirler. Ama oldukları halleriyle teorik bedenler kötü soyut ressamların çalışmalarında olduğu gibi, sükuna doğru hareket halindedirler. Onların bir hedefi vardır. Medawar bilimsel bir hipotezin kaygıyı yatıştırdığını söyler. Teorik söylemler yoğunlukları sabitlemenin ve dağıtmanın araçlarıdır; kaygı, ayırıcı çubuğun bütün dönüşlerine verilen addır, heyecanların ortak adıdır. Ve Medawar bilimsel bir hipotezin icadı ile plastik ya da müzikal bir nesnenin icadı arasındaki tek farkın ikinci durumda duygu yoğunluklarının taşınması, birincideyse kurala göre yoğunluk aktarımının ilkesel olarak duygulardan yoksun olması ve ona verilen tepkinin hiçbir heyecan içermemesi olduğunu söyler.[226]

Öyleyse, çubuğun istikrarlı ayırmalarda teorinin (kavramların) bedeni üstünde hareketsiz kalması metin-beden ile müşteri-beden arasındaki temas bölgesinin benzer bir hareketsizleşmesine denk düşer. Teorik metin müşteriyle temas edebilir, yeter ki müşteri duygulardan kurtulsun, etkisizleşsin, hareket etmeye gücünün yetmediği anlaşılsın, duyarsızlaşsın, tarafsızlaşsın, yani ne metinde ne başka bir yerde gizlenen heyecanlarından eser kalmasın.

Bu soğukluk teorik olanın kendi sıcaklığıdır. O bir parodi değildir; onun libidinal karakteri daha çok, olmak istediği anonimlik içinde ortaya çıkar. Genelde, teorik söylemin iletilebilirliğindeki *a priori* koşul olarak anlaşılan bilginin meşhur *evrenselliği* dürtüsel bakış açısından görüldüğü kadarıyla kişisel kimliklerin yıkma eylemidir. Yalnızca, dürtüsel şeridin anonim parçaları, teorik söylemi dönüştürmeden tekrar etmeyi başarabilen parçalar teorik söyleme bağlanır. Freud'dan sonra artık, tekrarın keyif vermesinde şaşılacak bir şey yoktur; keyif burada şuna dikkat çekmekle kalır: Teorik söylem gibi *sadık* bir tekrar Eros'dan kaynaklandığı, onu gerektirdiği kadar, bu tekrar tutarlı bir bedeni, teorinin bedenini onayladı-

226 P.B. Medawar, *The Art of the Soluble* [Çözümü Mümkün Olanın Sanatı], Londres, Methuen, 1967, s. 145-146 ve 155.

ğı için ölüm dürtülerinden de kaynaklanır, onu da gerektirir çünkü tekrar müşterinin bedeninde ve dürtülerin anonimlikte filtrelenmesinde önceden oluşmuş özel libidinal tertibatların yıkımından geçer. Teorik olanın yol açtığı *unutma* önceden, İd'e uygun bellek kaybıdır.

O zaman hem hareketsiz duran hem de hızla dönen ayırma çubuğunun paradoksu daha az geçirimsiz hale gelir: Ayırıcı olarak, müşteri bedenden metin bedene ve tam ters yöne bütün enerji geçişini askıya alır; hareket olarak, aynı ayırıcı işlev içinde, söylemle ilişkili müşteri tertibatının bağlantı kopukluğunda geçiş açar, bu kopmayı bir bağlantı haline getirir, cinsel birleşme olmadan ve anonim tekrarla müşteriyi ve metni keyfin içine batırır. Libidinal şerit tam olarak, dışlandığının sanıldığı noktada ortaya çıkar. Şu halde bağlantının kendi noktasındaki bu bağlantı kopması, teorik söylemin kendisini bir beden olarak oluşturmak için talep ettiği içsel homojenleştirmeye eşdeğerdir. Homojenleştirmeye yoğunlukla yatırım yapılabildiği gibi, öyleyse bağlantı kurulan bedenlerin etkisizleşmesi de onların aşırı uyarılmalarıyla atbaşı gidebilir. Soğukluğa ve ölüme doğru hareketin yakıcı olduğunu öğrenmiş miydik? Yoğunlukların "yaşam"a bağlı olmadığını, ama teorik söylem gibi aşırı soğukluk ve ölü yineleme talep eden parçalar da dahil olmak üzere büyük kırkyamanın herhangi bir parçasında ya da temasında harekete geçebildiğini ya da sabitlenebildiğini öğrenmiş miydik? Bunun bir hata, bir sapıklık, bir yanılsama, bir ideoloji olduğunu söylemiyoruz. Eğer mimesis sizinkini kaldırıyorsa beyler, ona nasıl karşı çıkabiliriz?

Bu bizi daha çok ilgilendiriyor. Sermaye de mimetiktir, mallar malları üretir, yani başka mallarla değiş tokuş edilir, içkin bir standarda göre, mesela Sraffa'nın standardı olabilir, aynı aynıyla değiştirilir. Eğer "bilgi" bir üretim gücü olabiliyorsa, der Marx, bunun nedeni onun kimlikleri ve sistemleri yeniden üretmek için onları oluşturması itibariyle onun zaten hep böyle bir güç olmuş olması ve hâlâ öyle olmayı sürdürmesidir. Kapitalist üretim tekrar et-

me-kapasitesinin koşullarının bu inşasıdır: Üretmek için üretmek, satmak için almaktır, seriler, zincirler, standartlar, vb.'dir. Tekrarlamayla elde edilen kazanç (500 km ve 3 ay için geçerli olan indirimli kartınızın alış fiyatı iki gidiş-geliş sonra kendisini amorti edecektir) politik ekonomi terimlerine kopyalandıktan sonra, bizim teorik metinlerde bulduğumuz, söylemin felç olmasına doğru yapılan bu aynı harekettir. Model, serileri olanaklı hale getirir ve böylece enerjik harcamaları tasarruf eder.

Bu tasarruf zorunlu olarak ölümcül değildir: Amorti etme sermayenin yer değiştirebilirliğinin yükünü enerjiye yükleyen bir borcun kaldırılmasını, dolayısıyla bu borcun ortadan kalkmasını içerir, borç yine özgürdür, gidip başka bir yere yerleşebilir. Amorti etme böylece yenilenme olarak anlaşılabilir: Makinelerde ve kişilerde sabitlenen, *tertiplenen* [*disposer*] ve bu anlamda (yatırım yapılan sermayenin bedeninde) iyice bağlanmış olan enerjinin bir kısmı bu tertibattan kaçar; bu enerji başka bir şekilde tertiplenecektir. *Durma* zorlantısı teorik söylemde bu işleve de sahiptir: Bir gönderme alanının etrafını dönüştürür; bu alana öngörülebilir bir tarzda, yani kimliğe göre muamele etme becerisi göstererek bir model üretir ve gücü serbest bırakır. Üretken makinelerin üretiminde olduğu gibi teorinin üretiminde de robot zorunlu olarak ve ikili bir şekilde işin içindedir: Hem modelin yinelenmesini hem de enerji tasarrufunu garanti eder. Robot yeni maceralara ve karşılaşmalara yol açar.

Teorinin sermayeden *geldiğini* ya da tersini kastetmiyoruz. Hiçbir şey hiçbir şeyden gelmez, hiçbir şey bir nedenin sonucu değildir. Ama benzerlik ortadadır, sermaye teori kadar eskidir, kimliklerin belirleyicisi Batı kadar yaşlıdır. Yine de bazı itirazlar vardır: Sermaye durmak bilmez, halbuki teorik söylem hareketsizleşmeye doğru gider; sermaye aynı zamanda sapık, ele avuca sığmaz bir bedendir, teorik söylem kendisini güzel organik bedene kapatır: Bu önermeler, benzerliği olanaksız kılan uzaklaşmaları işaret etmez mi?

Buna karşılık bu önermeler sermayeyi olgunlaştırır ve biz de belirli bir hünere mazhar olmuş oluruz. Mimesis teorik metni *ifadelerin iktidarı* olarak kapatır. Model, yapan ve yeniden yapandır, o, yapılmışla uyum içinde yapar: Bu da iktidardır. Robotun iktidarı vardır, robotları yapanın iktidarı güç 2 içindir ve robotları yapanları yapanın iktidarı güç 3 içindir. İktidara sahip olmayan, ilkesel olarak, ifadenin kendisidir çünkü o artık, bir *sonuç*tan başka bir şey değildir. Bundan dolayı nedenler düşüncesine, iktidarlar düşüncesine karşı dövüşüyoruz.

Bu bakımdan, teorik olan temel bir invajinasyon[227] yöntemidir ve büyük ince zarın kendi üzerine kapanma yöntemidir; o, tekrarlarla işler; öngörülemeyen ifadeleri basit yeniliklere dönüştürür. Birkaç aksiyom ekleyerek ya da türeterek teorik yapıyı değiştirme kaygısıyla hiçbir şey bilmediğimiz bir şey hakkında konuşmanın büyük kederi biçimlenme yasalarıyla, yeni olmasına rağmen iyi *biçimlenme* konusunda bir eksiği olmayan bazı deyişlerin yasalarıyla uygunluk içindedir. Teori bozuk-yapılı bir deyişin ancak tehlikeyi bertaraf etmek söz konusu olduğunda mevcut olmasının hayalini kurar. Yenilik, kendisini hareketsiz kılan bir organizma olarak teorik modelin tekrarına yer verdiği takdirde olanaklı olur. (Sermaye de aynı şekilde eşit değiş tokuşların aksiyomlar kümesini yeni enerji niceliklerinde ve niteliklerinde tekrar edebildiği takdirde bu nicelik ve nitelikleri dikkate alır.)

Hiçbir şey önceden orada olmayan, orada eşi olmayan, yani modeli olmayan sisteme girmez. Bu mimetik ilişki Augustinius'un *similitudo* [*benzerlik*] hayallerini cesaretlendirir. Aradaki fark, tıpkı metafor ile metonimi arasındaki fark gibidir; tıpkı geçerli, ayyuka çıkmış, aşkın bir ilk modelin teorisyenin *kendisini* her yeni ifade hakkında hüküm veren aşkınsal otorite olarak *konumlandırdığı* olanağın (aksiyomların) koşulundan sapması gibidir. *Benzerlikte*, otorite teorisyene değil, onun muhataplarına aittir: Bir tek Söz ko-

227 Embriyolojide bir boşluk çeperinin karşı taraftaki çeperle birleşerek bağımsız yeni bir boşluk oluşturması, bkz. dipnot 15 [ç.n.].

nuşur, gerçek Anlatıcı yoktur; anlatıcının sözü diğeri için gerçekten metafordan ibarettir; Büyük harfler yokluk içindir, küçük harfler varlık için; ama teorisyen mimesisle üst-dili fetheder, yani bu yalnızca ifade değil, ifadeleri kurma koşullarının ifadesidir. Bundan dolayı her ifadenin eşi vardır, *a priori* bir olasılık olarak sunulmadan "önce" temel küme olarak sisteme konulmuştur. Leibniz bütün bunları önceden söylemişti, gerçi hâlâ eski bir metafiziğin dilini konuşuyordu: *Alea iacta est*[228] Tanrı'nın kendisini yarattığı Sezar kavramında *önceden* içerilen bir ifadedir ve Sezar'ın gezginliğinde böyle deneyimlenen talih tanrısal, her şeyi kapsayan-söylemin aksiyomlar kümesinde içerilmektedir. Basitçe, Leibniz'in Tanrısı'nın yerine dünyanın en büyük on bankasının müdürlerinden oluşan bir komiteyi koyun ve ne yaparsanız yapın yapabileceğiniz tek şeyin, sermayenin "gerçekliğine" ancak o tekrar ettiği müddetçe girebilmek olduğunu anlayacaksınız. Bir şeyi düşünmek onu düşünebilmiş olmaktır, onu üretmek ve yeniden üretmektir. İlk defa diye bir şey yoktur, tekrar ilktir çünkü o, öğenin -kavramın, malınkendi inşasında içerilmektedir. Eğer öğe tekrar edilebilir, eşit bir şekilde değiş tokuş edilebilir değilse, o zaman o, sistemin bir öğesi değildir.

Bu, teorik söylemdeki *demokratik iktidardır*; yoğun güçleri tekrarlı potansiyelliklere bağlamanın iktidarıdır; demokratiktir çünkü bu potansiyelliklerin biçimlenme koşulları evrensel olarak ilkece erişilebilirdir. Eşitlik teorik paritenin politik figürüdür. Her söylem ve her türlü üretim üstünde baskı uygular. Teorisyen, bilimci belirli bir söylemden (bizimkinden mi?) onu tekrar edemediği için, en azından çabucak tekrar edemediği için şikayet edecektir. Söylem kullanışlı değildir, değiş tokuş edilebilir değildir. Demokratik iktidar kimlikle ilgili çoğalmanın iktidarıdır. Bunu terörizme dönüştürmedikçe ona kesinlikle karşı değiliz: Çünkü her kim ki tekrar dışında bir şeyden keyif alabiliyorsa, savurgan kopyalamada

228 Sezar'ın Kuzey İtalya'daki Rubicon nehrine doğru ilerleyişi sırasında, "zarlar atıldı", "ok yaydan çıktı" anlamında söylediği cümle [ç.n.].

ve çoğaltmada onun tarafından dışlanır. Her ne kadar umursamaz davransak da, ayırıcı işlev üstünde mevki edinen şeyin tarzından farklı olan her yoğun tarzı dışlamaktan ibaret olan bu iktidar uygulamasının demokratik teorik söyleme fazla fazla eklenecek, üstelik onun tarafından üstlenilecek -nitekim bu kötü bir yorum olurdu-, gelecekteki kabullerin daha açık olmasını sağlayacak bir şey olmadığını itiraf etmeliyiz. Hayır, bu iktidarın terörizmi onun özüyle bir gider; o, çubuğun kullanılması ve parite baskısı olgusudur.

Ama ölümcül teoriyle gözümüzü korkutmayalım, onu öbür ölüme, sermayenin devrimci çalkalanma işlevine ve teorinin kendisinden çıkıp çoğalan kibirli bilime bırakalım.

Sermayenin hesaptan sorumlu göstergelerinin sağladığı tekrarla gelen ölüm içinde, neredeyse özdeş ve tamamıyla heterojen bir işlev sessiz ve girift bir şekilde işler: İki ölüm birbirinden ayrılamazdır, çatışma içindedir. Oysa bilimler "tarihi", mesela matematikler tarihi diye adlandırılan şeyi düşünün bir an: Yeni tahayyüllerle matematik nesnelerin tanımlarının sürekli geçersiz sayılması söz konusudur; bu tahayyüller yeni varlıklara yol açan bu nesnelerle oluşturulan kümeyi genişletmekle kalmaz, matematiğin doğasını da bütünüyle değiştirirler: Öklid'in *Elemanlar*'ıyla Hilbert'in *Geometrinin İlkeleri*'ni karşılaştırmak yeterlidir. Bu yer değiştirmeleri enerjiyi dikkate alan bir bakış açısı üzerinden nasıl anlayabiliriz? İkiyüzlü bir şekilde. Onlar bir tarih oluştururlarsa, bu aynen ulusun, Avrupa'nın, Batı'nın tarihi olması gibi bir şeydir: Bir *Bildung*'tur [Oluşum, yapım], fetih hareketidir, kendilik biriktirme seyahatidir. Bu tarihin zamanının epey ikincil geri çevrilemezliği, Cavaillès'nin matematikler için söylediği gibi, tam olarak, bilimin bedeninin kendi özüdür: Bu öz, kendi zaman-mekânında, telaffuz edilebilen ifadelerin sermayeleşme sürecinin ve şimdiye kadar matematiksel olarak barbar kalan ifadelerin fethedilme sürecinin işaretinden başka bir şey değildir. Bu ilerleme emperyalizmin mekânında, imparatorluk topraklarının genişletilmesinde, *sınırın* (geçiş noktasının) artık hiçbir şeyin *duyulmadığının* anlaşıldığı yerlerin ötesine

çekilmesinde olanın zamanı içindedir. Ama *surlar* dikilir dikilmez başına buyruk gezen biri, bir kara avcı, bir yalnız seyyah gelir ve şöyle der: İşte şimdi duyulur oldu. Bu an, Sezarcılık olarak ve barbar sınır bekçilerinin sömürülmesi olarak açıklanabilir; bu, delilik anını unutmak olurdu, tam da Lobaçevski şunu dediğinde: "Ben paralel Öklid geometrisinin önkabullerine başvurmadan geometri yapıyorum"; Cantor şunu dediğinde: "Sonsuzu işlem sayılarından biri olarak kabul ediyorum." Bu anlar kalıcılığın anları değil, ama süreksizliğin anlarıdır, engellenmenin değil, sonuyla benimsenen ve sona götürülen sayıklamanın anlarıdır. Onlar bilinmeyeni bilinene indirgemezler, bilinmeyenin tam bilinmek üzere olduğunun sanıldığı her şeyi agorada barbarın sesinin duyulduğu bir an haline getirmede bocalarlar; Beethoven'ın son dönem kuartetleri müzik için neyse onlar da bilim için odur.

Ölüm her bir anda, varolan teorinin *corpus*'unun üstünden, bütün sistemin sağ kalmasını tehlikeye atan ölümcül bir gerilim geçirir. Burada bilim, *kurgudur*[229]. O, kendisini tekrar etmekle, zaten bilinen bir şeyi yeniden üretmek için birikimlerine başvurmakla yetinmez, yeni kayıt yüzeyleri yaratır; bilginin bedenine, *corpus*'una, libidonun dolaştığı ve yatırım yaptığı, bu *corpus*'da dengesizlik yaratan, onun yaşamını güvencesiz hale getiren yeni parçalar ekler. Bilim, keşiflerinin kendi bolluğu sayesinde hakikate ulaşma misyonundan kuşkulanmak zorunda kalmıştır. O artık hiçbir şeye inanmaz, zamanın ve mekânın sonsuz olduğundan kuşku duyar, *a priori* olarak aldığı kavramların köhneliğiyle çarpılır. Heisenberg ve Bachelard'ın epey işlediği bu konu üzerinde ısrar etmek bile gereksizdir.

Ama Bachelard'ın bu bilimin gizli düşüncesi diye adlandırdığı şeyi ifade ederken kullandığı sözcük bizi aldatmasın: Yok felsefesi diyordu o buna. Bu negatifle yetinmek bilimin "düzensizliğinin" kapsamını eleştirel bir işleve, olası ifadelerin *corpus*'unu eleştirme

229 Bakınız Boris Eizykman, *Science-fiction et capitalisme* [Bilim-kurgu ve Kapitalizm], Mame, 1974.

işlevine indirgemek olurdu. Oysa bu çok önemli değildir; önemli olan daha çok, bu bilimin tıpkı sanatta olduğu gibi olumlu bir şekilde üretken, yaratıcı ya da *uydurma* olmasıdır. Bu, teorik eleştiri olarak önemini kaybederken (binlerce araştırmacının kafa karışıklığını çok iyi açıklıyor), işlemsel sayıklama olarak gittikçe daha ilginç bir hale gelmektedir. Bu sayıklama bilen öznenin ölümünü gerektirir. Bugünün bilimsel bilgisinde *bilen kimdir*? Bu saçma soru bilginin, ona *sahip* olabilen bir özneye ilkesel olarak atfedilebilir olduğunun varsayıldığı bir yerden geliyor. Teorik alanın modern bilim aracılığıyla sayıklanarak süpürülmesi, bildiği varsayılan özneyi saf dışı bırakmakla kalmaz, varsayılan özneyi de gözden düşürür. Her *topoloji* [*topique*] icat etmede oyuna giren libidinal *ekonominin* hareketliliğiyle karşılaştırıldığında modası geçmiş bir ideoloji gibidir. Modern bilimci artık bir bilici, yani bir özne olarak değil, inanılmaz incelmiş, enerjik bir başkalaşım sürecindeki küçük bir geçici bölge olarak mevcuttur; o yalnızca bir "araştırmacı" olarak mevcuttur, bir araştırmacı bir yandan elbette, bilimsel iktidarın bürokrasi aygıtının bir parçası, diğer yandan bundan ayrılamaz bir şekilde, yeni enerji bağlantıları ve kombinasyonlarıyla, yorulmak bilmeyen ve köleleştirilemeyen bir deneycidir. Onun önerdiği ifadeler ancak kattıkları yenilik doğrultusunda değer kazanır.

Ve bu anlamda, anonimliği ve başına buyrukluğu içinde modern bilimci, çalışmalarını iktidarın emrine yedekleyen, sermayenin adamı değildir. Sermaye de pozitif sayıklamadır, otoriteleri ve geleneksel kurumları ölüme gönderir, inançların ve teminatların etkin dermansızlığı içindedir, şehirlerin, tahayyüllerin, bedenlerin Frankeştaynı cerrahıdır. Topoloji burada da devede kulak kalmıştır çünkü *topos* kategorisi istikrarlı ve "doğal" olduğu varsayılan, olaydaki Aristocu zaman-mekâna dikkat çeker; halbuki bu süpürmedeki yoğunluklar ortak bir göndermeselliğe başvurarak kendilerini anlarda ve yerlerde sabitlemelerine izin veren hiçbir kalıcılığa hiçbir şekilde sahip değillerdir: Bunun nedeni bütün sınıfların ya da toplumsal grupların yalnızca aynı zamanda ve aynı tarihsel

çevrede yaşıyor olmaları ya da bazılarının diğerlerine bağlı olarak ileriye ya da geriye gidebilmeleri değil, aynı zamanda en fazla gelişmiş "alan"da, bu bölgelerin (geçici olarak) en fazla yatırım yapılmış kısımlarında, sözgelişi sanayi dallarında, araştırma alanlarında, marketlerde, şehirleşme bölgelerinde, varsayılan toplumsal bedenin bütün parçalarında, mesleklerde bu "alan"la sınır komşusu oldukları için heyecanla galeyana gelmeye başlamalarıdır: Öyleyse *burada bile ortak topos yoktur*; buradaki icatlar, çatışmalar tanınan ya da tanınmayan bir kurumda, bir yerellikte bulunan bir mevkide çözülecek gibi değildir. Burada sermayenin bu yönünden başka bir şey söz konusu olmamasına rağmen, ona bilim-kurgusal önemini vererek dünyada, toplumda ya da yaşamda etrafımızda olup bitenlerde değiştirilebileceğimiz neredeyse hiçbir şey yoktur: Ne sermayenin bir bedeni vardır ne de bilimin bir teorisi. Değiştirilmesi gereken ne o zaman? En ufak değişiklik bütün farkı yaratabilir: Yoğunlukların iletilmesi "toplumsal" bedenin *bütün* parçalarında hiç *istisnasız* yer bulabilmeyi başarmalıdır.

Bedenler, Metinler: İleticiler

Teorik olanın bağrında, oynanması gereken bir oyun vardır, bir gizlenme "söylemi"nin oynayabileceği sıkı bir oyun: Bu söylem eşit haklara sahip, kendisine sunulan sözlerle aynı sözleri tekrar edebilen bir müşteriyi felç etmeye çalışmaz; müşterinin duyduğu ya da okuduğu sözlerden aldıklarını ya da onları iletme tarzını hiçbir şekilde yargılamaz; o, iktidarsızlığı arayacaktır. Kendi belirsiz sınırıyla müşteri bedenin sınırının rastlantısal bir tarzda bağlanmasına izin verir; bu arada onu rahatsız ya da kontrol etmeye çalışmaz. Denize fırlatılmış şişe gibidir ama umutsuzluğa yer bırakmaz, *son sözü* [*ultima verba*] söylemeye çalışmaz, kendisine emanet edilen mesajı bildirmek ve iletmek için son bir girişimde bulunmaz. Bizim şişemizde hiçbir mesaj yok; aktarımı ve dönüşümü kestiri-

lemez kalan ve öyle olması arzulanan birkaç enerji var yalnızca. Çünkü biz kuvvetlere inanıyoruz, müşterimiz söylem modelimizle eşleşsin diye kendimizi kasmıyoruz. Acaba bir modelimiz var mı?

İfade kurma ilkelerinin çoğulluklarını seviyoruz; bu ilkeler de başka her şey gibi sonuçlarıyla değerlendirilirler; ama ne olurlarsa olsunlar, söylemimizin onların nedeni olmadığını biliyoruz. Bu yüzden, bu söylem ne *klasik çağ*daki gibi bir İnceleme'dir, ne Montaigne ya da Hume'un yaptığı gibi Deneme ya da Soruşturma'dır: O, belirli bir nesneyle uğraşmaz ama yalnızca bu da değil, aynı zamanda amacına uygun bir ifadenin peşinde de değildir. -Öyleyse yine de bir şey *aramıyor musunuz*? diyeceklerdir bize. -Evet, evet. Ama teorik söylemdeki araştırma, bu söylemin kapanmasının askıya alınması ve ertelenmesi gibidir; tıpkı büyük Sezarların sınırının, yeni bir esinti *surları*, *surların* da ötesine taşıdığında silinecek olan bir fetih etkisinin yalnızca ve yalnızca geçici bir işareti olması gibidir: Gittikçe daha fazla bütünlük...! Ve öyleyse bunların hepsinin tepesinde oluşturulacak, gittikçe daha fazla bürokratik birim. Bir gizlenme söylemi bambaşka bir şeyin peşindedir: Değiş tokuş edilebilirliğin özümsenebilir ve değiş tokuş edilemez olmasının gizlenmesini bile değil; ama tekillikleri arar. (Bir aksiyomlar bedeninden çıkarılabilen) "inovasyon"u değil, önceden duyulmamış şeyleri arar. Bu söylem, araştırmanın bilgeliğinde kendi deliliğini arar; fatihin içindeki sersem Sezar'ı arar. Ve Heliogabal'ın deli parodisine hiç ihtiyacı yoktur[230].

Bu gizlenme söylemi, nesne yokluğunda ve hiçbir şey yapmamakla [*desœuvrement*] acımtırak modern doyumu tatlandırmakla da yetinmeyecektir: Bu söylemin konumu konusunda zaten bir sürü sayfaya gönderdik durduk; bize göre bu sayfalar, hadi gereksizdir demeyelim de, lafı yeterince uzattıkça uzatıyorlar ve yazdık-

230 Heliogabal: Suriye kökenli Roma İmparatorudur. Lyotard burada Antonin Artaud'nun bu çılgın imparatorla ilgili metnine gönderme yapıyor; *bkz.* Antonin Artaud, *Heliogabalos Taçlı Anarşist*, çev. İsmet Birkan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000 [çn./yh.].

larımız üzerine yazınca elimize tek geçen zevk değil can sıkıntısı oluyor (ve bunun hissedildiğini umuyoruz). Çok klasik yapısalcı senfonilerin son bölümünü [*coda*] oluşturan Hiç üstüne karanlık derin düşüncelere dalan müşterimizi çekip kurtarmayı arzulamıyoruz. Bu yazı bir kitap olmayacaktır; çünkü hareketsizleşmiş organik bedenin ideali olmayan kitap yoktur. Bütün bu sayfalar yalnızca muhtelif parçalardan ibarettir, değişken formatlara sahip ve kendi zamanına ait her parça bu zamanla başlar ve biter -parçalar şurada burada kendi yerlerini bulabilecekler ya da bulamayacaklardır; ya da daha çok: Şurada burada çubuğun fır dönerek akkorlaşmasına maruz kalacaklardır. Eğer belirli bir müşteri bedeni de oradaysa, hava hoş. Değilse, yine hava hoş. Bir kitap yok, yalnızca libido fasikülleri var (böylece, ağzı açık kalan her bekçi köpeği, "yazar"a faşist muamelesi yapma fırsatı elde edecektir).

"Kamışlar, vajinalar, kıçlar ve derilerle öyle işlemler gerçekleştirmeli ki orgazmın koşulu aşk olsun." İşte böyle hayal kurar aşık kadın/erkek, gezindiği yüzeylerin korkunç ikiyüzlülüğünden dürtüler aracılığıyla kurtulmak ister. Ama bu işlem, Derrida'nın dediği gibi bir kendine mal etme ya da bir özgüleştirme[231] ve sonunda, ereksiyonların ve boşalmaların dürtüsel hareketlerin yerini şaşmaz bir şekilde belirlediği bir göstergebilim olarak kalır. Oysa böyle bir şaşmazlık olmasa *gerektir*; bu bizim, hakikatin ve iktidarın terörüne karşı son ve büyük çaremizdir. Düzüşmek, ne aşk ispatı olarak ne de kayıtsız bir değiş tokuş edilebilirliğin güvencesi olarak hiçbir anlamda garanti olmasa gerektir; aşk, yani yoğunluk rastlantısal bir tarzda kayıp gidiyor olsa gerektir ve tam tersine, yoğunluk beden derilerinden çekilip sözcüklerin, seslerin, renklerin, yemek zevklerinin, kokuların, hayvan kokularının ve parfümlerin derisine geçe-

231 Derrida'nın Heidegger'den alarak kullandığı bu terimleri (*appropriation/propriation*) bu metafizikte tuttukları yere daha yakın olduğu gerekçesiyle kendine mal etme ve özgüleştirme olarak karşılıyoruz. Heidegger'de *eigen*, "oluşun-oluşu", "özgüleştirme" oluşun kendisini verişini ve bu verişte artakalan, saklı kalan mesafedeki bir etkiyi; ya da başka bir açıdan daha temel olanı, asli, birincil, özgü olanı (*proper*) ifade eder [ç.n.].

biliyor olsa gerektir. İşte bu, kaçmayacağımız gizlenmedir; işte bu, kaygıdır ve işte bu, yapmayı *istememiz* gereken şeydir. Ama bu "istencin" kendisi her türlü öznel özgürlüğün ötesindedir, bu gizlenmeyi ancak *kenardan, yandan* [*neben*], kör ve kaçak bir halde deneyimleyebiliriz çünkü ona katlanmak mümkün değildir ve çünkü onu sevimli hale getirmek gibi bir sorun söz konusu değildir.

Teorik olanda, gizlenmeye bir son verme arzusu vardır: Kavram çalışması denilen çalışmanın sağlam ve güven veren pozitifliği kendini gösterir. Oysa düzüşme ile aralarında bir fark yoktur: Bu çalışmaların yoğunlukları sağladığına dair ne bir teminat vardır ortada ne de yoğunlukların yerlerinde kalacaklarına dair bir güvence. Teorinin iddiası, aşıkların talebine benzer: Açık göstergeler olsun. Bunlar farklı anlamlara da gelebilirler ama ikili bir okuma gerekse bile onların okunabilir olması talep edilir. Ve erotik olanın ya da teorik olanın istediği bu okunurluk, tekrarlanarak çoğalmayı kapsar: Göstergeler tekrarın baskısıyla, bir sözdiziminin ve bir söz dağarcığının çıkarsanmasına izin verdiklerinde, tahmine ve öngörüye izin verdiklerinde açıktırlar. Teorik iddia *iktidar* iddiasıdır, tıpkı göstergeler aracılığıyla yapılan her aşk talebi gibi.

Ama derilere, sözcüklere yönelik talebimiz saydam bir şekilde yapılamaz, libidinal zamanımız öngörülemez. Söylemimiz teorinin gereğini yerine getiremez, ne şu ne bu anlamda garanti verilemez: Ne teorik inşa ne de *yapısöküm* bize yoğunluklara sahip olmanın teminatını verecektir. Teori, aşık metres ve mızıkçı kişiyle aynı şeyi ister: Penisi yalnızca aşk kaldırmalıdır, sözcüğü yalnızca hakikat kaldırmalıdır! Bu tam da Platon'un talebiydi, öyleyse görünüşte sinik, ama aslında çok dinsel modern söylem aynen kalır.

Yapısökümün inşadan daha iyi bir garantör olduğuna inanamıyoruz. O yalnızca, olumsuzlamanın olumsuzlanmasıdır; aynı alanda kalır, aynı terörist hakikat iddiasını, yani gösterge ile yoğunluğun birlikteliği iddiasını besler -tek fark, göstergenin burada gözden düşmüş olmasıdır, sözcükler üstünde aynı tür bir cerrahi müdahaleyi, aşıkların deri üstünde talep ettikleri aynı bölünmeyi ve aynı dışlamaları ister.

Bir standardın her sabitlenmesi kendine mal etme talebine cevap verir, o, ayırıcı çembere dışlama işleviyle birlikte yatırım yapar, ve yoğunluklar ile kimlikler arasında karışıklığa yol açar. Politik ekonomi ya da sermaye tam olarak budur. Marx'ın verdiği anlamda değer yasası yoktur, ama gösterge ve tensör bileşimini sabitlemeyi becerebilen bir yasa varsa, o zaman aynı nedenden dolayı değerler de vardır: Bunlar, yoğunluk işlevi olarak bilinen işleve göre alman akıllı göstergelerdir yalnızca.

Şöyle diyebilirdik: O zaman tam tersi, o zaman düzenliliğin olmadığı yerlerde, baş dönmelerinde, ele avuca sığmaz gerilimlerde yoğunlukları araştıralım, değil-teori yapalım, öyle bir söylem yaratalım ki sözcükler kendilerine garantör bulmayı beklemesinler ve bekleyemesinler. Bunu da söylüyor değiliz. Bugünkü şiirde derin bir başarısızlık, bir olanaksızlık varsa, bunun nedeni sıkıntılı zamanlarda yaşıyor oluşumuz ve Varlık'ın elimizden alınmış olması değildir. Derin gerekçelerle gelen ve dinselliğe de pek güzel uyan bu söylem artık bize kabak tadı verdi. Elimizden hiçbir şey alınmadı, hiçbir şeyi "unutmadık", eski Yunanlılar, inanç ile bilgi arasında gidip gelen Heraklit Janis Joplin'den daha temel değildir. Şiirin başarısızlığı sadece, bir değil-teorinin olanaksızlığıdır; nasıl ki yoğunluklar kimliklerin diyarında kendilerine yer bulabilirlerse, figür de söylemin karşısına konulmak zorunda değildir. Yoğunluklar için yer yoktur, *yoğun tür* diye bir şey söz konusu değildir ve illa tekrar söylemek gerekiyorsa, en katı teorik eklemlenmenin de baş döndürücü geçişlere kapı aralayabileceğini ve o katılığı içinde sermayenin de keyif verebileceğini tekrar edelim.

Açıklık talebi güçlü bir şekilde mahkûm edilmelidir; o, seven ya da konuşan kişinin yoğunlukları üstünde iktidar kurmak ister. İktidara sahip olmayı, yoğunluğu tanımlamayı talep eder. Hayır, bu talebi terör içinde alalım; tek yapabileceğimiz ondan kaçmaktır; o, iktidarın libidinal şerit üstündeki ilk mührüdür. Sözcüklerimiz, jestlerimiz, bakışlarımız ile dürtüsel süpürmeler arasındaki bağlantıyı garanti etmenin elimizden gelmediğini söylüyoruz. Öyleyse, açıklık yok: Bazen işe yarar, bazen yaramaz. Bizden istedi-

ğiniz, bay teorisyenler, kendimizi kimlikler olarak kurmamız ve bunlardan sorumlu olmamız mı! Ama eğer bir şeyden eminsek, o da bu işlemin (dışlama işleminin) bir düzmece olduğu, akkorluklar üretmenin hiç kimsenin harcı olmadığı ve onların hiç kimseye ait olmadığı, sonuçları olduğu ama nedenleri olmadığıdır.

Anonimlik, güç: İşte bu sözcüklerle bilgi arzunuzu giderebilirsiniz. Pek önemli değil; ama en azından "*sonuçları olduğu, nedenleri olmadığı*" lafının anlamını görün. Bunların her ikisini de tek bir ilişkinin, nedenselliğin kutupları olarak birbirine bağlıyorsunuz. Ama Hume'dan sonra, bu küçük düzenlemenin uydurukluğu üstünde ısrar etmeye gerek yok. Bu yüzden, "sonuçlar" dediğimizde, nedenlere bağlı sonuçlar söz konusu değildir. Sonucun sorumluluğunu nedene aktarmak söz konusu değildir, şöyle diyerek mesela: Bu söylem, bu surat, bu müzik şu şu sonuçları üretir, *bunun nedeni*... Zorunlu olarak bilginin söylemi olacak bir söylemde *ana-liz yapmama* meselesi değildir basitçe bu ('şizo-analiz'de bile değildir[232]); ama daha çok, sonuçları durdurmamak için değil, onları yeni başkalaşımlara iletmek için, onların başkalaştırma gücünü, bizi kat eden sonuç gücünü tüketmek için kendimizi yeterince inceltmemiz, kendimizi yeterince anonim ve iletken bedenler yapmamız meselesidir.

Öyleyse *anonimliğin* nasıl var olduğunu görüyorsunuz: Bu iletimi ancak, benlik, mülkiyet, kapalı hacimsel beden adını alan dışlama ve bir kanala yönlendirme tertibatlarına yatırım yapmayarak elde edebiliriz. Öyleyse *edilginliğin* nasıl olduğunu görüyorsunuz: Biz ne nedenleri yargılamak ne de sonuçları yalıtmak zorundayız; enerjiler bizim içimizden geçerler ve biz de onlara katlanmak zorundayızdır. Bu, bir eşcinseller ya da kadınlar felsefesidir: Yapmak zorunda olduğunu yapmadan olacağın şeyi ol. Keats, "Şiir bir bukalemundur," ve Hoffmanstahl "Şiirin bir beni yoktur," der; ama bu yeterli değildir; bunlar, Platon'un daha önce şairlere ve tanrılara

232 Lyotard burada Deleuze ve Guattari'nin *Anti-Ödip*'te savunduğu şizo-analizi kastediyor [y.h.].

atfettiği bu romantik ayrıcalığa sahip olacak şairler değillerdir; ne varsa koyverin gitsin, sıcakların ve soğukların, ekşinin ve tatlının, sönüğün ve keskinin, teoremlerin ve çığlıkların ileticileri olun; bırakın bunlar üzerinizde yol açsınlar, işe yarayıp yaramayacağını, işitilmedik, görülmedik, tadılmadık, düşünülmedik, deneyimlenmedik bir sonuç yaratıp yaratmayacağını hiç *bilmeyin*. Ve eğer bu geçiş aslında yeni bir parçanın güzel ve ele avuca sığmaz bir libidinal kırkyamaya eklenmesine yol açmazsa, mesela ağlayın, ve ağlamanız o parça olacaktır çünkü hiçbir şey kaybolmaz ve en derin hayal kırıklığı bile yeri geldiğinde pek çok sonuca neden olabilir.

Öyleyse *yüzü olmayan maskeler tiyatrosunun* nasıl olduğunu görüyorsunuz: Her sonuç bir maskedir ve neden olmadığı gibi, yüz de yoktur. Bu maskeler hiçbir kayıp kökeni maskelemezler (biraz daha incelmiş neden kavramı), onlar maskelere bir görünüş düzeni atfedilmesi söz konusu olmadan, bir bitiştirme yasası olmadan, ve öyleyse anonim tekilliklere göre her bir maskenin ileticileri haline gelirler. Öyleyse *analiz olmadığını* görüyorsunuz: Aradığımız söyleme yine de en yakın olabilecek Freud'da bile yoktur. Freud bu söyleme çok yakındır çünkü analitik denilen ilişkinin olanaklı kılmayı hedeflediği sonuçlardır söz konusu olan, bu ilişkinin açığa çıkarmayı hedeflediği duygulanımlardır ve psikanalistin dürtüsel bağlantılara kendisini sunduğu tam da iyi, iletken bir bedendir ve yoğunluklara elverişli anonim bir iletken bedenin gücü ne kadar fazla söz konusu olursa, psikanaliz de hastanın düğümlenmiş, yalıtılmış, Benle ve Üstbenle ilgili, direnişçi bedenine yol göstermeyi o denli başarabilir. Analitik ilişkinin bu dişi ilişki, uysal ve uysallaştırılabilir bu ilişki, bu çokanlamlılık olmasını isterdik. Ama öyle değildir; o da nedenlerin, sorumlulukların araştırılmasıdır; kimlik araştırması, arzunun yerinin belirlenmesi, bilinçli olma, erkekleşme, iktidar, bilgidir: Yani analizdir. İletim sonuçları ve sonuç iletimlerini arzuluyoruz. Liz, tez [çözüm, tez].

Burada dilbilimci olarak dilin kendisiyle bu sonuçlar ve bu iletimler için yaptığımız araştırmada hiçbir kötü bilinç olmadığının söylenmesi gerekiyor. Başka araştırmalar resim, dans, okşama, para aracılığıyla da yapılabilir... Dil, ikame etmek konusunda daha ayrıcalıklı değildir ve artık güç nakillerinin bütünü de değildir. Öyleyse ne kötü bilinç ne de ezici sorumluluk duygusu söz konusudur; metinle kurulan bu iki ilişki biçimi etrafı dönüştürür ve soldaki Beyaz adama uygun düşen politikayla kurulan ilişkiyi tanımlar. Bizim ise verecek bir mesajımız yok, hiçbir hakikate katlanamıyoruz, hiçbir vahiy taşımıyoruz; ve susanların yerine konuşmuyoruz. Hiç kimse sessiz değildir, orada hiç kimse yoktur, sessizlik libidinal müziğin bir parçasıdır.

Bu "kitabı" üretmek güzel bir şey; taze çıktı, ellerde geziyor; biz onun sonucuyuz, şimdi bir kenara itildik; ve bunu yapmak için birkaç an, belki düzinelerce an vardır, beş yıla da yayılabilir üç günde de bitebilir, aslında hep bir arada var olurlar; her biri bir tensör göstergesi, her biri bir fikirde, bir tasvirde, bir sözcükte ya da cümlede, bir göz yaşartıcı bomba kokusunda ya da adaletin hoşgörülemez bir inkârında, bir suratta, bir kitapta alevlenen onlarca an; hemen getirir arkasından mecburen bir tensör göstergeyi, boş durmaz o da açar ona hemen yolları birkaç sayfayla, bırakır aksın, düzenler hemen sözcükleri cümlelerde, paragraflarda bu sıcaklık ve bu soğukluk, bu güç geçsin diye. Öyleyse kitap ne bir derleme, ne bir hatıra, ne bir tanıklık, ne de bir tebliğdir. Peygamberlik taslamaya gerek yok, hatta Nietzsche gibi peygamber parodisi kurmaya da gerek yok. Biz yalnız *onun hızını* severiz. Ölüme karşı, ortalığı birbirine katacak çılgınlığın gecesine karşı yarış mı? Hiç alakası yok, hâlâ Batılı olan bu kasvetli biçimi dramatikleştirmeye hiç gerek yok; çünkü eğer bu korkulacak bir düzensizlikse ondan kim kaçsın ki? Benlik, suç ortağı. Bahsettiğimiz bu acele, koruyucu, narsist bir kaçış değildir; daha çok, kalemin izini, düşüncelerin açtığı yolu, içgörüyü yönlendirecek olan enerjinin müthiş fışkırmalarının hemen *önünden* gider; ona doğru koşmak, kaçan dürtüleri yakala-

mak, onlara gereken sözcükleri çalmak ister; çoklu iletici beden, çokanlamlı, çokyönlü alan olmak ister. İşte kitap, yoğunlukların sonuçlarıyla elde edilen bu parçalardır.

Delilik üzerinde hiçbir hak iddia etmiyoruz. *Deli rolü yapmak* en alçakça şeydir: Sömürge bürosu için yumuşak başlı yerli taklidi yapmaktır. Deliliği böyle oynadığınızda her zaman *kralın* delisi olursunuz; despotların delilerine ihtiyaçları vardır: Onların meşru olmalarını, dışlandıkları sarayda temsil edilmelerini isterler. Tıpkı doktorlar ve hastaları, politikacılar ve işçileri gibi. Hiçbir deli numarası yok, yalnızca *araştırma* içindeyiz. Ama burada dikkatli olalım; kendi iyiliğimizi sağlayan bir şey, birkaç musibet anın bizi çileden çıkarttığı bir şey olarak, tastamam bize ait olması gereken ve kaçak durumda olan bir mahlûk olarak deliliği aramıyoruz: Zavallı anne babalar kaçak çocuklarını böyle ararlar ve onları yakaladıklarını sandıklarında, onları aradıklarını unuturlar. Delilik iyi bir şey değildir ve: Yaşasın delilik, diye bağıranlardan nefret ediyoruz! Delilik bireysel tekilliğin fethedilmesi değildir. Yoğunluğun içinde katlanılamaz olandır. Deliliği aramak birisinin bedeni olmak, onu gerçekleştirmek, burada dili gerçekleştirmek, katlanılamaz olanın iyi bir ileticisi olmaktır. Bu, irkilmeye ve onun için incelmeye doğru giden bir söylemdir. Ilse Barande çok haklı bir şekilde deliliğin bu hareket olduğunu, hâlâ hayranlık uyandırdığım, sapıklık adı altında onun üzerinin örtülmeye ve hor görülmeye çalışıldığını söyler[233]. Hastalıkları tanımlama biliminden kaçan, bir tertibat değil, ama bir labirent olan bir sapıklık. Duygulanımların sözcüklerin bedenine söylemsel iletimi mantıksal bir türetim, bir eklemlenme gibi sürekli/süreksiz olamaz; bu iletim duygulanımların gücünün her defasında tekil bir biçimde fırlayıp çıktığı bir ve bir başka ve bir başka labirentsel boy vermedir. Düzensizlik, yapısöküm hiçbir iyi iletimi garanti etmeyen figürdür.

233 Ilse Barande, *Notre duplicité: les "perversions", leur champ, leurs origines* [İkiyüzlülüğümüz: "Sapıklıklar", Alanları, Kökenleri], *La Sexualité perverse* [Sapık Cinsellik] içinde. *Etudes psychanalytiques*, Payot, 1972.

Kölelik ile bağımlılığı birbirine karıştırmaktan vazgeçin. Biz tam bağımlı bir kitap isterdik: Geçici kırkyamanın bu parçaları bedende, parmak izlerinde, bütün bu sayfaların üzerinde birleşir ve bunlara eklenirdi; ve bu biçimlenmeler bir anlığına bizi bu parçalara bağımlı hale getirirdi. Neden yoksa, yazar da yoktur. Libidinal şerit bir defa açıldı mı, arzu örüntüleri bir maddenin hücrelerde emilmesi gibi bir parçadan diğerine emilme aracılığıyla kendilerini yayarlar; kağıda basılan bu hareketlerin bir anda şeridin parçaları haline gelebilmesi için geriye bir tek kağıt siperimizi ayarlamak kaldı. Öyleyse son kez söylüyoruz, güç ile iktidarı birbirine karıştırmaktan vazgeçin. Bu birkaç yoğun anın şeride eklenmesiyle yapılan bir iş varsa, bu, güce açılan, ele avuca sığmaz, iktidarsız bir iştir. İktidar bir benliğin, bir mevkinin iktidarıyken, güç hiç kimseye ait değildir. Gücün her türlü öznelliğin kökünü kurutmaya çalışması onun şiddetidir. Bu onun koşuludur. *Ne varsa koyverin gitsin* demiş olsak da bu bir şiddet-olmasın duası değildir, bunun kendisi şiddettir. Şiddet ile beyaz terörü birbirine karıştırmaktan vazgeçin. Beyaz terör mevkilenmiştir, o başka bir yerde, orada kurulmak için burayı yıkıma uğratır, büyük ince zarın çeşitli parçalarım ezer, ama bunu merkezde kurulmak için yapar. Şiddet kurucu değildir; o baştan aşağı, kurmamadan (kullanışsızlıktan) ibarettir; savunmaların silip süpürülmesinden, güzergâhların, anlamların, zihinlerin açılmasından ibarettir. Bu süpürme bir buldozer gibi ezer geçer. Şiddet ya da kızıl zalimlik mevkilenmiş kendine mal etmeleri, iktidarları yıkar. Saf mıdır peki?

Ve bu "kitap" paçavraya dönmeden sindirilemeyen libidinal parçaların palyaço kostümü müdür? Kariyerini yayınevinin, edebiyatın, düşüncenin politik ekonomilerinde sürdürmeyecek midir? Onun kızıl şiddeti beyaz terörün gizlenmesiyle gerçekleşmeyecek midir? Onun bir tanıklık olarak, bir hakikat beyanı olarak alınması mümkün olmayacak mıdır? Peki bu gerilim kendisini akılcılığın dışarısına, düzenliliğin çatısı altındaki uysallığın dışarısına bırakamayacak mıdır? Her söz, artık bu ifade her ne anlama geliyorsa, bir

hakikat değeriyle kaplanmıştır. Yalnızca sizin için değil bay teorisyenler, biz libidinal ekonomistler için de burada söylenen *hakiki diye sayılır*. Çünkü *ben*, *biz* olduğu andan itibaren, otlağını bekleyen yaşlı bir hayvan gibi hakikatini bekleyen mevki hazırdır. O zaman şaşırtıcı bir durum yoktur, bu soru açısından aşırı bir dinginlik söz konusudur. Nietzche'nin bile her zaman Platoncu olduğu gösterilebilir. Yeter ki birisi bir şey göstermek istesin, hakikinin ve sahtenin alanına göre konuştuğu nesneyi düzenler ve doğru ile yanlışı gösterir. Bunun yerine, bu anlamda bir *göstermeme* meselesi, göstergeyi doğru ve yanlışın ruhuyla ele *almama* sorunu söz konusudur. Bir *dans* doğru olabilir mi? Bu hep söylenebilecektir. Ama onun gücünün esas bulunduğu yer burası değildir.

Bulunduğumuz yeri bırakmamıza gerek yok; "masraflarını devletin karşıladığı" bir üniversitede konuşmaktan, yazmaktan ve bir şeyler yayımlamaktan ve işi ticarete dökmekten, bir kadını, bir erkeği sevmekten ve onlarla birlikte yaşamaktan utanmamıza gerek yok. İyi yer yoktur, "özel" üniversiteler de diğerleri gibidir, vahşi yayınlar da medeni olanlar gibidir ve hiçbir aşk kıskançlığın galebe çalmasına engel olamaz. Gösterge-sistem üstündeki korkumuz ve onlar üstündeki yatırımımız kim bilir ne kadar büyük olmalı ki, bu saflık konumlarını araştırmaya hâlâ devam edebiliyoruz (herkese her yerde ders vermekten geri kalmadığımız o yüksek yerin tepesinden konuşuyoruz ve işte bu da paranoyakların uğursuz devrimi olacaktır, bir kez daha). Olduğumuz yerde kalmak, ama iyi yoğunluk ileticisi bedenler olarak işleyen her fırsatı burada gürültüsüzce yakalamak ilginç olurdu. Hiçbir bildiriye, manifestoya, örgüte, kışkırtmaya ihtiyacımız yok; *örnek gösterilen eylemlere* bile hiç ihtiyacımız yok. Yoğunlukların lehine, gizlenmeyi oyuna sokuyoruz. Göstergelerin bedenindeki binlerce kanserli tensörü açığa çıkartan, kafasız, evsiz, ne programı ne projesi olan çok sağlam bir komplonun içindeyiz. Hiçbir şey icat etmiyoruz, hepsi bu kadar, evet, evet, evet, evet.

AD DİZİNİ

Adorno, Theodor W.	65
Alkibiades	210, 217
Allain-Régnault, Martine	237
Apollon	35, 156
Aristo	75, 129, 140, 191, 206, 207, 212-214, 230, 249, 282, 287, 289, 292, 294, 297-299, 303, 312,330
Aziz Augustinus	18-22, 27-28, 69, 94-101, 106-107, 126-127
Baphomet	102-103
Barande, Ilse	339
Bataille, Georges	31, 83, 93, 111, 144, 183-184, 188, 194, 240-241
Baudrillard, Jean	125, 140-146, 148, 153, 161, 163, 166, 170, 172-175, 180, 186, 203
Beaumarchais, P. C.	62
Beethoven, Ludwig van	330
Bellmer, Hans	12, 225
Bergson, Henri	69
Blanchot, Maurice	109, 119
Borges, Jorge Luis	56, 59, 281
Boulez, Pierre	65, 164
Boumedine, Mina	154
Bourgeois, B.	169
Böhm-Bawerk, Eugen von	131
Buharin, Nikolay	93
Cage, John	74-75, 269
Caillois, Roger	144, 241
Cantor, Georg	329
Cassirer, Ernst	302-303

Castoriadis, Cornelius 140, 156-159
Cavaillès, Jean 328
Cendrars, Blaise 53
Chandler, L. V. 307
Clastres, Pierre 74, 147
Clausewitz, Carl von 93
Crozier, Michel 157
Crusoe, Robinson 179
Culioli, Antoine 216
Cunningham, David 74
Danielson, Nikolai 134
Laclos, Choderlos de 91, 93
Delaunay, Sonia 53, 319
Deleule, Didier 161
Deleuze, Gilles 33, 73, 93, 336
Deleuze ve Guattari 73, 93, 336
Derrida, Jacques 142, 144, 333
Détienne, Marcel 206
Deyon, Pierre 247-248, 250, 257
Dezeuze, Daniel 320-321
Diderot, Denis 68, 116
Dionysos 22, 35, 219
Domarchi, Jean 296
Dupin, G. 278, 286
Eco, Umberto 72
Eizykman, Boris 329
Epikür 129
Escher, Maurits Cornelis 63, 217
Feuerbach, Ludwig 171-173, 175
Finley, Moses 206

Fourier, Charles 63, 94
Fourquet, François 136
Frege, Gottlob 79
Freud, Sigmund 24, 32, 38-40, 43-46, 48-49, 65, 69, 72, 76-79, 81-82, 84-85, 87, 93, 101, 106-107, 149, 166-168, 170, 192-193, 199, 213, 217, 225-226, 233, 244-245, 277, 284-287, 323, 337
Friedman, David 161
Fromm, Erich 199
Gelb, A. 302-303
Gell-Man, Murray 149
Général Beauvallet 278
Gilson, Etienne 98
Godelier, Maurice 142
Goldstein, Bruce 302-303
Gomberdière 253
Green, André 286
Guéry, François 161-162, 175
Guiffrey, Jean 319
Guillaume, Philippe 160
Guyotat, Pierre 152,191
Hegel, G.W. Friedrich 26, 28, 57, 70, 79, 90, 93, 99-100, 106, 115, 129, 145, 158, 165, 167-170, 172, 216, 221, 283-288, 290
Heidegger, Martin 100, 144, 333
Heraklit 335
Herodot 88, 219, 223
Hilbert, David 328
Hugo, Victor 72
Hume, David 256-257, 332, 336

Husserl, Edmund	65, 69, 71, 79
İsa	19, 32, 56-57, 59, 76, 87, 92, 99-100, 135, 158, 174, 188
İsokrates	218
Jakobson, Roman	65, 164
Jaulin, Robert	70, 144
Jonchère	253
Joplin, Janis	335
Jouhandeau , Marcel	57
Joyce, James	43
Kagel, Mauricio	164
Kalivoda, Robert	199
Kant, Immanuel	69, 71
Keats, John	336
Keynes, John Maynard	195, 258, 263, 292, 301
Klee, Paul	25, 319
Klossowski, Pierre	19, 34, 43, 58, 91, 94, 101-103, 105-111, 117-128, 232-233, 255, 258, 266, 270
Lacan, Jacques	65, 72, 75, 77, 90, 143-144, 160, 164, 166-168, 170, 174, 233 269, 271
Laffemas	253
Lafont, Suzanne	83
Lafont, Xavière	88-89
Lao Tzu	272
Latouche, Serge	131, 199, 204-205
Leibniz, Gottfried Wilhelm	327
Leiris, Michel	147
Lenin, Vladimir İlyiç	93-94, 194
Lesnievski, Stanislav	25
Lobaçevski , N. Ivanoviç	329

Loraux, Patrice 138
Lucretius 91
Lysias 218
Malamoud, Charles 241, 286
Marchais, Georges 218
Marcuse, Herbert 161, 195, 214
Marx, Karl 17, 100, 124-125, 129-132, 134-146, 150, 157, 159, 161-162, 165, 170-175, 177-186, 189-197, 199, 201, 203-205, 206, 213, 247, 252, 276, 281, 285, 295-296, 309, 311, 324, 335
Mattick, Paul 195, 309
Mauss, Marcel 144, 163, 165-167
Medawar, P. B. 323
Merleau-Ponty, Maurice 129, 302
Montchrétien 253
Morgenstern, Oskar 220
Motokiyo, Zeami 75
Nancy, Jean-Luc 167
Néré, Jacques 300-301, 304, 307-308
Newman, Barnett 319
Nietzsche, Friedrich 31, 43, 48, 62, 74, 78, 102, 107, 135, 217, 338
Öklid 328-329
Pagès, Bernard 320
Pascal, Blaise 43, 242
Peirce, Charles Sanders 34, 64
Peyrefitte, Alain 218
Pilatus, Pontius 88
Piranesi, Giovanni Battista 217
Pisagor 208, 239
Platon 19-20, 34, 64, 96-97, 107, 124, 144, 210, 216-217, 268, 290, 334, 337, 341

Podolski, Sophie 149
Poe, Edgar Allen 67
Port-Royal 64
Poulantzas, Nikos 142, 178
Proudhon, Pierre-Joseph 175
Proust, Marcel 43, 48, 74
Rapoport, Anatol 220, 229-231, 250
Reage, Pauline 116
Ricardo, David 199, 205
Rizzi, Bruno 157
Romilly, Jacqueline de 163
Rothko, Mark 319
Rubel, Maximilien 131
Russell, Bertrand 79, 295
Sacher-Masoch, Leopold von 92
Sade, Marquis de 58, 60, 90-91, 93-94, 101-102, 104-105, 108, 114, 117, 119, 123-124, 126, 154, 189-190, 239-240, 254-255, 266, 317
Saint-Victor , Richard de 72
Saussure, Ferdinand de 34, 65, 143, 203
Saytour, Patrick 320
Schmidt, Vera 227-228
Schoenberg, Arnold 65
Schreber, Daniel Paul 79-89, 91-92, 94
Signorelli, Luca 76
Smith, Adam 173, 180, 257
Sokrates 210, 216-218, 231, 244
Spinoza, Baruch 62, 91,239
Sraffa, Piero 131, 199-205, 276-277, 281, 311, 324
Sterne, Laurence 43, 138-139

Stirner, Max 199
Strauss, Lévi 64, 67, 70, 144, 148, 278
Sverdlov, Yakov Mihailoviç 93
Troçki , Lev 93-94, 157
Van Gulik 269
Varro, Marcus Terentius 19-21, 94-95
Vernant, Jean-Pierre 206, 241
Viallat, Claude 320
Vidal-Naquet, Pierre 206, 283
Warhol, Andy 52
Westmoreland, William 149

TERİM DİZİNİ

1921 krizi 301, 304
1929 krizi 298, 300, 308
Acı 24-29, 38-41, 47, 50, 58-60, 89, 107, 126, 135-136, 153, 156-158, 263, 303
Adak 241-244, 246, 264-265
Akefal 31, 32
akefalya 31
Analiz 42, 44, 79, 102, 125, 129, 132, 149, 153, 170, 172-174, 186, 216, 247, 258, 265, 285, 288, 295, 337
Anlam 11, 14, 16-18, 24, 27, 34, 35-36, 38, 50, 62-67, 69-71, 74-75, 78-79, 97, 100-104, 107-109, 112-114, 116, 119, 123, 126, 130, 132, 134, 143, 146, 148, 151, 153, 157, 160, 162, 166, 172, 186-187, 204, 206-207, 218-219, 221, 225, 242, 245, 258, 264, 285, 291, 293, 295, 299, 301-304, 307-309, 311-313, 321, 325, 330, 333-336, 340-341

Anlamlama 65-66, 69, 97, 100, 102, 107, 115, 154, 174, 203, 229, 246, 285

çiftanlam/lı/lık 29, 45, 160, 167, 195

çokanlam/lı/lık 45, 72, 78, 83, 85-86, 122, 132, 153, 187, 190, 228-229, 232, 234, 237, 275, 320, 322, 337, 339

eşanlamlı/lık 85-86

düzanlam 71

yananlam 71, 79

Anlatı 44, 59, 94, 118, 138, 175, 218, 316-317, 320, 322

Anonimlik 59, 86, 116, 150, 190, 269, 323-324, 336

Armağan 21, 144, 148, 163-164, 169, 194, 235

karşı-armağan 144, 148, 169

Arzu 14, 16-18, 20-21, 24-25, 27-28, 36, 38, 42, 44, 46, 58, 60, 63, 68-70, 73, 88, 91, 93, 101, 106, 109, 112-113, 115, 123, 125, 128-130, 132-137, 139-140, 142-143, 145-150, 152-153, 156, 160-161, 166, 171-174, 180, 183-184, 189, 200, 204-205, 206, 210, 214-216, 218, 221, 233-234, 236, 243, 245, 247, 251, 256-257, 259, 267, 275, 279, 281, 283-285, 287-290, 314, 318, 332, 336-337, 340

Aşk 23, 28, 29, 57-58, 61, 69, 82, 86, 89, 100, 110, 132-133, 140, 145, 147, 153, 164, 166, 169, 184-185, 197, 210, 230, 232, 257, 268, 270, 284, 326, 333-334, 341

Aşkın/lık 82, 89, 95, 195-196, 217, 326

At adam 112, 124, 132, 185, 253, 277

Ateizm 17-18

Ayırma çubuğu (ayırıcı çubuk) 28, 80, 85, 110, 188, 315, 317, 326

Bastırma 29, 84, 133, 141, 143

Başkalaşım 25, 39, 62, 66, 101, 126, 139, 151, 164-165, 198, 204, 229, 242, 244, 264, 275-277, 296, 312, 330, 336

Beden	11-15, 23, 27, 29, 31, 33, 36, 38, 40, 43, 45-47, 57-62, 67, 75-78, 80-89, 91-93, 98-112, 114-126, 130, 132, 134-138, 149-152, 157-158, 161-164, 170, 175-180, 184-188, 191-192, 195-201, 204-205, 206-207, 209, 211-243, 215-219, 221-225, 227, 229, 231-232, 234-237, 239-245, 247, 251, 253, 255-258, 260-262, 266-269, 272, 274, 278-281, 295, 297-299, 302-303, 305, 309, 311-313, 316-325, 328-331, 333, 336-337, 339-341
arzulayan beden	210, 212
çokanlamlı beden	132
dürtüsel beden	100, 210-211, 220, 223-224, 227, 235
gönderme bedeni	135, 251, 255, 258
hacimli beden	36, 43
inorganik beden	132-133, 175-177, 180, 192, 201
libidinal beden	12, 14, 42, 49, 83, 85, 161, 207, 212, 216-218, 226, 234, 267, 272
organik beden	12, 23, 40, 67, 77, 83, 85, 103, 132-133, 150, 161, 176-177, 185-186, 192, 195, 201, 225, 245, 321, 325, 333
politik beden	123, 132, 162, 195
sermayenin bedeni	124-125, 135, 161, 184, 198, 204, 311, 325
üretici beden	161-162, 245, 274, 297, 312
toplumsal beden	31, 115-118, 124, 134, 157, 162-163, 165, 176, 185, 222, 228, 278-279, 297, 331
Bellek	30, 32, 35, 40-41, 47-48, 50, 99, 102, 126, 139, 217, 270, 302-303, 324
bellek kaybı	35, 139, 302-303, 324
Ben	19, 20, 24, 27, 32, 35, 38, 40, 56, 58-59, 62, 67, 70-71, 84, 86-92, 103, 133, 152, 168, 172, 185-186, 227, 243-245, 258, 261, 271-272, 285-287, 290, 329, 336-337, 341
üstben	24, 46, 337

Benlik 27, 63, 70-71, 90, 103, 336, 338
Benzeşmezlik 76, 98, 101, 194
Biçimlenme 24, 40, 42-44, 46, 48, 55, 60, 71, 89, 99, 105, 142, 160, 171, 174, 181, 198, 205, 210, 216, 233, 279, 283, 288, 295, 326-327, 340
Bilgi 15-18, 25-28, 32, 36, 46, 51, 68, 116, 129-131, 133, 137, 159-160, 167, 171, 196-199, 203-204, 211, 217, 238, 251, 278, 280, 308, 323, 329-330, 335-337
Birikim 65, 75, 110, 116, 167, 193, 199, 205-206, 249, 252, 260, 269, 273, 283, 286-287, 290-291, 305, 309, 313, 329
Birikme 22, 30, 34, 49, 69, 184, 194, 291, 296, 303
Boğa adam 112
Bulunuş 22, 33, 37, 60, 65-66, 69, 97, 100
Bulunmayış 22, 33, 37-39, 244, 269
Bürokrasi 157, 330
Çokluk 34, 78, 302
Dayanak-yüzey 320-321
Deccal 32, 76
Değişken geometri 13
Deneyim 18, 36, 55, 68-70, 89, 100, 103, 151, 155, 171, 179, 302-303, 327, 334, 337
Depresyon 29, 61, 153, 164, 166
Devrim 35-36, 85, 133,136-137, 139, 143, 157, 159, 160, 174-175, 177-178, 196, 238, 279, 312, 328, 341
  kalıcı devrim 35
Dışlama 25, 28-29, 59, 93, 107, 109, 125, 137, 174, 260, 316, 320-321, 328, 334-336
Dışsallık 14, 16, 28, 41, 60, 69, 71, 96, 165, 175, 201, 213, 220, 247, 261
Dinamik 24, 205, 290

Diyalektik 18, 71, 99, 113, 116, 132, 139, 143, 146, 156, 158, 160, 167, 168-170, 174, 193, 285, 296, 298

Doğalcılık 239

Dönme 27, 29, 42, 62, 85-86, 103, 110, 212, 222, 239, 270, 340

fır dönme 30,50

Dürtü 14, 17, 33, 38, 42-45, 56,59-61, 65, 67, 69, 76-78, 81, 84, 86, 91, 92, 95, 100-101, 107, 110, 113, 115-117, 124, 126-127, 133, 162-163, 169, 184-187, 191, 193-194, 207-208, 210-213, 215, 217,220, 222-228, 231, 233, 235, 240-241, 244-247,261, 264, 268-269, 274, 279, 281, 284-287, 290, 296, 298, 299, 303-305, 308, 317-320, 323-324, 333, 335, 337-338

Eros dürtüsü 107, 147, 233

ölüm dürtüsü 14, 44, 50, 77, 94, 147, 193, 213

Dönüştürme nevrozu 44

Dönüşüm 23, 29, 84-85, 102, 154, 157, 184, 202-203, 239, 274, 331

Duygulanım 21, 34-36, 42-43, 49, 65-66, 76-77, 87, 109, 127-128, 147, 153, 164-166, 171, 173, 186-187, 217, 226, 236, 244, 246, 273, 318, 337, 339

Dürtüsel şerit 33, 65, 211, 231, 268

Edilgenlik 90, 115

Emperyalizm 28, 60, 72, 141, 144, 148, 170, 206, 259, 262, 311, 328

Engellenme 46, 61, 134, 139, 207, 216, 258, 283-286, 289-290, 329

Entropi 45, 194

Erotik 44, 66, 77, 83, 91, 96, 109, 111, 115, 126, 142, 151, 153, 193, 206, 211-212, 219, 221, 236, 258, 262, 265, 267, 269-270, 272-274, 277, 279, 283, 296, 308, 317, 334

Çin erotiği 264-265

Eşcinsellik 222-223, 240

Etrafı dönüştürme 16, 27, 123, 162, 211, 228, 229, 273, 275, 279, 291

etrafı-dönüştürme tertibatı 16, 27

Fantazma 43, 94, 101-102, 104-118, 121-127, 212, 232-233, 243-244

Felsefe 94, 99, 105, 115, 123, 142, 144-145, 165, 168, 174, 189, 199, 239, 246, 283, 290, 314-315, 329, 336

- bilgi felsefesi 130-131, 199, 203-204
- özne felsefesi 165, 315
- politika felsefesi 94
- bilinç felsefesi 290

Fetişizm 125, 142, 148-150, 173, 204

Figür 16, 22-24, 81, 94, 99, 109, 115, 136, 143, 166, 170, 177-178, 180, 190-191, 206-207, 216, 237, 259, 285-286, 318, 327, 335, 339

- figüratif 314, 317, 320-322
- figürleştirme 317
- figürsel 225, 317, 320

Gerçeklik ilkesi 40

Gizlenme 41, 73, 76, 79-84, 89, 94, 113, 115, 118, 122, 127-128, 148, 160, 192, 194, 247, 263, 277, 296, 313, 319, 331-334, 340-341

Göçebe 26, 206, 306, 309

Gösterge 31, 33-36, 38-40, 42, 45, 54, 64-76, 78-81, 84-85, 90, 92, 94, 97, 100-122, 125-128, 139-146,148, 153, 164, 192-194, 212, 215, 219-220, 246, 263, 277, 284, 294, 298-300, 303-305, 309, 312, 322, 328, 334-335, 338, 341

- anlamlı gösterge 42, 80, 92, 192
- tensör gösterge 80-81, 85, 92, 97, 111, 118
- yoğun gösterge 39, 42, 106, 193

gösterilen 70, 113, 126, 175, 317, 341

gösteren	13, 16, 35, 53, 65-66, 100,102, 105, 145, 174, 277
Göstergebilim/ci	34, 62, 64, 67-76, 78, 84-85, 97, 100-101, 103, 128, 142, 148, 153, 164, 186, 188-189, 322, 333
Güç	34, 36, 37, 47, 49-50, 61, 78, 82, 90, 92, 96, 99, 109, 111-112, 116-117, 120-123, 131, 136-139, 144-145, 148-149, 151, 158-159, 162, 173, 192-201, 207, 216-219, 229, 239, 247-248, 253-254, 257-259, 261, 263, 267, 273-276, 283-290, 295-300, 308-309, 311, 322, 324-327, 335-341
Güdü	13, 22, 44, 46, 83, 95, 101, 105, 116, 121, 123, 131, 196, 207, 210, 260, 264-265, 297
Hadım (etme/olma)	29, 65, 143, 164, 167-168, 173-174, 187, 204
Hayal gücü	29-31, 37, 61, 110, 292
Haz ilkesi	40, 78, 170
Hınç	34, 75, 136-137, 151
Hipotez	24-25,34,48-49,64,66, 72, 205, 213, 241, 245, 256, 289, 292, 303, 309, 311-312, 323
Istırap	23-26, 28-29, 39-40, 53, 62, 88, 135-137, 188
İçsellik	13-14, 38, 40, 261
İd	149, 168, 170, 287, 324
İkiye çekilirlik (iki yana çekilebilir)	54, 88-89, 147, 153-154, 160, 163, 309
İktidar	14, 50, 66, 116, 158, 259, 326, 335, 340
Kapitalizm	124, 127, 132-133, 138-139, 143, 147, 155-156, 161, 174, 176-186, 189, 192-193, 197, 206, 223-224, 229, 258, 263, 275, 290, 295-296, 298-299, 303, 307-311
küresel kapitalizm	298
Katamnez	57
Kayıt yüzeyi	32-33, 37
Keder	15, 327

Keyif	16, 36, 39-40, 50, 59, 62, 82, 84, 88, 91, 95, 101, 110-111, 114, 116-117, 122-123, 125, 129, 133-134, 150-153, 155-156, 187-190, 205, 210, 212-213, 215, 217-218, 222-224, 228, 232-234, 236, 239-244, 247-248, 254-257, 264, 266, 269, 274-275, 277, 289, 315, 317, 319, 323, 327, 335
Kırkyama	15, 31, 86, 101, 110, 138, 290-291, 297, 299, 304, 324, 337, 340
Kıskançlık	60-61, 217, 257-258, 291, 296-297, 305, 311
Komedi	63
Kölelik	90, 99, 116, 156, 340
Kurban	22, 40, 43, 59, 82, 103, 105, 116-117, 135, 145, 147,154-155, 169, 175, 199, 233, 240-242, 244, 246, 255, 260-261, 264, 310, 317-320
Kuşkuculuk	216
Kuvvet	46, 50, 60-61, 72, 90-91, 97, 101-102, 105, 116, 151, 192, 290, 314, 332
Labirent	13, 15-16, 24, 29, 47, 51, 54-57, 59-62, 85, 96, 112, 220, 223-226, 232, 234, 236-237, 240, 244-245, 264, 268, 270, 275, 277, 301-303, 306-309, 339
labirent şerit	24, 232, 234, 236, 240, 264
Libidinal olan	275
libidinal deri	31-32, 38, 41, 43
libidinal ekonomi	42-43, 45, 48-49, 60, 65, 73, 85, 108, 126-127, 130, 141, 143, 146, 150, 158, 161, 207, 226, 228,
libidinal ekonomi	233-234, 269, 285, 287, 300, 308, 317, 330, 341
libidinal şerit	18, 21, 25, 29, 101, 149, 187, 209, 262, 324, 335, 340
libidinal tiyatro	13
libido politikası (libidinal politika)	118-119
Logos	43, 114, 142, 144, 170-171, 208, 215, 217

Malumat 64, 70, 277-278
Materyalizm 142, 144, 156, 158
Mazoşizm 89, 138, 149
Merkantilizm 60, 119, 183, 206, 210, 248, 250, 252-253, 256, 258-263, 273, 295-298, 303, 305, 307, 309, 311-312
merkantilist politika 247, 261
merkantilist tertibat 256
merkantilist tiyatro 258
Metafizik 13, 24, 46, 86, 100, 192, 198, 313, 333
Metafor 28, 39, 56, 64-66, 78, 97-98, 121, 207, 217, 255, 326-327
Metonimi 44, 65-66, 72, 78, 97, 100, 326
Mevki/lenme/edinme/kazanma 24-25, 27, 39-40, 44-45, 48-49, 59-60, 70, 76-77, 81, 87, 90, 97, 102, 104, 106, 109, 111, 126, 133, 135, 143, 146-148, 152-153, 155, 165, 186, 190, 192, 202, 204-205, 207, 211-212, 214-215, 217, 219, 221, 224-225, 229, 232-236, 239, 242-247, 251, 254-255, 259, 264, 269, 271, 276, 284-287, 290, 294, 295-296, 300, 307-308, 317-319, 322, 328, 331, 340-341
Möbius şeridi 13, 15, 24, 207, 320
Neşe 24, 26-27, 47, 50, 62, 137, 141, 153, 240
Nihilizm 32, 42, 69, 72, 99-101, 159, 174, 181, 186, 215, 217-218, 264, 269, 272-273, 290, 312
Nirvana 48, 78, 242
Niyet 21, 34, 67-71, 90, 103-104, 118, 129-130, 136, 167, 188, 214, 224, 228, 230-231, 251, 260, 270-272, 275-276, 278, 313
Nô (tiyatrosu) 67, 75, 269-270
Olumlama (onaylama) 18, 34, 114, 119, 137, 139, 146, 216, 224, 233, 269
Olumsuzluma 28, 41, 84, 168, 216, 288, 334

Oyun teorisi 229, 250
Öjenizm 237
Özne 18, 39-40, 59, 70, 78, 80, 83, 92-93, 100, 102, 106, 108, 116, 139, 164-165, 166-168, 170, 173, 175-176, 178, 197-199, 201, 203, 206, 226, 231-233, 236, 239, 242, 261, 266, 268-269, 271, 284, 305, 315-316, 319, 330, 334, 340
Penis imrenmesi 60
Politik ekonomi 12, 14, 17-18, 49, 60, 65, 88, 102, 108, 118, 125-128, 140-143, 145-148, 154, 159, 162-163, 172-173, 175, 178-182, 186, 210, 212, 226, 229, 244, 250, 253, 259, 273, 280-282, 285, 290, 311, 325, 335, 340
Politika 17-18, 28, 34, 36, 62-63, 74, 91, 93-96, 112-114, 118-119, 124, 130-132, 140, 145-146, 153, 156, 158-159, 179-180, 206, 210, 212, 218, 229, 247, 250-251, 256, 259, 261, 267, 278, 282, 297, 303, 338-339
Pornografi 132, 134, 186, 317
Potlaç 90, 166-167
Pratik 79, 128-131, 156, 158, 177, 179, 181, 222, 237
Psikanaliz 100, 135, 174, 240, 243, 246, 337
psikanalist 77, 227, 241, 243-247, 265, 280, 322, 337
Saplantı 29, 50, 226
Sembolik değiş tokuş 142-145, 148, 163-166, 169, 171, 181
Semptom 21, 44, 76, 78, 244-245, 259
Sentez 23, 41, 55, 71, 285, 316-317, 319
Sermaye 17, 24, 26-27, 30, 32, 35, 65, 67, 69, 71, 73, 91-92, 94, 110, 113, 118-119, 124-126, 128, 132, 134-139, 143-144, 146, 148-149, 153-154, 155, 161-162, 170, 173, 177-179, 181, 184-200, 202, 204, 208, 233, 236, 238, 247, 254-255, 257-258, 260, 263, 268, 276-277, 279-280, 287-300, 303-308, 311, 324-328, 330-331, 335

sermayeleşme 30, 32, 69, 91, 94, 110, 118, 126, 139, 143, 147, 162,170, 181, 257, 268, 272, 274, 276, 284, 313, 328

Sıfır 14, 16, 17, 21-22, 24-30, 34-35, 39-40, 63, 65, 97, 126, 143, 147, 151, 163, 206-207, 210-212, 214-215, 218-221, 226-227, 229-233, 235, 238-240, 242-243, 244-245, 250, 257, 262, 269, 272-273, 276-278, 281, 291, 294, 297

büyük sıfır 16, 21-22, 24, 26, 29, 34, 39, 63, 126, 143, 147, 151, 238, 281

merkezi sıfır 21, 163, 211, 226, 231, 242, 262, 272-273, 278

Sibernetik 24, 48, 277

Simülakra 94, 97-98, 101, 107-110, 117, 125-126, 273

Sosyoloji 153, 187

Spekülasyon 91, 276, 296, 298, 304, 307-313

Şehvet 58-59, 82, 84, 87, 101, 105, 107, 116-118, 127, 154, 189, 255-257, 268, 308

Şiir 95-96, 151, 335-336

Tahakküm 46-47, 69-70, 116, 135-136, 144, 148-149, 157, 159, 169-170, 172-173, 177-178, 195, 216, 279

Tanrıbilim 18-19, 23, 56-57, 95-96, 100-101, 127, 143, 174, 204

Tekil/lik 18, 21-22, 25-26, 30, 33-35, 39, 42-44, 51, 56-57, 60, 74-75, 78-79, 81, 97, 99, 107-108, 114-115, 121-122, 139, 153, 186, 209, 214-216, 218, 220, 225, 232-234, 242-244, 253, 268, 270, 291, 298, 314, 332, 337, 339

Teori 26, 48-49, 64, 74, 76, 79, 98, 101, 104, 107, 113, 127, 129, 131-135, 137-143, 156, 158-159, 164-166, 181, 201, 203-205, 206, 210, 213, 229, 248, 250-251, 258, 280-281, 288, 292, 308, 314-317, 319-332, 334-336, 341

değil-teori 335

teorisyen 138, 159, 181, 250-251, 280, 315, 321, 326-327, 336, 341

Termodinamik 48

Tertibat 14, 16, 17, 19-20, 26-28, 43, 45-46, 67, 77, 109, 131, 134, 136-137, 149, 153, 157, 166, 174, 186-187, 191, 205-206, 207-209, 213-214, 216, 220, 223, 233, 238, 240, 246-247, 253-254, 256, 259, 265, 268, 272-273, 308, 318, 320-321, 324-325, 336, 339

Tiksinti 75, 153, 156

Tiyatro 13-15, 18-25, 28, 32-40, 42, 63, 73, 75, 94-99, 106, 127, 164, 181, 187, 201, 255, 258-259, 261, 270, 337

tiyatrosal/lık 13, 17, 25, 35, 95, 97-98, 161, 260-261

Trajedi 29, 63, 217-218, 255, 259

Tüketici 117, 119, 121, 186, 202, 297

Virtüel 192, 285, 292, 296

Yapı 24, 43-44, 51, 55, 65, 76, 79, 106, 109, 113, 126, 137, 170, 326

Yapılanış 43-44, 56, 71, 138, 165, 208

Yapısalcı/lık 43, 76, 166, 333

Yapısöküm 72, 76, 334, 338

Yatırım 15, 26-27, 30-31, 37, 41, 47, 49, 60, 77, 85-86, 95-96, 109, 110, 114, 126, 134, 136, 143, 216-217, 224-228, 231-232, 243-245, 253-254, 257, 277, 279-280, 286, 290, 293-294, 296, 298, 300, 302, 304-305, 307-308, 311-313, 315, 324, 329, 331, 335-336, 341

Yin Yang 265, 267, 270-272, 276

- yin 265, 267, 271-272
- yang 265, 267, 270, 271-272, 276

Yoğunluk 13, 15, 18, 20-22, 24-25, 27-29, 31-33, 36, 38-44, 49, 57-58, 61-62, 65, 70, 74, 79, 89-91, 97

Yoğunluk 101-105, 110-111, 113, 116, 118, 122, 125-126, 133, 139, 141, 147-149, 151, 154-156, 164, 186-190, 209, 214-215, 218, 220, 229, 232-236, 239-242, 244-245, 247, 251, 255, 260-261, 264-265, 270-271, 274-275, 277, 279-280, 283, 289-290, 295, 297-298, 308-309, 317-318, 323-324, 330-331, 333-335, 337, 339, 341

Yorumsama/cılık 69, 153, 322

Zaman 23, 30-31, 34, 41-43, 46, 50-51, 55-56, 61, 68-69

Zina 108, 110-114, 160, 238

Çağdaşı birçok Fransız düşünür gibi felsefeye Husserl'in fenomenolojisi üzerine kaleme aldığı tanıtım kitabıyla başlayan Lyotard, "postmodern" kavramını felsefede kullanan ilk kişidir. Çağımızın Hegel diyalektiğinin verileriyle uyuşamayacağı saptamasından yola çıkarak, günümüzün modernlik çabalarını aşmaya çalışmış, bu arada moda haline geldikten sonra da asıl amacının "modernliği" yeniden yazmak olduğunu belirtmiş, bu aşamada ciddi felsefe okumalarıyla birtakım yeniliklere, yorumlara açılmıştır.

Bu incelemede bir yandan Marx ile Freud'un arasına girerek daha önce Frankfurt okulunun yaptığı gibi ikisini birarada okuyor, onların başarısız olduğu noktalarda ikisini de alttan alta Lacan psikanaliziyle, Benveniste dilbilimiyle, Fransız düşünürlere özgü Marx okumalarıyla zenginleştiriyor. Bu heyecan verici serüvende okur Klossowski'nin romanlarından, Eski Yunan ekonomisine kadar birçok yere uğruyor. Serüvenin sonunda karar okura kalıyor.

Tekrar edelim, tekrar edelim, Marx'ın eleştirisini, yani teorisinin teorisini yapmayacağız: O zaman teorik olanda kalırdık. Hayır, hangi yoğunlukların teorik göstergelerde, hangi duyguların ciddi söylemde yer aldığını göstermek gerekli; Marx'tan duygularını çalmalıyız. Onun gücü söyleminin iktidarından ileri gelmez, hatta onunla ters orantılı bile değildir çünkü eğer böyle olsaydı konum olarak bu diyalektikle aynı kapıya çıkardı; hayır onun gücü burada ya da orada, akıl yürütmenin tutarlılığından bağımsız bir şekilde kimi zaman unutulmuş bir ayrıntıda, kimi zaman iyice eklemlenmiş ve köklenmiş katı bir kavramsal aygıtın tam ortasında -ama elbette her zaman akılcı göstergelerde- patlak verir. Bir Marx eleştirisi (daha önce yüz bin kere yapılmış olması bir yana) ne olabilirdi ki?

ISBN 978 975 7638 50 6